

Міністерство освіти і науки
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
(кафедра політології)
Сумський державний університет (кафедра філософії)
«Херсонська академія неперервної освіти»
Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Науково-методичне видання

I Всеукраїнський круглий стіл з он-лайн трансляцією «Формування патріота в вимірі революції гідності та пріоритетів «Нової школи»

16 - 17 лютого 2017 року

Суми-2017

Рекомендовано до друку вченою радою
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
(протокол № 3 від 27 березня 2017 року)

Рецензенти:

- Ю.О. Нікітін** – ректор КЗ СОІППО, д.істор.н., професор кафедри соціально-гуманітарної освіти
С.М. Грицай – проректор з наукової роботи КЗ СОІППО, к.пед.н., доцент
М.В. Жук – зав. кафедри соціально-гуманітарної освіти КЗ СОІППО, к.філос.н., доцент

Редактори:

- С.В. Драновська** – к.істор.н., ст. викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти
Л.М. Чхайло – ст. викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти.

Формування патріота в вимірі революції гідності та пріоритетів «Нової школи» : збірник статей учасників 1-го Всеукраїнського круглого столу з он-лайн трансляцією, 16-17 лютого 2017 року / Редактори С.В.Драновська, Л.М.Чхайло. Електронне науково методичне видання – Суми : КЗ СОІППО, 2017. – 401с.

У збірнику представлені статті учасників 1-го Всеукраїнського круглого столу з он-лайн трансляцією «Формування патріота в вимірі революції гідності та пріоритетів «Нової школи», який відбувся 16-17 лютого 2017 року на базі комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти.

Адресовано освітянам, науковцям, представникам і активістам громадських організацій області, які опікуються сучасною проблемою національно-патріотичного виховання різновікових категорій дітей і молоді.

Організатори конференції не завжди поділяють думку учасників. Усі матеріали подаються в авторській редакції.

ЗМІСТ

Андросова Валентина Іванівна ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ.....	12
Апенько Анастасія Анатоліївна МІСЯ ВИДАВНИЦТВ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ У НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ.....	15
Бережна Наталія Олександрівна ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ КАДЕТІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	16
Берека Віктор Євгенович НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ.....	20
Білаш Віталій Миколайович ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО, ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	24
Боровик Олена Григорівна ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ СУМСЬКОГО МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ.....	30
Бондаренко Людмила Сергіївна НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ.....	34
Булава Любов Григоріївна РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ.....	34
Бутурлим Тетяна Іванівна, Нечипоренко Віолетта Вікторівна ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ ІКТ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	37
Веретейченко Ірина Анатоліївна ПОНЯТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ.....	43
Гапон Анатолій Васильович НАЦІОНАЛЬНЕ-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ НА МАТЕРІАЛАХ ОСНОВНИХ ДОКУМЕНТІВ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ.....	47

Гладенко Юрій Миколайович ВКЛАД НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРИОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В РОЗБУДОВУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В РАМКАХ СТВОРЕННЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	51
Головешкіна Тетяна Павлівна ОГЛЯДИ-КОНКУРСИ ПОЗАУРОЧНОЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ТА ЗМІСТОВНОГО ДОЗВІЛЛЯ УЧНІВ МІЖ ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК ПАТРИОТИЧНЕ ВИХОВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ.....	54
Гончаренко Світлана Олексіївна РОЛЬ ШКІЛЬНОГО МУЗЕЮ ПИСЬМЕННИКІВ СУМЩИНИ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ, ГРОМАДЯНСЬКОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ УЧНІВ.....	61
Грицай Жанна Михайлівна РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРИОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ФОРМУВАННІ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ, НАЦІОНАЛЬНОЇ, ГРОМАДЯНСЬКОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ УЧНЯ.....	65
Губіна Світлана Леонідівна РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧАСНИКІВ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ.....	68
Губенко Ганна Володимирівна СТАНОВЛЕННЯ СВІДОМОГО ГРОМАДЯНИНА НА ЗАСАДАХ ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА НОВИХ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ З БІОЕТИКИ.....	72
Гумен Світлана Федорівна УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ 1917–1921 РОКІВ: ІСТОРІЯ І СЬОГОДЕННЯ.....	77
Дмитренко Ірина Петрівна, Чаус Ірина Володимирівна ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРИОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ ВИХОВАНЦІВ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА.....	84
Драновська Світлана Вікторівна РОЛЬ МЕДІАОСВІТИ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРИОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ.....	89
Євтушенко Олександр Валерійович ВИКОРИСТАННЯ МІСЦЕВОГО КРАЄЗНАВЧОГО МАТЕРІАЛУ ЯК СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ “ІСТОРІЯ УКРАЇНИ”.....	94

Ідріс Наталія Олексіївна ФОРМУВАННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ, ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ ТА ДЕРЖАВНИЦЬКОГО МИСЛЕННЯ КАДЕТІВ НА УРОКАХ ПРАВОЗНАВСТВА.....	98
Качайло Інна Миколаївна РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ – НОВИЙ ВИМІР НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	102
Келембет Людмила Іванівна, Риндич Оксана Миколаївна, Фляк Оксана Олексіївна НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ.....	104
Кириченко Олена Миколаївна ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ.....	109
Клюніна Наталія Василівна АКТУАЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	114
Кобзар Михайло Іванович ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ ЯК ЗАСОБУ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	119
Кобзиста Людмила Борисівна ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗАСОБАМИ МУЗЕЄЗНАВСТВА.....	123
Ковбаса Лілія Овсїївна РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ВИХОВАНЦІВ В УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СУЧАСНОМУ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ЗАКЛАДІ.....	126
Кокадей Максим Іванович САМОІДЕНТИФІКАЦІЯ МОЛОДІ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЕЛЕМЕНТІВ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДОЗНАВСТВА.....	131
Коленченко Ольга Миколаївна, Людмила Олексіїв Маніло, Алла Олексіївна Перетятко ГОРДІСТЬ І СЛАВА РІДНОГО КРАЮ.....	136
Колтачихіна Олена Вікторівна ВИХОВАННЯ ПАТРІОТА В УМОВА СУЧАСНОЇ ШКОЛИ.....	138
Корж Антон Анатолійович РОЛЬ АРХЕОЛОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В НАЦІОНАЛЬНО – ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДІ.....	138

Корнієнко Ірина Олексіївна РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ФОРМУВАННІ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ, НАЦІОНАЛЬНОЇ, ГРОМАДЯНСЬКОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ УЧНЯ.....	141
Костриця Наталія Михайлівна ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО, ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	144
Костюк Наталія Миколаївна ФОРУМ ЛІДЕРІВ БІБЛІОТЕЧНИХ АКТИВІВ ЯК ОДНА ІЗ ФОРМ АКТИВІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	148
Кравченко Олена Василівна МУЗЕЙНИЙ ПРОСТІР ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ – СКАРБНИЦЯ НАЦІОНАЛЬНО – ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	152
Крамаренко Любов Дмитрівна НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК СОЦІАЛЬНА ТА ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМА.....	159
Красновид Олена Олександрівна РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ – НОВИЙ ВИМІР НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	164
Кузнєцова Лариса Миколаївна НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	169
Курган Ольга Володимирівна МОНІТОРИНГОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	175
Курило Наталія Григорівна ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА ЯК ЗАСІБ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ.....	180
Левченко Лариса Миколаївна ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В СЛОУТСЬКОМУ НВК.....	180
Легеза Кирило Євгенович УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ 1917 – 1921 РОКІВ: НАПРЯМКИ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ БОРОТЬБИ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ І СОБОРНІСТЬ УКРАЇНИ, ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ	

ТВОРЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВНОСТІ Й УЧАСНИКІВ ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ ХХ СТОЛІТТЯ.....	181
Лиштван Ольга Анатоліївна ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	185
Лісовський Валентин Рафаїлович КОНКУРС КАБІНЕТІВ З ПРЕДМЕТУ «ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ» ТА ЙОГО РОЛЬ У СТВОРЕННІ ЕФЕКТИВНОЇ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ.....	189
Любивий Володимир Анатолійович РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	194
Мазний Андрій Вікторович РОЛЬ МУЗЕЮ У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДІ.....	202
Макаренко Катерина Володимирівна ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ШКОЛАХ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	206
Мандрик Олена Павлівна НАЦІОНАЛЬНО – ПАТРІОТИЧНИЙ КОМПОНЕНТ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ОСНОВИ ПРАВОЗНАВСТВА» У ВНЗ.....	209
Матвійчук Оксана Євгенівна НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СЛУХАЧІВ КУРСІВ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ.....	211
Матвійчук Олена Борисівна МАЙДАН: ДУХОВНІ ІДЕАЛИ МОЛОДІ.....	217
Моцак Світлана Іванівна ДО ПИТАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ.....	221
Мусатова Олена Олександрівна ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	225
Мухоїд Ірина Миколаївна РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ.....	230

Назаренко Людмила Миколаївна ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІВ ДО ВИХОВАННЯ ОСНОВ КУЛЬТУРИ ГІДНОСТІ ОСОБИСТОСТІ.....	230
Нерощина Олена Василівна, Чебаков Роман Олександрович УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ 1917-1920 РОКІВ: М. С. ГРУШЕВСЬКИЙ – ВЧЕНИЙ, ІСТОРИК І ПОЛІТИЧНИЙ ДІЯЧ.....	231
Новікова Наталя Володимирівна ПРОЕКТ «З УКРАЇНОЮ В СЕРЦІ».....	236
Новікова Олена Олексіївна НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ, ЯК ВАЖЛИВИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНИНА-ПАТРІОТА НОВОЇ ФОРМАЦІЇ.....	236
Оліхненко Оксана Володимирівна ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ У КАДЕТІВ – ОДНЕ З ОСНОВНИХ ЗАВДАНЬ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ.....	242
Перлик Вікторія Володимирівна НОВА ШКОЛА: НОВІ ВИМІРИ НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	244
Петренко Наталія Миколаївна НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ – ЗАПОРУКА ФОРМУВАННЯ СВІДОМОЇ НАЦІЇ.....	249
Півовар Наталія Володимирівна БОГУНІВСЬКІ КЛАСИ В МІСТІ КОНОТОП.....	252
Плішива Олена Анатоліївна ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	254
Плужник Лариса Станіславівна РОЗВИТОК ДУХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	258
Противень Олена Миколаївна «ГЕРОЇ НЕ ВМИРАЮТЬ!».....	258
Прощайло Володимир Михайлович ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ КАДЕТІВ.....	258
Рубленко Владислав Миколайович ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ТА ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	264

Скирта Валентина Сергіївна INTEGRATION OF EUROPEAN VALUES AS THE ELEMENT OF MODERN NATIONAL CULTURE.....	266
Смольська Людмила Миколаївна БЕЗПЕКА І ТУРБОТА – ПАТРІОТИЧНА ПАРДИГМА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ.....	268
Снагощенко Валентина Володимирівна ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ.....	272
Снагощенко Леся Вікторівна ТРАДИЦІЇ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ.....	275
Сокальська Тетяна Петрівна ШКОЛА ЛІДЕРІВ ФОРМУЄ ПАТРІОТІВ.....	278
Степанова Ірина Євгенівна, Танасієнко Ірина Миколаївна “ЩОБ ДІТИ НАРОДОМ СТАЛИ”.....	282
Строїнова Ганна Володимирівна, Шпаченко Антоніна Станіславівна ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ Й НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЮНИХ УКРАЇНЦІВ ЯК СКЛАДОВА СТАНОВЛЕННЯ СВІДОМОГО ГРОМАДЯНИНА.....	283
Суховєєва Олена Іванівна ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ.....	288
Таран Анжеліка Володимирівна НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ.....	294
Тверезовська Тетяна Володимирівна НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ КАДЕТСЬКОЇ ОСВІТИ	297
Теплишева Альона В’ячеславівна РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ УЧНЯ.....	301
Терес Олена Іванівна РОЗВИТОК ДУХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	311
Тимошенко Ірина Миколаївна РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО В ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ.....	311

Тимченко Тетяна Олександрівна БІЛОПІЛЬЩИНА В РОКИ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917 - 1921 РОКІВ.....	314
Третякова Олена Василівна МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СВІДОМОГО ГРОМАДЯНИНА.....	319
Фоменко Олексій Євгенович РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ – НОВИЙ ВИМІР НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	323
Хорунжа Лариса Вікторівна ГРОМАДЯНСЬКЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В СУЧАСНОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	331
Царьова Любов Олексіївна ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО, ВІЙСЬКОВО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ПУТИВЛЬСЬКОМУ КОЛЕДЖІ СУМСЬКОГО НАУ.....	333
Цebro Яна Ігорівна, Яременко Світлана Петрівна НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ПОЗАШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ.....	339
Чепіга Ганна Олексіївна НАЦІОНАЛЬНО - ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	343
Чхайло Людмила Михайлівна УКРАЇНОЗНАВСТВО ТА ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	347
Шамрай Любов Євгеніївна «УКРАЇНЕЦЬ - ЦЕ НАЗАВЖДИ!».....	353
Шаповал Тетяна Володимирівна РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНО – ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ФОРМУВАННІ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ, НАЦІОНАЛЬНОЇ, ГРОМАДЯНСЬКОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ УЧНЯ.....	354
Шеденко Ніна Володимирівна РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ УЧНЯ НОВОЇ ШКОЛИ.....	357

Шерстюк Любов Миколаївна ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ УКРАЇНОЗНАВЧОЇ ГРИ «СОНЯШНИК» У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ШКОЛЯРА.....	360
Шинкаренко В'ячеслав В'ячеславович ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ.....	362
Шинкаренко Ірина Олександрівна РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИХОВАННІ ПАТРІОТА.....	367
Шульчевська Світлана Єгорівна РОЛЬ ШКІЛЬНОГО МУЗЕЮ У ФОРМУВАННІ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ ШКОЛЯРІВ НА ПРИКЛАДАХ БРОТЬБИ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ У 2013-2016 рр.....	371
Панченко Світлана Миколаївна П'ятаченко Юрій Васильович КРАЄЗНАВЧИЙ ПРОЕКТ «О.ОЛЕСЬ І СУМЩИНА» ЯК СКЛАДОВА ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ПРОГРАМИ «ПЕРЛИНИ МАЛОЇ БАТЬКІВЩИНИ».....	376
Щербаченко Марина Василівна ГЕРОЇ НЕ ВМИРАЮТЬ!	379
Чхайло Людмила Михайлівна ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДІ.....	383
Юрченко Людмила Іванівна ШКІЛЬНИЙ МУЗЕЙ ЯК СКЛАДОВА ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ШКОЛІ.....	390
Яценко Володимир Сергійович КРАЄЗНАВЧИЙ ПІДХІД У ПРОЦЕСІ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ, ЯК АСПЕКТ ПІЗНАННЯ СОЦІАЛЬНО- ГЕОГРАФІЧНИХ ПРОЦЕСІВ.....	397

Валентина Іванівна Андросова,
КЗ Сумський Палац дітей та юнацтва,
керівник гурткової роботи, методист

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

*Патріотичне виховання – це сфера духовного життя,
яка проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне,
що любить і ненавидить дитина, яка формується.*

В.О. Сухомлинський

Національно-патріотичне виховання серед учнівської молоді є важливою ланкою становлення людини, виховання захисника своєї Вітчизни.

Патріотизм – основа духовного життя кожної людини. Знання героїчного минулого, традицій українського народу, розвиток у вихованців почуття гордості, глибокої поваги до символів держави – це основа патріотичного виховання молодого покоління.

Патріотичне виховання – процес цілеспрямованого, систематичного, організованого та планомірного впливу на свідомість і поведінку молоді що до формування почуття любові до Батьківщини через виховання високих громадських, психологічних, моральних, фізичних та професійних якостей, необхідних для реалізації інтелектуального та творчого потенціалу особистості в інтересах всебічного розвитку суспільства, забезпечення безумовної готовності до захисту Вітчизни.

У гуртках клубу «Абалаковець» комунального закладу Сумський Палац дітей та юнацтва національно-патріотичне виховання здійснюється у співпраці з народним Музеєм історії альпінізму, Сумським обласним краєзнавчим музеєм, Сумською міською організацією ветеранів України, Управлінням освіти і науки Сумської міської ради, Федерацією альпінізму та скелелазіння України.

Національно-патріотичне виховання здійснюється завдяки туристській, екскурсійній, музейній, проектній діяльності, завдяки проведенню та участі у заходах клубу «Абалаковець», міських, обласних заходах, направлених на виховання національної свідомості українця.

Велике значення у клубі «Абалаковець» приділяється проектній діяльності. Проектна діяльність створює умови творчого саморозвитку та самореалізації вихованців і педагогів, дає можливість самостійно здобувати знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, бачити проблему і вирішувати її, зануритися в історичні події рідного краю та відчути себе причасним до

історичної спадщини Батьківщини. Виконання проекту планує декілька етапів: постановка проблеми, проектування, пошук інформації, отримання інформації, презентація проекту.

Проект «Спалені села Сумського району» надав можливість вихованцям познайомитися з історією Другої світової війни, з історією окупації Сумського району нацистами, зустрітися та записати спогади, зробити відеозаписи очевидців спалення населених пунктів. Світогляд вихованців розширився завдяки знайомству з життям та побутом наших земляків під час Другої світової війни у порівнянні з сучасністю. Виконання проекту розпочалося зі знайомства з історичними архівами і продовжувалося під час не категорійних та категорійних походів по Сумському району. Результатом проекту стала презентація та участь у Обласній краєзнавчій конференції «У світі краєзнавчих відкриттів».

Знайомство з історичною спадщиною міста Суми через скульптурні споруди допоміг проект «Пам'ятники міста Суми». Робота у групах дозволила виявити лідерів серед вихованців, залучити їх до пошуку матеріалу в інтернет ресурсах, проявити себе як фотограф, сценарист, екскурсовод. Знайомство з малими скульптурами міста Суми та пам'ятниками розширило світогляд вихованців про значення людини, її вплив на розвиток культури, промисловості рідного краю. Кожний учасник проекту відчув гордість за тих людей, з і'ям яких пов'язані ці пам'ятники. Результат цього проекту – презентаційна екскурсія містом та випуск збірки «Пам'ятники міста Суми» з інформацією про пам'ятки історії, підготовлені вихованцями-учасниками проекту.

Співробітництво з Народним музеєм історії альпінізму, центром історико-культурної спадщини народу, який працює при дитячому клубі туристів-альпіністів ім. Є.Абалакова, надає можливість вихованцям познайомитися з віхами розвитку альпінізму у світі, а також розвитком українського альпінізму.

У розділах, пов'язаних з Другою світовою війною, «Україна в вершинах», «Україна на восьмитисячниках», «50 років скелелазіння в Україні», прослідковується історія українського альпінізму з її великими досягненнями та видатними альпіністами України.

Проект «Пік Т.Г.Шевченка та височінь поета», який проводився на базі музею, дозволив вихованцям не тільки познайомитися з творчістю великого українського митця, вивчити та прочитати його вірші, але й прийняти участь в екскурсіях, альпіністському лекторії про історичні сходження на пік Т.Г.Шевченка, познайомитися з історією пам'ятника Т.Г.Шевченка у місті Суми та слайд-програмою про пам'ятники поету у Сумській області. Вихованці клубу прийняли участь в акції «Сумські шевченківські листи друзям» до 125-річчя перебування Т.Шевченка на Сумщині.

Велику гордість відчуває кожний відвідувач музею в тому, що найвищий пам'ятник у світі – це пам'ятник нашому поету, який знаходиться на висоті 4200м. Кожний абалаковець гордиться тим, що вихованці клубу зійшли на цю вершину і у музеї знаходиться експонат, пов'язаний з піком Т.Г.Шевченка, переданий альпіністами, неодноразовими сходжувачами на цю вершину.

Новою формою роботи у музеї є Пленери. Проект «Історія Другої світової війни у живопису» проводиться з вихованцями студії образотворчого мистецтва комунального закладу Сумський Палац дітей та юнацтва.

Проект несе інформаційну та практичну складову. До інформаційної складової відноситься: екскурсія розділом про Другу світову війну та участь у бойових діях українських альпіністів і наших земляків – сумчан з максимальним дозволом приміряти альпіністське спорядження, доторкнутися до історичних експонатів, потримати залишки військових снарядів періоду війни, подивитися історичні відеоролики бойових дій за участю альпіністів, послухати бойові пісні (у тому числі і пісню сумчанина – М.П.Моренця).

Практична складова – це творчі роботи юних художників. Вихованці вибирають музейні експонати для написання картин. Емоціональній настрій вихованців, наповнених історичною інформацією, героїзмом альпіністів-українців, їх уява про події Другої світової війни, надає натхнення юним художникам відобразити всі свої почуття на полотнах. Кінцевий результат – виставка робіт юних художників про період Другої світової війни. Всі емоції, відчуття від побаченого, почутого у музею відображаються на полотнах. Вихованці розширюють свій кругозір, збагачуються духовно. У роботах проявляють свої відчуття, сприйняття світу, відчувається гордість за воїнів-українців, захисників Вітчизни.

Проектна діяльність надає можливість на практиці виховувати патріотів Вітчизни. Вихованці клубу «Абалаковець» намагаються пропагувати свій клуб під час походів, при сходженнях на вершини у різних регіонах світу, починаючи від гори Говерла (найвищої вершини України) і до восьми тисячника Макалу.

Абалаковці були і залишаються патріотами клубу туристів-альпіністів ім. Є. Абалакова Сумського Палацу дітей та юнацтва та нашої Держави.

Проектна діяльність надає можливість отримати очікувані результати у різних аспектах діяльності:

1. Освітньо-виховний аспект: формування у вихованців високих моральних цінностей, патріотизму, національної свідомості, любові до рідної землі; формування здорового способу життя, прагнення фізичного саморозвитку;

2. Соціально-просвітницький аспект: поширення серед вихованців та учнівської молоді знань про рідний край, його історію; розвиток духовного, інтелектуального й фізичного розвитку вихованців та учнівської молоді;
3. Методико-технологічний аспект: удосконалення методів, прийомів патріотичного виховання в умовах тісної взаємодії педагогів, батьків, вихованців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мачуський В.В. Формування творчої активності старшокласників у клубах позашкільних навчальних закладів: навч. – метод. посібник / В.В. Мачуський, В.Ю. Гаврилюк. – Біла Церква: КОПОПК, 2006. – 216с.
2. Наказ Міністерства освіти і науки України, Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України від 21 жовтня 2013 року №1453/716/997 «Про Програму патріотичного виховання учнівської та студентської молоді в навчальних закладах України та План заходів Естафети Програми на 2013-2015 роки».
3. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, схвалена Указом Президента України від 25 червня 2013 року № 344;
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 травня 2013 року № 360 «Про затвердження плану заходів на 2013-2015 роки з підготовки і відзначення 70-ї річниці визволення України від фашистських загарбників та 70-ї річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 років»;
5. Тихенко А.В. Інноваційні освітні процеси в системі позашкільної освіти Сумщини /А.В. Тихенко// вісник Глухівського ДПУ. Серія: Педагогічні науки. – Глухів: ГНПУ ім. О. Довженка, 2010. – С. 168-170.
6. Сайт клубу «Абалаковець» abalakovets.sumy.ua

Анастасія Анатоліївна Апенько,
бренд-менеджер видавництва «Ранок»

МІСІЯ ВИДАВНИЦТВ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ У НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ

Презентація за посиланням:

<https://docs.google.com/presentation/d/1uSLizlXFPStJIToVDEe4LXmR1XWglOAraMhh3P0hcno/edit?usp=sharing>

Наталія Олександрівна Бережна,
Державний ліцей-інтернат з посиленою
військово-фізичною підготовкою «Кадетський корпус»
імені І.Г. Харитоненка, вчитель музичного мистецтва

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ КАДЕТІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Виховання в молодого покоління почуття патріотизму, активної громадянської позиції в наш час визнано проблемами загальнодержавного масштабу. Нова освітня філософія визначила головну стратегію педагогічної діяльності: спрямування навчально-виховного процесу на формування ціннісного ставлення особистості до свого народу, Батьківщини, держави, нації. Патріотизм покликаний дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, формуванню в Україні громадянського суспільства, що передбачає зміни громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, розквіту національної самосвідомості [3; 8].

Сучасний етап розвитку України від учителя художньо-естетичних дисциплін особливо потребує здійснення системи заходів, спрямованих на національно-патріотичне виховання молоді. Стратегія діяльності вчителя предметів галузі «Мистецтво» повинна бути спрямована на вирішення і реалізацію завдань патріотичного виховання: У період реформування освіти, коли відбувається перехід до нових концепцій, переглядаються наявні педагогічні системи, впроваджуються освітні стандарти, альтернативні програми, постала потреба нового підходу до організації освітнього процесу в загальноосвітньому навчальному закладі.

Для того, щоб виховувати патріотизм на уроках, потрібно розуміти значення самого слова «патріотизм» та «патріотичне виховання». Проблема патріотичного виховання завжди займала одне з провідних місць у вітчизняній педагогічній та філософській думці. У сучасній літературі патріотичне виховання трактується як виховання, що формує усвідомлення своєї причетності до історії, традицій, культури свого народу, любов до своєї Батьківщини, вболівання за долю свого народу, його майбутнє [6; 416].

Як результат ефективного патріотичного виховання у дітей чітко формується патріотизм. Патріотизм виявляється в практичній діяльності, спрямованій на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів. Патріотизм – соціально-історичне явище. Елементи його виникли як усвідомлення родових зв'язків, обрядів, звичаїв . Слово «патріотизм» (від «patris») - грецького походження, в перекладі означає «батьківщина, вітчизна». Уперше воно

з'явилося в період Великої Французької революції (1789-1793р.). Патріотами називали себе борці за народ, захисники республіки [4; 31].

У філософському словнику «патріотичне виховання» розглядається як виховання, змістом якого є любов до Вітчизни, відданість, гордість за її минуле й сучасне прагнення захищати інтереси Батьківщини. Це визначення актуалізує рол патріотичного виховання, оскільки саме через активну діяльність людини на користь суспільства виявляються її справжні почуття [8; 397].

У «Великій радянській енциклопедії» подається таке тлумачення: «Патріотичне виховання – це виховання любові до вітчизни, відданості, прагнення своїми справами служити її інтересам» [1; 282]. Основою цього тлумачення є емоційно-чуттєва сторона поняття, що виявляється через ставлення людини до навколишнього світу. Життя людини в суспільстві завжди пов'язане з діяльністю, нормами поведінки, взаємовідносинами між людьми. Ось чому інтелектуальна та поведінкова сторони даного виду виховання.

Першооснови патріотичного виховання були закладені в народній педагогіці, значення якої висвітлюється в роботах О. Любара, В. Мацюка, В. Пугача, М. Стельмаховича, Д. Федоренка. Сучасні вчені педагоги також займаються визначенням понять «патріотизм», «патріотичне виховання». Дослідження проблеми патріотичного виховання дітей ґрунтується на фундаментальних працях у галузі національної системи виховання, концептуальних положеннях національної освіти та виховання (А. Алексюк, І. Бех, О. Вишневський, Т. Усатенко) [7; 14].

Головною метою патріотичного виховання є передача молодому поколінню соціального досвіду, багатств духовної культури народу, його національної ментальності, своєрідності світогляду і на цій основі формування особистісних рис громадянина України, які включають у себе національну самосвідомість, розвинену духовність, моральну художньо-естетичну, правову культуру, розвиток індивідуальних здібностей, таланту.

Нині патріотизм покликаний дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, формуванню в Україні громадянського суспільства, яке передбачає трансформацію громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, розквіту національної самосвідомості і ґрунтується на визнанні пріоритету прав людини. Навчальний заклад має стати для кожної дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єднанню українського народу та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві [2, 46].

Виховання національно-патріотичної свідомості членів суспільства, що понад усе цінується в усьому світі, та патріотичне виховання на славних традиціях національної історії є одним з пріоритетних завдань нашого навчального закладу. Воно здійснюється насамперед у процесі навчання, де в ліцеїстів закладається фундамент глибоких знань, формується світогляд, національна самосвідомість.

Безумовно неможливо переоцінити роль музики в патріотичному вихованні кадетів. Яскраво виплеснути свої емоції, виразити свою любов до країни, до української пісні постійно здійснюється на уроках музичного мистецтва. Тому в програмах О. Лобоової, О. Ростовського особлива увага приділяється народній музиці, що повинна розкритися дітям як частина життя народу, як цілісне явище його духовної культури. Саме вони наголошували, що усі уроки музичного мистецтва повинні бути пройняті думкою, що музична творчість українського народу - нев'януча окраса його духовної культури. Автори програми вважають, що народна музика повинна увійти до музичної свідомості дітей як безпосередньо живе, хвилююче мистецтво, а не як романтична спадщина, якій слід вклонятися [5, 272].

На уроках музичного мистецтва кадати мають можливість дізнатися про кращі зразки української народної музики, фольклору, твори композиторів-класиків, масові пісні.

На рівні з великими композиторами Й.С. Бахом та Л. ван Бетховеном вивчається і творчість наших українських композиторів, зокрема Є. Станковича, Л. і Ж. Колодуб, Л. Грабовського, В. Сильвестрова. Також виховання патріотизму полягає і у вивченні пісень українських композиторів, таких як «Моя стежина» П. Майбороди, «Києве мій» та «Три поради» І. Шамо, «Два кольори» О. Білаша, «Хуртовина» М. Катричко, «Родина» О. Злотника, «Ласкаво просимо» О. Білозір, «Пісня на добро» І. Карабиця.

Високий мистецький рівень, невичерпна енергія, завзяття, емоційна насиченість вітчизняного фольклору, розмаїття пісень яскраво відбивають світогляд, естетичні уподобання, саму психологію українського народу. Це самотутнє явище посідає визначне місце не тільки в національній, а й у європейській та загалом світовій культурі. Відродження національних традицій на уроках музичного мистецтва у 8 класі відбувається шляхом слухання українських народних пісень, а саме «Там, де Ятрань круто в'ється», «Веснянки», «Ой у гаю при Дунаю», « Чом ти не прийшов». Виховання засобами музичного фольклору розглядається як невід'ємна частина навчально-виховного процесу.

У змісті курсу музичного мистецтва (8 клас) на особливу увагу в аспекті патріотичного виховання заслуговують теми, присвячені українській хорovій

музиці. Це знайомство з найкращими композиторами хорового жанру М.Лисенко (одночастинна кантата « Б'ють пороги» та романс «Безмежнеє поле») та Б.Лятошинським (хори «По небу крадеться місяць», «Тече вода в синє море»).

Проаналізувавши програму з музичного мистецтва за 8 клас, можна дійти висновку, що більшість тем, відведені для вивчення української музики, здатні формувати справжнього кадета-патріота. Музичне виховання, засноване на використанні національних здобутків, має універсальний характер і ефективно при застосуванні в роботі з кадетами. Українська пісня, як феномен вітчизняної народної творчості, концентрує в собі народну філософію, етику й естетику має неоціненне значення в сучасній педагогічній практиці і є невід'ємною частиною навчально-виховного процесу. Патріотична вихованість молодого покоління, яке стане нашим продовженням в житті, це обов'язковий та невід'ємний компонент розвитку сучасного суспільства. Тому формування патріотичного чуття у підростаючого покоління є сьогодні край важливим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Большая советская энциклопедия. - М.: Советская энциклопедия, 1975. - Т.19. - 282 с.
2. Вишневецький О. Орієнтири національного виховання // Рідна школа. - 1994. - № 6. – 46 с.
3. Військово-патріотичне виховання // Кадетський журнал.- 2016.- №19.-8 с.
4. Масол Л.М. Концепція загальної мистецької освіти // Мистецтво та освіта -2004. -№1.- 31 с.
5. Ростовський О.Я. Методика викладання музики в основній школі: Навч.-метод. Посібник. - Тернопіль: Начальна книга - Богдан, 2001. - 272 с
6. Современная украинская энциклопедия. Т. 5 – Харьков : Книжный Клуб «Клуб Семейного Досуга», 2004. – 416 с.
7. Щербань П. Концепція національного виховання // Рідна школа. - 1995. - №6. - С. 8-14.
8. Українська фольклористика. Словник-довідник / Укладання і загальна редакція Михайла Чернопиского. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. — 397 с.

Віктор Євгенович Берека,
Хмельницький обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти, доктор педагогічних наук, професор,
ректор

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

За всіх часів почуття патріотизму виховували на прикладах героїзму, самовідданого виконання обов'язку перед народом і Вітчизною. Ключовий меседж Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді – це створення інноваційного технологічного простору для виховання патріотично спрямованої особистості з інноваційним типом мислення, людини високої національної та європейської культури, здатної зберегти цілісність України, примножити її надбання [5, с.3]. У цьому контексті категорія технологічної компетентності педагогів щодо формування патріотизму спонукає нас проаналізувати контент фасилітаційної післядипломної педагогічної діяльності і визначитись як з науково-методологічними, так із практично-прикладними пріоритетами.

Цінним джерелом для розвитку сучасної теорії і практики національно-патріотичного виховання є наукова і педагогічна спадщина, зокрема, твори Івана Франка, у яких він стверджував, що осмислення національної ідеї як імперативу патріотичного виховання є моральною категорією й усвідомлення індивідом своєї національності, як детермінанти власної долі, є водночас проблемою морального вибору. Вибір бути чи не бути українцем – це вибір між буттям і небуттям [3, с.23]. Події на Майдані 2013–2014 років засвідчили, що Герої Революції Гідності, які перевели національну ідею у власний особистісний сенс, зробили *цей* вибір.

Сьогодні, як ніколи, актуальним є потвердження Василя Сухомлинського того, що справжнє народження громадянина-патріота відбувається тоді, коли дитина відчуває себе часткою народу, в якій, як сонячний промінь у краплі води, віддзеркалюється багатовікова історія, велич його культури і слави [4, с.402]. У цих рядках прочитується водночас, як застереження від прояву формалізму в системі патріотичного виховання, так і чітка вимога щодо готовності педагога до створення такого виховного середовища, яке б допомагало учневі визначитись у просторі життя, переведенні суспільно значимих, національних цінностей у площину його особистісного сенсу, де б відбувалось становлення його як громадянина-патріота.

Перевести наукові ідеї про підвищення рівня ефективності виховання особистості з гностичної площини в практичну, тобто домогтися, щоб наукові дослідження стали суттєвою допомогою у сфері виховання, можна за умови доцільного вибору моделей, педагогічних інноваційних технологій, принципів, форм, засобів.

Відтак, підвищення рівня технологічної компетентності педагогів щодо реалізації задач національного виховання має сьогодні бути пріоритетними спрямуванням усієї післядипломної освіти.

У ХОІППО створена система управлінського і науково-методичного супроводу компетентної інноваційної діяльності педагогів. Питання національно-патріотичного виховання, формування української ідентичності на культурно-історичних засадах, прикладах високого героїзму українського народу неодноразово обговорювались на Вченій, науково-методичній раді інституту, видано рекомендації районним та міським методичним кабінетам, центрам, кураторам територіальних округів «Про підвищення ефективності системи національно-патріотичного виховання у навчальних закладах».

В основу навчально-виховного процесу курсової підготовки керівників навчальних закладів, учителів-предметників, організаторів виховного процесу потужно закладаються ідеї єдності й соборності України, козацької педагогіки, принципи толерантного спілкування, почуття гордості за нинішніх патріотів Батьківщини. До навчальних планів курсів підвищення кваліфікації педагогів усіх категорій ХОІППО введено спецкурси «Національно-патріотичне виховання: науково-методичний вимір», «Національна ідея як визначальний чинник розвитку громадянського суспільства», тренінг «З Україною в серці».

З ініціативи Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти у 2016 році проведено четверту Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Формування патріотизму та збереження національної ідентичності особистості в умовах полікультурного середовища сучасної України». Учасники конференції, поряд із обговоренням науково-теоретичних та методологічних основ національного виховання в умовах полікультурності, розкривали практичні аспекти вирішення завдань, шляхи модернізації, впровадження інноваційних технологій у систему національно-патріотичного виховання.

З метою підвищення ефективності науково-методичного супроводу виховної діяльності педагогів, у НМЦ виховної роботи та позашкільної освіти ХОІППО створено сектор національно-патріотичного виховання, який розробив і впроваджує обласний проект «Технологічна компетентність як необхідна умова реалізації завдань національно-патріотичного виховання».

Відповідно до диференційованих потреб педагогів, створено кластер інформаційно-методичного сервісу, який вбирає у себе інформаційно-комунікаційний ресурс сайту, структура якого спрямована на методичну і педагогічну взаємодію. Інноваційною і водночас продуктивною формою диференційованої допомоги педагогам щодо реалізації завдань національно-патріотичного виховання є створення методичних кейсів та ОНЛАЙН-портфолію. Науковцями та методистами видано унікальні посібники: «Виховна діяльність класного керівника», «Національно-патріотичне виховання», де вміщено життєпис героїв Небесної сотні та воїнів АТО - вихідців з Хмельниччини. У грудні схвалено і рекомендовано МОН України ще один навчально-методичний посібник «Національне виховання: хрестоматійний контекст». Чому визначились з такою назвою? Напевне, тому що важливою засадою у виховному процесі є інтегральний принцип, який вбирає в себе народну, релігійну традицію, щоденну виховну екзистенцію, прикладні аспекти, а також виховні механізми різних технологічних укладів. Саме тому успіх у виховній роботі залежить від засвоєння інтегралу виховання, усвідомлення його характеристик і їх впливу на розвиток виховного процесу. Одна з них – це детермінація суспільно-політичних явищ на виховання, зрозуміння якої дають саме хрестоматійні тексти, засіб, який, власне, і забезпечує створення національного, ціннісного простору для ідентифікації особистості. В історії кожної нації є хрестоматійні фоліанти її поступу, її героїки. Це та золота скарбниця національної виховної системи, яку маємо використовувати задля виховання патріотів держави саме в кризові часи, в перехідні періоди.

Відповідно до Законів України «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій Світовій війні 1939-1945 років», «Про правовий статус та вшанування пам'яті учасників боротьби за незалежність України у ХХ столітті», «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» в музеї інституту створюється експозиція архівних матеріалів, артефактів, які переконливо засвідчують подвиги борців за незалежність України.

В інституті розроблена програма моніторингового дослідження стану національного та військово-патріотичного виховання у навчальних закладах області. На анкетні запитання «Чи вважаєте себе патріотами України?», ствердно відповідають 96 % респондентів від загальної кількості респондентів.

«Чи пишаєтесь тим, що живете в Україні?», відповідь «так» дали 97% опитаних учнів.

На запитання «Як ви вважаєте, що об'єднує населення України в єдину націю?», 64% опитаних вважають, що це – патріотизм, 43% – рівні права

громадян України, 44% – єдина державна мова, 42% – спільна історія, 32% – спільна територія. Із 14 варіантів відповідей на запитання «А що ви вважаєте предметом своєї гідності?», 87% учнів вказали місце, де народилися і виросли; 51% – українську природу; 50% – прапор, герб, гімн; 46% – національні свята. Моніторингове дослідження щодо причин, які перешкоджають формуванню патріотизму, то переважна більшість педагогів та батьків стверджують, що це – недостатній рівень довіри до політичної влади в Україні, а також не конституційованість національної ідеї.

Моніторингові дослідження, вивчення інноваційного досвіду, свідчать, що педагогами проводиться системна робота, яка забезпечує гармонійне співвідношення різних напрямів, засобів, методів, форм патріотичного виховання дітей у процесі навчання і позакласної діяльності. На Міжнародній виставці «Сучасні заклади освіти» було презентовано досвід навчальних закладів Хмельницької області з національно-патріотичного виховання, Всеукраїнська експертна комісія дала йому високу оцінку, ми отримали Срібну медаль.

Сьогодні важливо, щоб післядипломна освіта стала епіцентром суспільної взаємодії щодо виховання дітей та молоді. Науковцями кафедр, методистами науково-методичних центрів ХОІППО практикується проведення полілогів, інтернет-семінарів та вебінарів спільно із представниками громадських ветеранських та козацьких організацій. З метою пошуку оптимальних шляхів підвищення рівня науково-методичного супроводу реалізації завдань національного виховання, налагоджено творчу співпрацю з Національною академією державної прикордонної служби України ім. Б.Хмельницького, Тернопільським, Чернівецьким, Житомирським та Вінницьким обласними інститутами післядипломної педагогічної освіти. У спільних форматах проводяться засідання кафедр, семінари, круглі столи, на яких презентуються інноваційні технології, моделі науково-методичного забезпечення національно-патріотичного виховання учнів.

З метою вшанування Героїв Небесної Сотні – Боднарчука Сергія Михайловича, учителя фізики Старокостянтинівської НВК «Спеціалізована школа І-ІІІ ст., гімназія», та Дзявкульського Миколи Степановича, учителя географії Шепетівського НВК №1., рішенням Вченої ради Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти у 2015 році присвоєно звання почесного професора інституту. А 18-23 лютого 2016 року відбувся форум-реквієм «З Україною в серці», присвячений пам'яті Героїв України.

Освіта завжди була стратегічним, суспільнозначимим ресурсом, потенціал якого здатні були розкрити лише висококваліфіковані, національно свідомі

педагоги і тому піднести рівень такої спроможності в час складних випробовувань є першочерговим завданням кожного з нас.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Виховна гуманістична парадигма в освітній інновації / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 2016. – № 2. – С. 14–21.
2. Берека В., Іова В. Виховна діяльність класного керівника: соціально-методологічний концепт. Науково-методичний посібник. – Кам'янець-Подільський : Абетка, 2015. – С. 310.
3. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст: франківський період. – К. : Факт, 2006.
4. Історія української школи і педагогіки: хрестоматія. – К. : Знання, 2005. – 462 с.
5. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді.

Віталій Миколайович Білаш,

Маловисторопський коледж імені П.С.Рибалка Сумського національного аграрного університету, викладач історії

ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО, ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

*"З усіх скарбів найкращий - знання.
Його не можна
ні вкрати, ні загубити, ні знищити".*

Г. Сковорода

Інтерес до суспільних дисциплін, особливо до історії, соціального та політичного життя, був завжди. Але зараз, на сучасному етапі, він особливо посилюється у зв'язку із зняттям інформаційної блокади, коли відкрився доступ до секретних архівів, коли розкриваються "білі плями" історії. І "справи давно минулих днів" і сьогоднішні події викликають шалені суперечки та дискусії, в яких часом дуже важко розібратися навіть спеціалісту. Саме тому і важлива позиція викладача. Тонко, тактовно, ненав'язливо допомогти студентам розібратися в найскладніших процесах минулого, сучасного та майбутнього.

Вивчаючи зі студентами суспільні дисципліни, докопуючись до істини, потрібно здійснити головну ціль навчання – формування всебічно розвиненої соціально активної особистості, долученої до загальнолюдських цінностей,

досягнень світової культури, яка б сприймала ідеали гуманізму і демократії як свої власні, активно брала б участь у перетворенні суспільства на демократичних засадах.

На заняттях слід домагатись прищеплення у студентів високих моральних якостей, активності, вміння аналізувати, оцінювати історичні факти, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між історичними подіями, явищами, самостійно окреслювати головні й другорядні фактори історичного розвитку, на конкретних прикладах розкривати найхарактерніші особливості історичного розвитку різних регіонів України, вчити самостійно мислити, робити власні висновки, тому що тільки робота, виконана самостійно, тільки висновок, до якого прийшов сам, - здатні принести справжню користь, насолоду та задоволення.

Утвердження поваги до принципів патріотизму настановленням юних громадян є одним з основних обов'язків викладачів, і, зрозуміло, пріоритетним напрямом постановлення виховних цілей саме на заняттях історії. Та й взагалі можна зі стовідсотковою впевненістю сказати, що на сьогодні патріотичне виховання молоді є одним із основних завдань освіти. Тому логічно, що з'явилась ціла Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді. [1;1]

Особисто я дуже часто формую патріотичні почуття студентів внаслідок росту самосвідомості через розвиток логічного та критичного мислення шляхом включення в соціальні процеси. Одним з основних завдань на заняттях історії є досягнення ефекту поєднання реалізації виховних освітніх завдань з набуттям основних предметно-історичних компетентностей.

Крім цього хотілося б виділити основні завдання національно-патріотичного виховання:

- розвиток у суспільстві високої соціальної активності, громадянської відповідальності, духовності, становлення громадянського суспільства, що складатиметься з громадян, які володіють високою свідомістю та здатністю проявити її в повсякденній діяльності з забезпечення сталого розвитку;

- утвердження у суспільстві поваги до культурного та історичного минулого України;

- створення і забезпечення реалізації можливостей для повноцінної соціалізації молодих громадян, більш активного залучення їх у вирішення соціально-економічних, культурних, правових, екологічних та інших проблем, як загальнодержавного так і місцевого значення;

- виховання молодих громадян у дусі поваги до Конституції країни, законності, норм суспільного та колективного життя, створення умов для

забезпечення реалізації конституційних прав людини та його обов'язків, громадянського та професійного обов'язку;

- розвиток відчуття у громадян почуття гордості, глибокої поваги до символів держави – Герба, Прапора, Гімну України, іншої загальнодержавної та регіональної символіки та історичних святинь, гордості за країну, а також окремі регіони та міста;

- створення умов для посилення патріотичної направленості засобів масової інформації при висвітленні подій та явищ суспільного життя, активна протидія антипатріотизму, маніпулюванню інформацією, фальсифікації історії України;

- формування расової, національної, релігійної терпимості, розвиток дружніх відносин між представниками різних етнічних груп.

У роботі потрібно використовувати найрізноманітніші форми і методи виховання, аби сприяти пізнавальній активності, самостійному мисленню, взаємодії, творчості студентів.

Звісно найчастіше все починається з першоджерела. Самостійна робота з першоджерелом - це спосіб набуття знань із документів, історичних джерел, статистичних даних дога розкриття закономірності історичного розвитку на конкретних фактах. Переваги такої форми роботи перед іншими:

- по-перше, самостійно набуті знання, осмислені в процесі аналітичної роботи, роблять їх міцнішими і глибшими, вирішуючи тим самим одне з найважливіших освітніх завдань;

- по-друге, підхід до вивчення програмного матеріалу через додаткові джерела знань роблять засвоєння матеріалу цікавішим, розвивають пізнавальну активність студентів;

- по-третє, цей вид роботи дозволяє розвивати практичні вміння та навички, що має величезне значення для підготовки студентів до самостійної розумової діяльності і продовження освіти після закінчення навчального закладу;

- по-четверте, сприяє вихованню таких важливих рис особистості, як самостійність, пізнавальна активність, відповідальність, активна життєва позиція, загартовує волю сферу особистості.

Цікавою є така форма проведення заняття, як *дискусія, диспут*. Студенти активніше будуть включатися в дискусію, якщо їм запропонувати приблизно таку пам'ятку:

1. Не бійся помилитися, іди на ризик. Без цього немає нового знання. Твоя позиція може бути заперечна, але в доброзичливій формі. Однак не наполягай на своїй думці, якщо вона визнана помилковою.

2. Мета дискусії – спільний пошук істини. Це форма колективної пошукової праці, тому не прагни будь-що заперечити опонента. У суперечці, дискусії є тільки одна перемога – нові знання.

3. Вступай в розмову якщо твоя думка не співпадає з думкою інших.

4. Нічого не сприймай на віру, без достатніх доказів. Будь-яку думку розглядай тільки як припущення, яке підлягає перевірці, дослідженню. Тому тільки в результаті критичного аналізу дійди того чи іншого переконання.

У ході дискусії потрібно виявляти фактичні помилки і відразу їх виправляти, ставити уточнюючі запитання до висловів студентів і змушувати їх вносити зміни. Такими запитаннями можуть бути: "Які факти підтверджують Вашу думку?", "Які міркування навели Вас на цей висновок?". У результаті дискусії група може дійти єдиної думки, однак можливі й розходження, коли окремі учасники залишаються на своїй точці зору. [2;162]

Найчастіше можна використовувати такі форми дискусій: *"круглий стіл", засідання експертної групи, форум, симпозіум, дебати, судове засідання.*

Основними методами патріотичного виховання з мого досвіду є:

- ситуційно-рольові ігри,
- метод круглого столу,
- екскурсійний метод,
- метод інтерв'ювання,
- аналіз соціальних ситуацій.

З метою організації патріотичного виховання в коледжі були проведені наступні заходи:

- лекції, бесіди ("Я – громадянин-патріот незалежної держави України", "Пам'яті вдячні нащадки", "Моя рідна Україна", "Наша вітчизна – Україна", "Державна символіка Батьківщини", "Патріотизм – нагальна потреба України", "Моя земля – земля моїх предків",);

- семінари, «круглі столи», конференції ("У пам'яті світ врятований", "Люблю я свій народ – ціную його звичаї");

- уроки пам'яті ("Зростаємо громадянами-патріотами землі, що Україною зветься", "Наша вулиця носить ім'я героя війни", "Бойові нагороди воїнів, полководців, які визволяли Україну від нацистів");

- екскурсії до краєзнавчих музеїв;

- зустрічі з учасниками АТО;

- пошукова робота, участь у роботі клубів та гуртків патріотичного спрямування;

- акції з метою упорядкування поховань захисників Вітчизни;

• години спілкування ("Я – громадянин і патріот держави", "Я – українець!", "Можна все на світі вибрати синові, вибрати не можна тільки Батьківщину!").

Практика роботи показує, що наші студенти проявляють живий інтерес до подій суспільного і політичного життя країни. Враховуючи це я відповідно їй організовую навчальну діяльність. Проводимо аналіз останніх новин, статей з мережі інтернет.

Постійно потрібно турбуватись про умови, які б забезпечували ефективність названих і подібних форм заняття, про достатність наочності, вміння вести діалог, культуру спілкування. У формуванні знань і умінь слід віддавати перевагу методам і формам, які спонукають думати, розмірковувати, шукати, робити самостійні висновки.

Серед них ігри на заняттях з історії, а саме: "Історична абетка", "Відгадай героя", "Відгадай термін", "Продовжи розповідь", "Знайди помилки", "Герой, дата, подія", "Словесний теніс", "Історичний ланцюг", "Історичний кросворд" тощо. їх безліч.

Досвід переконує, що під час проведення таких занять:

- підвищується активність студентів;
- зростає роль талановитих і обдарованих особистостей;
- формується вміння викладача і студентів здійснювати співпрацю;
- реалізується стиль викладача в забезпеченні керованої самостійності студентів;
- моделюються різноманітні виробничі та соціальні ситуації;
- будуються конструктивні відносини в групі.

Ці заняття допомагають виявити і розвинути пізнавальні та творчі здібності студентів; враховувати професійні риси особистості; виховують толерантного свідомого громадянина; сприяють найкращому засвоєнню навчального матеріалу.

Запропонована інтерактивна методика має низку переваг:

1. Обрані ситуації максимально наближені до умов сучасного суспільного життя;
2. Забезпечується комплексне формування знань, умінь, навичок;
3. Студенти одержують досвід, іноді роблять помилки і виправляють їх за допомогою викладача;
4. Розвивається творче, самостійне мислення кожного та організаторські здібності й вміння працювати в колективі;
5. Виховує толерантність і комунікабельність;
6. Дає можливість викладачу оцінити роботу кожного студента.

Також у педагогічній практиці для активізації навчання використовують "кейс-метод".

"Кейс" – це події, які реально відбулися в певній сфері діяльності і які викладач пропонує для того, щоб спровокувати дискусію в навчальній аудиторії, підштовхнути студентів до обговорення та аналізу ситуації й до прийняття рішень.

Специфіка викладання суспільних дисциплін вимагає від викладача творчо застосовувати такі форми проведення занять, постійне використання яких дає ґрунтовну підготовку для засвоєння студентами основних знань про сучасне суспільство та отримання ділових якостей сучасної ділової людини.

Важливою відмінною особливістю сучасного етапу розвитку суспільства є його неухильна інформатизація. Істотні зміни в суспільстві, економіці, соціальній сфері відбуваються під впливом інтенсивного стрімкого розвитку і впровадження нових інформаційних технологій.

Інформатизація освіти має на увазі, перш за все, використання можливостей інформаційних технологій для якісної зміни змісту, форм, методів навчання і виховання.

Проте темпи розвитку інформаційних технологій значно випереджають швидкість їх впровадження в навчальний процес. Успіх впровадження залежить, перш за все, від того, наскільки ефективно сучасні інформаційні технології можуть поліпшити викладання традиційних, добре забезпечених методично дисциплін.

Дитина не народжується з патріотичними переконаннями, їх становлення залежить від умов сімейного виховання, психологічних особливостей студента, його активності. Вік старшого підлітка – студента коледжу найбільш сприятливий для формування патріотичних почуттів внаслідок росту самосвідомості, включення його в соціальні процеси, розвиток логічного та критичного мислення. Під час занять студенти вчаться орієнтуватися в сучасній ситуації, критично оцінювати факти і події суспільного життя, відстоювати свою точку зору.

Презентація за посиланням:

<https://docs.google.com/presentation/d/1NKJukbkvciAi-4po28O91gpUSe5Ywhi0bhxINxdAGwk/edit?usp=sharing>

ЛІТЕРАТУРА

1. Указ Президента України від 13.10.2015 №580/2015 «Про стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки».

2. Організація навчально-виховного процесу. – К.: НМЦ. – Вип. 15. – 2009.
3. Нові технології навчання. – К.: Міністерство освіти і науки України. – Вип.47. – 2007.
4. Web-сайт навчального закладу: www.agrocollege.sumy.ua

Олена Григорівна Боровик,
Сумський медичний коледж,
заступник директора з виховної роботи

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ СУМСЬКОГО МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Розбудова незалежної Української держави неможлива без оновленої національної освіти, розробки прогресивних технологій, гуманізації, диференціації та інтеграції системи патріотичного виховання майбутніх громадян ХХІ століття. Тому на сучасному етапі становлення правової демократичної держави та інтеграції України до загальноєвропейського співтовариства дедалі більшої гостроти набуває проблема відтворення в суспільстві духовної, високоморальної особистості – творця власного майбутнього, гуманіста, громадянина – патріота України.

Події, які зараз відбуваються на Сході нашої держави, ще раз засвідчили, що наша незалежність потребує захисту, а це можливо лише за умови, що кожен із нас усвідомить свою особисту відповідальність за долю України. Водночас дух патріотизму, любов до Батьківщини, віра в її майбутнє в нашій державі відроджуються за трагічних і болісних обставин. І прикладом патріотичного виховання для студентів стають сучасні українці, хлопці та дівчата: герої Майдану, Небесної сотні, військовослужбовці, бійці добровольчих батальйонів, медичні працівники, волонтери – справжні патріоти, які зараз захищають честь, свободу та незалежність України від зовнішнього агресора.

Сумський медичний коледж пріоритетними напрямками виховання вважає саме такі, які перш за все направлені на формування громадян, які люблять свій народ, свою Україну, готові самовіддано захищати й розбудовувати її, які мають людську гідність, національну самосвідомість, гуманістичну моральність, знають свої права і свободи та вміють цивілізовано відстояти їх, сприяючи громадянському миру та злагоді в суспільстві. Виховати таких можна за умови розвитку сучасної національної системи виховання, яка ґрунтується

на ідеях української героїчної історії та подіях що відбуваються в державі сьогодні, багатій культурі, звичаях і традиціях народу, глибокому знанні рідної мови, української пісні, поваги до національних символів. Досягти цього та сформувати у студента такі моральні чесноти, як патріотизм, почуття гордості за свій народ, особливу цінність миру та спокою у державі, поваги до історичного минулого в умовах навчального закладу можна за допомогою різноманітних форм та методів виховання.

Визначений зміст патріотичного виховання в Сумському медичному коледжі реалізується у ході проведення загальноколеджних виховних заходів до Дня захисника України, Дня Соборності України, Дня Героїв Небесної Сотні, Дня української писемності та мови, різноманітних тематичних виховних годин національно-патріотичного спрямування: «Мужності та героїзму свято», «Герої не вмирають», «Україна – соборна держава, сонценосна колиска моя», «Народ мій є! Народ мій завжди буде! Ніхто не перекреслить мій народ!», «Козацька слава не вмере, не загине», «Герої серед нас», «Мужність та відвага крізь роки лунає», «Народ всевічний. Слово є народ» за участю представників громадських та військових організацій, колишніх студентів – учасників бойових дій у зоні АТО, волонтерів, добровольців, медичних працівників, переселенців із зони АТО.

Також вечорів пам'яті, мітингів-реквіємів, уроків спогадів, екскурсій із тем: «А Бабин Яр мовчить, тривоги повний вщерть...», «Незгасна пам'яті свіча», «Україна в лабетах Голодомору», «Чорнобильський вітер по душах мете», «Сумщина партизанська», «Ми не забудемо ніколи!», «Їм у віках судилося безсмертя...» тощо.

Невід'ємною складовою національно-патріотичного виховання в Сумському медичному коледжі є участь студентів у різноманітних форумах, конференціях, круглих столах, спрямованих на формування патріотичних якостей та активної громадської позиції молоді. Так студенти брали участь у Всеукраїнській науково-практичній студентській конференції вищих медичних навчальних закладів «Україна понад усе» у м. Дубно із доповіддю «Народ мій є. Народ мій завжди буде. Ніхто не перекреслить мій народ!» про земляків – сумчан, загиблих в АТО (2014), у VIII обласному конкурсі краєзнавчих проєктів «Історія – це поруч...» серед студентів ВНЗ I-II р. а. Сумської області на базі Путивльського педагогічного коледжу ім. С.В. Руднева (2015) та Всеукраїнській студентській конференції у м. Черкаси із доповіддю «Захисники України - люди в білих халатах» (2016).

Активним та дієвим засобом формування патріота та свідомого громадянина у коледжі є благочинні заходи: акції, ярмарки, зустрічі, спрямовані на вшанування пам'яті загиблих сумчан, підтримку бійців зони

АТО, поранених вояків, переселенців із сходу України. Ось деякі з них: перерахунок одноденного заробітку викладачів Сумського медичного коледжу до благодійного фонду військовослужбовців, придбання студентами бронжилету для вояків зони АТО, кілька благодійних акцій «Посилка для бійця АТО», у рамках яких на потреби військовим були передані: акумуляторні ліхтарі нічного бачення, куртки, светри, балаклави, шкарпетки, рукавички, вологі серветки, чай, печиво, цукерки, шоколад, згущене молоко, тушонка, цигарки тощо, акції «Маскувальна сітка для армії руками волонтерів», «Донор», «Нагодуймо захисників разом», «Збери кришки – подаруй надію», «Милосердю відкриємо серця», «Підтримай пораненого», «Збери аптечку захиснику – врятуй життя солдату» та ін. Кілька сотень листів, пройнятих турботою та зі словами любові й підтримки бойового духу наших хлопців, які захищають батьківщину в зоні АТО, отримали бійці від студентів та викладачів Сумського медичного коледжу написаних у рамках акцій «Напиши листа захиснику України», «Валентинка для бійця АТО». За свою благодійну діяльність коледж був відзначений листами, подяками, грамотами різних державних та громадських організацій.

Цікавими для студентів стали благочинні ярмарки-продажі домашніх страв: перший – «Навчу та нагодую», організований викладачами коледжу на День студента, який зібрав кошти для допомоги 5-му Окремому батальйону добровольчого українського корпусу «Правий сектор», другий – «Допоможемо разом», організований студентським самоврядуванням коледжу, зібрав кошти для матеріальної підтримки 11-ох студентів-переселенців коледжу.

Формуючи справжнього патріота, медичний навчальний заклад приділяє особливу увагу й професійній направленості. У січні 2015 року був створений гурток «Тактична медицина» із метою опанування студентами сучасних медичних технологій надання першої медичної допомоги у бойових умовах та поширення цих знань шляхом проведення тренінгових, навчальних, показових занять та майстер-класів. Силами гуртка «Тактична медицина» було проведено 10 таких заходів для студентів різних навчальних закладів міста, випускників військової кафедри СумДУ, членів санітарних дружин цивільного захисту міста Суми, для учасників курсів загальновійськової підготовки «Бармак», для членів Стрілецько-практичної асоціації Сумщини та для особового складу I дивізіону 128-ої окремої Гвардійської артилерійської гірсько-піхотної бригади Збройних сил України, на яких гуртківці передавали найновітніші знання та навички з військової медицини та відпрацювали їх на практиці. Старшокурсники-гуртківці брали участь у військово-патріотичних виховних заходах на базі літніх таборів Сумського обласного осередку козацтва та характерництва для молодшої вікової групи, що, безумовно, стало найскладнішим етапом їхньої

діяльності, адже вік курсантів складав 5-11 років. Діти в ігровій формі опановували елементарні навички само- та взаємодопомоги в надзвичайних ситуаціях.

У червні 2016 студентський гурток «Тактична медицина» взяв активну участь у роботі Обласного форуму з військово-патріотичного виховання молоді, за результатами роботи якого було прийнято рішення про створення в м. Суми єдиного центру з військово-патріотичного виховання, до співпраці з яким було запрошено Сумський медичний коледж.

Дієвим засобом патріотичного виховання є пісня. Г. Ващенко зазначав, що українська пісня за змістом і глибиною посідає одне з перших місць серед народів світу. Саме вона підтримує свідомість національної єдності українського народу, любов до Батьківщини і повагу до себе. Українська пісня характеризує українця як щирого патріота, що живе заради Батьківщини і завжди готовий віддати за неї своє життя. Переживання, що їх передає музика, можуть бути такими тонкими і глибокими, що їх не можна передати словами. Так визначною подією для коледжу, в рамках впровадження Концепції національно-патріотичного виховання, стало проведення Фестивалю національної, патріотичної та народної пісні «Заспіваймо пісню за Україну», присвячений Дню Героїв Небесної сотні, в якому взяли участь усі академічні групи. Студенти з великим бажанням та ентузіазмом поставилися до цього заходу, кілька класних керівників вийшли виконувати пісні разом зі своїми групами. Сцена вражала різноманіттям та різнобарв'ям національних костюмів, лунали народні пісні, пісні відомих українських авторів, сучасні патріотичні композиції: «Я люблю свою країну Україну», «Не спи моя рідна земля», «Дай, Боже, сили нашим солдатам...», «Я піду в далекі гори», «Лише в нас на Україні», «Мальви», «Народились ми в Україні», «Ми українці», «Це край, де я родилась і живу», «Буде Україна на землі», «Разом і до кінця», «Верба», «Повертайся живим!». Присутні на заході - викладачі, студенти, співробітники, гості та батьки були надзвичайно вражені, а деякі просто не могли стримати емоції від тієї сили патріотизму, якою був пронизаний весь концерт. Така форма виховної роботи дійсно поглиблює у молоді патріотичні почуття, формує чітко виражену патріотичну позицію та патріотичний стиль поведінки.

Інформація про проведені заходи постійно висвітлюється на офіційному сайті коледжу, також створено фотоальбом під назвою «Хронологія заходів національно-патріотичного виховання студентів Сумського медичного коледжу».

Змістом патріотичного виховання в умовах сьогодення повинні стати такі форми та засоби, які направлені на всебічний розвиток особистості, що зорієнтована на національні цінності, що прагне до розбудови демократичної,

незалежної української держави. Формуючи справжнього патріота та свідомого громадянина України, в умовах навчального закладу необхідно реалізувати максимально дієві, цікаві та різноманітні заходи, які б були спрямовані не тільки на визнання поваги та любові до всього рідного, а й готовність самовіддано працювати в ім'я та на благо Батьківщини, усвідомлювати свою приналежність до українського народу, бажання стати справжнім патріотом України.

Людмила Сергіївна Бондаренко,
Капустинська загальноосвітня школа I-III ступенів
Липоводолинського району Сумської області

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Матеріали за посиланнями:

презентація -

<https://docs.google.com/presentation/d/1JQuSaGsCdm5djSBbPqbMTEs1D-uxyvCv7DFn4uUCh-4/edit?usp=sharing>

відеоматеріали -

<https://drive.google.com/file/d/0B25RqinygI0CMLhkd1NPaS1SX0k/view?usp=sharing>

Любов Григоріївна Булава,

Путивльська загальноосвітня школа I-III ст. №1
ім. Радіка Руднева Путивльської районної ради,
вчитель української мови та літератури,
вчитель вищої категорії, старший вчитель

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ

Путивльська загальноосвітня школа I-III ступенів, що на Сумщині, розташована в центрі колиски партизанського руху, який зародився в роки Великої Вітчизняної війни і став світовою легендою. У навчальному закладі створено осередки накопичення, вивчення, збереження, популяризації матеріальних пам'яток того чи іншого часів буття українського народу: музей

імені Радіка Руднева, бо саме в цій школі навчався син славнозвісного партизана-ковпаківця, комісара Семена Васильовича Руднева (керівник народного музею Леонькова О.В., учитель історії), а музей літератури та мистецтв діячів Путивльщини» очолила Счастливецва Н.І., учитель української мови та літератури. Душею центру музейної діяльності став етнографічний – «Українська світлиця». Він створений на громадських засадах у грудні 2010 року завдяки кропіткій роботі вчителя української мови та літератури Булави Любові Григоріївни за підтримки директора школи Корнєвої Тетяни Петрівни і за своїм напрямком – краєзнавчий. Світло й затишно в «Українській світлиці» в будь – яку пору року. Мабуть, саме тому дуже рідко називають просто музеєм. Частіше кажуть: «Світлиця».

Заходячи до музею, одразу поринаєш у дивовижний світ народного побуту України, безпосередньо оселю, в якій колись і проходило дитинство багатьох із нас. Тут і вишиті сорочки, і рушники, свитки й керсетки, хустки й спідниці, керамічний посуд і народні іграшки, прялки й праски, і навіть справжній ткацький станок (хоча й малюнок на одній із стін коридору), бо саме зі шкільного коридору розпочинається наша етнографічна сторінка.

Велику роботу щодо розквіту національно-патріотичного виховання в формуванні особистості учня здійснює рада музею, організовуючи й проводячи оглядові й тематичні екскурсії.

Екскурсоводи беруть участь у проведенні тематичних уроків, їх етапів, виховних заходів, залюбки розповідають відвідувачам про хатні обереги, звичаї, традиції українського народу, безпосередньо мешканців Путивльщини.

Ми дуже пишаємося тим, що маємо можливість щодня поринати в неповторний світ мистецтва та побуту рідного краю, ще й ще раз усвідомлювати: ми – українці!

*Можна все на світі вибирати, сину,
Вибрати не можна тільки
Батьківщину!*

В.Симоненко

Мета подальшої роботи ради музею – формування засобами культурології гуманістичного світогляду, духовного світу людини, її моральних і етнічних норм, рис, патріотичного почуття громадянина України, який сприймає й поділяє національні та загальнолюдські цінності, відчуває свою приналежність до загальноукраїнської та загальноєвропейської культури.

Вся робота етнографічного музею «УКРАЇНСЬКА СВІТЛИЦЯ» базується на підставі розроблених документів:

1. Статут, положення щодо роботи музею.
2. Уніфікований паспорт музею.

3. Склад ради музею.
4. Графік роботи музею.
5. План роботи музею.
6. Акт обстеження музею.
7. Інвентарна книга.
8. Книга відгуків.
9. Книга обліку проведення екскурсій, навчальних занять, масових заходів.
10. Акти прийому – видачі експонатів.
11. Матеріали екскурсій.
12. Матеріали виховних заходів.
13. Наказ щодо створення музею.

Шкільний музей у своїй діяльності керується Законом України «Про музей та музейну справу», нормативними документами Міністерства освіти України, Міністерства культури та мистецтв України, Положенням про шкільний музей та власним Положенням про музей, Статутом.

Статут розробляється на основі чинного законодавства, Статуту закладу освіти, при якому він створюється, Положення про музей при закладі освіти системи Міністерства освіти України та затверджується його засновником (керівником закладу освіти, погоджується з начальником відділу освіти районної (міської) держадміністрації).

Матеріали, пов'язані з роботою краєзнавчого музею, за посиланнями.

Музей етнографії (презентація):

<https://docs.google.com/presentation/d/1FVuwI38ZWl1pqaT8amSzTTkKW45smRPI-3NpcdIZyFc/edit?usp=sharing>

Вишиванки в українській світлиці (стаття Івана Житника, блог автора).

<http://ivanzhytnyk.com/sumshhina/kultura/item/5133-putivl-vishivanki-v-ukrayinskiy-svitlitsi.html>

Етнографічний музей «Українська світлиця». Досвід. Практика. Посібник:

<https://docs.google.com/document/d/1T99MF830s-oRPiH3RqylBQI5gmfdouAbOS5kk2NBE2Y/edit?usp=sharing>

Тетяна Іванівна Бутурлим,
Ніжинський обласний педагогічний ліцей
Чернігівської обласної ради, учитель вищої категорії,
учитель української мови та літератури;
Віолетта Вікторівна Нечипоренко,
Ніжинський обласний педагогічний ліцей
Чернігівської обласної ради,
учениця II курсу класу іноземної філології

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ ІКТ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

На сучасному етапі розвитку освіти одним із визначальних напрямів виховної роботи є національно-патріотичне виховання. Про це зазначено в «Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді та методичних рекомендаціях щодо національно-патріотичного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах» (наказ № 641 МОН України від 16.06.2015 р.): «в основу системи національно-патріотичного виховання покладено ідею розвитку української державності як консолідуючого чинника розвитку українського суспільства та української політичної нації» [6]. На основі теоретичного аналізу педагогічної літератури було уточнено зміст **патріотичного виховання**: свідома, цілеспрямована й спеціально організована співпраця навчального закладу, сім'ї та соціуму з метою формування в учнів знань про рідну державу, патріотичних цінностей, культури поведінки громадянина України. **Основними завданнями патріотичного виховання** є формування в старшокласників ціннісного ставлення та любові до Батьківщини, потреби знати й поважати історію України, її звичаї, традиції, культуру, готовності виконувати громадянські та конституційні обов'язки, прагнення реалізувати власні здібності в рідній державі на благо людству. Більшість дослідників розуміють поняття **«патріотизм»** як особистісну цінність, духовно-моральну якість, інтегральну єдність почуттів, переконань і діяльності, моральний та соціально-політичний принцип особистості, визначальний принцип вітчизняної школи.

Рівень сформованості патріотизму старшокласників у певній мірі залежить від того, як організована в навчальному закладі система навчання та виховання. Ця проблема осмислена в дисертаційних дослідженнях О. Абрамчук [1], Т. Гавлітіної [2], О. Гевко [3], О. Жаровської [4], М. Качура [5], А. Максютова [7], Р. Петронговського [8], О. Стьопіної [9]. Проаналізувавши

різні аспекти осмислення в науковій літературі, було визначено такі **педагогічні умови формування патріотизму старшокласників засобами ІКТ у процесі вивчення української мови:**

- використання краєзнавчого матеріалу на уроках української мови та в позааудиторний час (на годинах спілкування, під час виконання домашніх завдань, у процесі самоосвіти учнів);

- побудова інтерактивного діалогу між старшокласниками та вчителем української мови шляхом використання навчально-виховних можливостей ІКТ;

- систематичність і послідовність здійснення патріотичного виховання старшокласників.

Українська мова має значні виховні можливості, адже в процесі вивчення лінгвістичних тем («Фонетика», «Орфоепія», «Орфографія», «Лексикологія», «Фразеологія», «Морфологія», «Синтаксис», «Пунктуація», «Стилістика») в учнів формується не лише культура усного й писемного мовлення, довільність уваги, пам'яті, аналітичність мислення, а й культура особистості. Реалізувати першу педагогічну умову не лише доцільно, а й необхідно, оскільки навчальні програми з української мови [49-51] містять соціокультурну змістову лінію. Патріотичному вихованню учнів 10-11 класу сприяють 47 виховних тем, н-д, «Найважливіші історичні відомості про Україну», «Здобуття незалежності й відродження української державності», «Етнічні регіони України», «Сьогодення нашої країни», «Мандрівки рідною землею», «Герої, що залишилися з нами назавжди» та ін. Проте кожна з них можна адаптувати відповідно до регіону проживання учнів. Так, нами було розроблено **десять відеоуроків патріотичного виховання на основі матеріалу про Чернігівщину, обласний центр та рідне місто Ніжин:** «Ніжин (фонетика)», «Найвідоміші пам'ятки Чернігівщини (орфоепія)», «Чернігівщина (морфологія)», «Чернігівщина (фразеологія)», «Чернігів (лексикологія)», «Чернігів (орфографія)», «Тернистий шлях України до незалежності (морфеміка, словотвір)», «Національна символіка (синтаксис простого речення)», «Життєстверджуючий світогляд юних ніжинців (синтаксис складного речення)», «Рідна мова, калинова (стилістика)» (відеоуроки можна переглянути на блозі https://tatianasiltsc.blogspot.com/2017/01/blog-post_12.html).

Основна **мета відеоуроків** – виховати в старшокласників патріотизм, що включає в себе ідентифікацію з українським народом; любов до Батьківщини; відданість рідному краю; відповідальність за теперішнє й майбутнє України; готовність захищати Батьківщину; повагу до українських звичаїв і традицій; знання Конституції України; дотримання морально-етичних норм, нормативних законів; сумлінне виконання своїх обов'язків; здатність до саморозвитку, самоствердження на благо держави.

Розроблені відеоуроки мають такі **завдання**: поглиблювати знання учнів про рідний край (Чернігівську область / Чернігів / Ніжин); виховувати любов до України, рідної мови, повагу до національної символіки, необхідність глибше пізнати історію, освіту, культуру, природу Чернігівщини; формувати життєствердуючу позицію, необхідність ефективно долати складні ситуації; повторити вивчений мовний матеріал на прикладі історії Батьківщини; розвивати вміння робити фонетичний / орфоепічний / орфографічний / морфемний / лексичний / фразеологічний / стилістичний / морфологічний / синтаксичний аналіз.

Композиційно відеоуроки складаються з чотирьох частин: **«Ніжин»**, **«Чернігівщина»**, **«Чернігів»**, **«Україна та юні ніжинці»**. У відеоуроках № 1, 8 **«Ніжин»** розповідається про герб і прапор міста, Свято-Миколаївський собор, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, картинну галерею НДУ імені Миколи Гоголя, Музей рідкісної книги імені Г. П. Васильківського, Ніжинський академічний драматичний театр імені Михайла Коцюбинського, Графський парк, музей «Ніжинська поштова станція», пам'ятник огірку. Тріумфальна брама в Новгороді-Сіверському, Єлецький Успенський монастир, палац Розумовського, палац Тарновських, Прилуцький краєзнавчий музей імені В. І. Маслова, Державний дендрологічний парк «Тростянець», Густинський Свято-Троїцький монастир, могили декабристів у с. Вороньки, палац Галаганів та Сокиринський парк, Дідівський музей, що містить експозиції, присвячені Миколу Костомарову та Кирило-Мефодіївському товариству, Деснянська Оболонь – тематика *відеоуроків № 2-4 «Чернігівщину»*. У відеоуроках № 5-6, 8 **«Чернігів»** розповідається про герб і прапор міста, Спасо-Преображенський собор, Іллінську церкву, Антонієві печери, П'ятницьку церкву, Чернігівський національний педагогічний університет ім. Т. Шевченка, Чернігівський національний технологічний університет, Чернігівський інститут імені Героїв Крут, Чернігівський державний інститут права, соціальних технологій та праці, Чернігівський державний інститут економіки і управління. Також у роликах було проаналізовано символіку *Ніжинського обласного педагогічного ліцею Чернігівської обласної ради* (герб і гімн); здійснено *контент-аналіз учнівських творів «Тернистий шлях України до незалежності»*; наведено приклади *учнівських гуморесок «Як я готуюсь до уроку української мови», листів до української мови*; представлено найкращі *конкурсні відеоролики «Як я вивчаю українську мову в ліцеї»*; *створено колективну позитивну афірмацію ліцеїстів як своєрідне послання до рідної України*.

У відеоуроках, окрім просвітницької розповіді про рідний край, використані **лінгвістичні завдання різних типів**:

• *Аналітичного характеру* (н-д, визначити види тропів даних словосполучень: золотоголові храми; батько руського чернецтва; височить баня церкви).

• *Проблемно-пошукового характеру* (н-д, ознайомитися з текстом «Гімну ліцею» (слова П. Дробота, А. Крутько) та охарактеризувати будь-які чотири прості речення).

• *Творчого характеру* (н-д, проаналізувати тропи в пісні «Білі лебеді» (слова Х. Панасюк, гурту «Невічні», музика гурту «Невічні», виконавці – Х. Панасюк, гурт «Невічні») та представити їх за допомогою асоціацій).

• *На встановлення відмінностей* (н-д, порівняти два речення: а) Ти обов'язково засієш на світовому небосхилі, довівши всім свою незалежність і самобутність; б) Незважаючи на те, що в країні зараз війна, ми залишаємось одним цілим, будемо боротись за мирне небо над головою, як би складно це не було).

• *«Знайди зайве»* (н-д, серед поданих слів знайти зайве (за походженням): некрополь, фреска, келія, клірик).

Таким чином, використання краєзнавчого матеріалу на уроках української мови та в позааудиторний час допоможе старшокласникам Чернігівщини краще пізнати свій рідний край, усвідомити унікальність його історії, культури, природи. Інформація про Батьківщину та завдання з української мови мають бути взаємопов'язані: застосовувати з лінгвістичною метою згадані в розповіді слова (для фонетичного, орфоепічного, орфографічного, лексичного, морфемного, словотворчого, морфологічного аналізу), словосполучення (для орфографічного, лексичного, синтаксичного, стилістичного аналізу), речення, текст (для синтаксичного, стилістичного аналізу).

Одним із різновидів ІКТ є відеоурок. Зміст даного поняття розуміємо як візуальний образ інтерактивного діалогу учителя та учня, що полягає в передачі та засвоєнні певної інформації. У роботі пропонуємо дефініцію **«виховний відеоурок»**: *віртуальний засіб виховання особистості, що здійснює позитивний вплив на розум, почуття, учинки учнів*. Отож друга педагогічна умова реалізується через використання старшокласниками в процесі вивчення української мови самостійно чи під керівництвом учителя Інтернет-ресурсів, зокрема **блогу В. Нечипоренко «Ми любимо свою Батьківщину»** (<http://viollettka.blogspot.com/>), де розміщений матеріал про видатних історичних постатей України, звичаї, традиції рідної нації, унікальність природи та древньої архітектури, основні нормативні документи, результати дослідження рівня патріотизму старшокласників, а також авторські відеоуроки патріотичного виховання. Побудова інтерактивного діалогу між старшокласниками та вчителем української мови шляхом використання

навчально-виховних можливостей ІКТ можлива в урочний (відповідно до вивченої теми) та позааудиторний час (на годинах спілкування, під час виконання домашніх завдань, у процесі самоосвіти учнів). Проте важливо напередодні використання відеороликів ґрунтовно вивчити певну тему. Учитель може запропонувати переглянути відеоуроки вдома та виконати супровідне завдання. Під час їх трансляції можна робити паузу для виконання певного лінгвістичного завдання, а після віднайдення правильної відповіді доцільно продовжити перегляд відео, оскільки в ньому дається пояснення ходу розв'язання вправи. Така форма роботи спонукатиме старшокласників до створення власних патріотичних блогів, поглиблення знань з української мови, віднайдення новітніх цифрових шляхів повторення мовного матеріалу напередодні ЗНО.

Розроблена система патріотичного виховання засобами ІКТ у процесі вивчення української мови доповнює систему виховних заходів щодо формування патріотичної культури учнів, що проводяться в Ніжинському обласному педагогічному ліцеї Чернігівської обласної ради. Будь-яка навчально-виховна робота буде результативною, якщо є систематичною та послідовною. Тому *третья педагогічна умова* вказує на необхідність здійснювати патріотичне виховання старшокласників щодня, і не лише на годинах спілкування, а й у процесі вивчення всіх навчальних дисциплін. Проте кількість краснавчального матеріалу та повчальних бесід має бути помірною. Щира й свідома любов до України має стати визначальною цінністю особистості, але не перетворитися на фанатизм або псевдопатріотизм.

Отже, використання ІКТ у процесі вивчення української мови не лише полегшує засвоєння старшокласниками теоретичного й практичного матеріалу, формує інформаційно-цифрову компетентність учителя й учнів, а й дає можливість здійснювати позитивний вплив на розвиток особистості. Патріотичне виховання старшокласників здійснюється через сприйняття й осмислення історико-культурного матеріалу про Чернігівщину, обласний та районний центри; виконання лінгвістичних завдань, створених на основі розказаної на початку заняття інформації про рідний край.

Матеріали за посиланням:

<https://drive.google.com/drive/folders/0B25RqinygI0CX0hQcG5xd240W?usp=sharing>

ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамчук О. Патріотичне виховання студентів вищих технічних навчальних закладів [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня

- канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Абрамчук Оксана Володимирівна; Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В.Гнатюка. – Тернопіль, 2006. – 20 с.
2. Гавлітіна Т. Національно-патріотичне виховання підлітків в умовах позашкільного навчального закладу [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Гавлітіна Тетяна Миколаївна; Інститут проблем виховання НАПН України, 2007. – 20 с.
 3. Гевко О. І. Національно-патріотичне виховання студентів вищих педагогічних закладів засобами декоративно-ужиткового мистецтва [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Гевко Оксана Іванівна; Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – К. : 2003. – 25 с.
 4. Жаровська О. П. Патріотичне виховання студентів в освітньо-виховному середовищі педагогічного університету [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Жаровська Олена Петрівна. – Вінниця, 2015. – 20 с.
 5. Качур М. М. Патріотичне виховання молодших школярів засобами художнього краєзнавства [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Качур Мирослава Михайлівна; Інститут проблем виховання АПН України. – К., 2010. – 20 с.
 6. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/content/Новини/2015/06/16/konczepczyia.doc>. – Назва з титул. екрана.
 7. Максютів А. О. Патріотичне виховання майбутніх вчителів географії в процесі пошукової туристсько-краєзнавчої діяльності [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Максютів Андрій Олександрович; Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. – Умань, 2013. – 19 с.
 8. Петронговський Р. Р. Патріотизм старшокласників: новітні технології виховання [Текст] / Р. Р. Петронговський // Історія в середніх і вищих навчальних закладах України. – 2006. – № 11 – 12. – С. 2 – 4.
 9. Стьопіна О.Г. Виховання патріотизму у студентської молоді засобами мистецтва [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Стьопіна Олена

Геннадіївна; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – Луганськ, 2007. – 20 с.

Ірина Анатоліївна Веретейченко,
Луганський національний університет імені
Тараса Шевченка, доцент кафедри української
літератури, кандидат філологічних наук, доцент

ПОНЯТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

*В дитинстві відкриваєш материк,
котрий назветься потім –
Батьківщина.*

Ліна Костенко

Ураховуючи нові суспільно-політичні реалії в Україні після Революції гідності, обставини, пов'язані з російською агресією, усе більшої актуальності набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо.

Національно-патріотичне виховання полягає у всебічному пізнанні історії, культури, духовності українського народу, усвідомленні кожною людиною себе як індивідуальності, особистості та як частки своєї нації, а на цій основі – і складової всього людства, розумінні ролі історичних знань про свою країну, її духовні надбання та уміння захищати національні інтереси свого народу.

Найважливішим завданням українського суспільства було і є виховання покоління гуманістів і патріотів, для яких найвищим ідеалом є єдність особистих та національно державних інтересів. В Законі України “Про загальну середню освіту” особлива увага приділяється вихованню громадянина – патріота своєї країни, який свідомо ставить до своїх обов'язків, готовий до подальшого навчання та трудової діяльності.

Однак у процесі свого геополітичного та соціокультурного становлення Україна перманентно перебувала між двох світоглядних орієнтирів: на Європу і Росію. Кожен із цих векторів пропонував свою ідейну парадигму, а ргіогі амбівалентну, проте історично виправдану. В результаті тривалої практики в українців сформувалась низка принципово відмінних типів свідомості, наслідки яких впливають на функціонування окремих національних приналежностей. Ці дві проблеми наразі й досі актуальні та провокують численні дебати серед “проєвропейських” та “проросійських” представників української інтелігенції.

Вирішення подібних питань, звісно, не дозволить позбутися ідеологічної роздвоєності, але стане важливим кроком у визначенні граней окремішньої української ідентичності та усвідомлення власної ролі в європейському просторі. Свого часу Ю. Андрухович сказав “Україна – найбільша в Європі за площею об’єктивна даність, яка саме з цієї причини фатально не може в Європі поміститися [...] Бути з Росією для України згубно – це духовна і фізична смерть, у чому можна було переконатися протягом трьох з половиною століть. Бути з Європою, можливо означає те саме, але в цьому ще варто переконатися” [3, с. 25].

Отже, можемо говорити про наявність на теренах українського культурного простору щонайменше двох ідентичностей, антагоністичних за своєю суттю.

Ідентичність назавжди залишиться однією з чинних характеристик людського буття – його сутнісною ознакою, яку виявив наш час. Поняття ідентичності активно використовується в ряді соціально-гуманітарних наук – соціології, психології, культурній і соціальній антропології, етнології. В найзагальнішому розумінні воно означає усвідомлення людиною своєї приналежності до певної соціальної групи, що дозволяє визначити своє місце в соціокультурному просторі та вільно орієнтуватися в оточуючому світі.

Тож на сьогодні пошуки ідентичності становлять найактуальніше життєве завдання та проблему наукового дискурсу, зміст якого визначається, з-поміж інших, внутрішньою суперечливістю її ідентифікаційного поля. Множина “видів” або “моделей” родових, територіальних, соціоекономічних, класових, релігійних, етнічних, національних, гендерних, професійних, інституційних, ідеологічних, вікових, цивілізаційних, культурних ідентичностей є свідченням того, що, стосуючись неоднозначних, динамічних і множинних реальних ідентичностей, термін “ідентичність” у сучасних гуманітарних дискурсивних практиках набуває статусу концепту із притаманною тому пластичністю смислового наповнення.

У контексті тих процесів, які відбуваються в сучасній Україні, проблема ідентичності набуває особливого актуального значення. Становлення української державності передбачає акцентування уваги на цьому феномені. Мова йде не тільки про ідентичність особистості, але й про ідентичність етносу в цілому, його матеріальної й духовної культури. Хто ми? Де наші корені? Які витоки нашого буття? Ці та інші питання неодмінно виникають в процесі формування державних інститутів незалежної України.

Дж. Неру якимось сказав, що “Ганді дав Індії ідентичність”. Ці слова стосуються лідерів національно-визвольного руху будь-якої країни. Адже народи, які визволилися від колоніального гніту, набувають разом зі статусом

державного суверенітету не менш важливий здобуток – право бути самим собою, мати своє “Я”. Е. Саїд у праці “Орієнталізм” зазначав: “Ідентичність “я” або ідентичність “іншого” далека від того, щоби бути чимось статичним, а є насправді досконало опрацьованим історичним процесом, що відбувається як змагання і втягує в себе індивідів та інституції в усіх суспільствах” [4, с. 429]. Розшифровуючи зміст цього ”Я”, відмітимо, що воно передбачає формування національної самосвідомості, національної культури, розвиток сфери духовності, спрямованої на зміцнення ідентичності народу. З цього приводу польська дослідниця О. Гнатюк зазначала: “У дискусіях про стан української культури та доконечну потребу її кардинальної зміни в новій політичній ситуації, які точилися вже після проголошення незалежності в Україні, почасти повторюються сюжети зі зламу століть, зокрема коли йдеться про модернізацію. Таку особливість зумовили, по-перше, типологічна схожість позицій у ставленні до модернізаційних викликів, по-друге – проект трансформації наявної культурної ідентичності, опертий на концепції, що виникли в період творення новочасної української нації” [2, с. 24]. Окрім того, важливим аспектом змісту ідентичності етносу, національної ідентичності є завоювання незалежності, яка є передумовою незалежності національної.

Загалом ідентичності, усвідомленню індивіда щодо приналежності своєму народові, тобто етнічній / національній ідентичності, належить одна з ключових ролей на індивідуальному та колективному рівнях. У понятті етнічної / національної ідентичності (вона є лише однією з форм ідентичності взагалі) містяться параметри об’єктивні, тобто те, про що можна довідатись (об’єктивний культурний зміст) і суб’єктивні – те, що є емотивним (відчуття приналежності та лояльності). Ці параметри постійно взаємодіють і змінюються. Їм завжди притаманне лише те, що у них вірять, як в основу спільноти.

Дослідженню типів колективної ідентичності присвятив свою працю “Національна ідентичність” Е. Сміт [5]. Класифікація за родом є основою інших відмінностей, вона є поєднувальною ланкою з іншими видами ідентичностей. На його думку, першим типом колективної ідентичності є чинник роду. Будучи універсальною, родова ідентичність створює умови для колективних дій. Вона, зазвичай, залишається постійною протягом усього життя людини, адже базові для неї індивідуальні й групові культурні взаємозв’язки визначаються вже під час народження.

А, виходячи з концепції Б. Андерсона [1, с. 22], дослідження ідентичності з одного боку дає уявлення про себе, а з другого – розкриває себе як таке, що відрізняється від інших використанням тих аспектів культури, які певна

спільнота, з метою демонстрації своїх особливостей, обрала собі як засоби розрізнення.

Творення національної культури, а отже, і нації, полягало у виокремленні певних елементів культури з наявної етнокультурної різноманітності (міфів, легенд, епосу тощо), у перетворенні їх та поєднанні в нову культурну цілісність. Виокремлення цих елементів не було механічним процесом: культурна еліта, переробляючи і синтезуючи їх у нову культурну цілісність, водночас творила ідеалізований образ нації (“національний міф”).

Одночасно із творенням національної культури, а нерідко ще перед тим, змінювалася самосвідомість людини. Раніше вона усвідомлювала себе належною лише до якоїсь невеликої спільноти (общини, племені, сільської общини) або до великої релігійної “уявної спільноти” [1, с. 22], наприклад до “хрещеного світу”. Тепер місце таких спільнот займає нова “уявна (уявлена) спільнота”, у яку люди об’єднувалися не шляхом безпосереднього спілкування, як у традиційних общинах чи племенах, а уявно, що не заважало існуванню цієї нової спільноти як певної реальності. Її виникнення супроводжувалося змінами в ціннісних орієнтаціях: в ієрархії цінностей вивищувалася нова цінність – нація, яка іноді навіть витісняє попередню вищу цінність – Бога. Становлення націй рівноцінне творенню національної культури і національної самосвідомості.

Тому саме учитель-словесник на зразках українського красного письменства формує в учнів високу національну свідомість, акцентує увагу на краєзнавчому матеріалі як складової національного виховання школярів. Відомо, що патріотизм починається з любові до батьківської хати, до колискової, яку співала мама, до сім’ї, родини, до рідної мови і народної пісні. Саме це формує поняття “малої батьківщини”. І тільки уже пізніше приходить усвідомлення себе сином чи донькою великої Батьківщини – України, гордості за її славне минуле і розуміння того, що треба навчатися, працювати для її майбутнього. Найголовніше завдання вчителя – це формування в школярів національної гідності і гордості за свою землю, народ, батьківщину, усвідомлення себе представниками державної нації, носіями незалежності і державності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андерсон Б. Уявлені спільноти. – Київ: Критика, 2001.
2. Гнатюк О. Прощання з імперією: Українські дискусії. – К.: Критика, 2005. – 528 с., с. 24
3. Див.: Гнатюк О. Прощання з імперією: Українські дискусії. – К.: Критика, 2005. – 528 с.

4. Саїд Е.В. Орієнталізм. – К.: Основи, 2001. – 511 с.
5. Сміт Е. Д. Національна ідентичність / Пер. з англійської П. Таращука. – К.: Основи, 1994. – 224 с.

Анатолій Васильович Гапон,
КЗ «Сумський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти», старший викладач кафедри
соціально-гуманітарної освіти

НАЦІОНАЛЬНЕ-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ НА МАТЕРІАЛАХ ОСНОВНИХ ДОКУМЕНТІВ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

Зазначена тема в умовах сучасних державно-правових реалій, в яких живе наша держава є і надзвичайно гострою і актуальною одночасно, потребує постійного вивчення і популяризації. Вона спирається на традиції української державності, національної-визвольної боротьби українського народу, його громадянську свідомість та здатність критично мислити і бути готовим до захисту незалежності й територіальної цілісності української держави.

Одночасно також чітко відслідковуються історичні паралелі з початком в Україні реального конституційного процесу, що розпочався рівно 100 років тому, в лютому 1917 р. Цей процес пов'язаний з поваленням російського самодержавства та утворенням в Києві уже в перших числах березня (а саме 4.03.1917) української Центральної Ради.

Центральна Рада була сформована представниками різних громадських організацій, що взяли на себе відповідальну функцію центрального органу українського громадянства по організації руху «За своє право і втрачені вольності». І саме тоді знаний український історик, 50-річний професор Михайло Грушевський, що як відомо, перебував до цього на засланні в Москві, був заочно обраний Головою Центральної Ради. Численними телеграмами його про це повідомили й викликали з проханням терміново повернутися до Києва та зайняти дану посаду.

12 березня 1917 року Грушевський повернувся до Києва, уже 14.03.1917 прийшов на перше засідання Центральної Ради, яка з того дня і протягом 14 місяців виконувала свої державницькі функції в Україні.

Далі на початку квітня 1917 року (6.04.) зібрався I Національний конгрес (або з'їзд: 900 делегатів з усієї України), який легалізував Центральну Раду, розширив її склад та змінив її організацію і структуру.

За проектом, запропонованим М.Грушевським, Центральна Рада по суті ставала I-м Українським парламентом, з представництвом усіх українських губерній, партій, організацій і спілок. Таємним голосуванням фактично одногосно було підтверджено головування в Центральній Раді професора М.Грушевського.

Підґрунтя для становлення і послідуочого непростого розвитку української державності і конституційного процесу заклали всім відомі IV Універсали Центральної Ради. Перший з них М.Грушевський урочисто проголосив 12 червня 1917 року о 4 годині дня в Народному Домі.

Цей Універсал розглядався як «Статут автономії України», здійснюваної за принципом: «Українські справи вирішують Українські збори (СОЙМ), загальноросійські – Центральне російське правительство».

Це була фактична конституційна основа майбутнього українського державного устрою. Але і такі демократичні ідеї були відхилені російським Тимчасовим урядом. Тому Центральна Рада звернулася до населення України із закликом встановлювати нове життя і обіцяла прийняти нові закони.

Суттєве значення для подальшого конституційного процесу мала також Декларація Генерального Секретаріату Центральної Ради від 27 червня 1917 року, тобто фактично Декларація першого Українського уряду. Головним її завданням було: трансформувати моральну владу, яку мала Центральна Рада, у публічно-правову з чітким розмежуванням повноважень кожного секретарства (тобто-міністерства), щодо управління відповідними галузями народного господарства.

Таким чином, починаючи з I-го Універсалу Центральної Ради остаточно перетворюється на Законодавчий Орган (парламент) - а Генеральний Секретаріат - на орган Центральної виконавчої влади (уряд).

Черговою важливою віхою у розвитку конституційного процесу стала прийняття 3 липня 1917 року II Універсалу Центральної Ради, який можна розцінювати як своєрідний договір про порозуміння між Центральною Радою і Тимчасовим Урядом.

Згідно з ним Центральна Рада поповнилась представниками інших національностей, що проживали в Україні. Крім того, зазначалось, що «прямуючи до автономного ладу на Україні, Центральна Рада в згоді з національними меншостями підготовлятиме проекти законів про внесення на затвердження «Учредительного зібрання».

Одночасно з II Універсалом були також розроблені «Основи тимчасового Управління в Україні » і «Тимчасова Інструкція Генеральному секретаріату України». У них чітко визначалася структура побудови та функції і повноваження Генерального секретаріату як Уряду України.

Розвиток подій у другій половині 1917 р. підводив Україну до проголошення незалежності. Важливим політико-правовим перед конституційним кроком на цьому шляху було прийняття Центральною Радою 20 листопада 1917 р. III Універсалу, який проголошував побудову стосунків із Росією не на автономних, а на федеративних засадах. У цьому документі : 1) сповіщалося, що «однині Україна стає Українською Народною Республікою»; 2) встановлювалося, що Центральна Рада та її Генеральний Секретаріат стали тією силою і владою, які будуть охороняти права і революцію «не тільки нашої землі, але і всієї Росії»; 3) визначалося, які саме землі складають територію країни; 4) затверджувалися загально визнані демократичні права людини і громадянина, окреслювалися шляхи розвитку місцевого самоврядування, а також національно-персональної автономії великоруського, єврейського, польського та інших народів, що проживали в Україні; 5) наголошувалося на тому, що остаточні форми державного устрою будуть вирішені «на Українських і Всеросійських установчих Зборах».

Отже, як бачимо, в III Універсалі порушувались дуже важливі конституційні питання, що було значним кроком на шляху прийняття демократичної Конституції України. При чому Центральна Рада та уряд робили все можливе, аби мирним шляхом, через порозуміння визначити майбутній державний устрій України, не порушуючи за існуючих умов питання щодо її цілковитої незалежності. Однак навіть у такому питанні (федералізації території колишньої Російської імперії) не вдалося дійти згоди ні з Тимчасовим урядом, ні більшовицькою владою, яка відхилила всі демократичні пропозиції України і розпочала проти Центральної Ради військові дії. За цих умов, 9 січня 1918р. і було прийнято IV Універсал, який проголошував, що однині Українська Народна Республіка стає самостійною і від нікого незалежною, вільною, суверенною державною українського народу».

IV Універсал проголошував ряд інших важливих положень щодо державного устрою України, у тому числі: 1) якнайшвидше встановлення миру з петроградським урядом народних комісарів; 2) встановлення Українськими Установчими Зборами справжньої влади народу; 3) після повернення додому вояків проведення Центральною Радою переобрання місцевих рад та міських дум, щоб всі змогли брати участь у їхній праці; 4) передача трудовому народові землі без викупу; 5) запровадження державно-народного контролю над усіма банками; 6) розгортання рішучої боротьби проти всіх контрреволюційних сил [1].

Як бачимо, усі зазначені положення мали демократичне спрямування й у подальшому знайшли відображення у Конституції Української Народної

Республіки 1918р., яка мала підзаголовок «Статут про державний устрій, права і вільності УНР». М.С. Грушевський редагував її текст.

Все сказане вище свідчить, як поступово, віддаючи перевагу мирним засобам розвитку держави, Центральна Рада намагалася встановити в Україні справді демократичний устрій. Саме і це засвідчує Конституція УНР 1918 року., яка, однак, так й не набула чинності, бо у день її прийняття до Києва увійшли німці. Почалася німецька окупація під кольорами українського гетьманату П. Скоропадського.

Тепер коротко про основні положення Конституції УНР 1918року. Слід зазначити, що все сама структура Конституції УНР 1918р. відповідала тим конституційним стандартам, які нині визнані міжнародною юридичною спільнотою. Її перший розділ містив принципові загальні настанови: суверенітет держави; народний суверенітет як основне джерело народної влади; неподільність території України; розвиток місцевого самоврядування на рівні земель, волостей і громад; надання націям України права на впорядкування своїх культурних прав у національних межах.

Другий розділ Конституції також відповідав нинішнім конституційним стандартам. Він торкався питань, пов'язаних із правами громадян України. Виключалась можливість подвійного громадянства, урівнювались у правах а обов'язках чоловіки і жінки, усі громадяни. Конституція проголошувала принцип розподілу влади, за яким передбачалось створення Всенародних зборів (законодавча влада), Ради Народних Міністрів (виконавча влада), Генерального Суду УНР, і встановлювала порядок їх організації та діяльності[2].

Варто докладніше зупинитися, зважаючи на її унікальність, на сьомій главі Конституції УНР 1918р. щодо організації національних союзів, які об'єднували б представників тієї або іншої національності. Органи кожного національного союзу розглядалися як державні. Найвищим представницьким органом були Національні Збори. Національні союзи, у межах своєї компетенції, мали право видавати закони, які поширювались на кожного з її членів. Усі суперечки щодо компетенції між національним союзом, з одного боку, і державними органами та організаціями місцевого самоврядування, з другого, повинні були вирішуватися адміністративними судами.

Згідно з Конституцією найбільш чисельними великоруська, єврейська та польська нація мали право на організацію своїх національних союзів. Що ж до білоруської, чеської, молдавської, німецької, татарської, грецької та болгарської нації, то їх представники повинні були подавати до Генерального Суду заяву про таке об'єднання, підписану не менш як 10 тис. громадян УНР відповідної національності.

Отже, прийняття Конституції УНР 1918 р. завершило черговий етап розвитку конституційного процесу в Україні, найважливішим здобутком якого був демократичний вплив на розвиток державності. Але проявом негативних чинників став фактичний заколот маєтних класів, фабрикантів, великих землевласників, вищого чиновництва за підтримки німецьких окупантів і за чиею допомогою було ліквідовано Центральну Раду та утворено консервативний український уряд - гетьманат.

Таким чином, розглянуті вище тексти чотирьох Універсалів Центральної ради і розроблений на їх основі за редакцією М.С.Грушевського текст Конституції Української народної республіки 1918 року стали фундаментальною основою для перспектив послідууючої розбудови демократичної правової держави в Україні, заклали основи національної, патріотичної та громадянської самоідентифікації її громадян. Проте це був непростий та тривалий процес, який знайшов практичне втілення лише в Конституції України 1996 року і продовжується до сьогодні. Це зумовлюється ще не до кінця реалізованою українським народом потребі у сильній, рішучій, ефективній державній владі, яка стала б одночасно і по європейськи правовою та демократичною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституційні акти України. 1917-1920.- к., 1992.- С.58-60;
2. Винниченко В. Відродження нації. - Ч.І. - К., 1990.- С.219-244;
3. Субтельний О. Україна: історія. - К., 1993.- С.437-438.

Гладенко Юрій Миколайович,

Голова Громадської організації

"Центр розвитку території та соціального маркетингу "Триторія"

ВКЛАД НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРИОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В РОЗБУДОВУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В РАМКАХ СТВОРЕННЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Економічна та культурна складова національно-патріотичного виховання в українському суспільстві формують сьогодні нові погляди на сенс буття особистості та вимагають термінового перегляду системи освітянського простору.

Дещо призабута культурна та історична спадщина на сьогодні стала рушійною силою для формування самосвідомості сучасного українця.

Базуючись на наявній історичній спадщині, культурі, традиціях формуються і інноваційні підходи для сталого розвитку особистості в громаді.

В інформаційному суспільстві наявність інтелектуального капіталу забезпечує високі показники соціально-економічного розвитку, особливо за відсутності природних ресурсів або вже розвинутих виробничих комплексів.

Україна йде шляхом добровільного створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Визначальним фактором цього процесу є добровільність волевиявлення громад та отримання можливості для ефективного економічно-соціального розвитку конкретної території. Все це неможливе без формування активної громадськості на місцях. Спроможність громади завжди буде визначатись наявністю людського капіталу, його мотивації, культури, соціально-професійної підготовки. Стає зрозумілим, що мотивація не може визначитись тільки грошима, тому формування особистості повинно починатись змалечку від родини до дитячого садка, школи та подальшого вибору особистістю свого майбутнього. На протязі усього життя людина повинна себе ідентифікувати у просторі де є його мала батьківщина та можливості для самовираження та розвитку.

Складова національно-патріотичного виховання дозволяє формувати сталість ідентифікації людини та персональний пошук й розвиток особистості в межах рідної країни. В умовах міграційних процесів української молоді за межі України в пошуках кращого життя та заробітку країна втрачає активну, прогресивну молодь, без чого неможливі якісні впровадження інноваційних розробок, втрачаємо у громадах "розумний" капітал, що може привести до деградації громади та їх неспроможності.

Для прикладу, в рамках Програми Європейського Союзу та Східного партнерства «Культура і креативність» здійснюється впровадження системи індикаторів впливу культури на соціально-економічний розвиток, розроблених ЮНЕСКО (CDIS) [1]. Показники розвитку культури суттєво впливають на розвиток інших сфер, включаючи економіку, освіту, соціальний напрям, екологію, інфраструктуру тощо. За останні 10 років світовий товарообіг креативної продукції і послуг збільшився більше ніж вдвічі та досяг 624 млрд. доларів США. Разом з економічними вигодами креативна економіка створює нематеріальні цінності та забезпечує сталий розвиток, орієнтований на людину, вона змінює середовище, в якому люди хочуть жити, працювати та вчитися, де вони думають, винаходять і творять [2].

Громадська організація ГО "ЦРТСМ "Триторія" з 2014 р. впроваджує інноваційні підходи, інтерактивні методики та практики за принципом неформальної освіти на міському та обласному рівнях.

У якості прикладу можуть виступати такі проекти:

- «Код роду – крелевецькі ткані рушники». Мотиви і символи крелевецьких рушників цілком відповідні українському національному світосприйманню, укорінені в сивій минувшині є надбаннями приналежності до наших пращурів.

- «Разом відкриваємо перлини рідного краю!» створено освітньо-краєзнавчу гру «Загадкова та прекрасна Сумщина», що містить інформацію та зображення 120-ти знакових архітектурних, духовних, мистецьких, природно-заповідних об'єктів Сумщини, які ілюструють соборність і цілісність України, її єдність у різноманітті (консультант - доктор історичних наук, доцент СумДУ Дегтярьов С.І.). Гра «Загадкова та прекрасна Сумщина» отримала рекомендацію до друку від наукової ради Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

- "Казкове місто Суми" - це проект по видавництву інтерактивної дитячої книги авторами якої стали відома дитяча письменниця Анна Коршунова та сумська художниця Світлана Качуровська. До речі, письменниця є кандидатом географічних наук, а рецензентами виступили два доктори історичних наук Д.В.Кудінов та С.І. Дегтярьов. Кожна сторінка книги несе в собі пізнавальну інформацію про місто Суми в доступній та зрозумілій для дитини формі. Видання дозволяє якісно проводити не тільки час як батькам з дитиною, а і використовувати її під час заходів з краєзнавства, національно-патріотичного виховання. Ігрова форма книги дає чудові результати для запам'ятовування та карбування в пам'яті складових, що формують особистість та її відношення до навколишнього світу. Вона поведе у світ захоплюючих мандрівок містом Суми, допоможе знайти відповіді на цікаві загадки, зануритись у світ легенд і, ніби на машині часу, повернутися в сьогодні [3].

Інтерактивний формат просвітницьких продуктів ГО «Триторія» забезпечує дидактичну (пізнавальну), етно-ментальну, психолого-етичну та комунікативну сторони, формує свідомість підростаючого покоління на засадах патріотизму, любові та відповідального ставлення до рідного краю, стає складовою рамках Обласної цільової комплексної програми «Молодь Сумщини» на 2016 – 2020 роки або Обласної комплексної програми «Освіта Сумщини у 2016 - 2018 роках» [4].

1. <http://mincult.kmu.gov.ua> - офіційний сайт Міністерства культури України

2. <https://www.culturepartnership.eu/ua/publishing/course/lecture-4> - EU-Eastern Partnership Culture and Creativity Programme

3. <http://mt.co.ua> - сайт ЦРТСМ "Триторія"

4. <http://sm.gov.ua> - офіційний сайт Сумської обласної державної адміністрації.

Тетяна Павлівна Головешкіна,
Навчально-методичний центр профтехосвіти у
Чернігівській області, заступник директора

ОГЛЯДИ-КОНКУРСИ ПОЗАУРОЧНОЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ТА ЗМІСТОВНОГО ДОЗВІЛЛЯ УЧНІВ МІЖ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Методичне забезпечення виховної роботи учнів у професійно-технічних навчальних закладах Чернігівської області здійснює лабораторія виховних технологій Навчально-методичного центру профтехосвіти у Чернігівській області під керівництвом директора Гріненка Віктора Володимировича.

Так склалося, що традиційною формою, але різною за змістом методичної роботи лабораторії виховних технологій є організація і проведення щорічних обласних оглядів-конкурсів позаурочної виховної роботи та змістовного дозвілля учнів між професійно-технічними навчальними закладами, що створює відповідне виховне середовище.

Щороку працівники лабораторії виховних технологій розробляють положення та проект відповідного наказу Управління освіти і науки Чернігівської облдержадміністрації про проведення таких заходів.

Так, з метою активізації позаурочної виховної роботи та змістовного дозвілля в ПТНЗ області, запобігання негативним проявам поведінки молоді, покращення умов проживання учнів у гуртожитках проведено огляд-конкурс «Шлях до успіху» в ПТНЗ області.

Відповідно до номінації «Педагогічна рада – центр педагогічної думки» всі ПТНЗ області провели педагогічні ради інноваційної форми з превентивного виховання та представили на розгляд журі творчі звіти про їх проведення.

Аналіз матеріалів засвідчив, що використані сучасні форми засідань: педагогічна рада-аукціон, колективна творча справа, педагогічна рада-конференція, коло вільного спілкування, методична панорама, психолого-педагогічний консилиум, усний журнал, круглий стіл тощо. Розширилось коло педагогічних працівників щодо активної участі у педагогічних радах, опрацьовано значний теоретичний матеріал з визначеної проблеми, що спонукало до розвитку ініціативи, творчості кожного члену колективу.

Організовуючи змістовне дозвілля учнівської молоді, вихователі гуртожитків спільно з Радою учнівського самоврядування на конкурс підготували та провели 16 заходів морально-етичного спрямування.

Інтерактивні технології дозволили стимулювати самостійність учнів, створити атмосферу співпраці. Були проведені такі заходи: «Найголовніше мистецтво: бути людиною» у формі сучасної української вечорниці, «Мистецтво жити гідно», «Новий «фемінізм» чи сором України?», тематичні вечори «Моя ти доля чорноброва», «Твори добро, бо ти – людина», «Мати - слово святе», усний журнал «Яке цікаве учнівське життя!», «Лихослів'я в моєму житті», святкова програма «Весняне кафе».

У номінації «Успіх у житті» практичними психологами, соціальними педагогами було проведено 17 заходів у ПТНЗ області, які сприяли формуванню позитивного ставлення учнів до психологічної культури та захисту психічного здоров'я, соціального благополуччя.

У даній номінації реалізовувались такі форми: урок психології «Життя за правилами успіху», проект-презентація «Громадянський шлюб: за і проти», години спілкування «Творчість, як стиль життя», «Успіх у житті», психологічні театри, тренінги, круглий стіл «Як відшукати формулу успіху», ток-шоу «Успішна жінка 21 століття: ваше бачення», соціально-психологічна майстерня, які привернули увагу до психологічного життя людини.

Проведені заходи сприяли отриманню учнями соціально-психологічної допомоги в повсякденному житті, розвивали творчі здібності, вміння міжособистісного спілкування, формування позитивної «Я – концепції».

З метою створення умов для виявлення обдарованої молоді серед учнів професійно-технічних навчальних закладів, сприяння їх особистісному зростанню, національному самовизначенню, професійному становленню,

організації змістовного дозвілля молоді, якісного забезпечення психологічного, соціального супроводу всі професійно-технічні навчальні заклади області взяли участь у номінаціях огляду-конкурсу позаурочної виховної роботи та змістовного дозвілля учнів професійно-технічних навчальних закладів області «З Україною в серці» у 2014-2015 навчальному році. Із 53 позаурочних заходів на розгляд журі у відео-форматі були представлені 20 записів.

У номінації «Десь на дні мого серця заплела дивну казку любов» взяли участь 6 соціальних педагогів, які провели соціально-психологічні тренінги з родинного, сімейного виховання. Були оформлені та відповідно обладнані приміщення. У більшості соціальні педагоги змогли створити невимушену атмосферу спілкування, враховували вікові особливості учнів. Піднімались актуальні питання щодо формування стосунків у сім'ї, ролі чоловіка і жінки у будівництві гармонійної родини.

У номінації «Здоров'я народу – багатство країни» відбулось 18 позаурочних заходів, які готували та провели вихователі, Ради учнівського самоврядування гуртожитків, керівники, викладачі фізичного виховання: веселі естафети, спортивні вечори, вікторини, зустрічі зі спортсменами, конкурси тощо. Заходи проводились з дотриманням правил безпеки, спортивних ритуалів, конкурсні змагання були підібрані відповідно до вікових особливостей, запитів та інтересів учнівських колективів. Святковій атмосфері відповідав музичний та відео супровід, виступи самодіяльних артистів, прикрашені місця проведення. Значна увага була приділена національній самовизначеності, формуванню навичок здорового способу життя.

У номінації «Ми – це не безліч стандартних «я», а безліч всесвітів різних» брали участь 15 практичних психологів, які провели групові корекційні заняття за згодою учнів. Заходи засвідчили, що всі практичні психологи мають корекційний простір у навчальному закладі: приміщення, обладнання, матеріали тощо. На заняттях були відповідно сформовані групи, прослідковувалась єдність діагностики та корекції, відповідно до визначеної мети були використані багатофункціональні техніки, елементи арттерапії, когнітивної, позитивної, гештальттерапії, відеоматеріали. Були реалізовані такі теми занять: «Я – індивідуальність», психологічний квест «Позитивне мислення в нашому житті», «Добро в тобі», «Конструктивне вирішення конфліктів», «Чарівна далечінь», «Гетьте, думи, ви хмари осінні! То ж тепера весна золота!».

У номінації «Любіть Україну, як сонце любіть...» викладачі предмета «Захист Вітчизни» провели 14 відкритих уроків з різних розділів та тем: «Перша медична допомога у надзвичайних ситуаціях», з основ цивільного захисту, стройова підготовка. Більшість уроків пройшли у традиційні формі, з використанням мультимедійної техніки. На початку заняття учні виконували Гімн України, проводилось відпрацювання стройової підготовки. Крім того, запрошувались представники військових комісаріатів, учасники АТО, що сприяло вирішенню виховних завдань на уроці.

На виконання плану спільної роботи Управління освіти і науки Чернігівської облдержадміністрації та Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Чернігівській області на 2015 рік, з метою продовження виховання патріотизму активної творчої особистості,

прищеплення учням почуття любові до Батьківщини, потреби до єдності в нашій спільній боротьбі за соборну, незалежну, економічно розвинену Україну у європейській спільноті демократичних країн, для загартування величного духу українського народу, задля здобуття миру на рідній землі, відповідно до розкритих талантів учнівської молоді відбувся фестиваль національно-патріотичної творчості серед учнів професійно-технічних навчальних закладів області «Час вибрав нас» у квітні-травні 2015 року.

У рамках фестивалю проведено: однойменні концерти художньої самодіяльності, флеш-моби, виставки науково-технічної творчості «Наш пошук і творчість – тобі Україно!», фотовиставки учнівських робіт «Ми європейська нація».

На фестиваль запрошувались бійці із зони антитерористичної операції, члени їх родин, ветерани Другої світової війни, воїни-інтернаціоналісти, військовослужбовці, призовна молодь тощо. Заходи саме цього фестивалю не оцінювались, а висвітлювались на сайтах навчальних закладів, зборах учнівського самоврядування.

З метою активізації національно-патріотичного виховання, подальшої інтегрованості української культури в європейський простір, розвитку художньої самодіяльності учнів, музейної педагогіки, проведення моніторингу позитивного педагогічного досвіду на веб-ресурсах професійно-технічних навчальних закладів у лютому-квітні 2016 року відбувся огляд-конкурс позаурочної виховної роботи та змістовного дозвілля учнів області «Молодь за майбутнє» за номінаціями.

У номінації «Європейський світ» бібліотекарі ПТНЗ області провели 17 відкритих позаурочних заходів, спрямованих на розповсюдження ідей європейської інтеграції. На заходах широко використовувався відеоматеріал, робота з книгою, інтерактивні виховні технології.

У номінації «Україна Незалежна» керівники гуртків художньої самодіяльності представили 16 творчих звітів, присвячених 25-річчю незалежності України.

У номінації «Цікаве поруч» завідувачі музеїв, використовуючи експозиційні фонди та застосовуючи мультимедійні технології, провели 5 позаурочних заходів.

У номінації «Імідж-проект» заступники директора з навчально-виховної роботи підготували узагальнений творчий звіт матеріалів, опублікованих на сайті навчального закладу за перше півріччя 2015-2016 навчального року, які стосуються виховної діяльності навчального закладу.

Позаурочні заходи, творчі звіти сприяли вихованню національно свідомої особистості, формуванню патріотичних почуттів, виявленню та розвитку здібностей обдарованої молоді, реалізації музеями виховних можливостей, створенню позитивного іміджу професійно-технічних навчальних закладів.

Щоденники обласних оглядів конкурсів [Електронний ресурс] // сайт Навчально-методичного центру профтехосвіти у Чернігівській області. – Режим доступу: <http://nmcptochernigiv.ucoz.ru/load/>

Світлана Олексіївна Гончаренко,
КУ ЗОШ № 15 ім.Д.Турбіна, учитель
української мови та літератури

РОЛЬ ШКІЛЬНОГО МУЗЕЮ ПИСЬМЕННИКІВ СУМЩИНИ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ, ГРОМАДЯНСЬКОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ УЧНІВ

Ураховуючи нові суспільно-політичні реалії в Україні після Революції гідності, обставини, пов'язані з російською агресією, усе більшої актуальності набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо. Важливо, щоб кожен навчальний заклад став для дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового брати на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві [4; 7].

Актуальним є організація збирання та поширення інформації про героїчні вчинки українських військовослужбовців, бійців добровольчих батальйонів у ході російсько-української війни, волонтерів та інших громадян, які зробили значний внесок у зміцнення обороноздатності України. Героїчні й водночас драматичні й навіть трагічні події останнього часу спонукають до оновлення експозицій шкільних музеїв, заповідників та кімнат бойової слави, зокрема щодо інформації про учасників АТО та волонтерів з даної території. У цілому важливим є формування засобами змісту навчальних предметів якостей особистості, що характеризуються ціннісним ставленням до суспільства, держави, самої себе та інших, природи, праці, мистецтва.

Шкільний Музей письменників Сумщині у ЗОШ № 15 ім.Д.Турбіна спрямовано на популяризацію української літератури, вивчення історії рідного краю, творчого та життєвого шляху письменників Сумщини, вдосконалення методів роботи з літературою, краєзнавчими джерелами, фотоматеріалами, вміння працювати у колективі, виражати власне ставлення до тих літературних процесів, які відбуваються в країні та порівнювати їх з розвитком літератури Сумського регіону.

Мета шкільного музею:

- залучення учнівської молоді до вивчення літератури рідного краю, роботи з архівними матеріалами з історії Сумщини;

- розширення кругозору учнів щодо постатей, які відіграють значну роль у розвитку держави;
- вивчення життєвого та творчого шляху письменників Сумської організації Національної Співки письменників шляхом збору матеріалів про них;
- виховання патріотизму, почуття вдячності та пошани до учасників Великої Вітчизняної Війни, учасників АТО шляхом проведення виховних заходів;
- Створення інформаційного блогу.

Завдання шкільного музею:

- Розширення та поглиблення загальноосвітньої та професійної підготовки учнівської молоді засобами позакласної роботи: залучення до навчання майбутніх екскурсиводів професіоналів з краєзнавчого музею, зустрічі з працівниками архівів, робота в архівах, зустрічі з письменниками в літературних кав'ярнях тощо;
- Залучати учнів школи до роботи над творчими проектами: “Іван Низовий – талановитий письменник та публіцист”, “Віктор Осадчий – поет із Бурині”, “Література для дітей від казкарки Анни Коршунової” тощо;
- Розвиток ораторських та комунікативних здібностей учнів;
- Підтримка письменників похилого віку, допомога та спілкування з митцями, популяризація науковців, літературознавців, митців художнього слова рідного краю;
- Вивчення й охорона пам'яток історії та культури рідного краю;
- Розвиток й виховання в учнів почуття національної гідності, патріотизму.

Результати роботи музею:

- Творчі зустрічі, творчі звіти, екскурсії, віртуальні екскурсії;
- Розвиток патріотичних почуттів учнів шляхом роботи над музейними матеріалами;
- Колажі, буклети, проекти, фотозвіти;
- Мультимедійні презентації, створення музейних експонатів;
- Опрацювання матеріалу, обробка, узагальнення та систематизація;
- Пошук матеріалів для Музею письменників Сумщини;
- Підготовка (електронних, рукописних, друкованих) випусків шкільної газети, журналів та альманахів на літературну тематику;
- Створення віртуальних музеїв, присвячених книжці, читанню, літературним темам;
- Створення літературних мультимедійних проєктів та окремих презентацій;

- Зйомка телевізійної передачі, короткого відеофільму, буктрейлерів на літературні теми;
- Виготовлення тематичних світлин, колажів, афіш, рекламних постерів, малюнків;
- Складання рекламних слоганів;
- Написання інтерактивних коментарів до твору;
- Підтримка молодих талановитих письменників, що популяризують любов до рідного слова (друк робіт, виїзні екскурсії, літературні читання)
- Створення літературно-краєзнавчого осередку на базі школи для учнів (Робота Ради Музею письменників Сумщини)

Краєзнавство та шкільний музей як центр краєзнавчої роботи допомагає у вирішенні питань виховання громадянської позиції та патріотизму у учнів. Шкільний музей є міцним стрижнем всієї навчально-виховної роботи, «широким полем» для творчості учнів та вчителів.

У процесі пошукової роботи учні, з одного боку, пізнають історію рідного краю, традиції населення, з іншого – беруть безпосередню участь у відродженні національної та духовної спадщини.

Формування цих високих якостей у наших учнів спирається, насамперед, на добре знання рідного краю, його людей, їхніх звершень, адже велика Батьківщина, шлях етнігромадянські чесноти починаються від рідного порога, своєї вулиці, школи, села, краю.

Ефективність патріотичного виховання в системі виховної роботи школи значною мірою залежить від спрямованості виховного процесу, методів і форм його організації.

Таким чином, музей може брати активну участь у формуванні кращих людських якостей - моральності, порядності, совісності, відповідальності, милосердя, яких дуже бракує нашому суспільству, і які завжди цінувалися людиною.

ЛІТЕРАТУРА

1. ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ базової і повної загальної середньої освіти: Затвердж. постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392. [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт «Міністерство освіти і науки України». – Режим доступу: [http:// www.osvita.org.ua](http://www.osvita.org.ua). – Назва з екрану. – Мова укр. (дата звернення: 21.09.2014).
2. ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ початкової загальної освіти: Затвердж. постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 р. № 462.

3. [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт «Міністерство освіти і науки України». – Режим доступу: [http:// www.osvita.org.ua](http://www.osvita.org.ua). – Назва з екрана. – Мова укр. (дата звернення: 21.09.2014).
4. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності [Текст] // Дошкільне виховання. – 2003. – № 2. – С. 3–8.
5. Концепція національно-патріотичного виховання молоді, затверджена наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України, Міністерства оборони України, Міністерства культури і туризму України від 27.10.2009 №3754/981/538/49 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua>. – Назва з екрана. – Мова укр. (дата звернення: 21.09.2014).
6. Концепція загальнодержавної цільової соціальної програми патріотичного виховання громадян на 2013–2017 роки: Затвердж. Колегією Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (протокол № 6/1-21 від 30.05.2012) [Електронний ресурс] // – Режим доступу: [http:// www.osvita.org.ua](http://www.osvita.org.ua). – Назва з екрану. – Мова укр. (дата звернення: 21.09.2014).
7. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України / Наказ МОН України від 31.10.2011 №1243 [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <http://www.moipro.mk.ua>. – Назва з екрана. – Мова укр. (дата звернення: 24.09.2014).
8. Відмиш Л.І. Система національного виховання: шляхи і засоби реалізації / Л. І. Відмиш // Виховна робота в школі. – 2011. – № 8. – С.7–10.
9. Гнатюк В. Національне виховання як складова у побудові громадянського суспільства / В. Гнатюк // Світ виховання. – 2004. – № 1. – С. 33–36.14.
Дем'янюк Т. Інноваційні технології громадянського виховання /Т. Дем'янюк // Директор школи. – 2008. – № 10. – С. 10-12.
10. Система патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в умовах модернізаційних суспільних змін : навчально-методичний посібник / Авт.кол.: І. Д. Бех, К. О. Журба, В. А. Киричок та ін. – К. : Пед. думка, 2011. – 240с.

Жанна Михайлівна Грицай,
Охтирська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 1
Охтирської міської ради Сумської області, вчитель історії

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ФОРМУВАННІ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ, НАЦІОНАЛЬНОЇ, ГРОМАДЯНСЬКОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ УЧНЯ

М.М.Чепіль у монографії «Антін Лотоцький – педагог, громадський діяч» зазначала, що в умовах відродження української державності виховання свідомого громадянина й патріота рідної землі набуває нового змісту в контексті української перспективи». [7, с.5] І це дійсно так. Якщо врахувати нові суспільно-політичні реалії в Україні після Революції Гідності, обставини, пов'язані з російською агресією, усе більш актуальним стає виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості державі, активної громадянської позиції. Саме тому школа ставить перед собою завдання – сприяти становленню громадянина й патріота – людини з відповідними правами й обов'язками, яка поважає й дотримується норм і правил життя, з високими моральними ідеалами, з високим рівнем сформованості історичної пам'яті, почуттям любові до своєї Вітчизни, землі, рідної мови, поваги до історичного минулого українського народу та людей-патріотів своєї країни, усвідомлення своєї причетності до історії, традицій, культури свого народу, вболівання за його майбутнє, потреби в служінні їй, у вірності й відданості Батьківщини.

Патріотизм покликаний дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, формуванню в Україні громадянського суспільства, яке передбачає трансформацію громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, розквіту національної самосвідомості й ґрунтується на визнанні пріоритету прав людини. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна системна й цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського й конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу,

Батьківщини, держави, нації. Тому національно-патріотичне виховання потребує додержання таких принципів:

- гуманізації та демократизації;
- самоактивності та саморегуляції;
- системності;
- комплексності й міждисциплінарної інтегрованості;
- наступності та безперервності;
- культуровідповідності;
- інтеркультурності.[1, с.104-105]

Виходячи з цього батьки, вчителі та вихователі повинні усвідомлювати те, що молоді потрібно оволодіти не лише системою наукових знань, а насамперед цілісною національною культурою, духовністю, не виключаючи вищі здобутки культури та духовності цивілізованих народів.

В основу системи національно-патріотичного виховання покладено ідею розвитку української державності як консолідуючого чинника розвитку українського суспільства та української політичної нації. Саме тому важливу роль у просвітницькій діяльності посідає відновлення історичної пам'яті про тривалі державницькі традиції України. Сьогодні особливого значення у формуванні свідомих громадян набуває ознайомлення з історією героїчної боротьби українського народу за державну незалежність протягом свого історичного шляху. Особливо слід звернути увагу молоді на події, які пов'язані з діяльністю ОУН, УПА, дисидентів, а також з Революцією на граніті та Революцією Гідності.[2, с.120]

Національно-патріотичне виховання потрібно розпочинати батькам та вихователям з самого раннього дитинства й поступово громадська активність особистості буде підвищуватися в процесі дорослішання, виховання самовиховання й самовдосконалення у відповідності до вікових особливостей.

Щоб сформувати в учнів активну життєву позицію, громадянські переконання та ідеали, необхідно насамперед навчити їх визначати моральні цінності. Це можна зробити на уроках народознавства, де учні поступово утверджуються в думці, що кожен народ, у тому числі й український, має звичаї, які є спільними для всіх людей. Пізнаючи традиції, народну мудрість та творчість вони поступово отримують більш-менш цілісне уявлення про втілену в художній і предметній творчості своєрідність українського народу. У шкільному віці вони залюбки беруть участь у народних святах і обрядах, пізнаючи їх зміст, розвиваючи художні здібності, навички колективної взаємодопомоги [6, с.67]. У виховній роботі основний акцент треба ставити на вихованні справжнього патріота своєї землі. Важливим для пробудження національної свідомості молоді є їх залучення до всеукраїнської гри «Сокіл»

(«Джура»), різноманітних національно-патріотичних позакласних та позашкільних заходів, роботи в молодіжних трудових та волонтерських загонах.

Нажаль на сьогоднішній день є серйозна перешкода у національно-патріотичному вихованні молоді – складна соціально-економічна ситуація в Україні, яка призвела до небаченого майнового розшарування суспільства, зростання злочинності, шахрайства. Все це породило розчарування частини людей, особливо молоді, спровокувало масовий виїзд громадян на заробітки в зарубіжні країни. І ось тут ми повинні зрозуміти, що не можна виховати українського патріота за межами національної свідомості, без утвердження українськості, засвоєння національних символів. Тому роль педагога та сім'ї в таких умовах є дуже важливою. Саме їм належить вирішальна роль у здійсненні свідомої зміни світогляду, регулюванні цілісних орієнтирів індивіда, що ґрунтується на національній ідентифікації, вірі в духовні сили своєї нації, держави. Як писав Олександр Довженко: «Народ, що не знає своєї історії, є народ сліпців». Тому на сьогодні проблему національно-патріотичного виховання молоді слід здійснювати в контексті національного, прагнути виховувати творчо мислячу особистість, патріота України, сповненого шани до батьків, до одвічних загальнолюдських високоморальних чеснот і істин. Бо без любові до своєї Батьківщини, без утвердження патріотичної свідомості, ідеї нації як політичної спільноти, об'єднаної історичною долею, державною мовою, інститутом громадянства, без визнання гідності людини й цінності людської особистості як ключового елемента права, без продукування й культивування системи ціннісних орієнтацій загально цивілізованого характеру у сфері не лише культури, освіти, науки, але й економіки та політики, годі сподіватися на динамічну трансформацію української патріотичної молоді в суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів.-К.: Видавничий центр «Академія», 2002.- 576 с.
2. Володько М.В. Правове виховання в школі, сім'ї – основа профілактики правопорушень серед учнівської молоді/М.В.Володько, О.М.Карпов // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Гуманізація навчально-виховного процесу як засіб попередження правопорушень серед учнівської та студентської молоді» / За ред. В.М.Герасименка. - К. 2014. – С.120 – 122
3. Залевський Ю.І. Громадянське виховання старшокласників: проблеми, досвід, перспективи / Ю.І.Залевський. - Київ, 2003. – 104 с.

4. Калакура Я. Історична пам'ять як чинник само ідентифікації українців // Українознавство. – 2004. – Ч.3 – 4. С.206 – 210
5. Кузьменко Ю.В., Щетина Т.П. «Формування історичної свідомості як складова нарощення культурного рівня особистості//Матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції «Методологічні та методичні проблеми формування історичної пам'яті учнівської молоді» (13 – 14 грудня 2012 р., м. Херсон). Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2012. – С. 115 – 118 с.
6. Фіцула М.М. Правове виховання учнів: Методичний poradnik. / М.М.Фіцула. – К.: ІЗМН, 2012. – 148 с.
7. Чепіль М.М., Дудик Н.З. Антін Лотоцький – педагог, громадський діяч (1881-1949): Монографія/За ред. М.М.Чепіль.-Дрогобич: Ред.-вид. відділ Дрогобицького державного університету імені Івана Франка,2008.-264 с.

Світлана Леонідівна Губіна,
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»,
старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти

РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧАСНИКІВ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Згідно Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді «серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають патріотичне, громадянське виховання як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь...» [1, с.3]

Важливе місце в процесі виховання завжди займала освіта, бо освіта була і залишається вирішальним фактором формування конкретної моделі історичної особистості – громадянина України, носія патріотичних цінностей, готового самовіддано розбудувати Батьківщину як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу.

Саме патріотично спрямована освіта має стати основним важелем цілеспрямованого впливу на свідомість молодого покоління і надати поштовх сприйняттю патріотизму як особливої інтегруючої складової, що поєднує наукові знання, практичний вітчизняний досвід та загальнолюдські цінності [1].

Ми вважаємо, що сьогодні вкрай необхідно, щоб процес розробки форм та методів організації та впровадження національно-патріотичного виховання

дітей та молоді перейшов в площину практичних дій, і в першу чергу, у загальноосвітніх навчальних закладах.

В умовах трансформації українського суспільства від тоталітаризму до демократії вчитель має бути провідником державницьких ідей, послідовно наголошувати про необхідність побудови власної держави, наявності державницького світогляду, який базується на державній ідеології та національних ідеях.

Однак обов'язковою умовою, без якої неможливо навіть уявити собі процес національного виховання, є наявність у самих учителів глибокої переконаності, що впровадження національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді, розвиток в них національно орієнтованої свідомості і самосвідомості є конче потрібними педагогічними функціями, виконання яких сприяє гармонійному і всебічному розвитку особистості школярів.

Сьогодні українські учителі мають бути не лише непохитно переконаними у правильності та державницькому сенсі своєї місії, а й володіти глибокими знаннями, що стосуються національних проблем, досконало оперувати ними, і уміти доводити учням, їх батькам, що тільки громадяни-патріоти, національно свідомі, духовно багаті люди здатні стати володарями своєї долі, й завдяки цьому жити в своїй державі повноцінним життям [2].

На наш погляд, сучасному педагогу мають бути притаманні такі риси:

- Державницька свідомість.
- Професійна майстерність.
- Гуманізм.
- Демократизм.
- Висока особиста культура.

Сучасні педагоги мають вільно володіти навчальним матеріалом, постійно вдосконалювати свої знання, володіти сучасними педагогічними технологіями, інтерактивними методами навчання, що дасть якісні результати у навчанні та вихованні школярів.

Розуміючи, що вирішення визначених проблем вимагає спеціальної підготовки педагогічних працівників ЗНЗ, в КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» ще з 2014 року було впроваджено тематичний спецкурс для директорів та заступників директорів загальноосвітніх навчальних закладів за темою «Розвиток громадянської компетентності учасників навчально-виховного процесу».

Мета тематичного спецкурсу – розвиток управлінської компетентності керівних кадрів ЗНЗ, поглиблення їх теоретичних та практичних умінь щодо керівництва сучасною школою на принципах гуманізму та демократії, визначення орієнтирів у виборі стратегії формування громадянської

компетентності учасників навчально-виховного процесу в умовах сучасної школи та надання практичної допомоги педагогічним працівникам у побудові ефективної системи національно-патріотичного виховання, розвитку і соціалізації дітей та молоді.

Завдання тематичного спецкурсу:

- оволодіти досвідом національно-патріотичного виховання на основі готовності педагогічних працівників до свідомої участі в процесах національного державотворення;
- поглибити знання про політико-правові основи життя демократичного суспільства;
- систематизувати знання про демократію та її переваги як суспільного устрою;
- усвідомити сутність громадянських рис особистості щодо правової відповідальності, толерантності, ініціативності, громадянської активності, національної самосвідомості;
- відпрацювати уміння визначати форми та способи особистої участі в життєдіяльності громадянського суспільства.

Навчальний план тематичного спецкурсу розраховано на 12 годин навчального часу, з них 3 лекційних, 4 семінарських і 5 практичних занять, що визначає теоретичну та практичну частину підготовки керівників ЗНЗ, дає змогу своєчасно враховувати професійні запити і потреби педагогів, підвищуючи їх професійну компетентність (Додаток 1).

Додаток 1

Навчальний план

№№	Зміст	Кількість аудиторних годин
1.	Теоретико-методологічні засади формування громадянської особистості	10
1.1.	Громадянська компетентність учасників навчально-виховного процесу та система її формування в умовах сучасної школи	2
1.2.	Розбудова громадянського суспільства в Україні	2
1.3.	Виховання гуманності як педагогічна стратегія ЗНЗ	2
1.4.	Етичні основи громадянськості в умовах демократизації управління школою	2
1.5.	Гендерна рівність у контексті громадянської свідомості: правове забезпечення і реальність	2

2.	Діагностико-аналітичний модуль	2
2.1.	Настановне заняття	1
2.2.	Круглий стіл	1
	Разом:	12

Ми вважаємо, що змістовна складова тематичного спецкурсу «Розвиток громадянської компетентності учасників навчально-виховного процесу» спрямована на досягнення розуміння того, що найвищим ідеалом суспільства є життя людини, її права і свободи, добробут, заперечення воєн, статевої, расової чи національної дискримінації. Участь спецкурсі допоможе педагогам знайти свій особистий підхід до кожної дитини, на навчальних заняттях та позакласних виховних заходах створювати атмосферу дружби, взаємоповаги та чуйності.

Таким чином, дієвим механізмом впровадження демократичних принципів і засад в життя суспільства є освіта, метою якої «...є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого вибору...» [3, с.13]. Досягнення цієї мети вирішальною мірою залежить від того, наскільки вдасться піднести творчий потенціал педагогів загальноосвітніх навчальних закладів, чия професійна педагогічна діяльність має високу соціальну значущість і займає одне з центральних місць у державотворенні, формуванні національної свідомості і духовної культури українського суспільства.

Презентація за посиланням:

<https://docs.google.com/presentation/d/1gR1oKcMFeiRNlrrcdgcUBvjws-PgkU3Dc9muJ6B3Vus/edit?usp=sharing>

ЛІТЕРАТУРА

1. Наказ МОНУ «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах» № 641 від 16 червня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/
2. Нова українська школа: основи Стандарту освіти. – Львів: 2016. – 16 с.
3. Освіта в Україні. Збірник нормативних актів. – Харків: «Світ-Прес», 1999. – 256с.
4. Громадянська компетентність учнівської молоді: шляхи розвитку: навч.-метод. посібник для пед. працівників / Уклад.: А. О. Данильєв, Л.І. Дух та ін. – Луганськ: СПД Резніков В.С., 2011. – 152с.

Ганна Володимирівна Губенко,
кандидат філософських наук,
КЗ «Сумський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти», доцент кафедри соціально-
гуманітарної освіти СОІППО,
директор ГО «Біоетика»

СТАНОВЛЕННЯ СВІДОМОГО ГРОМАДЯНИНА НА ЗАСАДАХ ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА НОВИХ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ З БІОЕТИКИ

Займаючись проблемами біоетики, ось уже понад 10 років, автор постійно стикається з необхідністю практичного обґрунтування застосування біоетики. Як «оживити» теорію, практично втілити в повсякденне життя біоетичні принципи та настанови? Отже, пропоную розглянути таку практичну можливість впровадження, на прикладі роботи громадської організації «Біоетика» (м. Суми). На мою думку, громадська робота змінює свідомість громадянина України, залучає до участі у житті країни.

Напрями роботи організації	Мета створення	Запланована діяльність при створенні	Проблеми в реалізації мети	Шляхи вирішення і / або практичні результати запланованих дій
-----------------------------------	-----------------------	---	-----------------------------------	--

<p style="text-align: center;">Медицина біоетика</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Аналіз та розгляд складних медичних питань у ракурсі трансдисциплінарного підходу; • висвітлення спектру соціальних питань, пов'язаних з громадською охороною здоров'я; • фандрейзинг і проектний менеджмент у сфері захисту прав важкохворих людей; акцент на проблемах захисту прав пацієнтів при наданні медичної допомоги; • вихід за межі життя і здоров'я людини, розгляд загальних проблем екологічної безпеки. 	<p>Створення мережі між Асоціаціями/Інститу тами з біоетики України-Хорватії-Німеччині.</p>	<p>Відсутність фінансової та дієвої підтримки проекту з боку адміністрації міста</p>	<p>Розробка і впровадження на території України спільного міжнародного проекту організації з професорами Prof. Dr. med. Dr. phil. Jochen Vollmann (Бохум) та Prof. Amir Muzur. Мета проекту - реалізація програм інтегративної педагогічної біоетики, для отримання нового поштовху розвитку освіти та біоетики в Україні</p> <p>Співпраця з «Асоціацією паліативної та хоспісної допомоги» (Київ)</p>
---	---	---	--	--

<p style="text-align: center;">Гендерна біоетика</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Боротьба з гендерними стереотипами та гендерною дискримінацією; • визначення, збір та розповсюдження існуючих засобів та провідного досвіду, які спрямовані на полегшення доступу жінок до правосуддя, включаючи не судові та інші кроки захисту прав жінок (зокрема, через уповноважених з прав людини та інші установи, які захищають права людини); • досягнення рівної участі жінок та чоловіків у прийнятті політичних та громадських рішень; • розгляд питання інтерсексності, трансгендерності, теми гетеронормативності у суспільстві 	<p>Створення Ради рівних можливостей на базі Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. Ця структура відповідальна за втілення заходів, що сприяють становленню гендерної рівності в Інституті, моніторинг та оцінку результатів, проведення тренінгів та відповідного навчання з питань рівних прав і можливостей. Рада рівних можливостей втілює чотири основні складники гендерної пріоритетизації – планування, імплементацію, моніторинг та оцінку результатів.</p>	<p>Програма потребує постійної політичної та фінансової підтримки, яка є надзвичайно важливою для мобілізації зусиль усіх керівних, консультативних та моніторингових органів в таких напрямках, як координація персоналу (призначення на посади, рівна оплата праці, підвищення кваліфікації, покращення умов праці), розвиток досліджень і наукових розробок (стипендії та можливості для науковців і науковок), надання консультацій, пояснення ключових компетенцій у гендерній політиці та політиці різноманіття у центрі кар'єри, проведення тренінгів для викладацького персоналу щодо питань рівних прав і можливостей, робота зі ЗМІ тощо.</p>	<p>Співпраця з Міжнародною феміністичною асоціацією з біоетики (The International Network on Feminist Approaches to Bioethics (FAB));</p> <p>Пошук співпраці з Центром гендерної освіти в Україні (Київ)</p>
--	--	---	---	--

<p style="text-align: center;">Екологічна біоетика</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Вивчення та впровадження в освітній процес етичного ставлення до тварин; • аналіз і пошук шляху вирішення етичних проблем збереження коеволюції між соціумом і природою, а також проблеми дотримання гармонії в світі; • активізувати просвітницьку роботу серед школярів щодо гуманного ставлення до тварин (досвід благодійного Фонду «Щаслива лапа») 	<p>Співпраця з державними та недержавними природоохоронними товариствами; дослідження і виявлення проблем у відповідних нормах чинного законодавства України та пропозиція внесення змін з урахуванням правових аспектів біоетики з використанням методології теоретико-правового аналізу; пропозиція щодо впровадження шляхів практичної реалізації внесених змін і відповідних норм чинного законодавства України</p>	<p>Відсутність зацікавленості в розгляді поліпшень і зміні чинного законодавства з боку відповідальних посадових осіб відповідних державних органів;</p> <p>бюрократичні складнощі законодавчої ініціативи і контролю виконання законодавства</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Встановлені зв'язки з: Товариством захисту тварин (Суми); Еколого-культурним центром (Київ); Асоціацією біоетики і обласним товариством захисту тварин (Харків); • Реалізація проекту буде здійснюватися шляхом проведення інтерактивних занять з теми "Гуманне ставлення до тварин" для учнів 1-11 класів на уроках біології, екології, основ здоров'я, годинах спілкування.
---	--	---	---	--

Соціальна біоетика	<ul style="list-style-type: none"> • Впровадження біоетичної освіти в обов'язкову програму ВНЗ (не тільки медичинських); • сприяння розробки освітніх програм інтегративної педагогічної біоетики; • сприяння та практична допомога соціально-незахищеним верствам населення; • активізувати розуміння, що при соціальному розподілі благ основні права всіх громадян повинні бути захищені в мінімальному ступені, необхідній для людської гідності; • захищати основні права людини та дитини, аналізувати поняття, як, наприклад, соціальна справедливість 	<p>Створення курсів з біоетики на базі Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;</p> <p>розширення матеріалів та програм для біоетичної освіти на медичних факультетах ВНЗ, введення інтегративних програм з біоетики</p>	<p>Відсутність бажання державних органів управління міста в зміні застарілих програм для ВНЗ;</p> <p>бюрократичні складнощі введення нових дисциплін;</p> <p>бюрократичні складнощі в наданні допомоги соціально-незахищеним верствам населення</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Вперше в м. Суми введено курс з біоетики (Інституті педагогіки та практичної психології); • в рамках проекту розпочато роботу над матеріалами для; • налагоджена постійна взаємозв'язок для надання практичної допомоги Сумському обласному спеціалізованому будинку дитини; <p>Співпраця: Громадська організація «Асоціація християнських медсестер і волонтерів «Благо», директор Царенко А.В. (Київ) Інститут біоетики ім. Ярослава Базелевича, директор Терешкевич Д.-Г. (Львів); школа біоетики Українського католицького університету хУКУ), керівник Бойко І. (Львів)</p>
---------------------------	--	---	---	--

Таблиця. Структура громадської організації «Біоетика»

Таким чином, створивши подібну таблицю, на прикладі короткострокового періоду діяльності (2012-2017рр) окремо взятої громадської організації, можна зробити висновки про необхідність створення й діяльності подібних громад - вчених, педагогів, вчителів, та інших громадян суспільства, також побачити практичну реалізацію результатів цих розробок, не дивлячись

на проблеми, відсутність підтримки (інколи, навіть перешкод) в досягненні мети таких організацій.

Соціальна діяльність доповнюється/підтримується в сучасній освіті в концепції «Інтегративної педагогічної біоетики». Основна ідея концепції полягає у тому, щоб підготувати людину до життя. В якій вона бере участь як активний, діючий громадянин у демократичному суспільстві, розвиваючи навички критичного мислення та, заохочуючи до активної участі в обговоренні питань життя суспільства та в галузі сучасної освіти. Біоетика виступає як «культурний фільтр», не тільки приписуючи певну цінність тієї чи іншої проблеми, пов'язаної з життям й здоров'ям, але й передаючи некультурологічні проблеми суміжних дисциплін для подальшої розробки.

Програми інтегративної педагогічної біоетики формують особливі навички щодо проблем соціальної значущості у державній політиці. Оскільки, біоетика трандисциплінарна, то й вимоги до дискусійних питань - трандисциплінарні. Суб'єктом теоретизування в даному випадку може бути як індивід, так і наукові співтовариства, як медик, так і представники інших наук: педагогіки, філософії, соціології, психології, права та етики.

Такі мережеві об'єднання впроваджуватимуть знання біоетики, а також впроваджуватимуть у свідомість людей етично прийнятні відповіді, приклади етичної дії або вчинку, що дозволить сформувати нові цінності та принципи українського суспільства, заснованих на нормах біоетики.

Світлана Федорівна Гумен,

Сумський будівельний коледж, викладач

УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ 1917–1921 РОКІВ: ІСТОРІЯ І СЬОГОДЕННЯ

Національно-патріотичне виховання є пріоритетним на сучасному етапі нашої історії: адже є молодь, яка загинула на Майдані, була поранена у збройних сутичках на Сході України, через соціально-політичну кризу втратила батьків, діти внутрішньо переміщених осіб. Тому, в контексті нових викликів, які постали перед нашою державою, патріотичне виховання набуває нового значення, адже нині нашій державі загрожує реальний ворог, в особі «дружнього народу». Кожен сьогодні повинен бути готовим до захисту нашої держави. І ця готовність має виховуватися на заняттях історії. Саме уроки історії дають шанс розібратися у протиріччях минулого, щоб не допускати помилок у майбутньому.

Як писав Олександр Довженко: «Народ, що не знає своєї історії, є народ сліпців». І такий народ завжди будуть зневажати й поневолювати. Українська держава зможе розвиватися лише знаючи своє минуле, і пам'ятати, що саме історична свідомість є вищою духовною цінністю будь-якої нації [7, с. 28].

У духовному і політичному житті кожного народу є події й роки, які назавжди входять в його історію, свідомість, визначають характер буття, місце і роль у світових цивілізаційних процесах. В історії України чимало подій, що перед усім світом засвідчили прагнення українського народу до вільного, щасливого, заможного життя. Як свідчить історія, із тисяч народів і народностей світу лише 200 виростили в нації — створили свої держави й домоглися визнання світової спільноти, серед них — Україна [6, с. 7].

На заняттях історії викладач має донести студентам ідею української державності як консолідуючого чинника розвитку суспільства й нації в цілому. Історія Русь-України, Литовсько-Руська держава, Запорозька Січ, Гетьманщина, УНР, ЗУНР — яскравий приклад тривалих державницьких традицій України. Висвітлюючи теми, пов'язані з відновленням історичної пам'яті про них, особливого наголосу потребують порівняльно-історичні відомості про переривання державності в інших європейських країнах, які на сьогодні є потужними європейськими націями, а також на історичні обставини, які призводять до переривання державності. Система патріотичного виховання передбачає формування історичної свідомості молодого покоління українців, що базується на вивченні історії боротьби українського народу за державну незалежність протягом свого історичного шляху, особливо у ХХ–ХХІ століттях. Існування України сьогодні — це результат тисячолітньої боротьби українського народу за право мати свою національну державу, яка повинна стати запорукою успішного культурного і політичного розвитку суспільства[5].

Досить складним періодом в процесі державотворення став період Української революції 1917-1921 років.

Саме 2017 рік – **Рік Української революції 1917-1921 років**. З метою вшанування традицій боротьби за незалежність і соборність України та військові звитяги захисників рідної землі, творців національної державності, тисячолітньої історії державотворення нашого народу, визнання історичного значення подій, пов'язаних із визвольною боротьбою початку ХХ століття та утвердженням української державності у формі Української Народної Республіки, Української Держави і Західноукраїнської Народної Республіки, їх значення для відновлення незалежності у 1991 році, утвердження історичної єдності земель, консолідації суспільства, зміцнення міжнародного авторитету України та у зв'язку зі 100-річчям подій Української революції 1917-1921 років

Президент України П. Порошенко 22 січня 2016 року проголосив 2017 рік Роком Української революції 1917-1921 років [11, с. 1].

Українська революція 1917-1921 років — черга подій, метою яких було політичне самовизначення українського народу у формі поновлення та захисту державності. Після кількох років тяжкої боротьби на декількох фронтах одноразово незалежна Україна зазнала поразки й у кінцевому рахунку українські землі були поділені між СРСР, Польщею, Румунією та Чехословаччиною.

В умовах становлення та розвитку незалежної Української держави не вщухає інтерес до нашої національної історії, до уроків та досвіду минулого, що в свою чергу спричиняє зростання вимог до історіографічних досліджень та їх ролі і значення в подальшому розвитку історичної науки.

Процес розбудови незалежної Української держави потребує узагальнення всього накопиченого українським народом досвіду, адже колізії сучасного державотворення в Україні багато в чому схожі з проблемами, які постали перед творцями української державності в період визвольних змагань 1917–1921 рр. Актуальність питання полягає також у тому, що особливості поточного моменту, нестабільність політичного й соціально-економічного розвитку дають змогу порівнювати сучасні тенденції в нашому державному житті з перипетіями державного будівництва 1917–1921 рр., коли у діалектичних суперечностях викристалізувалася й стверджувалася ідея української державності. Тому драматизм, складність і суперечливість державотворчого процесу 1917–1921 рр. в Україні, слабка розвиненість політичних сил, їхній антагонізм, брак багатьом лідерам світоглядної зрілості і теоретичної озброєності та подібність із сучасним моментом у поступі українства актуалізує досліджувану проблему. Треба враховувати й те, що за радянської доби про об'єктивне висвітлення вказаного періоду вітчизняної історії не могло бути й мови. Однак успішний розвиток історичної науки неможливий без ґрунтовного вивчення і творчого використання величезної наукової спадщини, створеної попередниками. В зв'язку з цим особливого значення і актуальності набуває дослідження даної проблеми.

Неупереджене, об'єктивне історіографічне дослідження публікацій учасників революційних подій в Україні, західних дослідників, істориків діаспори, а також переосмислення елементів конструктивного досвіду радянської історіографії – все це становить інтелектуальний простір сучасної української історичної науки. Лавиноподібне зростання кількості праць з даної проблеми в умовах незалежності свідчить, що період українських національно-визвольних змагань 1917–1921 рр. є однією з найпривабливіших для дослідників сторінок вітчизняної історії. Проте узагальнюючі історіографічні

дослідження в яких би комплексно розглядалися державотворчі процеси в 1917–1921 рр. на сьогодні відсутні. Все це визначає об'єктивну потребу узагальнення й підведення підсумків осмислення істориками досвіду національного державотворення доби Української революції початку ХХ ст. [12, с. 701-703].

Починаючи з лютого 1917 р., коли під впливом демократично-революційних процесів значний розвиток одержали національно-визвольний рух і боротьба за відродження української державності.

Це був тривалий і багато в чому трагічний період державно-правової історії України. Внаслідок низки причин у 1917—1920 рр. не вдалося втілити в життя ідею відродження державності. Утворену у 1917 р. Українську Народну Республіку також не вдалося відстояти: дуже міцними виявилися протиборствуючі їй зовнішні сили, а також не було єдності у боротьбі за національне відродження безпосередньо в самій Україні. Центральна Рада, Гетьманщина, ЗУНР, Директорія являли собою важливі сходинки у створенні незалежної України. Але в результаті боротьби різних політичних сил на більшій частині України була встановлена більшовицька радянська влада з її у кінцевому рахунку тоталітарним режимом. Зазначена українська територія увійшла до складу Союзу РСР, а західна частина України опинилася під владою Польщі, Чехословаччини та Румунії.

Історія боротьби за державне відродження України свідчить, що успіх міг бути досягнутий у важкий період 1917—1920 рр. тільки за умов згуртованості народу, його солідарності. На жаль, цього не трапилось.

Протистояння соціальних, національних та політичних прошарків, груп та партій, які так чи інакше виступали за державне відродження України на тому чи іншому етапі боротьби, набувало гострих форм, що гальмувало будівництво української державності і у кінцевому підсумку призвело до кризи.

Лише опора на власні сили могла призвести до перемоги, а вона досягалася перш за все забезпеченням згоди в Україні. Зрозуміло, сподіватися про ідеальну, загальну згоду в умовах громадянської війни та іноземної інтервенції було б утопією, але демократам, прибічникам державного відродження України для досягнення згоди слід було б прикладати більше зусиль, перш за все у сфері соціально-економічної політики. Деяким лідерам партій слід було б менше думати про задоволення власних амбіцій. Іншим чинником, який породив зазначені труднощі, була переоцінка іноземних сил як опори в боротьбі за незалежність України. Усі іноземні сили, які залучались до справи збереження самостійності України, в кінцевому підсумку переслідували власні інтереси, нерідко протилежні інтересам народу України.

Зазначені прорахунки національних демократів, а також допомога російських більшовиків більшовикам України вирішальною мірою полегшили прихід до влади у північно-східній частині України в грудні 1917 р. більшовицького уряду і в підсумку — утворення УСРР та встановлення радянської влади на більшій частині України [1, с. 427-429].

На сучасному етапі становлення української держави ці історичні уроки боротьби є неocenними. І саме тому вивчаючи історію ХХ ст. необхідно акцентувати увагу на патріотизмі і моральності діячів визвольного руху, показати витoki цього патріотизму. Так символом патріотизму і жертвності у боротьбі за незалежну Україну став подвиг героїв Крут, боротьба за волю України повстанців Холодного Яру, «Чортківська офензива», роль особистості в історичних подіях зазначеного періоду. Ці та інші теми є надзвичайно емоційними, хвилюючими і дають невичерпні можливості для розкриття такої людської якості, як самопожертва в ім'я нації та держави.

Історія України — це не тільки події, а й історичні постаті. На прикладах життя, діяльності і боротьби за державу українських князів, козацтва, видатних гетьманів Б. Хмельницького, І. Мазепи, П. Орлика; всього українського народу та його видатних представників — Т. Шевченка, В. Винниченка, М. Міхновського, М. Грушевського, С. Петлюри, С. Бандери та багатьох інших, викладач має продемонструвати національну гідність нашого народу, його прагнення мати власну державу.

Багато що пов'язує людину з місцем, де вона народилася і виросла. Де б ми не жили, на якій би мові не говорили, Україна – наша загальна, велика, єдина Батьківщина. Проте у кожного з нас є ще і свій, милий серцю куточок землі, де він побачив світло сонця, зробив перші кроки, отримав путівку в життя. Це наш поріг життя, мала Батьківщина.

Багато методистів вважають, що головним методологічним принципом патріотичного виховання має бути пізнання і усвідомлення молодим поколінням своєї Малої Батьківщини.

Батьківщина без нас обійтися може, ми ж без неї – ніщо. Цю велику істину, на яку звертав увагу В.О. Сухомлинський, повинна розуміти і відчувати кожна дитина. [8, с. 79]. Будь-який студент, що цікавиться краєзнавством, може вибрати собі заняття до душі. Одними із напрямків краєзнавчої роботи, яка проводиться в коледжі є художнє та історичне краєзнавство. Об'єктом художнього краєзнавчого пошуку можуть стати скульптура, архітектура, художні ремесла, усна народна творчість, музичний фольклор, різьба по дереву, мистецтво танцю і тому подібне. Предметом уваги краєзнавців-істориків є історія міст, селищ, окремих будівель, видатних особистостей, підприємств, шкіл, соціальних процесів і явищ, населення.

Основними джерелами краєзнавчої інформації є:

- періодичні видання (газети, журнали, альманахи);
- художня література;
- матеріали статистики;
- всякого роду плани і карти;
- фонди музеїв;
- архівні фонди;
- матеріальні сліди культури (твори скульптури, живопису, архітектури);
- усні свідчення старожиливі.

У своїй виховній роботі я переконалась, що сьогодні дуже важливо вдаватися до методів і засобів, які мають найбільший вплив на підростаюче покоління, які ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії, спрямовані на самостійний пошук істини і сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи і творчості. Саме до таких методів належать: проектна діяльність, метод відкритої трибуни, методики колективних творчих справ, традицій.

Сучасні інноваційні форми і методи роботи зі студентами, зокрема - метод творчих проектів, дає можливість залучати студентів до гурткової пошукової роботи. Метод творчих проектів розвиває також організаторські та комунікативні здібності студентів, відповідальність, критичне мислення, креативність, вміння працювати в колективі.

До своєї експериментальної роботи ми залучаємо і новітні технології, використовуючи як допоміжні засоби Internet, комп'ютери для реалізації проектної діяльності, яка включає в себе збір та аналіз історичних матеріалів, роботу з домашніми архівами, а також для підготовки тематичних уроків, аудиторних та позааудиторних заходів.

Прикладом пошуково-краєзнавчої роботи, яка вирішує завдання патріотичного виховання молоді, можуть слугувати наступні проекти студентів коледжу: «Діяльність ОУН-УПА на Сумщині в 1941-1944 рр.», «Волокитинська порцелянова мануфактура А.М. Міклашевського», «Український стиль» Георгія Нарбута», «Творча спадщина Никанора Харитоновича Онацького», «Героями не народжуються – героями стають», «Сумщина в роки національно-демократичної революції 1917-1921 рр.» і ін.

В даному контексті саме при вивченні подій Української революції 1917-1921 років досить актуальним є використання на заняттях історії творчих краєзнавчих проектів. Студентська молодь активно долучається до такого виду діяльності адже, на прикладах власних героїв, прагне зрозуміти складність історичної ситуації, в якій опинилося українське населення в умовах громадянської війни. Говорячи про героїв і подвижників Українського визвольного руху, на основі цих досліджень, ми можемо сміливо стверджувати,

що серед них були і наші земляки: Олександр Греков, Павло Зайцев, Олександр Коваленко, Георгій Нарбут, Іван Литвиненко, Микола Янчевський і багато інших, поки що не досліджених прізвищ.

Величні слова належать відомому українському письменнику *М. Рильському*: **«Хто не знає свого минулого, той не вартий свого майбутнього. Хто не шанує видатних людей свого народу, той сам не гідний пошани»**. Саме в цьому напрямку і спрямована робота з національно-патріотичного виховання у коледжі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоцерківський В. Історія України: Навчальний посібник/ Василь Білоцерківський,. - 3-е вид., виправлене і доп.. - К.: Центр учбової літератури, 2007. - 535 с.
2. Бойко О. Історія України: Навчальний посібник/ Олександр Бойко,. - 3-тє вид., випр., доп.. - К.: Академвидав, 2004. - 687 с.
3. Дубина М., Руденко Ю. Патріотичне виховання молоді // Освіта України. – 2006. - №8.
4. Історичне краєзнавство / Під ред. М.Н. Матюшина. – М., 1980.
5. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді. Наказ МОН України від 16.06.2015 № 641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходи щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах» [Електронний ресурс]. – К.: М-во освіти і науки України, 2015. - Режим доступу: mon.gov.ua.
6. Лановик Б. Історія України: Навчальний посібник/ Богдан Лановик, Микола Лазарович,. - 3-е вид., виправлене і доп.. - К.: Знання-Прес, 2006. - 598 с.
7. Петренко О., Дежнюк Г. Національно-патріотичне виховання учнівської молоді // Позакласний час. – 2005. - № 3-4. – С. 28-29.
8. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5 томах. – Т. 1 / За ред. Дзевєріна. – К.: Радянська школа, 1976. – С. 131.
9. Тронько П.Т. Історичне краєзнавство: крок у нове тисячоліття (досвід, проблеми, перспективи) – К., 2000. 3-6 с.
10. Удовиченко О. Україна у війні за державність: Історія організації і бойових дій Українських Збройних Сил 1917-1921 / О. І. Удовиченко. — К.: Україна, 1995. — 206 с.

11. Указ Президента України №17/2016 «Про заходи з відзначення 100-річчя подій Української революції 1917-1921 років» [Електронний ресурс]. – К.: Адміністрація Президента України, 22.01.2016 р. – Режим доступу: www.president.gov.ua.
12. Український національно-визвольний рух: березень — листопад 1917 р.: Документи і матеріали / Упор. В. Верстюк. — К.: Вид-во О. Теліги, 2003. — 1024 с.

Ірина Петрівна Дмитренко,
КЗ Сумський Палац дітей та юнацтва, керівник гуртка
«Художнє ткацтво», член Національної спілки майстрів
народного мистецтва України
Ірина Володимирівна Чаус,
КЗ Сумський Палац дітей та юнацтва, методист

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ ВИХОВАНЦІВ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА

Розвиток суспільства залежить від виховання молоді, що визначає майбутнє держави. Тому формування національно-патріотичних почуттів має бути одним із головних пріоритетів державної політики. Сьогодення позначене зростанням інтересу до історії свого народу, витоків української культури. Народні знання є не лише окремим видом допоміжних знань, але й засобом, що сприяє формуванню в дітей інтересу до національної культури, є передумовою формування їх національної самосвідомості і виховання патріотичних почуттів. Особливої уваги потребує організація національно-патріотичного виховання дітей та молоді в позашкільному навчальному закладі засобами декоративно-ужиткового мистецтва.

Проблема національно-патріотичного виховання в Україні розкривається в працях І. Беха, А. Бойко, О. Вишневського, П. Ігнатенка, О. Киричука, В. Івашковського, І. Кучинської, А. Крицької, В. Мачуського, Н. Нікітіної, О. Пометун, В. Поплужного, О. Рацул, Ю. Римаренка, О. Сухомлинської, Г. Філіпчука, Л. Хітько та інших. Значна роль у розробці сучасної системи патріотичного виховання належить К. Чорній, яка сформулювала методичні засади патріотичного виховання підростаючого покоління. За її переконаннями, нині пріоритетними напрямками вітчизняної науки і практики є особистісноорієнтоване виховання національно свідомого громадянина-патріота

[1]. На думку вчених Д. Антонович, О. Воропай, М. Грушевського, саме в середовищі національної культури можливе формування всебічно розвиненої особистості з високим рівнем національної самосвідомості [2]. Виховання патріотичних почуттів і переконань у процесі залучення дітей до культурної спадщини свого народу через різноманітні види мистецтва висвітлено в працях О. Духновича, Г. Ващенко, С. Русової, К. Ушинського, В. Сухомлинського, А. Макаренка. Тому декоративно-ужиткове мистецтво має великі потенційні можливості в моральному, духовному, культурному та патріотичному вихованні молоді.

Наказом Міністерства освіти і науки України № 641 від 16.06.2015 р. затверджені «Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді», а також «Заходи щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді». Згідно зазначених документів «...потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості. При цьому потрібно врахувати, що Україна має древню і величну культуру та історію, досвід державницького життя, які виступають потужним джерелом і міцним підґрунтям виховання дітей та молоді» [3]. Організація дозвілля на засадах добровільності та зацікавленості як основна функція позашкільного навчального закладу, варіативність освітніх програм та завдань під час їх реалізації дозволяють не лише ефективно вирішувати ці завдання, використовуючи загальнонавчальні методи, але й шукати нові підходи і шляхи виховання патріотизму – однієї з основних якостей розвиненої особистості.

Формування національно-патріотичних почуттів вихованців досягається різними засобами, серед яких є рідна мова, фольклор, національна творчість, декоративно-ужиткове мистецтво.

Твори декоративно-ужиткового мистецтва є тим духовним середовищем, у якому формуються світогляд, національна свідомість, естетичні ідеали, моральні цінності, патріотичні та трудові якості особистості. Перебування дітей під впливом культури рідного народу необхідне для становлення індивідуальності, активної життєвої позиції.

Завдання формування національно-патріотичних почуттів вихованців засобами декоративно-ужиткового мистецтва вирішується за допомогою пробудження інтересу до історичного минулого рідного народу, його героїчної боротьби за волю, свободу і незалежність; стимулювання захоплення високою духовністю, гуманістичними цінностями, глибоким патріотизмом наших предків; оволодіння традиціями, звичаями, обрядами нашого народу; виховання вмінь і навичок застосування, збереження і створення виробів декоративно-ужиткового мистецтва; формування почуття господаря рідної землі; виховання

обов'язків перед народом, рідною землею і Батьківщиною, відповідальності за розвиток своєї мови, культури і духовності.

Народна іграшка – один з найважливіших видів декоративно-ужиткового мистецтва, що належить до унікальних явищ культури. Вона прикрашає наш побут, є предметом гри, засобом виховання та розвитку дитини, об'єктом творчості, декоративною оздобою, сувеніром. Українська народна лялька – яскравий своєрідний вид народної спадщини, що має багаті, глибокі традиції [4]. Ті знання та вміння, що колись отримували в родинному колі, сучасні діти вивчають на заняттях гуртка в позашкільному закладі, де створюються умови для популяризації кращих здобутків національної культурної і духовної спадщини, підтримки самодіяльної творчості. Акцент у навчально-виховній роботі робиться на засвоєнні вихованцями народних традицій, сутності українських обрядів, народних свят, легенд, переказів, звичаїв та ін.

Українська народна іграшка є важливим елементом традиційної культури. Мистецтво українського лялькарства віддавна було покликане змалку формувати в дітей духовний світ та пробуджувати відчуття рідного коріння, любов до рідної землі, забезпечувати розвиток кращих рис і якостей українського народу [5].

Історичні аспекти появи ляльок-мотанок, виникнення народних іграшок вивчається дослідниками, етнографами, мистецтвознавцями. Грушевський М. зазначає, що лялька – це фактор буття, який зв'язує покоління, поєднує людину з природою. Мистецтвознавець Найден О. розкриває значення народної ляльки для українського народу в трилогії «Українська народна лялька». Науковець Орлова Л. ретельно вивчила внутрішню будову й декоративне оформлення колекції побутових та обрядово-святкових ляльок і зробила їх замальовки.

Народна іграшка становить безцінне духовно-мистецьке національне надбання, тому є можливість через виготовлення ляльок-мотанок долучати вихованців до національної історії, національної культури, до глибинної сутності народного життя.

Навчальна програма «Художнє ткацтво та лялькарство», розроблена педагогом Сумського Палацу дітей та юнацтва, спрямована на відродження та збереження народних ремесел України, формування в дітей національної свідомості, патріотичних почуттів, знайомство з культурно-мистецькою спадщиною рідного краю. Розділ «Основи лялькарства» включає ознайомлення вихованців з історією ляльки-мотанки, навчання різним технікам її виконання, різновидами ляльок-мотанок за призначенням, символікою елементів одягу. Вихованці створюють ляльок в народному вбранні, прикрашають їх одяг вишивкою, виготовляють ткани та в'язані елементи одягу та оздоби. Готуючись до виконання великої форми ляльки, діти вивчають регіональні особливості

українського народного костюму, види головних уборів, додають елементи бісероплетіння під час оздоблення ляльки.

Працюючи за програмою, педагог вирішує основні виховні завдання:

- утвердження в свідомості і почуттях вихованців патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України;

- культивування кращих рис української ментальності – працелюбності, відповідальності, наполегливості, самостійності, дружелюбності, бережливого ставлення до природи.

Україна має древню і величну культуру та історію, які виступають потужним джерелом і міцним підґрунтям виховання. Організуюючи навчально-виховний процес гуртка важливо дотримуватись наступних принципів:

- національної спрямованості, що передбачає формування національної самосвідомості, виховання любові до рідної землі, українського народу, шанобливого ставлення до його культури;

- історичної і соціальної пам'яті, що спрямований на збереження духовно-моральної і культурно-історичної спадщини українців;

- міжпоколінної наступності, який зберігає для нащадків зразки української культури.

Дотримуючись вищезазначених принципів, педагог залучає батьків до популяризації звичаїв та традицій українців, формування поваги до культури, історії, рідної мови. До традиційних народних свят проводяться майстер-класи з виготовлення ляльок-мотанок та сувенірів, зустрічі з народними майстрами, екскурсії до музеїв та визначних історичних місць, тематичні виховні заходи для вихованців та їх батьків.

В гуртку діє дитяче самоврядування, що сприяє формуванню в дітей моральної культури, толерантної поведінки, уміння жити в громадянському суспільстві.

Процес формування національно-патріотичних почуттів вихованців повинен мати випереджувальний характер, відповідати віковим і сенситивним періодам розвитку дитини та особистісним характеристикам.

Оскільки в молодшому шкільному віці в дітей домінує образне мислення, найбільш характерними формами навчання на заняттях є: бесіди, пізнавальні хвилини, екскурсії, сюжетно-рольові ігри, ігри-мандрівки, ігрові вправи, театралізації, конкурси, виставки творчих робіт тощо.

Навчальний матеріал викладається за принципом послідовності і поступовості – від малих до великих форм, від простого до складного. Індивідуальний підхід передбачає надання можливості вихованцям самостійно

обирати техніку виконання задуманої роботи та підбирати матеріали, пов'язувати виконання ляльок-мотанок із сучасністю, ускладнювати свої роботи за власним задумом. Важливим у організації навчально-виховного процесу є поєднання теоретичної і практичної діяльності. Для вивчення кожної теми педагог дає вихованцям необхідні знання, використовує наочний матеріал: ескізи авторських робіт вихованців та педагогів, готові роботи та фотографії робіт попередніх років, каталоги робіт майстрів народного мистецтва України тощо. Діти застосовують отримані знання на практиці, відпрацьовуючи основні процеси в ході виконання власних робіт.

Педагог проводить бесіди, інформаційні хвилини, спрямовані на розкриття традицій української культури, ознайомлення дітей з фольклором. Використовує українські народні ігри, зокрема, «Високий дуб», «Чаклун», «Хлібчик» та ін. Чільне місце на заняттях займає використання малих фольклорних форм – загадок, приказок і прислів'їв, народних прикмет, колискових, щедрівок, колядок, веснянок, закличок тощо.

На заняттях гуртка педагог виховує в дітей почуття національної самосвідомості, любові до своєї країни і рідного краю, залучає вихованців до активної праці, прищеплює повагу до народного мистецтва, наголошує на багатстві народної творчості, що свідчить про мудрість і талановитість українського народу та необхідності турботливого ставлення до цінностей і надбань рідної країни, передачі цих знань майбутнім поколінням.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І., Чорна К. Патріотичне виховання дітей та молоді [Текст] / Бех І., Чорна К. // Позашкілля. – 2011. – № 10. – С. 9-16.
2. Воропай О. Звичаї нашого народу [Текст] : етногр. нарис / О. Воропай. – Х. : Фоліо, 2007. – 508 с.
3. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді, додаток до Наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641 – К.: М-во освіти і науки України, 2015. – 10 с.
4. Найден О.С. Українська народна іграшка: Історія. Семантика. Образна своєрідність. Функціональні особливості. – К. : АртЕк, 1999. – 256 с.
5. Напиткіна Г. Українська лялька-оберіг [Текст] / Г. Напиткіна. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. – 97 с.

Світлана Вікторівна Драновська,
КЗ «Сумський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти», кандидат пед. наук,
старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти

РОЛЬ МЕДІАОСВІТИ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

Медіаграмотність – частина медіа-освіти, що дозволяє споживачам критично аналізувати медіаповідомлення, щоб бачити там пропаганду, цензуру, односторонність, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують, причини таких дій, а також розуміти структурні елементи, які впливають на інформацію (власник медіа, модель фінансування, політичні уподобання тощо).

Сьогодні медіаграмотність є важливим компонентом викладання історії і суспільствознавчих дисциплін в ЗНЗ, використання якого дозволить сформувати медіа-компетентності учнівської молоді.

Дослідники вважають, що аудіо-візуальні медіа стануть новою мовою людства і так само як традиційну абетку необхідно вміти читати «граматику кіно і телебачення». Нові медіа, стали джерелами медійних повідомлень, що мали зовсім іншу формальну природу і відповідно формували нову мову спілкування [4].

У навчально-виховному процесі відео-матеріали виконують такі функції:

- комунікативну – передача інформації;
- керівну – підготовка учнів до виконання завдань і організація їх виконання (відбір, систематизація, впорядкування інформації), встановлення зворотного зв'язку в процесі сприйняття й засвоєння інформації та корекція цих процесів;
- кумулятивну – збереження, систематизація навчальної та навчально-методичної інформації, що здійснюється через комплектування та створення відеотек; нагромадження, зберігання та передача інформації за допомогою сучасних інформаційних технологій;
- науково-дослідницьку – пошук і перетворення учнем інформації, із дослідницькою метою; моделювання змісту й форм подачі інформації[5].

До відеоматеріалів пред'являються загальні дидактичні вимоги, зокрема, їх високий естетичний рівень і емоційний вплив, пізнавальна значимість,

фактологічна достовірність, зв'язок художніх образів з реальним життям в дану історичну епоху.

Вчителю необхідно підготуватися до показу на уроці: провести хронометраж фрагмента і визначити час перегляду (5 – 10 хв); розбити фрагмент на смислові одиниці, сформулювавши до них питання і завдання для учнів; визначити значення фрагмента для вивчення конкретної теми, виявлення результатів перегляду.

Головне завдання вчителя намагатися вилучати зі звукового ряду оціночні судження і готові висновки. У такому випадку фрагменти фільмів дозволять учням зробити власні висновки і при повторному повному перегляді порівняти з висновками вчених.

Для роботи заздалегідь розробляються збірки дидактичних матеріалів (картки з назвою теми, план вивчення нового, терміни, поняття, схеми, завдання, фрагменти історичних документів, карт тощо).

Велике значення для ефективності використання технічних засобів має обстановка, в якій вони застосовуються.

Готуючись до проведення відео-занять, вчитель повинен уважно переглянути кінофільм. У ході перегляду фільму слід відзначити кадри, до яких необхідно привернути увагу школярів. Вчитель повинен пояснити нові поняття. Деякі нові терміни можуть попередньо не пояснюватися, якщо ними позначаються предмети, явища чи поняття добре відомі учням і про їх значенні легко здогадатися по контексту.

Після такої підготовчої роботи, вчителю необхідно подбати про чітку організацію відео-уроку:

- коротко зупинитися на назві кінофільму;
- дати короткі пояснення про місце і час дії;
- перед учнями поставити певне завдання, наприклад, запропонувати їм визначити основну думку фільму, висловити свою думку стосовно дійових осіб тощо.

Перед використанням відеоматеріалів на уроці, вчителю слід:

- у вступному слові підготувати учнів до активного і більш повного сприйняття змісту пропонованого відео;
- установити шляхом бесіди з учнями зв'язок між відеоматеріалом і досліджуваною темою;
- звернути увагу школярів на головні питання, що знайдуть своє висвітлення в навчальному відеофільмі;
- познайомити учнів із загальною схемою відеофільму, не розкриваючи його змісту;
- попередньо пояснити найбільш важкі місця[1].

Вчителю необхідно використовувати певну послідовність дій на уроці з використанням навчальних відеоматеріалів.

1. Вибір навчального відеоматеріалу з урахуванням зв'язку зображення з текстом супроводу; доступності тексту супроводу; послідовності у розкритті змісту; відповідності навчальній програмі; стислості викладу.

2. Визначення місця навчального відеоматеріалу в структурі уроку залежно від форми й типу уроку.

3. Використання навчальних відеоматеріалів доцільно: під час пояснення нового матеріалу – як ілюстративного і самостійного джерела інформації; з метою закріплення щойно вивченого матеріалу; під час повторення матеріалу, що вивчався раніше; при узагальненні, систематизації знань; як вступ під час вивчення нової теми.

4. Визначення часу демонстрації, враховуючи вік учнів, зміст матеріалу, що вивчається, і зміст навчального відеоматеріалу. Тривалість демонстрації відеоматеріалів на уроці не повинна перевищувати 10 хв.

5. Визначення способів активізації пізнавальної діяльності учнів, тобто сукупність прийомів, які сформують психологічну установку на сприйняття відеоматеріалу. Такими прийомами можуть бути: оголошення мети перегляду; виділення головного в перегляді; вступне слово; постановка проблемних питань або завдань; складання плану; завдання для переказу; виконання вправ; заключна бесіда [2].

У цьому контексті, сформулюємо основні етапи роботи з відеоматеріалами.

1. Опис.

- Опишіть, що ви побачили, переглядаючи відео-сюжет.
- Зверніть увагу, які об'єкти потрапили на передній план, а які залишилися на задньому?
- Що робили, чим займалися люди, які потрапили в об'єктив?
- Якщо центральною фігурою сюжету виявився історичний діяч, опишіть його зовнішність. Зверніть увагу на його рухи, вираз обличчя.
- Які деталі переглянутого сюжету вам запам'яталися найбільше? Чому?

2. Інтерпретація.

- З історією якої країни пов'язаний переглянутий вами відео-сюжет? Що дало вам можливість зробити такий висновок?
- До якого часу ви віднесли зняті кадри? Обґрунтуйте свої міркування.
- Чи змінилося ваше уявлення про історичні події після перегляду відео-сюжету? Якщо змінилося, то що саме і чому?

- Що нового ви дізналися про історичні події, які були вам знайомі з вивченого матеріалу?
- Які емоції та почуття було закарбовано?
- З якою метою і для якої аудиторії був знятий відео-сюжет?
- Якою ви уявляєте атмосферу історичної події, знятої кінооператором?

3. Висновки та узагальнення.

- Сформулюйте висновок, після роботи з відео-сюжетом.
- Спробуйте провести історичні паралелі, зробіть узагальнення[3, с. 85].

Відеоматеріали – це ефективний навчальний засіб при вивченні історії та суспільствознавства, так як є можливість використати матеріал кілька разів. Особливість відеофільмів полягає в тому, що вони можуть зображати комунікативні ситуації найбільш повно. Крім того, відео дозволяє побачити, де відбувається дія. Матеріал уроку повинен відповідати рівню знань учнів на даному етапі навчання. При підборі матеріалу також необхідно враховувати вікові та індивідуальні особливості учнів.

Демонстрація відеофрагменту – це частина цілеспрямованого навчального процесу, що відповідає всім вимогам методики викладання історії. Наведемо приклади художніх і документальних фільмів на уроках історії для кращого сприйняття історичних подій, настроїв, суспільного життя.

Таблиця 1

Використання відеоматеріалів на уроках історії

Короткі дані про фільм (назва, країна, рік, режисер)	Теми, які розкрито у фільмі
«Визволення»– документально-історичний фільм. Режисери: Олександр Довженко, Юлія Солнцева. Київська кіностудія, 1940 р.	Фільм-хроніка про приєднання Галичини до Радянської України у 1939 р.
«Тіні забутих предків» – український художній фільм режисера Сергія Параджанова, 1964 р.	Екранізація однойменної повісті Михайла Коцюбинського.
«Роксолана»–серіалУкртелефільм, режисер Б. Небієрідзе1996–2003 рр.	Життя української дівчини Насті, яка підкорила серце султана, ставши його законною дружиною, а потім і володаркою Османської імперії.
«Вогнем і мечем» (Польща, 1999 р., режисер С. Гофман)	Національно-визвольна війна під проводом Б. Хмельницького. Роль гетьмана виконав актор Б. Ступка
«Молитва за гетьмана Мазепу»– український художній фільм режисера	Перший повнометражний і великобюджетний фільм (12 млн грн.) за

Юрія Ілленка, 2001р.	роки незалежності України. Світова прем'єра «Молитви...» відбулася у 2002 р. на Берлінському міжнародному кінофестивалі у позаконкурсній програмі
Чорна рада – український художній історичний фільм, режисер Микола Засєєв-Руденко, 2001 р.	Події фільму розгортаються у тяжкі для України історичні часи. Після смерті Б. Хмельницького загострюється боротьба за гетьманську владу між Я. Сомком й І. Брюховецьким, кульмінацією політичного протистояння стає Чорна рада 1663 р.
«Тарас Бульба» (Україна, Росія, Польща, 2009 р., режисер В. Вортко)	Побут і звичаї Запорозької Січі, бойове мистецтво козаків
«Хайтарма» (від крим. – повернення) – Режисер фільму і виконавець головної ролі Ахтем Сеїтаблаєв, 2013 р.	Перший кримськотатарський повноформатний художній фільм про депортацію кримських татар
«Поводир, або Квіти мають очі» – український історичний драматичний фільм режисера Олесь Саніна, 2014 р.	В основу сюжету покладено мандри Радянською Україною американського хлопчика та українського сліпого музики напередодні та під час Голодомору.

Також на уроках необхідно використовувати документальні фільми. На початку 1993 р. Київнаукфільм випускає близько півтори сотні серій науково-пізнавальних фільмів, з них 12 фільмів циклу «Золоте стремено» – з історії української армії, 8 – з історії українського права, 12 – з історії лікарської справи в Україні, та 104 фільми – «Невідома Україна. Нариси нашої історії».

Уперше в українському кіно постає серіал, що охоплює майже всю історію України від неоліту до прийняття незалежності. Кожен його фільм презентує науково-пізнавальну програму «Невідома Україна» нариси нашої історії.

Зауважимо, що презентується саме науково-пізнавальна програма, а не науково-популярна. Щодо предмету історії України термін популяризація – не точний, і не доцільний, оскільки, йдеться про боротьбу за українську історію, за її об'єктивне й неупереджене пізнання та висвітлення. Призначення серіалу розширити світогляд глядачів, донести правдиву історію України учням, батькам, допомогти у роботі вчителям.

Ще є один документальний, історичний фільм «Козаки», який розповідає про історію виникнення українського козацтва, його організацію та звичаї, бойове мистецтво козаків, їх боротьбу проти турків і татар, а також проти польського гніту. В серіалі знайшли відображення козацькі повстання кінця XVI – першої третини XVII ст., події національно-визвольної війни 1648-1657 рр., доля гетьманщини в складі Російської імперії. Рік виходу – 2006, виробництво – Україна, режисер – В. Бабіч.

Таким чином, використання аудіо-візуальних медіа на уроках історії підвищить інтерес учнів до вивчення предмета та допоможе формувати передбачені навчальною програмою ключові та предметні компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кінофрагменти на уроках історії [Електронний ресурс]. ☒ Режим доступу: <http://wiki.ciit.zp.ua/index.php/>
2. Комаров Ю. Використання мультимедійного комплексу у викладанні історії / Ю. Комаров // Комп'ютер у школі та сім'ї. ☒ 2004. ☒ № 2. – С. 36 – 38.
3. Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін. Посібник для вчителя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aup.com.ua/upd/mo.pdf>
4. Курилів В. І. Методика викладання історії: Навч. посібник. / В.І. Курилів. – Х.: Ранок, 2008. – 256 с.
5. Медіаграмотність та критичне мислення на уроках суспільствознавства: посібник для вчителя / Т. Бакка, О. Бурім, О. Волошенюк, Р. Євтушенко, Т. Мелешенко, О. Мокрогуз; За ред. В. Іванова, О. Волошенюк. – К. : ЦВП, АУП, 2016. – 243 с.

Олександр Валерійович Євтушенко,
Політехнічний технікум Конотопського
інституту СумДУ, викладач історії

ВИКОРИСТАННЯ МІСЦЕВОГО КРАЄЗНАВЧОГО МАТЕРІАЛУ ЯК СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ “ІСТОРІЯ УКРАЇНИ”

У контексті національного і культурного відродження української держави надзвичайно актуальною є проблема вивчення історії рідного краю та залучення учнівської молоді до пізнання історико-культурної спадщини свого народу. Саме зі знання рідного краю, історії свого міста, села, вулиці, домівки, місця, де людина народилася і зросла, де пройшло її дитинство і починаються такі високі поняття як “Вітчизна” і “національна гідність”. Любов до рідного краю, повага до вікових народних традицій і є невичерпним джерелом духовності, високої моральності, національної свідомості. І тому в контексті сучасної соціокультурної ситуації пріоритетними стали історія та інші суспільствознавчі дисципліни, котрі покликані допомогти молоді стати компетентними, активними, відповідальними громадянами нашої держави.

Завдання вчителя сьогодні полягає не лише в тому, щоб передати учневі свої знання, а навчити його вчитися, здобувати знання; виховувати особистість. Особистість з високими життєвими цінностями, яка б завжди змогла відрізнити гарне від поганого, розпізнати фальш, діяти тільки згідно з совістю, особистість, яка б була гідним громадянином суспільства. Адже, вивчаючи події, історичні постаті, учні бачать як певні риси характеру, ставлення до оточуючих, рішення деяких політичних діячів впливали на цілий хід історії, коли особисті інтереси ставилися понад усе і приводили до загибелі великої кількості людей. Вважаю, що вчитель історії повинен не тільки познайомити своїх учнів з розвитком країн у різні часи, а і навчити їх не повторювати помилки наших пращурів.

Краєзнавчий матеріал є важливою складовою системи знань з вітчизняної історії, ефективний засіб конкретизації загальноісторичних подій і засіб активізації пізнавальної діяльності студентів. І якісне подання місцевого краєзнавчого матеріалу є не лише невід'ємною складовою, а й запорукою результативності процесу вивчення дисципліни „Історія України”.

Важливе навчально-виховне значення у вивченні вітчизняної історії належить позанавчальній діяльності студентів, зорієнтованій на поглиблене вивчення історії рідного краю. Особливе місце займає вивчення героїчних і трагічних сторінок з історії рідного краю, ця робота проводиться в тісному поєднанні з вивченням всієї історії України. Години спілкування, уроки Пам'яті, присвячені цим подіям, на базі музею нашого навчального закладу готувалися студентами разом із викладачами історії та світової літератури до Дня Міста, річниці визволення України, Дня Перемоги і проводилися не лише для студентів Політехнічного технікуму КІ СумДУ, а й для учнів шкіл міста. Особливу атмосферу цих заходів, можливість “серцем доторкнутися” до історичних подій відчули і студенти-учасники заходів, і гості.

Коли студенти залучаються до роботи з краєзнавчим матеріалом, досягається ще одна важлива мета – прилучення їх до пошукової, дослідницької роботи. Особливого сенсу вона набуває, коли студенти проводять власне опитування, спілкуються з очевидцями подій, знайомляться з родоводом своєї сім'ї, аналізують, ілюструють матеріал фотодокументами, готують мультимедійні презентації і виступають або перед студентською аудиторією з науково-пошуковим дослідженням на семінарському занятті, або перед більш фаховою аудиторією – на науковій конференції.

Перспективним й одним із пріоритетним на сьогодні в нашому навчальному закладі є черговий етап у реалізації проекту “Ми пам'ятаємо!”, який об'єднує зусилля педагогічного і студентського колективів Політехнічного технікуму КІ СумДУ та Конотопського інституту СумДУ – це

спільний проект із місцевою громадською організацією “Останній рубіж”, основним завданням якої є пошук непохованих останків воїнів Червоної Армії, які загинули захищаючи Конотопщину у вересні 1941 р., встановлення їх імен, подальше поховання, занесення імен до електронних та друкованих каталогів Книг пам'яті України. В результаті їхньої роботи на Меморіалах Слави с. Таранське Конотопського району знайшли місце свого останнього спокою останки 58 воїнів Червоної Армії, повернуті із небуття імена 12 синів своєї Вітчизни, які поклали свої життя, захищаючи нашу священну землю, до наукового обігу введені десятки статей та публікацій, на сторінках яких висвітлені досі невідомі факти та події тих далеких воєнних літ, написана книга.

10 вересня 2015 р. в кабінеті Історичного краєзнавства Політехнічного технікуму КІСумДУ була урочисто відкрита музейна кімната “Конотоп. Дорогами 1941-го”, експозиція котрої присвячена подіям вересня 1941 р. на теренах Конотопщини та Сумщини, коли на початку вересня 1941 р. 2-га танкова група Гудеріана (група армій “Центр”) просувалась територією Сумщини через Шосткинщину, Кролеветчину, Буринщину, Конотопщину з метою з'єднання на півдні Сумщини з 1-ю танковою групою Клейста (група армій “Південь”). В результаті їх з'єднання велике угруповання сил Південно-Західного Фронту, яке обороняло м. Київ та територію Лівобережної України, опинилось в оточенні. Бої за Сумщину у серпні – вересні 1941р. увійшли в історію Другої Світової війни як невід'ємна і, без сумніву, значима частина Київської стратегічної оборонної операції, проведеної з липня по вересень 1941р.

Завдяки об'єднанню зусиль багатьох різних людей у навчальному закладі з'явилося місце, де перетинається історія і сьогодення, минуле й майбутнє, де оживають спогади безпосередніх учасників тієї війни, де кожен експонат є мовчазним свідком буремних 40-х років минулого століття, подій, що ще й досі віддлунюють у наших серцях болем і смутком.

Матеріали унікальної колекції нової музейної експозиції – результат десятирічної кропіткої пошукової діяльності Конотопської громадської організації “Останній Рубіж”. Приємно, що за останні 5 років з'явилося чимало студентів, які захопилися вивченням історії наживо, які активно долучилися як до пошукових робіт, так і до опрацювання архівних матеріалів і документів, до участі в науково-практичних конференціях і краєзнавчих конкурсах, до оформлення експозиції нової музейної кімнати, проведення в ній екскурсій. Адже метою даного соціально вагомого проекту, спрямованого на дослідження, збереження і популяризацію унікального місцевого краєзнавчого матеріалу, і є залучення учнівської та студентської молоді до пізнання історико-духовної

спадщини свого народу, виховання патріотизму, національної свідомості і гідності.

Даний проект реалізований завдяки фінансової підтримки наших австрійських партнерів із м. Грац і друзів-однодумців із благодійного фонду “Відень”, а саме: члена правління страхової компанії “Grawe Ukraine Бернда Річарда Шерака, представників партнерської організації Welthaus” - Цванцгер Сигрун та Агнес Тругер, директора благодійного фонду “Відень” - Світлани Шут.

2016 р. приніс також свої результати. Так, 9 вересня, у с. Таранське на оновленому Меморіалі Слави відбулося урочисте поховання 9 воїнів Червоної Армії, які загинули, захищаючи Конотопщину від фашистських загарбників на початку вересня 1941р. під час оборонних боїв на р.Сейм. Їхні останки були знайдені влітку 2016 р. під час пошукової експедиції Конотопської громадської організації “Останній рубіж” (керівник – О.Євтушенко) та Сумської громадської організації “Гвардієць” (керівник - Д.Ященко). Встановлено ім'я одного із загиблих – *Семенов Григорій Васильович, 1916 р.н., мол. лейтенант, уродженець м. Вязники Горьківської обл.* Встановлено військове звання ще одного із загиблих – мол. сержант. Імена восьми військовослужбовців, поки що, залишаються невідомими. Мешканці міста та району, учнівська та студентська молодь, представники районної влади, громадських організацій зібралися в цей день на Меморіалі Слави с. Таранське, бо живою та невмирущою є людська пам'ять про тих, хто ціною власного життя відстояв мир, свободу і наше право народитися і жити на цій землі.

Цього ж дня на південно-західній околиці с.Таранське відбулося відкриття нового музейно-туристичного об'єкту на Конотопщині - "Опорний пункт взводу 12-ої стрілецької роти 4-ого батальону 5-ої повітрянодесантної бригади". Реконструкція даного об'єкту проведена влітку 2016 р. студентським будівельним загonom Політехнічного технікуму КІ СумДУ та Конотопського інституту СумДУ (директори - Гребеник Т.В., Бібик В.В.) і пошуковцями ГО "Останній рубіж". До уваги присутніх цього дня були оглядові екскурсії, виставки військової техніки часів Другої Світової війни, військового побуту солдат Червоної Армії та Вермахту. Освітняни району організували для школярів краєзнавчий квест, конкурс патріотичної пісні, і з величезним задоволенням діти скуштували солдатської каші.

Видатний історик ХІХ ст. В. Й. Ключевський влучно зазначив: “Історія – це ліхтар у майбутнє, який світить нам із минулого”. Конотоп... Маленька точка на карті України, розташована у Східній частині Сумської області на перехресті залізничних магістралей, які ведуть до Москви, Києва, Мінська, Воронежа, Харкова. У путівниках – один із сучасних промислових центрів

України з провідними галузями машинобудування і металообробки. А для нас: тих, хто тут народився, живе і працює – це неповторна, оповита легендами і таємницями, оспівана у віршах і піснях, славетна батьківська земля.

Фотографії за посиланням:

<https://drive.google.com/drive/folders/0B25RqinygI0CUlpzWFVqb1ZSYVvk?usp=sharing>

Наталія Олексіївна Ідріс,

Державний ліцей-інтернат з посиленою військово-фізичною підготовкою «Кадетський корпус» імені І.Г.Харитоненка,
вчитель правознавства

ФОРМУВАННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ, ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ ТА ДЕРЖАВНИЦЬКОГО МИСЛЕННЯ КАДЕТІВ НА УРОКАХ ПРАВОЗНАВСТВА

У даній статті ми звертаємося до проблеми патріотичного виховання, формування правосвідомості, громадянської позиції та державницького мислення українців, що слід починати зі школи. Розуміння місії, ролі і місця своєї держави на міжнародній арені, формування стратегічного мислення, становлення правової поведінки та свідомості є вихідною базою в організації та проведенні уроків правознавства, основою виховання патріота, гідного жити в демократичній державі, де пріоритетом є сама людина, її особистість, її життя та її права.

Сьогодні, коли гостро стоїть питання адаптації вітчизняного законодавства до законодавства Європейського Союзу (далі ЄС) уроки правознавства мають розширювати світогляд учнів, розкривати розуміння таких понять як «європейські демократичні цінності», «європейське законодавство», «інтеграція в правове поле ЄС», «імплементация європейського права», «acquis communautaire» тощо.

Як ми пам'ятаємо 28 листопада 2013 року планувалося підписання Угоди про асоціацію між Європейським Союзом і Україною, але не відбулося. Тодішнім урядом було вирішено призупинити процес підготовки до укладання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, що викликало хвилю протестів. Революційні події в Україні, що відбувалися з 21 листопада 2013 до лютого 2014 року (також вживають назви Революція гідності, Європейська революція, Єврореволюція), пройшли під гаслами курсу на Європейську інтеграцію. 16

вересня 2014 року Європейський парламент ратифікував Угоду про асоціацію між Україною і Європейським Союзом синхронно з Верховною Радою України. За ратифікацію проголосувало 355 депутатів Верховної Ради та 535 депутатів Європарламенту [2].

Україна обрала європейське майбутнє, а отже і в правовому полі – європейські правові цінності. Яким буде майбутнє держави, якими будуть українські закони залежить від рівня правосвідомості молоді, що зростає сьогодні.

Уроки правознавства у державному ліцеї-інтернаті з посиленою військово-фізичною підготовкою «Кадетський корпус» імені І.Г. Харитоненка не обмежуються лише засвоєнням матеріалу навчальних програм, а й занурюють кадетів у світ законотворчості, стратегічного правового бачення майбутнього України на світовій арені. Під час проведення позаурочних заходів з правознавства традиційно більшість дискусій розгортається навколо теми «ідеальної правової держави». Наприклад, щороку у грудні під час проведення Всеукраїнського тижня права кадети розробляють та захищають творчі проекти: «Якою я бачу ідеальну правову державу» [3].

Напередодні захисту даних проектів кадети отримують завдання висловити власні думки у творах та розробити власні проекти щодо ідеальної правової держави.

Ось, що писали кадети 8 класу:

- «Треба думати перед тим, як щось робити. Закон для всіх однаковий, його потрібно дотримуватися завжди. Закони необхідні. Навіть у місцях, де немає держави, є свої закони, які жителі цих міст створили і яких дотримуються. Ідеальна правова держава це та, де всі дотримуються законів»;

- «Який би не був закон суворий, його треба дотримуватися, бо він поставлений заради блага народу. Якщо влада встановила закон, то він має покращити стан країни. В ідеальній правовій державі закони є розумними, корисними та на благо всіх»;

- «Якщо у країні буде порядок, закони, правила, то буде добре. Якщо ні, то будь-яка держава перетвориться на джунглі, в ній буде панувати безлад»;

- «На мою думку закони повинні бути суворими і спонукати суспільство до їх виконання. Про закони говорять, що більшість із них «написані кров'ю», вибороті, іноді, ціною життя. Тому не потрібно ними нехтувати. Непотрібних законів не буває. Однак, навіть за умови ідеальних законів держава не стане ідеальною, якщо законів не дотримуватися, тому для тих хто добровільно їх не бажає дотримуватися має бути застосована жорстка юридична відповідальність. На Давньому Сході за порушення законів карали суворо. Діяв принцип «око за

око». За крадіжку відрубували руку, що крала, за вбивство вбивали. Покарання боялись. Закон суворий, але це закон»;

- «Закони повинні виконувати всі. Наприклад, в Кадетському корпусі діє правило про збереження дисципліни і порядку. Ми – кадети, повинні його виконувати і виконуємо. На мою думку, якщо б законів дотримувались за бажанням, то життя в державі було б не можливим, кожен був би сам за себе. Так ідеальну державу не збудувати»;

- «Факти свідчать, що, навіть, тварини живуть за правилами... безправ'я перетворює людину на жахливу істоту, страшнішу за хижу тварину, що вбиває подібних собі. В роки Голодомору 1932-33 років в Україні зустрічалися, навіть, випадки канібалізму... В суспільстві мають діяти гуманні закони... В ідеальній правовій державі панує пріоритет закону»;

- «Росія мала гарантувати недоторканість кордонів незалежної України... Але Росія цей договір порушила, забрала Крим, зараз ведуться бойові дії в АТО за схід держави... Так сталося через порушення правил та міжнародних законів. Не можна збудувати окремо від цілого світу ідеальну правову державу, сусідні держави також мають дотримуватися правил і законів»;

- «Коли я думав про ідеальну правову державу, то згадав фільм «Вбити дракона». Там розповідалось про людей якими правив дракон і воля якого була єдиним законом для підданих. А потім з'явився лицар, який вбив дракона і гадав, що життя буде краще без дракона, але це не так. Коли люди дізналися про вбивство дракона, то почали робити хто, що захоче, одні вбивали людей, інші грабували. А потім з'явився новий дракон. Я думаю, що ідеальна правова держава розпочинається тоді, коли ти вбиваєш дракона у собі. Коли ти перемагаєш себе, змінишся ти, зміниться світ навколо тебе...»;

- «Виконання законів не важке для законослухняної людини. Закони потрібні для збереження порядку у державі і виконувати їх треба добровільно, а не через примус. Це і є ідеальна правова держава».

Написання даних творів напередодні Всеукраїнського тижня права було спрямоване на виховання кадетів свідомими, активними громадянами України, у першу чергу, завдяки формуванню і поглибленню у них правових знань та правової культури.

Кадети 10 класів своє бачення ідеальної правової держави презентували за допомогою електронних презентацій Power Point. 7 грудня 2016 року відбувся захист творчих проєктів кадетів 3 роти (10 класу) на тему «Якою я бачу ідеальну правову державу». Були заслухані виступи кадетів, їх бачення громадянського суспільства, правової та соціальної держави, зважені аргументи на користь верховенства права, відзначена значимість рівності всіх громадян перед законом, соціальне забезпечення і дотримання прав людини.

Щороку у даному заході беруть участь провідні спеціалісти юридичної галузі міста Суми та області. Цього року у заході взяли участь головний спеціаліст відділу реєстрації нормативно-правових актів, правової роботи та правової освіти Головного територіального управління юстиції у Сумській області Калюжний Є.М. та провідний спеціаліст Головного територіального управління юстиції у Сумській області Лобанов Д.О.

Отже, українці, що вийшли на Революцію гідності 2013 року мають серед учнівської молоді гідних продовжувачів справи із розбудови української демократичної правової держави, що мають стратегічне бачення європейського майбутнього України. Є патріотами своєї Вітчизни!

ЛІТЕРАТУРА

1. Указ Президента України від 13.10.2015 № 580/2015 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 - 2020 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580/2015>
2. Палій О. Революція Гідності 2013–2014 рр. та агресія Росії проти України: навч.-метод. посіб. / Палій О., Головка В., Черевко О., Янішевський С.; за заг. ред. П. Полянського. – К.: Київ. ун-т ім.Бориса Грінченка, 2015. – 36 с.
3. Офіційний сайт державного ліцею-інтернату з посиленою військово-фізичною підготовкою «Кадетський корпус» імені І.Г.Харитоненка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://smkadet.com.ua/>; звіт про проведення Всеукраїнського тижня права у стрічці новин сайту Кадетського корпусу. – Режим доступу: <http://smkadet.com.ua/index.php?id=7>

Інна Миколаївна Качайло,
Охтирська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №11
Охтирської міської ради Сумської області, вчитель історії

РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ – НОВИЙ ВИМІР НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Багатостраждальна Україна ... Тернистими стежками йшла наша молода держава до волі. Не злічити кривавих ран, завданих українській землі, важко уявити, скільки крові пролито за нашу свободу. Але країна вистояла, не зламалася, та поступово набиралася сил, щоб у 1991 році відродитися і почати нову сторінку своєї історії. Століттями наші землі намагалися захопити, прагнули стерти Україну з лиця землі, але не вдалося, адже жоден народ не славиться такою волелюбністю та патріотизмом, як українці. Україна має своїх героїв, на прикладі яких виховувалися цілі покоління. Та ніхто і гадки не мав, що у ХХІ столітті знову доведеться боронити рідну землю. Але і в наш час знайшлися Герої, яким не байдужа доля України-матері.

Події з 21 листопада 2013 р. до лютого 2014 р. отримали назву Революція Гідності, у ході якої українські доньки та сини ще раз довели, що гідні називатися нащадками славних козаків. Приклад учасників подій на Майдані є невід'ємною складовою національно-патріотичного виховання учнів Охтирської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №11. У Концепції національно-патріотичного виховання вказано: «Важливим чинником національно-патріотичного виховання є феномен Майдану – промовистого свідчення жертвовності заради безумовного дотримання прав людини та поваги до людської гідності, відстоювання загальнонаціональних інтересів, відмовою учасників від особистого заради досягнення спільної мети; багатомовністю, полірелігійністю». Тому у нашій школі систематично проводяться Тиждень патріотичного виховання, Тиждень виховання майбутнього захисника Вітчизни, акції, флешмоби, конкурси малюнків, усні журнали, майстер-класи для батьків і дітей, естафети мужності, проекти патріотичної спрямованості, перегляд відео-хроніки про події 2013-2014 рр., виставки літератури, змагання з військово-прикладних видів спорту, зустрічі з учасниками подій, бесіди, години спілкування, на яких наголос робиться на те, що Майдан – це форма небаченого дотепер у світовій історії мирного колективного протесту українців у відповідь на порушення базових прав людини і громадянина з боку недемократичного політичного режиму в країні. Школа активно співпрацює з волонтерськими та громадськими організаціями міста «Ангел-охоронець», «Патріоти Охтирщини», «Охтирський Майдан» [1].

Навчальний заклад працює над реалізацією авторського освітньо-виховного проекту національно-патріотичного виховання «Плакаємо патріотів», метою якого є виховання у юних українців громадянськості та патріотизму як найважливіших духовно-моральних і соціальних цінностей, готовності до їх активного прояву в різних сферах життя суспільства, формування особистої відповідальності і дієвості за долю та гідність країни [2].

Головне завдання школи – формувати справжнього патріота України, підвищувати національну самосвідомість кожного учня, налаштовувати підростаюче покоління на осмислення моральних та культурних цінностей, історії, систему вчинків, які мотивуються любов'ю, вірою, волею, усвідомленням відповідальності за долю країни. Справжнім охоронцем та зберігачем національної пам'яті є шкільний Музей Слави, у якому діє постійна експозиція «Революція Гідності». У музеї зібрані матеріали про учасників Євромайдану, зокрема фотоматеріали (фотографії охтирчан, які були учасниками Революції Гідності, та засобів захисту учасників Майдану), фотокопії картин охтирського художника Івана Григоровича Шаповала «Майдан Гідності 2014 р.» та «Перша жертва "Небесної Сотні"», а також свідчення учасників революційних подій [3].

Школа тісно співпрацює з Охтирською міською бібліотекою. Учні відвідують заходи, присвячені Героям Небесної Сотні. Про своє перебування на Майдані школярям розповідають активісти Ольга Косарева, Лідія Зав'ялова, Олександр Скиба, Валерія Бакуліна, Віталій Голобородько, Андрій Гончаренко. Олександр Скиба зазначив: «Вся наша історія – це боротьба за волю і незалежність, козаки, вояки УПА, герої Крут, тепер Небесна Сотня і Герої АТО».

У школі діють пошукові загони «Свята спадщина» та «Обеліск», а також історичний клуб «Патріот», учасниками яких є учні 5-11 класів. Школярі проводять активну пошукову роботу, збирають інформацію про події останніх років, поповнюючи експозиції музею.

Важлива роль у формуванні патріотизму належить сім'ї. Завданням нашого навчального закладу є залучення батьків учнів до активної участі у навчально-виховному процесі, організації та проведенні позакласних та позашкільних виховних заходів. Батьки є не тільки гостями на заходах та спостерігачами за здобутками дітей, вони безпосередньо впливають на формування молодого покоління своїм досвідом та своїм прикладом [2].

Герої Революції Гідності повинні стали прикладом для всіх, як потрібно любити і захищати свою Батьківщину. Ми в боргу перед ними.

ЛІТЕРАТУРА

1. <https://sites.google.com/site/ohtskola11/novini>
2. <https://sites.google.com/site/ohtskola11/patrioticne-vihovanna>
3. <https://sites.google.com/site/ohtskola11/skilnij-muzej-slavi>

Людмила Іванівна Келембет,

старший викладач кафедри менеджменту та освітніх інновацій
Івано-Франківського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти;

Оксана Олексіївна Фляк,

завідувач лабораторії національного виховання
Івано-Франківського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти;

Оксана Миколаївна Риндич,

методист лабораторії національного виховання
Івано-Франківського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

В сучасних умовах суспільно-політичних та економічних змін, що відбуваються в Україні, пріоритетного значення набуває патріотичне виховання дітей та молоді, формування у них високої національної позиції, моральної, правової культури. На це націлюють освітян нормативні документи, де визначено стратегічні цілі й завдання виховання в особистості любові до Батьківщини, готовності розбудувувати Україну та захищати її (Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки, Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді та ін.) [5, 8].

“В Україні національно-патріотичне виховання дітей та молоді має стати одним із пріоритетних напрямів діяльності держави і суспільства щодо розвитку громадянина як високоморальної особистості, яка плекає українські традиції, духовні цінності, володіє відповідними знаннями, здатна реалізувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства, сповідує європейські цінності, готова до виконання обов’язку із захисту Батьківщини, незалежності та територіальної цілісності України”, – зазначено в Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки [8, 1].

З огляду на це набуває особливої актуальності проблема формування готовності керівників загальноосвітніх навчальних закладів і педагогів до організації національно-патріотичного виховання, підвищення якості їх професійної компетентності, реалізація якої забезпечить розвиток і саморозвиток особистості школяра, громадянина-патріота України.

У Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді визначено: “Патріотичне виховання – складова національного виховання, головною метою якого є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов’язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин” [5, 3].

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України 16.06.2015 р. № 641 “Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах” працівниками Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти розроблено систему заходів, спрямованих на формування у педагогів готовності до організації національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в навчальних закладах області.

Головними напрямками діяльності є оновлення всієї системи безперервного професійного розвитку керівників та педагогічних працівників навчальних закладів у післядипломній педагогічній освіті як у курсовий, так і міжкурсний період.

Відповідно до освітньо-професійної програми підвищення кваліфікації заступників директорів з виховної роботи та педагогів-організаторів загальноосвітніх навчальних закладів розроблено і введено спецкурси “Теорія і методика патріотичного виховання учнів” й “Розвиток громадянських компетентностей”. Працівниками кафедр розроблено тематику лекційно-практичних занять, зокрема: “Теоретико-методичні засади національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді”, “Моделювання системи національно-патріотичного виховання” та ін.

Розроблено та запроваджено регіональний науково-методичний проект “Національно-патріотичне виховання” (2016–2020 рр.) (автори-розробники Л. Келембет, О. Фляк, О. Риндич), який став переможцем VIII Міжнародного фестивалю педагогічних інновацій (м. Черкаси).

Проблема ефективної організації національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді була в центрі уваги серпневих конференцій,

обласних семінарів, творчих груп різних категорій педагогічних працівників. Так, дане питання розглядалось на засіданнях:

- обласного постійно діючого семінару методистів методичних кабінетів відділів (управлінь) освіти райдержадміністрацій та виконкомів міських рад, відповідальних за виховну роботу: “Концептуально-методичні засади моделювання системи національно-патріотичного виховання” (24 березня 2016 року, ІФОППО), “Виховання громадянина-патріота на основі громадянських та національних цінностей: регіональний аспект” (12 травня 2016 року на базі Цуцилівського навчально-виховного комплексу, Тисменичанської, Фитьківської та Гвіздської загальноосвітніх шкіл I-III ступенів Надвірнянської районної ради), “Використання інноваційних педагогічних технологій, форм та методів національно-патріотичного виховання дітей та молоді” (20 жовтня 2016 року на базі Обертинської загальноосвітньої школи I-III ступенів Тлумацької районної ради);

- засіданні обласної творчої групи педагогів-організаторів загальноосвітніх навчальних закладів: “Учніське самоврядування як засіб формування громадянських компетентностей школярів” (18 лютого 2016 року, ІФОППО), “Діяльність дитячих громадських організацій щодо виховання громадянина-патріота” (20 квітня 2016 року на базі Калуської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 5 Калуської міської ради), “Організація військово-патріотичного виховання дітей та молоді: практичний аспект” (15 листопада 2016 року на базі Надвірнянської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 3 Надвірнянської районної ради);

- обласних постійно діючих семінарів керівників районних (міських) методичних об'єднань класних керівників у рамках науково-методичного проекту “Національно-патріотичне виховання”: “Концептуально-методичні засади моделювання системи національно-патріотичного виховання” (22 березня 2016 року, ІФОППО), “Система національно-патріотичного виховання дітей та молоді: регіональний аспект” (18 травня 2016 року, Калуська загальноосвітня школа I-III ступенів № 5 Калуської міської ради), “Моделі національно-патріотичного виховання ЗНЗ: досвід апробації та впровадження” (29 листопада 2016 року, ІФОППО);

- на проблемних семінарах викладачів предмета “Захист Вітчизни”, тема “Використання бойового досвіду АТО на уроках з предмета “Захист Вітчизни” (І.Лазор).

- проблемному семінарі “Національно-патріотичне виховання учнів спеціальних шкіл-інтернатів” (13 грудня 2016 року, Солотвинська загальноосвітня санаторна школа-інтернат I-III ступенів Івано-Франківської обласної ради).

Важливим напрямком роботи кафедр та лабораторій інституту є науково-методичне забезпечення національно-патріотичного виховання дітей та молоді в навчальних закладах області. Розроблено та рекомендовано до впровадження структурно-описову модель національно-патріотичного виховання (автори-розробники Л. Келембет, О. Фляк, О. Риндич) (Додаток 1).

Науковцями та методистами інституту підготовлено ряд статей та методичних матеріалів на допомогу учителю-предметнику, класному керівнику, що опубліковані в науково-методичному віснику “Джерела” (№ 1–2, 2016 р.), газеті “Освітнянське слово”, інших виданнях. Окремі з них подано нижче в переліку літератури.

Працівники кафедр та лабораторій діляться досвідом організації національно-патріотичного виховання на міжнародних, всеукраїнських, міжрегіональних та обласних конференціях, форумах тощо. Так, у жовтні-листопаді 2015 року спільно з науково-дослідною лабораторією “Гуцульська етнопедагогіка і гуцульщинознавство” та за підтримки Міністерства освіти і науки України, Інституту модернізації змісту освіти Міністерства освіти і науки України на сайті Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти з метою об’єднання зусиль вчених та практиків різних регіонів країни щодо осмислення теоретичних основ, методології та практичного досвіду громадянського, національно-патріотичного виховання, професійної компетентності педагога, як умови формування громадянської свідомості та патріотизму учнівської молоді у полікультурному середовищі; прискорення розвитку позитивних тенденцій і зниження зросту негативних в процесі відродження націй, етносів в регіонах України проведено Всеукраїнську науково-практичну Інтернет-конференцію “Національно-патріотичне виховання дітей та молоді у сучасному освітньому просторі України на засадах етнопедагогіки”. У ній взяли участь науковці, керівники відділів (управлінь) освіти та навчальних закладів, методисти, педагоги Івано-Франківської області.

За підсумками Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції впорядковано електронний збірник матеріалів “Національно-патріотичне виховання дітей та молоді у сучасному освітньому просторі України на засадах етнопедагогіки”.

Працівники кафедр та лабораторій ділилися досвідом національно-патріотичного виховання на Міжнародній науково-практичній конференції в м. Запоріжжі (“Національно-патріотичне виховання дітей та молоді: науково-практичний аспект”, квітень 2016 році), Всеукраїнській науково-практичній конференції в м. Чернівці (“Моделювання системи національно-патріотичного виховання: теоретичний аспект”, травень, 2016 р.).

В області проводиться ряд заходів патріотичного спрямування. Це форуми лідерів учнівського самоврядування, огляди-конкурси, патріотичні акції, вишколи, “круглі столи”, презентації учнівських проектів тощо.

Починаючи з 2004 року на Івано-Франківщині проводиться обласний конкурс на кращий учнівський проект “Я – громадянин України”.

Результатом творчої діяльності педагогів є активна участь їх вихованців та отримані призові місця у конкурсах всеукраїнського рівня, зокрема: “Добро починається з тебе”, “Моральний вчинок” тощо.

Таким чином, така цілеспрямована робота з керівниками та педагогічними працівниками закладів освіти сприяла розвитку їх професійної компетентності, формуванню готовності до інноваційних змін в сучасних умовах, активізації діяльності з національно-патріотичного виховання дітей та молоді на регіональному та місцевому рівнях, пошуку механізмів реалізації національно-патріотичного виховання як цілісної системи.

Додаток 1 за посиланням:

https://docs.google.com/document/d/1ZymOPAIcs2bwBylR8qMGPI469uJN5uGqifH2_jnxkNo/edit?usp=sharing

ЛІТЕРАТУРА

1. Келембет Л. І., Фляк О. О., Риндич О. М. Патріотичне виховання дітей та учнівської молоді: теорія і практика / Л. І. Келембет, О. О. Фляк, О. М. Риндич / Національно-патріотичне виховання дітей та молоді у сучасному освітньому просторі України на засадах етнопедагогіки: матеріали Всеукраїн. наук.-практ. Інтер.-конф., 20 жовт. – 20 листоп. 2015 р. / упоряд. : Л. Шелемей, Л. Келембет, О. Фляк, О. Риндич. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2016. – С. 15–22.
2. Келембет Л. І., Фляк О. О., Риндич О. М. Моделювання системи національно-патріотичного виховання / Л. І. Келембет, О. О. Фляк, О. М. Риндич // Джерела. – 2016. – № 1–2. – С. 51–56.
3. Келембет Людмила, Фляк Оксана, Риндич Оксана. Національно-патріотичне виховання: особливості реалізації / Людмила Келембет, Оксана Фляк, Оксана Риндич // Освітнянське слово. – 2016. – № 37–38. – С. 5.
4. Келембет Л., Фляк., Риндич О. Регіональний науково-методичний проект «Національно-патріотичне виховання» / Матеріали VIII Міжнародного фестивалю педагогічних інновацій / [Упор. Назаренко Г.А.]. – У двох томах. Том 2. – Черкаси: ЧОПОПІ, 2016. – с. 157–164.

5. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді, затверджена Колегією Міністерства освіти і науки України 26.03.2015 р. – Режим доступу: <http://goo.gl/UUs1nc> .
6. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді у сучасному освітньому просторі України на засадах етнопедагогіки : матеріали Всеукраїн. наук.-практ. Інтер.-конф., 20 жовт. – 20 листоп. 2015 р. / упоряд. : Л. Шелемей, Л. Келембет, О. Фляк, О. Риндич. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2016. – 284 с. (упорядкування).
7. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/news/24585/>.
8. Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки (Указ Президента України від 13 жовтня 2015 року № 580/2015).
9. Система патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в умовах суспільних змін: навчально-методичний посібник / [І.Д.Бех, К.О.Журба, В.А.Киричок та ін.]. – К.: Педагогічна думка, 2011. – 240 с.

Олена Миколаївна Кириченко,

КЗ «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», завідувач науково-видавничого відділу

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ

Найгострішою проблемою сучасного суспільства є підготовка підростаючого покоління до реальних умов життя. На сучасному етапі розвитку освіти перевага надається оновленню виховного процесу, який має бути соціальним і особистим одночасно. Відповідна увага має приділятися переосмисленню організації та змісту навчально-виховному процесу навчальних закладів на засадах інноваційних технологій. Однією з ефективних умов досягнення мети сучасного виховання – формування конкурентоздатної й творчої особистості, спроможної до самовизначення, самореалізації та самовдосконалення – є залучення учнів до проектної діяльності.

Насамперед йдеться не тільки про кількість здобутих учнями знань і засвоєних вмінь, а й про практичні навички щодо їх застосування в різних життєвих ситуаціях. Аналіз педагогічних досліджень, дає підстави стверджувати, що для виховання активного громадянина важливе значення має

соціальний досвід, тобто набуття громадянських навичок шляхом активної участі у суспільному житті.

Здобути відповідний досвід й уміння дозволяє учням проектна діяльність у компетентісно спрямованій освіті, яка є інструментом, що створює унікальні передумови для розвитку ключових компетенцій, самостійності учня-патріота в осягненні нового, стимулюючи його природну допитливість й творчий потенціал [3].

Проектна діяльність на сьогодні є ефективною виховною технологією формування патріотичної свідомості, компетентностей, активної громадянської позиції учнівської молоді. Вона дозволяє забезпечити основну мету системи освіти – інтелектуальний і моральний розвиток особистості, формування критичного і творчого мислення, вміння працювати з інформацією.

Проекти, як освітня технологія є сукупністю навчально-пізнавальних прийомів, за допомогою яких учні набувають знання та навички в процесі планування та самостійного виконання певних практичних завдань з обов'язковою презентацією результатів [2]. Проектна технологія ґрунтується на позиціях педагогіки прагматизму, що дозволяє реалізувати принцип «навчання за допомогою діяльності», де діяльність розглядається як творча й активна робота учня.

Проектна діяльність є одним з ефективних методів патріотичного виховання учнівської молоді. Її перевагами є те, що учні навчаються і діють у мікросоціальному середовищі, отримують практичні навички, мають можливість перевірити теоретичні надбання на практиці [1]. Така діяльність здійснюється як у процесі навчання, так і в спеціально організованій позакласній та позашкільній роботі учнівської молоді. Необхідною умовою досягнення мети проекту є добровільна участь учнів у проектній діяльності. Саме принцип добровільності, ґрунтований на мотиваційних імпульсах конкретної особистості учня, дозволить ефективно використати творчий та інтелектуальний потенціал кожного члена команди, що бере участь у реалізації проекту.

Ідея досвіду базується на наукових положеннях К.Ушинського, який вперше обґрунтував поняття «малої батьківщини» й окреслив стратегічний напрям його формування шляхом запровадження батьківщинознавства, а також на працях В.Сухомлинського, який підкреслював діяльнісний характер патріотизму, необхідність вчити дітей шукати своє місце в житті країни.

Вивчення наукової літератури та досягнень педагогічної практики дало змогу дійти висновку про те, що патріотизм – це:

- любов до Батьківщини, віра у її майбутнє;
- любов, повага та доброзичливе ставлення до народу;

- любов до родини, отчого дому;
- любов до рідної мови та усвідомлення, що мова є духовним багатством народу;
- поважне ставлення до історії та культури власного народу;
- готовність до праці на користь рідної землі;
- дотримання та пропаганда здорового способу життя;
- любов до природи, турбота про збереження та її багатств.

Для ефективної реалізації проектної діяльності необхідно проводити відповідну підготовку як вчителів, так і учнів. Попередня підготовка учнів відіграє важливу роль у реалізації конкретного проекту. Початковий етап роботи має на меті набуття певних знань та вмінь. Саме тому організація проектної діяльності передбачає проведення навчальних занять-тренінгів. З цією метою вчителям необхідно організувати ряд заходів: провести навчальні заняття, ділові ігри, бесіди тощо.

Метою цих занять є формування в учнів вміння визначати проблеми, які хвилюють громаду і вирішення яких є актуальним для громади; формування навичок роботи з різними джерелами інформації; ознайомлення з типами інформаційних потоків для виокремлення важливих постачальників необхідної інформації з конкретної проблеми дослідження; розвиток уміння систематизувати, узагальнювати, класифікувати та критично осмислювати здобуту інформацію щодо обраної проблеми, створювати реферативні, оглядові та аналітичні документи, писати офіційні листи, звернення, проводити телефонні перемовини, набувати досвіду організації ділових зустрічей тощо. На підготовчому етапі учасники проекту ознайомлюються з технологією проведення опитування, анкетування та аналізом отриманих результатів, з основними правилами ділового етикету, зі структурами органів місцевої влади тощо.

На цих заняттях учні навчаються планувати власну діяльність та прогнозувати її результати. Важливого значення у процесі проектної діяльності має підготовка учнів до презентації результатів проекту, тобто вміння виділяти найголовніше в своїй роботі, відбирати найважливіші матеріали для публічного представлення, чітко і лаконічно висловлюватись. Отже, продуктивна реалізація проекту значною мірою забезпечується попередньою підготовкою учнів, набуття ними необхідних знань і вмінь.

Ознайомлюючись з проектною діяльністю у позакласній виховній роботі, насамперед, виділяємо основні етапи її реалізації – початковий, основний, заключний.

На початковому етапі учні вибирають проблему; планують свою діяльність; прогнозують її результати; розподіляють обов'язки.

Основний етап проектної діяльності передбачає: системне дослідження проблеми; збір та опрацювання інформації; співпрацю з громадськістю; вирішення проблеми.

Заключним етапом є підготовка учнів до презентації проекту; аналіз роботи над проектом; підведення підсумків; представлення результатів своєї діяльності перед аудиторією; оцінка проектної діяльності.

Під час вибору проблеми необхідно враховувати певні чинники: її актуальність для місцевої громади; перспективність вирішення проблеми; реальність й законність процесу вирішення проблеми. Етап обговорення та вибору проблеми дослідження є досить відповідальним, адже його результати впливають на подальшу реалізацію проекту. Важливо акцентувати на тому, що вибір проблеми має здійснюватись безпосередньо учнями та підтримуватись більшістю учасників проекту.

З метою отримання додаткової інформації з конкретної проблеми учні мають звертатись до різних джерел: інтернету, регіональних та місцевих газет, радіо, телебачення тощо. У процесі пошуку необхідної інформації для успішної реалізації проекту школярі можуть активно залучати суб'єктів соціального впливу та взаємодії. Це надасть змогу школярам не тільки здобути необхідні знання, але й згуртувати колектив для подальшої роботи над проектом, спрямованого на вирішення важливих для громади проблем.

Необхідно зазначити, що критично аналізуючи зібраний матеріал, учасники робочої групи мають змогу визначити різноманітні підходи до вирішення проблеми та обрати оптимальну програму дій. Обрані заходи мають бути, насамперед, законними та узгодженими із відповідними державними структурами, уповноваженими щодо вирішення певної проблеми. Найбільш оптимальним було б вирішення проблеми, яке передбачало поєднання діяльності учнів з владними і комерційними структурами, фондами, громадськими організаціями, засобами масової інформації та ін. Окрім того, школярі можуть вдаватися до організації відповідних заходів: публікації своїх пропозицій у засобах масової інформації; виступи по радіо та телебаченню; написання листів-звернень до громади, місцевих органів законодавчої та виконавчої влади, громадських організацій, фондів тощо.

Обов'язковою умовою участі у проектній діяльності є презентація результатів проекту перед громадськістю. Це може бути участь у конкурсі проектів у своїй школі, мікрорайоні, місті, області. Презентацію проекту можна провести також перед учнівським колективом школи, громадою певного мікрорайону, державними чи іншими структурами (батьківські збори, робоча нарада представників місцевої влади, сесія народних депутатів тощо).

Головним об'єктом оцінювання в проектній діяльності має бути діяльність учнів, набуті ними уміння, навички та знання.

Необхідно враховувати, що проектна діяльність передбачає інтеграцію та безпосереднє застосування знань та вмінь, спрямованих на набуття досвіду громадянської діяльності і соціальної взаємодії, що має важливе значення для формування активної громадянської позиції учнівської молоді. Метод проектів сприяє навчанню демократичного громадянства через залучення учнівської молоді до активної суспільної діяльності, де вони мають змогу здобути досвід прийняття рішень щодо вирішення проблем конкретної громади. Досліджуючи проблеми громади, учні вчаться розуміти складність і взаємозалежність соціальних проблем, набувають навички толерантного ставлення до поглядів і позицій інших людей.

Сучасний підхід до проектної технології спрямований на розвиток пошуково-пізнавальних навичок учнів, формування у них уміння самостійно конструювати свої знання, уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, бачити, формулювати і розв'язувати проблему, на розвиток критичного і творчого мислення, розширює можливості для досягнення психологічної зрілості та сприяє успішному формуванню учня-патріота.

Визнаючи педагогічну цінність проектної діяльності й рекомендуючи його застосування, слід пам'ятати, що проектування - це лише засіб, а не мета. Його не варто абсолютизувати, розглядати як єдиний або навіть як основний метод навчання. Засобами проектування потрібно не лише готувати учнів до соціальних змін, а й вчити відчувати ці зміни.

Отже, проектна діяльність, насамперед, дозволяє зосередитись на розвиткові особистості учня, на його здатностях до самовизначення та самовдосконалення, на процесі формування у нього громадянських якостей, компетентностей та активної громадянської позиції. Проектна діяльність допоможе школярам усвідомити себе повноцінними і рівноправними членами громади, відчути свій зв'язок з суспільством, що надасть їм змогу досягнути успіху в житті та брати активну участь у вирішенні соціальних проблем своєї громади.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабкіна М.І. Словник-довідник термінів з громадянського виховання. – Львів: ЗУКЦ, ПП НВФ БіАРП, 2007. – 200 с.
2. Молодь діє: Навчально-методичний посібник з громадянської освіти / П. Вербицька, О. Войтенко та ін.; за загал. ред. В. Мисана. – Львів : НВФ : «Українські технології», 2007. – 64 с.
3. Проектна діяльність у школі / Упоряд. М. Голубенко. – К. : Шкільний світ, 2007. – 128 с.

Наталія Василівна Ключіна,
КЗ «Сумський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти», старший викладач кафедри
соціально-гуманітарної освіти

АКТУАЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

В сучасних важких ситуаціях викликів та загроз і водночас великих перспектив розвитку, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері пріоритетним завданням суспільства, поряд з забезпеченням своєї суверенності й територіальної цілісності, пошуками шляхів для інтегрування в європейське співтовариство, є визначення нової стратегії виховання, яке великою мірою формує майбутній розвиток Української держави.

Проблема національного виховання була і є центральною у вітчизняній системі освіти. Майже повністю розкритий зміст даного поняття в монографії І.Е. Кравцова: «Патріотизм - це любов до своєї Вітчизни; до рідних місць ("землі батьків"), до рідної мови, до культури і традицій, до продуктів праці свого народу, до прогресивного суспільного і державного устрою. Патріотизм - це відданість своїй Батьківщині, готовність захищати її незалежність».

І.Ф. Харламов розглядає патріотизм як взаємопов'язану сукупність етичних відчуттів і рис поведінки, що включає любов до Батьківщини, активну працю на благо Батьківщини, проходження і збільшення трудових традицій народу, дбайливе ставлення до історичних пам'яток і звичаїв рідної країни, любов до рідних місць, прагнення до зміцнення честі і гідності Батьківщини, готовність і вміння захищати її, військову хоробрість, мужність і самовідданість, братерство і дружбу народів, нетерпимість до расової і національної неприязні, пошану звичаїв і культури інших країн і народів, прагнення до співпраці з ними [4].

Батьківщина без нас обійтися може, ми ж без неї — ніщо. Цю велику істину, на яку звертав увагу В.О. Сухомлинський, повинна розуміти і відчувати кожна дитина [3].

Здійснення патріотичного виховання ґрунтується на сукупності принципів, які відображають загальні закономірності виховного процесу і специфіку патріотичного виховання школярів в загальноосвітній школі. До їх числа відносяться:

- **принцип національної спрямованості**, що передбачає формування національної самосвідомості, виховання любові до рідної землі, українського народу, шанобливого ставлення до його культури; поваги до культури всіх народів, які населяють Україну; здатності зберігати свою

національну ідентичність, пишатися приналежністю до українського народу, брати участь у розбудові та захисті своєї держави;

- **принцип самоактивності й саморегуляції** забезпечує розвиток у вихованця суб'єктних характеристик; формує здатність до критичності й самокритичності, до прийняття самостійних рішень; виробляє громадянську позицію особистості, почуття відповідальності за її реалізацію в діях та вчинках;

- **принцип полікультурності** передбачає інтегрованість української культури в європейський та світовий простір, створення для цього необхідних передумов: формування в дітей та учнівської молоді відкритості, толерантного ставлення до відмінних ідей, цінностей, культури, мистецтва, вірувань інших народів; здатності диференціювати спільне і відмінне в різних культурах, спроможності сприймати українську культуру як невід'ємну складову культури загальнолюдської;

- **принцип соціальної відповідності** обумовлює потребу узгодження змісту і методів патріотичного виховання з реальною соціальною ситуацією, в якій організовується виховний процес, і має на меті виховання в дітей і молоді готовності до захисту вітчизни та ефективного розв'язання життєвих проблем; удосконалення підготовки та перепідготовки кадрів, які займаються питаннями національного і патріотичного виховання дітей та молоді в системі освіти, культури, спорту.

Початкова школа. Патріотизм зароджується разом із формуванням родинних почуттів до своєї сім'ї, матері, батька, бабусі, дідуся, родичів.

Провідною темою у вивченні іноземної мови у початковій школі є, безумовно, тема «Сім'я», упродовж якої учні розповідають про своїх найближчих людей і родинне коло. Під час вивчення матеріалу з теми «Свята і традиції», молодших школярів слід ознайомити з елементами культури країни, мова якої вивчається. Знання, які учні отримують на уроках іноземної мови мають подаватися через призму знань, сформованих в процесі оволодіння рідною культурою. Тому, знайомлячись із святковими традиціями зарубіжних ровесників, необхідно обговорити сімейні традиції, традиції святкування у власній родині та у дитячому колективі, в якому перебувають діти.

При вивченні теми «Помешкання» (4 клас) слід звернути увагу учнів на будинки в українському стилі сільської місцевості, що викликає почуття трепетної поваги до домівок батьків і дідів. При вивченні теми «Погода» учням можна дати завдання намалювати карту України і порівняти погоду з погодою країни, мова якої вивчається.

Основна школа. Це час для виховання любові до своєї малої батьківщини – села, міста, учнівського колективу, місцевих традицій, до історії.

В основній школі учні досягають такого рівня володіння мовою, при якому стає можливим діалог із зарубіжними ровесниками засобами інтернету чи проектною діяльністю, в ході яких відбувається самоідентифікація маленького українця. Матеріал навчально-методичного забезпечення сприяє розумінню важливості розвитку уміння співпрацювати і контактувати із представниками інших країн. В основній школі відбувається формування навичок та умінь школярів розповідати про своїх друзів, рідне місто, село, країну, національні свята, столицю своєї Батьківщини, надавати інформацію про основні пам'ятки культури, особливості вітчизняної шкільної освіти тощо. Широко застосовуються драматизації, пошуково-ігрові завдання, вікторини, конкурси тощо.

Для учнів середньої школи завдання стають складнішими і відповіді на питання, вимагають певної аргументації. Тому при вивченні теми «Подорож» учням можна запропонувати подорож у Карпати. При вивченні теми «Україна» учні повинні презентувати столицю з метою заохотити іноземних туристів приїхати у Київ. У цьому ж розділі учні вивчають матеріал про Україну та її історичні і пам'ятні місця, описують світлини мальовничих куточків нашої Батьківщини. Виховують почуття патріотизму і матеріали про народні свята (Різдво в Україні, колядки, щедрівки, фото з державною символікою під час святкування Дня Незалежності 24 серпня).

У 6-му класі слід звернути увагу на розповіді про відомих сучасних українських співаків (Руслана, Олег Скрипка, Славко Вакарчук); на особливості відпочинку у Карпатах і на Півдні України; на тему місто: Київ, вулиця Грушевського, Європейська площа, Володимирська Гірка, легенда про заснування м. Києва, карта столиці України.

У 7 класі варто більш широко висвітлити теми: «Подорож», «Дозвілля», «Туризм», додати тексти про переваги зеленого туризму у регіоні Карпат та національні парки України;

У 8 класі у темі «Місто»: учням варто запропонувати розповідь про 7 чудес України та проаналізувати фото Кам'янець-Подільського чи фортеці Хотин; розповісти про народні звичаї та традиції, характерні для певного регіону; бажано організувати дискусійний клуб на тему «що ви можете запропонувати місцевій владі, щоб відродити древні традиції наших предків, символи України».

Старша школа. Це час на формування власне патріотизму, виховання любові до України як своєї Батьківщини. Розвиток уміння презентувати свою країну у світі, культуру і побут свого народу, святкові обряди і культурні цінності, національні особливості та реалії життя в спілкуванні із зарубіжними ровесниками та гостями набуваються засобами активізації отриманих у

попередні роки навичок та умінь за допомогою рольових ігор, творчих проєктів, організації молодіжних конференцій, змагань, культурних заходів і т.п. У навчально-методичному забезпеченні з іноземної мови для цього етапу є чимало культуро-країнознавчого матеріалу та завдань, що передбачають використання інтерактивних технологій, націлених на практичне застосування українознавчої інформації, на проведення соціокультурних паралелей, на виховання відчуття себе майбутніми громадянами своєї країни, рівноправними партнерами інших європейських країн, покликаних розвивати свою Батьківщину і збагачувати скарбницю світової цивілізації.

Краєзнавча робота як форма патріотичного виховання

Знайомство з рідним селом, містом, екскурсії по селу, місту, де живеш, вивчення історії виникнення села, міста, його перших років існування; пошукова робота шляхом зустрічей зі старими людьми своєї місцевості, їхні розповіді про минуле місцевості, де ти живеш: по можливості – збирання старовинних речей побуту, вишивок, костюмів різних регіонів України, писанок тощо. Вивчення історії району, області, при знайомстві зі сторінками їхнього розвитку, слід звернути особливу увагу видатних земляків рідного краю (політичні та військові діячі, письменники, інженери, педагоги, лікарі, підприємці та інші), їх місце та роль у розвитку рідного краю, Батьківщини, світової науки, культури, мистецтв, економіки. Багато що пов'язує людину з місцем, де вона народилася і виросла. Рідний край, його люди, природа, пройшовши через свідомість, стають частиною людської долі. Де б ми не жили, на якій би мові не говорили, Україна — наша загальна, велика, єдина Батьківщина. Проте у кожного з нас є ще і свій, милий серцю куточок землі, де він побачив світло сонця, зробив перші кроки, отримав путівку в життя. Це місце — місто або хутір — незрівняний ні з чим іншим. Це наш поріг життя, Мала Батьківщина.

Патріотичне виховання повинне гармонійно поєднуватися із залученням учнів до кращих досягнень світової цивілізації. Дана система повинна сприяти виробленню наступного мислення, прихильності своїй національній спадщині і усвідомленню його ролі і місця в світовому духовному розвитку, також пошані і відвертості до всіх інших систем і традицій. Тільки глибока і усвідомлена любов до своєї спадщини спонукає людину з повагою відноситися до відчуттів інших. У навчально-методичному забезпеченні з іноземної мови є чимало країнознавчого та краєзнавчого матеріалу, що передбачають використання технологій націлених на виховання учнів рівноправних партнерів інших європейських країн, покликаних розвивати свою Батьківщину.

У Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді передбачається підготовка та видання навчально-методичних посібників з

предметів гуманітарно-соціального спрямування для загальноосвітніх закладів, спрямованих на патріотичне виховання.

Обласна творча група вчителів іноземної мови працює над виданням навчально-методичних посібників, які популяризують історію, символіку міст, історії виникнення сіл, міст, письменників, педагогів, лікарів, підприємців, художників, композиторів Сумської області.

Даний посібник містить тексти та завдання до текстів краєзнавчого характеру, які пов'язані з цікавими особливостями історії Сумської області, а також ключі до тестових завдань. Учні та студенти мають змогу дізнатися багато цікавого з історії свого рідного краю: про видатних людей, про легенди виникнення міст (м. Кролевець, смт. Велика Писарівка, м. Охтирка, м. Ямпіль), рідні краєвиди, істориків, письменників, композиторів, художників.

Таким чином учні зможуть поринути в історію рідного краю, в процеси, що відбувалися в нашому суспільстві в минулому. Робота з текстами та виконаннями післятекстових тестових завдань сприятиме глибшому усвідомленню історичних процесів.

Посібник складається з п'яти частин, кожна з яких презентує окремий регіон області.

Мета навчального посібника – удосконалити навички читання на матеріалах краєзнавчого характеру. Читання даних текстів сприятиме розширенню лексичного запасу, закріпленню граматичного матеріалу, міцному засвоєнню структурних форм. Інформацію, яку отримає учень у процесі читання розвиватиме його світогляд, збагачуватиме знання про культуру та історію рідного краю.

Посібник призначений для використання на заняттях з англійської мови учнями старших класів загальноосвітніх шкіл, гімназій та ліцеїв.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апраксина О.А. Позакласна робота в школі / О.А. Апраксина. — К.: Освіта 2007. – 130 с.
2. Смирнов С.Д. Педагогіка і психологія вищої освіти / С.Д. Смирнов. — К.: Альма матер. - 2004. - 271 с.
3. Сухомлинський В.О Батьківська педагогіка / В.О Сухомлинський. — К., 1978.- 262с.
4. Харламов И.Ф. Педагогика / И.Ф. Харламов- М.: Высшая школа, 1990. — 576 с.

Михайло Іванович Кобзар,
Лебединське медичне училище імені
професора М.І.Сітенка – КЗСОП,
викладач історії та суспільних дисциплін

ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ ЯК ЗАСОБУ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Сьогодні ставить нагальну вимогу створити ефективні методики виховання молоді з тим, щоб сформувати покоління українців, здатних забезпечити функціонування держави. На вищі навчальні заклади покладаються надважливі завдання в цьому напрямку, бо вони формують національну еліту. Яку еліту виховаємо – таким буде майбутнє України.

Вагоме місце у системі національно-патріотичного виховання, на нашу думку, необхідно відвести краєзнавству. Це є традиційний напрямок національної системи виховання, але завдяки педагогічному пошуку має широкі можливості для застосування інноваційних методик. Про значимість місцевого матеріалу як засобу виховання національних цінностей та патріотичних почуттів писали ще І.Франко, О.Духнович, К.Ушинський, С.Русова, А.Макаренко, В.Сухомлинський.

«Людина лише тоді стає активним, не мертвим членом нації, коли досконально знає, хто вона й якого вона роду, коли дійсно знає свій народ, знає його історичну долю, ... коли розуміє, чому саме цей народ має такі то риси національного обличчя, а не інші» [1, с.7]. Ці слова належать відомому українському педагогові, активному громадському й політичному діячеві, міністру освіти в уряді УНР, доктору соціології Празького університету Н.Григор'єву. Вони є актуальними й сьогодні, бо він звертав увагу на величезний потенціал краєзнавства у вихованні майбутніх патріотів своєї держави.

У сучасній науці активно розробляється проблема національного та патріотичного виховання, але все ще недостатньо, на нашу думку, відводиться місця краєзнавству як шляху розв'язання цієї проблеми, особливо у ВНЗ.

Педагогічний колектив Лебединського медичного училища ім. проф. М.І.Сітенка вважає краєзнавство перспективним напрямком національно-патріотичного виховання і активно впроваджує його як технологію, яка, крім формування національного світогляду та державницького патріотизму, виконує широкий спектр завдань.

Досвід показує, що ефективність краєзнавчої роботи залежить від її системного, планового характеру [2, с.233]. Із цією метою нами розроблена та науково обгрунтована авторська Програма краєзнавчої освіти для ВНЗ I-II рівнів акредитації, яка сприяє реалізації таких завдань:

- залучення студентства до дослідження національно-культурної спадщини регіону;
- відродження традицій та історичної пам'яті народу;
- усвідомлення відповідальності за примноження і збереження духовних скарбів;
- реалізація інтересів та здібностей студентів;
- формування суспільно-громадського досвіду;
- зміцнення здоров'я і розвиток творчого потенціалу;
- вироблення стійкого інтересу до обраної професії та бажання реалізувати себе на Батьківщині.

У її зміст покладено принцип єдності освіти та виховання, вона передбачає реалізацію міждисциплінарного підходу в здійсненні пошукової роботи за різними напрямками, а саме: література рідного краю, мовознавче, історичне, географічне, еколого-біологічне, культурологічне краєзнавство, туристсько-спортивний та художньо-мистецький напрямки, музейна робота, бібліографічне краєзнавство. Оскільки у ВНЗ молодь здобуває професію, то важливим, на нашу думку, є професійно-орієнтоване краєзнавство, зокрема у нашому закладі – медичне, адже «пошуково – дослідницька діяльність професійного спрямування виховує у студентів такі ціннісні орієнтації як ідеал в професії, гордість за досягнення земляків, особисту відповідальність за долю країни, орієнтує на розбудову української держави та формує бажання реалізувати себе в професії на батьківщині [2, с.233]. Програма містить орієнтовну тематику навчальних занять з дисциплін загальноосвітнього циклу, програмами яких відведено час на краєзнавство, тематику самостійної пошуково-дослідницької роботи студентів, як додатки перелік визначних краєзнавчих, географічних, етнографічних та історичних об'єктів і туристсько – краєзнавчих екскурсійних маршрутів Сумщини. Зміст Програми включає в себе наступні складові: людина, політика, історія, економіка (труд, професія), держава, екологія, знання про природу, патріотизм, захист Батьківщини; культура, виховання в дусі миру та толерантного ставлення до національних меншин та інших народів, фізичне здоров'я.

У Програмі подається орієнтовний перелік форм та методів організації краєзнавчої роботи за кожним із напрямків, як традиційних, так і інноваційних: історичні екскурсії, мовознавчі дослідження, краєзнавчі нариси, мистецькі

діалоги, комплексні туристичні походи, зустрічі, краєзнавчі години та вікторини, художньо-мистецькі розвідки та експедиції.

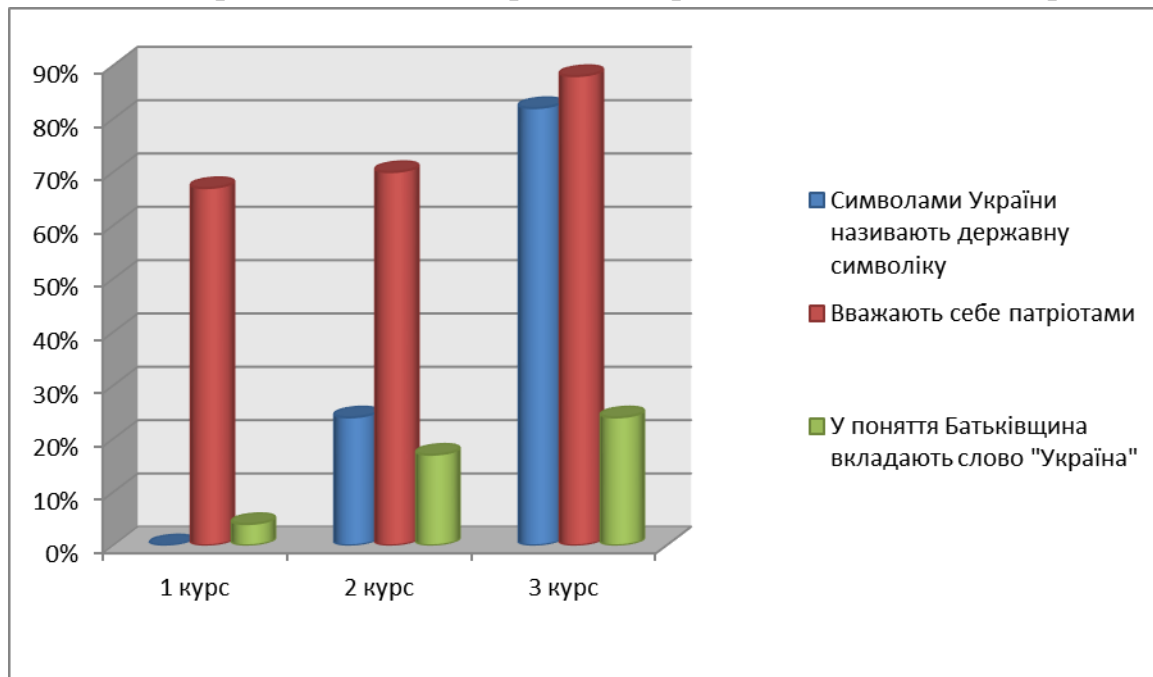
Краєзнавство має широкі можливості для використання проектної технології, яка робить процес дослідження цікавим і творчим. В епоху електроніки та комп'ютерної техніки студенти за результатами проектної діяльності створюють мультимедійні презентації, фотоколажі та відеофільми, які потім використовуються у навчально-виховному процесі як засоби навчання та виховання.

У процесі краєзнавчої діяльності (робота в архівах, музеях, бібліотеках, зустрічі-інтерв'ювання, дослідження пам'ятників та архітектурних споруд) у студентів формується компетенція у сфері громадянської діяльності, яка спрямована на виховання активного члена суспільства, громадянина держави, політично освіченої людини, яка може привернути увагу громадськості до збереження історичних пам'ятників та пам'яток, виступити на захист довкілля, бути небайдужою до проблем ветеранів та організувати волонтерську діяльність.

Краєзнавча освіта формує поняття про правильний життєвий орієнтир, який визначається шляхом порівняння із взірцем. Значення еталонів (постаті національних героїв, патріотів, особистостей, які присвятили своє життя служінню Батьківщині) у моральному вихованні є незаперечним [3, с.2].

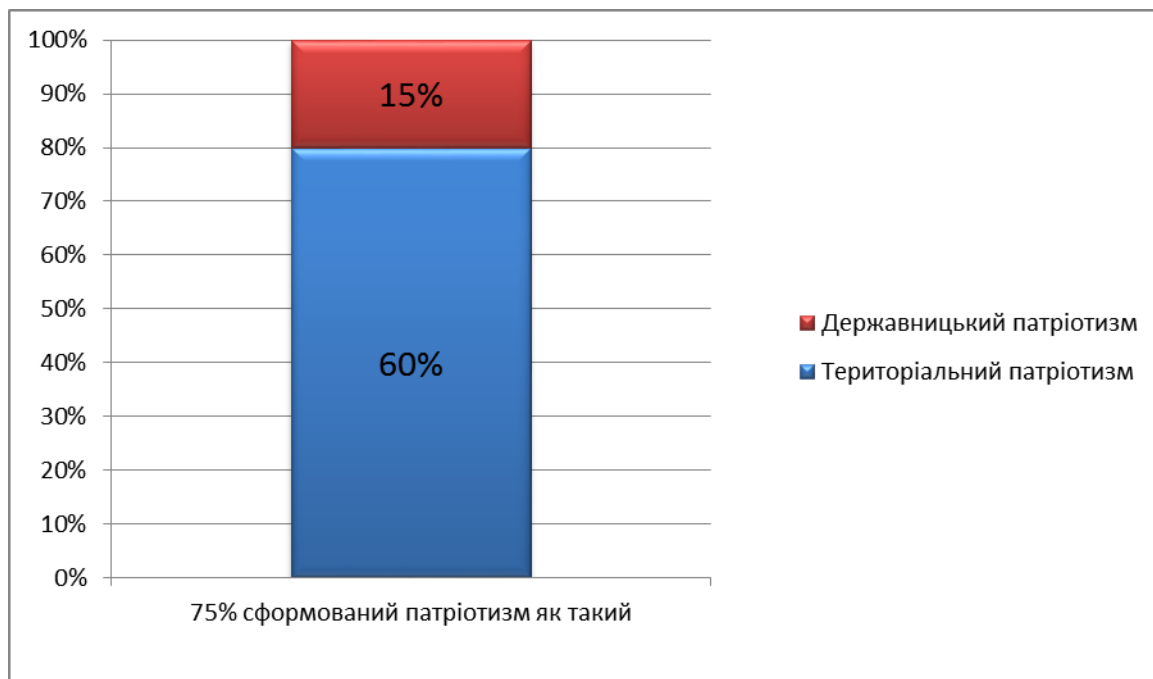
Проведені нами дослідження показали такий рівень патріотичної вихованості студентської молоді протягом навчання у Лебединському медичному училищі ім. проф. М.І.Сітенка:

Як бачимо, протягом навчання рівень патріотичної вихованості зростає.

Динаміка росту патріотичної вихованості студентів

Однак для більшості студентів Батьківщина - це місце, де народився і виріс, рідне село, місто, рідний край, рідна земля, що говорить про ідентифікацію себе з малою батьківщиною і сформованість патріотизму, який науковці виділяють як другий рівень - територіальний патріотизм (60%). Самоідентифікують себе з державою 15% студентів.

Остаточна мета національно-патріотичного виховання - виховання вищого патріотизму (державницького), який виховується у вищих навчальних закладах і протягом усього життя. Саме цьому має сприяти грамотно вибудована система краєзнавчої роботи.

Запровадження Програми краєзнавчої освіти, на нашу думку, дасть можливість сформувати систему краєзнавчої освіти в закладі, підняти рівень професійної компетентності педагогів, підвищити рівень національно-патріотичного виховання студентської молоді.

Отже, можна стверджувати, що краєзнавча робота – це перспективний шлях національно-патріотичного виховання сучасного студентства, це ефективний засіб ідентифікації себе з Україною через ідентифікацію з малою батьківщиною, що сприяє формуванню конкурентоспроможності та професійної мобільності випускника вузу, підготовленого до роботи не тільки за фахом, а й на державній та військовій службі.

Презентація за посиланням:

<https://docs.google.com/presentation/d/1u5YODj2gYra7jN8td4JkELxRWhiVuj4I91xkDobl6qk/edit?usp=sharing>

Відеоролик за посиланням:

https://drive.google.com/file/d/0BwUJIBW9KPKoU2htVUZPeXNkRHc/view?usp=drive_web

ЛІТЕРАТУРА

1. Григор'єв Наш. Історія України в народних думках та піснях / Наш Григор'єв.– К.: Веселка, 1993. – 271 с.
2. Кобзар М.І. Краєзнавство як засіб національно - патріотичного виховання студентської молоді / М.І.Кобзар // Магістр: матеріали науково - практичної конференції «Наукові пошуки молодих вчених» (14 травня 2015 р., м.Суми) – Суми: Вид-во СумДУ імені А.С.Макаренка, 2015. – 332 с.
3. Стельмахович М. Г. Виховний ідеал української народної педагогіки // Початкова школа. – 1998. – №6. – с.1–4.

Людмила Борисівна Кобзиста,

Прилуцька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №12

Прилуцької міської ради Чернігівської області,

учитель історії та правознавства

ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗАСОБАМИ МУЗЕЄЗНАВСТВА

Розвиток квітучої, сильної та демократичної держави Україна потребує виховання в підростаючого покоління патріотичної свідомості, високої моральності, громадянської активності, поваги до історії свого народу. Формування цих високих якостей в учнів має спиратися, насамперед, на гарне знання рідного краю, його видатних людей, їхніх звершень. Адже велика Батьківщина починається від рідного порогу, своєї вулиці, школи, міста. Шкільний музей – одна з форм роботи, яка дійсно спрямована на формування громадської активності учнів, патріотизму й реалізується в процесі збирання, вивчення, обробки, збереження, оформлення й пропаганди матеріалів, що мають виховну, навчально-пізнавальну цінність.

Формуванню цих якостей і сприяє шкільний військово-історичний музей, зареєстрований 12 листопада 2009 року.

Наша школа розташована на території військового містечка, де з 1938 року дислокувався авіаційний полк - літаки-бомбардувальники. Цей військовий підрозділ виконував своє призначення - охороняти мирне небо своєї Вітчизни до 2000 року. Але, на жаль, у 1998 році було прийнято рішення про розформування полку. У 2000-му році його було остаточно розформовано.

Боляче було бачити сльози в очах сильних, мужніх чоловіків, коли над площею Авіаторів відбувалось прощання зі знаменом (так, саме зі знаменом, а не з прапором), як говорили льотчики.

Учні нашої школи - це діти та онуки льотчиків, які служили в Прилуцькому авіаційному полку. Вони повинні знати і пам'ятати славу історію полку. Тому було прийнято рішення про створення у школі музею історії 184 Гвардійського Червонопрапорного Ордена Леніна важко бомбардувального авіаційного полку. В 70-ті роки у школі було створено Музей Бойової Слави. Але, коли на початку 1980-х років на території містечка створювали музей авіаційного полку, всі експонати музею було передано в новостворений музей. Тому, ми вирішили розпочати заново збирати експонати для музею, присвяченого історії Прилуцького авіаційного полку.

Учні 8 - 11 класів записували розповіді своїх дідусів та батьків. Льотчики - ветерани дарували музею речі з сімейних архівів. Велику допомогу в формуванні експозиції майбутнього музею відіграли ветерани полку, члени Ради ветеранів міста, зокрема, Гехтман Абба Давидович, Дановський Володимир Васильович, Зоценко Віталій Іванович.

Результатом пошукової роботи стало відкриття у 2009 році шкільного музею 184 Гвардійського Червонопрапорного Ордена Леніна Полтавсько - Берлінського важко-бомбардувального авіаційного полку. Відповідно до листа Міністерства освіти і науки від 22. 05. 2015 року №1/9-255 «Про перегляд підходів з організації діяльності музеїв історичного профілю» та методичних рекомендацій щодо засад діяльності музеїв історичного профілю дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних закладів, музей перейменовано у Військово-історичний музей.

Спочатку це були матеріали, присвячені історії авіаційного полку: фотографії періоду Другої Світової війни, ювілейні нагороди льотчиків, киснева маска льотчика, військові топографічні карти; далі - почали з'являтися матеріали, пов'язані з повоєнною історією полку: плани польотів, макети літаків, фотографії, книги, журнали, технічна форма та урочиста форма льотчика.

Але життя не стоїть на місці, воно спонукає до розширення експозицій

музею. Тому ми вирішили зібрати матеріали про вчителів школи - учасників подій Другої Світової війни. Протягом багатьох років у школі працював учителем математики Зоценко Віталій Іванович. Він - неодноразовий переможець шахових турнірів у місті та області. Віталій Іванович протягом багатьох років був членом Ради ветеранів міста. Навіть вийшовши на заслужений відпочинок, був постійним учасником уроків Мужності, ділився з учнями власним життєвим досвідом. Результатом пошукової роботи стало урочисте відкриття експозиції, присвяченої Віталію Івановичу за участю онуки ветерана – Правдивець Юлії Вікторівни.

Є в музеї й підбірка матеріалів про події Голодомору 1932 -1933 років на Прилуччині, дитячі малюнки та фотодокументи про ті роки.

У школі навчаються учні, чиї батьки є учасниками бойових дій на території інших держав. Вони – учасники уроків Пам'яті, присвячених подіям, пов'язаним з виведенням військ з Афганістану. Ці колишні воїни подарували музею сірники, які запалюються навіть за умов великої вологості, кілька примірників газети, яка виходить за сприяння Спілки ветеранів Афганістану – «Слово честі».

Жителі містечка подарували музею солдатську каску періоду Другої Світової війни, пробиту кулею, кисневу маску льотчика, макети літаків різних модифікацій, гвардійський знак.

У липні 2014 року в зоні АТО на Сході України загинув випускник школи – Деркач Сергій Павлович. Його мати, Ганна Миколаївна, проживає на території військового містечка. Члени гуртка «Юні музеєзнавці», зустрілись з мамою героя, записали її спогади про сина. Ганна Миколаївна подарувала музею особисті речі сина: наручний годинник, військове посвідчення, військову форму, два учнівські табелі за 2-й та 7-ий класи, фото з сімейного архіву. Також було зібрано інформацію про Прилуччан, які загинули в зоні АТО на Сході України. Волонтери, з якими школа тісно співпрацює, подарували експонати, привезені з зони АТО та прапор України, переданий воїнами учням школи.

Отже, наш музей виховує національно-патріотичні почуття підростаючого покоління шляхом засобів музейної педагогіки. Музейна педагогіка формує особистісні риси громадянина України, які включають формування національної свідомості, розвинену духовність, моральну та правову культуру, що є важливими в системі національного виховання, дають можливість школярам усвідомлювати себе як частину свого народу.

Члени гуртка «Юні музеєзнавці» активно долучаються до участі в благодійних акціях: проходять акції: «Привітай ветерана», «Допоможи ветерану», «П'ять картоплин», догляд за пам'ятником Невідомому солдату на Квашенському кладовищі, «1418 днів війни-1418 тюльпанів», плетіння

маскувальних сіток для воїнів у зону АТО, акція «Привітай солдата», «Нагодуй солдата».

Національний патріотизм передбачає насамперед збереження історичної пам'яті. Тож пам'ятаймо, хто ми, чийх батьків діти - і будьмо великими українцями!

Презентація за посиланням:

https://docs.google.com/presentation/d/19LgaS1fjaLAnFo5Op6Dv-_CaueH7JXRQVJ-GzQJ-VAA/edit?usp=sharing

Лілія Овсївна Ковбаса,

комунальний заклад Путивльської районної ради
Сумської області – районний центр позашкільної роботи,
методист по роботі з дитячими громадськими організаціями

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ВИХОВАНЦІВ В УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СУЧАСНОМУ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ЗАКЛАДІ

*Не питай, що держава може дати тобі,
запитай у себе, що ти можеш дати державі*

Постановка проблеми:

Сучасна Україна знаходиться на переламному етапі, коли старі стереотипи поведінки громадян довели свою неефективність, а нові норми, принципи та цінності знаходяться в процесі формування і становлення. Українське суспільство потребує нове покоління активістів, які готові діяти на користь громади, брати на себе відповідальність, володіють стратегічним мисленням, неординарним баченням ситуації, впевненістю в своїх діях та успіху. Особливої актуальності і гостроти набуло завдання підготовки лідерів, стимулювання їх активної соціальної діяльності.

Соціальна активність - це діяльне ставлення людини та здатність здійснювати суттєві перетворення матеріального та духовного середовища на основі засвоєння суспільно-історичного досвіду людства, що виявляється у творчій діяльності, вольових актах, спілкуванні.

Від уміння виявляти і реалізовувати соціальні ініціативи, від особистого внеску людини у загальну справу залежить як її духовне, моральне збагачення, так і матеріальний добробут.

Мета та завдання статті: 1) виявити можливості впливу сучасного позашкільного закладу на виховання дітей і підлітків; 2) систематизувати знання щодо ефективної організації навчально-виховної роботи, краєзнавчої діяльності, навчання лідерів, роботи дитячого самоврядування, організації освітньо-соціальних проєктів; 3) визначити педагогічні умови ефективності навчально-виховної системи сучасного позашкільного закладу.

Аналіз останніх публікацій: Аналіз досліджень з проблеми виховання у позашкільному закладі показує, що в даний час педагогічної наукою розглянуто комплекс питань, пов'язаних з теорією і практикою позашкільної освіти дітей: виховний потенціал закладів позашкільної освіти (В. В. Белова, О. І. Грекова, М. Б. Коваль та ін); тимчасовий дитячий колектив і особливості його розвитку (Л. П. Іванова та ін); діяльність педагогічного колективу позашкільного закладу (Б. Б. Гусєв, С. І. Панченко, О. І. Щетинський і ін); методичний та управлінський аспекти (Л. К. Балясна, В. А. Березіна, О. К. Бруднов); творчий розвиток дітей (В. А. Березіна, В. Ю. Лешер); соціалізація та самореалізація особистості в закладі позашкільної освіти (Н. Г. Крилова); соціально-педагогічні функції позашкільної освіти (Л. М. Буйлова); взаємозв'язок сім'ї і закладів позашкільної освіти (М. М. Болотова); формування готовності педагога до роботи з дитячими громадськими організаціями (А. В. Савченко); реалізація духовного виховання дітей в закладах позашкільної освіти (Л. М. Ходунова, Т. Г. Ісакова).

Основна ідея досвіду, її інноваційне спрямування

Сучасні випускники мають бути готові до включення у подальшу життєдіяльність, здатні практично вирішувати життєві та професійні проблеми, що постають перед ними. Головним завданням освіти є підготовка випускника такого рівня, щоб потрапляючи в проблемну ситуацію, він міг знайти кілька способів її вирішення, обрати раціональний спосіб, обґрунтувавши своє рішення. Традиційно цілі освіти визначалися набором знань, умінь і навичок, якими повинен оволодіти випускник. Сьогодні такий підхід виявляється недостатнім. Важливим стає формування компетентності. Компетентність - це більше ніж набір знайомих знань, умінь і навичок, це якість володіння ними, це те, яким чином компетенція проявляється в звичних та нестандартних ситуаціях, повсякденній діяльності.

У комунальному закладі Путивльської районної ради Сумської області – районному центрі позашкільної роботи педагоги окреслили основні умови формування ефективності навчально-виховної системи сучасного позашкільного закладу.

Наявність творчої групи педагогів, готової до активної творчої, інноваційної діяльності.

Готовність до інноваційної педагогічної діяльності — особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії.

Навчання лідерів. Навчання юних лідерів є необхідною умовою ефективної діяльності органів дитячого самоврядування.

Навчання лідерів у Путивльському ЦПР відбувається за програмою «Школа лідерів» (затверджена методичною радою відділу освіти Путивльської РДА, 2013р., укладач Ковбаса Л.О.), що не лише надає вихованцям теоретичні знання і практичні вміння, а головне формує психологічну готовність до конструктивної спільної діяльності, формує базові компетентності, що необхідні для конструктивного спілкування, раціонального планування, успішного виконання планів, рішення конфліктів і проблемних ситуацій, успішного виконання поставлених завдань.

Навчання за даною програмою являє собою систему взаємопов'язаних творчих завдань, ігор і тренінгових вправ, виховних заходів. Передбачаються обговорення та дискусії на хвилюючі і цікаві для підлітків теми, в процесі яких відпрацьовуються навички керівництва малим колективом або групою, техніки ведення розмови, спору, вміння відстоювати власну точку зору та поважати думку інших, досягати згоди і знаходити рішення, працюючи в групі.

Технологія реалізації провідної педагогічної ідеї та її складових

Програма складається з окремих, логічно завершених розділів. (додаток 1). Кожен розділ програми містить інформаційну та практичну частини, причому обсяг практичного матеріалу набагато більший, теоретичний матеріал представлений в невеликому, але достатньому для формування у вихованців необхідного для сприйняття та засвоєння понятійного апарату.

Зміст діяльності вихованців в рамках даної програми передбачає обов'язкову роботу в органах дитячого і молодіжного самоврядування закладу, району. Якісним показником є участь в роботі громадських організацій, реалізація освітньо-соціальних проєктів, отримання грантів для їх організації.

Активна участь вихованців в роботі органів дитячого самоврядування.

Дитяче самоврядування - це унікальна можливість для дітей поєднати задоволення особистих потреб з потребами закладу і суспільства. Висока мета, підтримка підлітків творчими, зацікавленими педагогами, живе, активне спілкування, величезна кількість можливостей, мінімум бюрократії, очевидні результати діяльності - дієві умови ефективності виховного впливу органів дитячого самоврядування.

Робота в органах дитячого самоврядування дає зрозуміти, що для досягнення мети необхідна реалізація чітко спланованих заходів. Поряд із діяльністю в творчих об'єднаннях, вихованці вчать діяти разом і ефективно співпрацювати. Велика увага приділяється розвитку активної життєвої позиції та засвоєнню культури людських взаємовідносин, тобто естетиці спілкування, що включає: вміння вислуховувати і будувати безоціночні судження, вміння відмовлятися і наполягати, вміння уникати конфлікту і досягати консенсусу. Л.І. Білозьорова розглядає навички спілкування як «найважливішу складову частину соціалізації особистості, що визначає її статус в колективі» [3, с. 65].

Особливе значення в організації насиченого життя дитячого колективу відіграють традиції, які максимально сприяють злиттю всього колективу в єдине ціле. Цікаві масові заходи, що ініційовані самими вихованцями, спільні творчі справи, реалізовані соціальні проекти є найкращим підґрунтям для заснування традицій закладу. «Ніщо так не зміцнює колектив, як традиція», - говорив Макаренко, - і накопичення традицій, - «надзвичайно важлива задача виховної роботи» [5, с. 121].

Дитяче самоврядування є опорою для розвитку творчої активності вихованців, значно підвищує рівень їх участі в творчих конкурсах, акціях, експедиціях, виставках та фестивалях. Формування молоді в середовищі «культурного напруження» виробляє здатність до самовизначення, формування активної життєвої позиції, здатності до пошуку нових знань, терпимості до чужої думки і поглядів [4, с. 76].

Висока культура проведення масових заходів, активна участь у них вихованців

Масові заходи викликають яскраві емоції глядачів, а особливо учасників. Чим вищий рівень організації заходу, тим більше естетичного задоволення він приносить. Участь вихованців у фестивалях, конкурсах, природоохоронних акціях або виставках творчих робіт завжди пов'язана з незабутніми естетичними переживаннями дітей, прагненням випробувати себе у різних жанрах мистецтва, підвищити рівень своєї майстерності. Підготовка до масових заходів, участь дітей у створенні його програми, очікування святкового дійства формують особливий передсвятковий колективний настрій. Перемоги у конкурсах, змаганнях виводять вихованців на новий рівень розвитку особистості в сфері своїх інтересів.

Взаємодія сім'ї, школи, позашкільних закладів, закладів культури, громадських організацій. Сім'я і заклади освіти - потенційні природні партнери у вихованні дітей.

Визначальна умова взаємодії цих двох суб'єктів - батьків і педагогів - вичерпне уявлення про зміст виховної діяльності один одного, можливості

порозуміння щодо завдань і засобів виховного впливу з метою забезпечення максимального розвитку дитини, відповідність виховних дій запланованому кінцевому результату.

Цінність такої взаємодії - створення умов для успішної самореалізації дитини, її особистісного росту, формування позитивної мотивації до навчання, збереження фізичного і психічного здоров'я, соціальної адаптації.

Максимально ефективною є взаємодія з метою налагодження партнерських стосунків з іншими закладами та громадськими організаціями.

Аналіз результатів професійної діяльності в розрізі показників знань, компетентності, вихованості учнівської молоді

Основними результатами діяльності органів дитячого самоврядування є реалізація освітньо-соціальних акцій та проектів, про що складаються творчі звіти (додаток 2).

Особиста точка зору на зміст освіти, форми та методи реалізації

Будь-яке навчання стає значно ефективніше, якщо вихованці розуміють, де і як саме пропоноване знання може бути корисно використане в повсякденному житті.

Основним змістом освіти мають стати не готові знання з певних предметів, а формування таких умінь:

- уміння проблему перевести в задачу;
- уміння знаходити потрібну інформацію та якісно опрацювати її;
- уміння відшукувати різні варіанти розв'язку поставленої задачі;
- уміння працювати в команді;
- уміння постійно вчитись (в тому числі постійно навчатись новому) і самовдосконалюватись.

Навчальний процес має спиратись на активні форми роботи, засвоєння матеріалу відбуватись в практичній діяльності вихованців.

Власна думка щодо співвідношення традиційних і нетрадиційних форм освіти. Сучасна освіта має бути системою, що вдало поєднує нові ефективні форми навчання, освіти та виховання, спираючись на величезну культурну і духовну спадщину українського народу. «І чужого наuczайтесь, й свого не цурайтесь!»

Висновки. Отже, виконання означених умов у сучасному позашкільному навчальному закладі шляхом розвитку дитячого самоврядування через реалізацію актуальних освітньо-соціальних проектів сприятиме підвищенню рівня соціальної активності вихованців. Для такої особистості світ стає більш відкритим, цікавим та зрозумілим.

Зміна ставлення до навколишнього світу передбачає формування позитивного ставлення до себе, до своїх можливостей, що відображає

універсальну людську сутність. Соціально активна людина вона ставиться до себе, до інших та оточуючого світу не як спостерігач, а як особистість, яка відчуває унікальність іншого, здатна творчо діяти та максимально приносити користь суспільству.

Додатки за посиланням:

<https://docs.google.com/document/d/1OKsLhwU8SpHu4asakOkWkhB5sCsv1RPjaxM7lpOUJfE/edit?usp=sharing>

Фото за посиланням:

<https://drive.google.com/drive/folders/0B25RqinygI0CeHBNNGFsYTFZcWs?usp=sharing>

ЛІТЕРАТУРА

1. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину / В.О.Сухомлинський // Вибр. твори: В 5т. - К.: Рад. школа, 1976. - Т.2. - 473с.
2. Ушинский К.Д. Человек как предмет воспитания / К.Д. Ушинський // Собр соч в 8 т. - 2003, -Т. 8, 2003. - 575 с.
3. Барінова І.Г. Екологія взаємодіяння дорослого і дитини /І.Г.Барінова // Мир психології. - 2007. - № 1. - С. 174-182.
4. Купцова А. Участь дітей та молоді в процесах прийняття рішень / Купцова А., Сакович О., Кондрашевська . – К., ТОВ УНГ «Арбат», 2002. – 112с.
5. Макаренко А. С. Сочинения /А. С. Макаренко //Т.5. - С. 121.
6. Соціальна робота в Україні: [навч. посібн.] / [І.Д. Зверева, О.В.Безпалько, О.І. Янкович, З.П. Бондаренко, Т.П. Лях]. - К.: ДЦССМ, 2004. - 256с.

Максим Іванович Кокадей,
Краснопільська ЗОШ І – ІІІ ст. Краснопільської
районної ради Сумської області,
учитель української мови і літератури

САМОІДЕНТИФІКАЦІЯ МОЛОДІ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЕЛЕМЕНТІВ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДОЗНАВСТВА

Останнім часом у системі української освіти посилюється інтерес до національно-патріотичного виховання, метою якого є становлення громадянина-патріота України, утвердження любові до Батьківщини,

духовності, моральності, шанобливого ставлення до національних надбань українського народу, наслідування найкращих прикладів мужності та звитяги борців за свободу та незалежність України як з історичного минулого, так і захисників, які сьогодні відстоюють суверенітет та територіальну цілісність держави в боротьбі із зовнішньою агресією, а також визначення ефективних механізмів системної взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства у питаннях національно-патріотичного виховання [див. про це: 2, с. 23]. Для сучасного покоління українців освіта, культура, мистецтво, духовне життя є сферами надзвичайно важливими. І це закономірно, оскільки прогресивний розвиток держави залежить від морально-психологічно стану молоді.

Указ президента України «Про стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки» формує перед сучасним педагогом ряд завдань, із поміж яких виокремлено основу формування системи національно-патріотичного виховання, у яку має бути покладено ідеї зміцнення української державності як консолідуючого чинника розвитку суспільства, формування патріотизму в дітей та молоді [14, с.3]. Тому навчально-виховний процес яку загальноосвітніх, так і позашкільних закладах освіти необхідно вибудовувати таким чином, щоб пробудити в учнів національні почуття, виховувати в них повагу і любов до свого народу, до його віковічних моральних та духовних здобутків, а також самоповагу й гордість за свою державу, і на цій основі формувати суспільно значущі особистісні риси громадянина України: національну свідомість, духовність, трудову активність, морально-етичну, фізичну, екологічну і правову культуру.

Актуальною проблемою наукових студіювань істориків, етнографів, педагогів, філософів, лінгвістів є самоідентичність особистості, здатної «відчувати» себе вільним українцем на рідній землі. З цього приводу український письменник, громадський діяч Т. Шевченко зазначав: «...На нашій славній Україні, // на нашій – не своїй землі» [15, с. 37]. Проблема самоідентичності особистості щодо українського простору активно порушується на уроках української мови та літератури, історії України, географії, правознавства, на яких кожен учитель формує у свідомості учнів безсмертність українського духу і волі.

Формування самоідентичності українців було засвідчене у працях науковців XIX – XX ст. І. Нечуя-Левицького [10], М. Грушевського [3], Б. Грінченка [11], К. Ушинського [8], В. Сухомлинського [13] та ін. На нашу думку, поняття самоідентичності в працях окреслених науковців зводилося до психологічного виміру й забезпечувало здатність до самореалізації [див про це: 7, с. 46]. Таким чином впливає наступне, що поняття

самоідентичності в українську культуру прийшло з соціології та психології, і мислиться як суб'єктивний вимір самореалізації особистості.

З цього приводу Є. Андрос констатує, що «Суспільні реалії України впродовж останніх трьох років засвідчили, що особистісна самоідентифікація усіх жителів України – є, має місце, але це зовсім не означає того, що усі люди хочуть бути громадянами – не якимись абстрактними громадянами світу, а громадянами саме держави України, українськими громадянами. І це є найбільшою проблемою в Україні, котра висвітлювалася за останні три роки» [1, с.45]. Проблема самоідентичності українців постає у дуалістичному вимірі – соціально-психологічному може відбутися лише тоді, коли *остаточно, у повному обсязі* складуться українська етнічна нація і, відповідно, громадянське суспільство України. А останнє, себто суспільство громадян України, може скластися лише як результат формування української політичної нації, *не якоїсь абстрактної політичної нації на теренах держави України, а саме — української політичної нації*. Звісна річ, що поняття української політичної нації не ділить громадян на українців і не українців (усі є громадянами України, як власне етнічні українці, так і представники інших національностей).

На нашу думку, поняття самоідентифікації глибше за психологічні й соціальні особливості його виміру. Воно починається з витоків мови і пульсивно розвивається в мистецві української культури. Підтвердженням цього є думка С. Жайворонка: «Без джерела українського слова як першоелементу *консолідації усіх* етнічних українців, котрі повинні ідентифікувати себе як українці, і у яких би ствердилося українське світовідчуття, світосприймання та світорозуміння, ні про яку українську політичну націю на теренах України не може бути й мови» [4, с.45].

Вітчизняні дослідники проблеми національно-патріотичного виховання О. Слоньовська [12], С. Кримський [6], Г. Лозко [9] та ін. переконливо констатують, що становлення української нації вимагає формування спільної громадянської культури, яка органічно поєднує традиційні цінності українського народу з цінностями національних меншин у їх сучасному цивілізованому вигляді. Це вимагає вирішення таких невідкладних завдань: 1) об'єктивне осмислення історичного досвіду України із усвідомленням катастрофічних наслідків безкомпромісного суперництва політичних еліт. Національні інтереси українського суспільства повинні бути вищими за політичну кон'юнктуру; 2) формування історичної пам'яті, ліквідація «білих плям» минулого; 3) утвердження модернізаційного характеру української національної ідеї, що потребує пошуку оптимального взаємовпливу та співіснування традиційних для українського соціуму цінностей і новітніх культурних впливів, які привносить глобалізований світ [9. с. 89].

Українське світовідчуття, світосприйняття, світорозуміння не можливо прищепити й виховати в сучасній молоді під час навчально-виховного процесу та поза його межами без методологічного апарату теоретично-практичних розробок предмета «українське народознавство», у якому закодовано мову народу, його звичаї, традиції, обряди як категорії культури нації.

Специфіка опанування учнями окресленого предмета надто складна щодо часопросторового уявлення про нього. Вивчення елементів народознавства на уроках гуманітарного циклу через окремі тексти, наочний матеріал шматками неможливе. Прикладом цього може бути окремий розділ українського народознавства «Національний одяг». Знання елементів жіночого та чоловічого одягу не ефективно лише за допомогою окремих назв *жупан, кесетка, намітка, шаровари* та ін.

Наочна демонстрація у відеофрагментах обмежується тільки теоретизацією про народний одяг українців (див. відео фрагмент <https://www.youtube.com/watch?v=itwBmyTc2YQ> .) А передача практичних знань, умінь і навичок втрачає свою триєдність щодо збереження досвіду виховання національного патріота України.

Зауважимо, що вивчення українського народознавства як окремого предмета варіативної складової під час навчально-виховного процесу у школі та краєзнавчого гурткового заняття принесе успішні результати щодо формування національної свідомості молоді та їх самоідентифікації з українським народом.

Вивчення розділів українського народознавства «Народна метрологія», «Календарно-обрядові пісні», «Народні свята», «Український побут», «українське дозвілля» та ін. сприятиме формуванню мовної культури, пізнанню звичаїв і обрядів українського народу, спостереженню за нюансами екологічного та мистецького стану довкілля.

Таким чином, сьогодні науковцям і педагогам необхідно звернути увагу на впровадження до шкільного вивчення предмета українське народознавство, яке сприятиме умінню будувати діалог із минулим нашого народу і передачі його в майбутнє. Модерна повномасштабна українська нація повинна бути спроможною сприймати і реалізовувати інноваційні напрями розвитку людства; забезпечити незворотність демократичного вибору; концентрувати сили і ресурси на суспільному розвитку; продукувати високу сучасну культуру в усіх її виявах.

Засадою консолідації української нації слід вважати пошук та створення системи цінностей, цілісність і збалансованість якої й дають можливість здійснити державно-національну ідентифікацію України. Саме вони забезпечують державі необхідний рівень політичної стабільності, відкривають

широкі перспективи для успішної модернізації країни. Цінності є найглибшим підґрунтям ідей, вірувань, переконань. У широкому розумінні цінності – це не тільки абстрактний привабливий зміст або ситуативні цінності, а й стабільні, важливі для особи конкретні матеріальні блага. У більш вузькому значенні прийнято вести мову про цінності як про духовні ідеї, що мають високу ступінь узагальнення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрос Є. Національна самоідентифікація етнічних українців як вирішальний чинник консолідації українського суспільства / Є. Андрос. – Філософія: конспект лекцій. – К.: Думка, 2009. – С. 123 – 167.
2. Грушевський М. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу / М. Грушевський. – К.: Либідь, 2006. – 254 с.
3. Грушевський М. Історія України-Руси. Географічний та етнічний показник / Упорядники І. Скочиляк, Н. Халяк. – Львів: Смолоскип, 2010. – 470 с.
4. Жайворонок В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник / В. Жайворонок. – К.: Довіра, 2006. – 703 с.
5. Зборовська Н. Код української літератури : монографія / Н. Зборовська. – К.: Академвидав, 2006. – 504 с.
6. Кримський С. Архетипи української культури / С. Кримський // Вісник НАН України. – 1998. – № 7 – 8. – С. 74–87.
7. Кульчицький О. Світовідчуження українця / О. Кульчицький // Українська душа. – К.: Фенікс, 1992. – С. 48–65.
8. Лавріненко Л. Костянтин Ушинський про принцип народності у вихованні: історичний аспект / Л. Лавріненко. – Вісник Книжкової палати. – 2014. – №3. – С. 1 – 3.
9. Лозко Г. Українське народознавство / Г. Лозко. – 4-те вид., доп. – Харків: Фоліо, 2010. – 470 с.
10. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. Ескіз української міфології / І. Нечуй-Левицький. – К.: Обереги, 1922. – 88 с.
11. Пастух Б. Борис Грінченко – безкомпромісний лицар національної ідеї / Б. Пастух. – Луганськ: Книжковий світ, 2006. – 200 с.
12. Слоньовська О. Міфема і художній текст: особливості, роль, функції найменшого уламку міфу / О. Слоньовська // Українська література в загальноосвітній школі. – 2011. – №7 – 8. – С. 57 – 61.
13. Сухомлинський В. Як ми виховали мужнє покоління / В. Сухомлинський. – К.: Либідь, 1960. – 56 с.

14. Указ президента України «Про стратегію національно-патріотичного виховання дітей на молоді на 2016 – 2020 роки» // <http://www.kharkivosvita.net.ua/document/4928>.
15. Шевченко Т. Кобзар / Т. Шевченко: упоряд. та комент. А. Гальченка; передм. І. Дзюби. – Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2013. – 960 с.

*Ольга Миколаївна Коленченко,
Людмила Олексіїв Маніло,
Алла Олексіївна Перетяцько,*
Менська ЗОШ І-ІІІ ступенів імені Т.Г. Шевченка
Менської районної ради Чернігівської області,
вчителі англійської мови та зарубіжної літератури

ГОРДІСТЬ І СЛАВА РІДНОГО КРАЮ

Українська держава має велику історію і власну багатотисячолітню культуру.

Україна має давні традиції державотворення, вона пройшла непростий шлях до здобуття своєї Незалежності. Її історія та велич творилась віками людьми, чий імена викарбувані в серці кожного українця. Завдяки їх відвазі та відданості рідній землі ми отримали у спадок вільне та незалежне сьогодення.

Зміцнити державу можуть громадяни, які люблять свою країну, свій народ, готові до захисту національних інтересів та розбудови громадянського суспільства, правової демократичної держави в Україні.

Перед кожним педагогічним колективом постає завдання виховати саме такого громадянина - патріота. Є такі і серед випусників нашої школи. Ми пишаємося Титаренком Сергієм, Андрейченком Максимом, Жеребиллом Вадимом, Головатим Максимом, котрі брали участь в антитерористичній операції на сході країни та віддали своє життя, боронячи свій рідний край. У школі створений меморіальний куточок, щоб вшанувати пам'ять героїв.

Вивчення історії рідного краю, життя і побуту предків, культурного спадку Чернігівщини, пошук відомостей про героїв сьогодення – основні напрямки роботи з патріотичного виховання учнів нашої школи.

Ця робота проводиться в школі вже дуже давно і має вражаючі результати. Під керівництвом вчителя Гетьман Ірини Федорівни створено музей-світлицю українського побуту, де учні школи мають змогу дізнатися більше та побачити на власні очі експонати, що дають уявлення про життя наших дідів та бабусь, їх традиції та культурну спадщину. Юні екскурсоводи з числа учнів школи із

захопленням розповідають про кожен предмет в експозиції музею. Особливу гордість викликає те, що всі експонати були знайдені у мешканців нашого району та подаровані музею.

Ще одним напрямком роботи школи з виховання патріота є проектна діяльність. Над створенням проектів працюють учні всіх класів. Наприклад, за останній період учнями шостих класів були створені проекти «Презентація України зарубіжним одноліткам», «Гордість і слава рідного краю».

Головна мета проектів :

- розвиток у школярів почуття гордості за Україну, її історію, минуле та сьогодення;
- виховання шанобливого ставлення до державної символіки;
- залучення школярів до популяризації знань про Україну серед іноземних однолітків шляхом презентації України через малюнки, твори та вірші українською та англійською мовами;
- вивчення літературної спадщини Менщини та Чернігівського краю;
- розвиток у школярів почуття гордості за земляків, котрі прославляють Україну на спортивних теренах.

Діти провели велику пошукову та дослідницьку роботу, збираючи матеріали для проектів, створили галерею малюнків про Україну, писали вірші та твори українською та англійською мовами, вивчили творчий шлях письменників-земляків, зібрали відомості та створили презентаційні стенди про відомих спортсменів- випускників та учнів рідної школи.

Вивченню історії рідного краю великою мірою сприяють подорожі та екскурсії. Наше місто знаходиться не дуже далеко від Чернігова та інших містечок та селищ, де є цікаві історичні об'єкти і пам'ятки архітектури та мистецтва, знайомство з якими може збагатити кожного духовно, сприяти всебічному розвитку особистості та зробити внесок у виховання почуття гордості за свою малу батьківщину. Учні школи традиційно відвідали Сосницький літературно-меморіальний музей Олександра Петровича Довженка, всесвітньо відомого кінорежисера, сценариста, письменника, чия творчість увійшла золотою сторінкою в історію світової культури. Змістовна розповідь про дитинство відомого земляка Олександра Довженка та його родину, цікаві факти його біографії та огляд експозиції під час відвідування його музею, перегляд кінофільму, створеного видатним майстром, справили незабутнє враження на школярів та дали додатковий привід для гордості від того, що ми народилися та живемо на цій благословенній землі.

Екскурсія по історичним місцям Чернігова розширила кругозір учнів та дала можливість дізнатися багато нового про людей та події, якими по праву пишаються всі українці.

Учителі школи усвідомлюють відповідальність та докладають зусиль для того, щоб знайти нові форми та методи роботи ,які допоможуть виховати громадянина, що любить свою країну, свій народ, і буде готовий до захисту національних інтересів та розбудови громадянського суспільства, правової демократичної держави в Україні.

Презентація за посиланням:

https://docs.google.com/presentation/d/1Lmg56N4I0uRv914DEJCohDWaByGONj_NCKoRNrxKzhM/edit?usp=sharing

\

Олена Вікторівна Колтачихіна,
Глухівська загальноосвітня школи I-III ступенів № 6
Глухівської міської ради Сумської області,
заступник директора з виховної роботи

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТА В УМОВА СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

Презентації за посиланням:

<https://docs.google.com/presentation/d/13Q7Jif1TseFtHThcwbT4Fbn1W1jMnYLMNLDkh--ljTM/edit?usp=sharing>

<https://docs.google.com/presentation/d/1-IReyAAmlGGklOjKFzQLIAPTQYmqjHAS877iPMN4JKs/edit?usp=sharing>

Антон Анатолійович Корж,
студент VI курсу ННІ Історії та філософії
СумДПУ імені А.С.Макаренка

РОЛЬ АРХЕОЛОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В НАЦІОНАЛЬНО – ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДІ

Археологічні пам'ятки, є невід'ємною складовою нашої культури. І на сьогоднішній день нам важливо знати історію вивчення даних об'єктів, щоб розуміти наскільки вони є цінними і привернути увагу влади до проблеми збереження пам'яток культурної спадщини Сумщини та України в цілому. Різномічне висвітлення історії повинно зацікавити молодше покоління, а також

привити повагу до періоду давньої історії на наших землях і до тих пам'яток матеріальної культури що й сьогодні є носіями цінної інформації [3].

Після проголошення 24 серпня 1991 року незалежності України, постає проблема дослідження її минулого, політичних, соціально-економічних та культурних здобутків. Для національного самовираження народу, гордості за минуле, необхідно знати про надбання людей, які мешкали на нашій землі. Тому велика роль почала відводитися відродженню духовної та культурної спадщини нашої держави[4].

Дана проблема висвітлюється в працях Могилова О. Д., Сушко Н. та ін.

Для підвищення в молоді зацікавленості до археологічних досліджень можна використати практику наших сусідів – полтавчан, де на базі історико-культурного заповідника «Більск»[1]. м. Котельва, Полтавської області вже декілька років діє літня археологічна школа де молодь окрім археологічних навичок отримує різноманітні майстер-класи, також до них приїжджають дослідники із провідних наукових установ і читають лекції. Студенти історичного факультету СДПУ імені А.С.Макаренка вже декілька років приймають участь у літній археологічній школі в с. Більск, де спілкуються з однолітками з інших регіонів України, і досліджують Більське городище [2, с. 138]. Сумщина, також має всі ресурси для проведення власної археологічної літньої школи. Наприклад це можна організувати на базі історико-культурного заповідника «Посулля», на території якого знаходяться ряд значних пам'яток різних періодів історії нашої Батьківщини. Літні польові археологічні школи – це чудовий метод для залучення молоді до дослідження рідного краю.

Сьогодні показує нам, що краєзнавчі дослідження в Україні нажалі знаходяться на недостатньому рівні. А однією із задач для побудови громадянського суспільства є всебічне вивчення малої батьківщини в тому числі її історії, яка на сьогоднішній день повинна не сухо розповідати факти, а зацікавити молодь і сприяти подальшому самостійному здобуттю знань.

З плином часу все більше пам'яток археології руйнуються, розкрадаються, деякі з них перебувають під загрозою повного зникнення. Нажалі так відбувається і з пам'ятками в нашому регіоні. Досить поширеним за останні роки стало таке явище, як несанкціоновані розкопки, які ведуться людьми без відповідної професійної освіти з порушенням методики ведення археологічних досліджень. Ці розкопки звичайно є нелегальними і проводяться з метою не дослідити пам'ятку, а вилучити з неї матеріальні цінності, щоб потім продати їх на «чорному ринку». В результаті таких дій відбуваються пошкодження, або навіть цілковите знищення пам'ятки, а речі які були хижачьким способом добуті зазвичай осідають у приватних колекціях і вважаються втраченими для науки, адже вони вирвані із історичного контексту, і в більшості випадків вже

ніколи не будуть надбанням українського народу. Нажаль влада майже ніяк не реагує на дану проблему. Законом охороняються не всі археологічні об'єкти, а лише ті які внесені до державного реєстру пам'яток археології, а таких меншість [2, с. 78].

Через значне недофінансування культури і науки на місцях охорона і професійні дослідження майже не ведуться. А всі ми знаємо, що держава, в якій не вивчається і не досліджується на належному рівні власна історія, культура, не зможе швидко і якісно побудувати громадянське суспільство. І в такій державі будуть спостерігатися постійні кризові явища в усіх галузях. Нажаль Україна знаходиться на межі до переходу в таку модель держави, і наша задача, як майбутніх педагогів, саме сьогодні вивчати, досліджувати і доносити до людей національне надбання українського народу, яке створювалось протягом тисячоліть, і яке повинно бути гордістю України, і кожного з її громадян. Люди повинні пишатися тим, що вони мають таку багату на історію, культуру та традиції Батьківщину [5].

Археологічні пам'ятки, є невід'ємною складовою нашого краю. І на сьогоднішній день нам важливо знати історію вивчення даних об'єктів, щоб розуміти наскільки вони є цінними і привернути увагу влади до проблеми збереження пам'яток культурної спадщини Сумщини та України в цілому. Різномічне висвітлення історії повинно зацікавити молодше покоління, а також привити повагу до періоду давньої історії на наших землях і до тих пам'яток матеріальної культури що й сьогодні є носіями цінної інформації[4].

Наша задача сьогодні створити таку країну, за яку не соромно буде нашим дітям і онукам. Наші нащадки повинні з гордістю говорити світовій спільноті, що вони живуть в громадянському суспільстві, і слова «я українець» повинні бути не лише фразою, а й великою цінністю для кожного хто вважає своєю Батьківщиною – Україну.

ЛІТЕРАТУРА

1. Історико-культурний заповідник «Більськ» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://ikzbilsk.at.ua>
2. Латишева Л. Роль історичного краєзнавства в патріотичному вихованні студентів / Л. Латишева // Краєзнавство. – 2011. – № 3. – С. 77-80.
3. Могилов О. Д. Літня археологічна школа в Більську / О. Д. Могилов // Археологія. – 2016. – № 1. – С. 137 – 138.
4. Сушко Н. Значення історичних пам'яток у формуванні національної і патріотичної свідомості [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/NZTNPUIst/2009_1/materialy/2009_1/Natalia%20Sushko.pdf

5. Фінін Г. І. Історико- краєзнавча діяльність як засіб громадського та патріотичного виховання [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://nbuv.gov.ua/node/2116>

Ірина Олексіївна Корнієнко,
КУ Сумська спеціалізована школа
I-III ступенів №10 ім. О.Бутка, учитель історії

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ФОРМУВАННІ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ, НАЦІОНАЛЬНОЇ, ГРОМАДЯНСЬКОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ УЧНЯ

Роль національно-патріотичного виховання в формуванні історичної пам'яті, національної, громадянської самоідентифікації учня дуже важлива. У дитини формування світоглядних установ, спрямованих на ототожнення себе з окремою спільнотою, нацією іде у трьох соціальних інститутах: в родині, школі, державі.

Родинне виховання складає фундамент, або перший етап національно-патріотичного виховання. Якщо ми згадаємо притчу з Біблії про те, що один чоловік побудував свій дім на піску, а інший на камені – і це було фундаментом. Той, що будував на камені побудував міцний дім, а дім на піску з першою негодою був зруйнований. З цього ми розуміємо, що саме родинне виховання, як фундамент національно-патріотичного виховання повинен бути міцним і він є найголовнішим. Від стосунків в родині залежать і відносини кожної дитини до суспільства, нації, держави.

Національно-патріотичне виховання у родині іде, таким чином, через родинні традиції (які тісно пов'язані з національними традиціями), через мову, живу та колоритну, через пісні, через повагу до всього національного.

Другий етап національно-патріотичного виховання припадає на період шкільної освіти. Заходи, національно-патріотичного виховання повинні спиратися на глибокі знання історії, літератури та культури свого народу. Все це складає гуманітарні знання. Без володіння ними не можливо національно-патріотичне виховання. Учитель повинен пробуджувати у школярів зацікавленість до історичної та культурної спадщини, до традицій свого народу, любов до рідного слова. Без історичної пам'яті дуже важко відповісти на питання: «Хто ми? Чиї сини? Якої матері діти?» Український народ має глибоко самобутню історію. Наша історія - духовна скарбниця нації, художній літопис минулого, перегук століть.

Національно-патріотичному вихованню школярів сприяють знання про довговічну героїчну боротьбу за волю, про духовні надбання народу, знання видатних постатей українського народу. На прикладах з історії виховується національна психологія, національне світосприймання. Для виховання велике значення має історичний підхід. Він допомагає збагнути й сформулювати специфічні, найактуальніші на цьому етапі розвитку українського суспільства завдання, а саме: усвідомлення громадянами України важливості виборювати незалежність країни, бути гідними своєї історії, вирішувати самостійно власну долю держави, жити в мирі і злагоді. Ефективність національно - патріотичного виховання значною мірою залежить від реалізації діяльнісного підходу [1]. Особистість свідомого громадянина формується інтенсивніше, якщо він любить Батьківщину не лише на словах, а й на ділі. Якщо учень бере реальну участь у діяльності, у який апробуються на практиці національні цінності, якщо ця діяльність проходить через його почуття, відповідає його потребам і інтересам.

При національно-патріотичному вихованні особливого значення набуває особистісно орієнтований підхід, коли в центрі освітньо-виховного процесу стоять інтереси дитини. І лише через ієрархію цінностей держава (суспільство), народ (культура), людина (особистість) можна реалізувати цю мету.

Необхідною умовою оптимізації національного виховання є системний підхід, який передбачає розгляд цілісного багаторівневого взаємозалежного відкритого процесу в його постійному розвитку і саморозвитку.

Щоб духовні надбання нації стали духовним надбанням кожного школяра, перетворившись у його світобачення, необхідно, щоб змальоване вчителем знайшло відгук у його душі і було прийнято ним як близьке та рідне. Відомі слова Бетховена: «Народжена з серця, ти знайдеш шлях до іншого серця».

Процес національно-патріотичного виховання включає в себе: дослідження народної творчості, характеристику найбільш яскравих та виразних історичних епох, характеристику значних представників українського народу [2].

Процес національного виховання здійснюється в навчальній, позакласній, позашкільній діяльності. Так, на уроках національно-патріотичне виховання зумовлюється змістовними характеристиками окремих тем курсу. Вони сприяють оволодінню системою історичних знань, приналежність до національної спільноти. Формують здатність усвідомлювати місце своєї спільноти серед інших спільнот світу. І в цьому виявляється особлива роль історії, як науки, що формує менталітет нації.

Серед методів і форм національного виховання пріоритетна роль належить активним методам, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії, спрямовані на самостійний пошук істини і сприяють формуванню ініціативи і творчості [3]. До таких методів належать: соціально-проектна діяльність, ситуаційно-рольові ігри, метод відкритої трибуни, психологічні тренінги, аукціони, “мозкові штурми”, метод аналізу соціальних ситуацій, створення ситуацій успіху, діалоги, методика колективних творчих справ, традицій, символіки, засобів народної педагогіки.

Крім названих можна застосовувати традиційні методи: бесіди, диспути, лекції, семінари, робота з періодичною пресою та ін.

Розглянемо детальніше методи і форми виховання національної самосвідомості, які застосовуємо на уроках та в позакласній роботі:

- по-перше, форми роботи, пов’язані з вивченням рідного краю і народу: подорожі, фотоконкурси ландшафтів рідного краю, екскурсії на місцевість, відвідування місць визначних подій, оформлення фотозвітів, складання історії свого роду та ін.;

- по-друге, виховання дбайливого ставлення до рідної краю – на уроках вивчення тем з історії рідного краю, на уроках з історії України. екскурсії, олімпіади, свята, конкурси, пошукова діяльність;

- по-третє, форми і методи роботи на уроках історії – підготовка доповідей відповідної тематики, зустріч з видатними людьми, учасниками АТО, дискусії.

Таким чином, роль національно-патріотичного виховання в формуванні історичної пам’яті, національної, громадянської самоідентифікації учня виявляється дуже важливою. В школі учитель повинен допомогти учням виробити власний еталон людини, який би став їх орієнтиром; привити гордість за свою націю, повагу до неї. При плюралізмі філософського світобачення в основі повинні бути національні цінності. Школа повинна поставити заслін бездуховності, національному негілізму, історичному безпам’ятству.

«Народові, котрий плекає своє почуття спільності, необхідно усвідомлення і спільної долі, ... що вселяє почуття гордості і спонукає до ототожнення зі своїм народом», - пише О.Субтельний.

Таким чином, національно-патріотичне виховання в освіті – це насамперед процес, спрямований на виховання у особистості поваги до історії нації, прийняття її традицій, оволодіння мовою, виховання почуття спорідненості з духовною культурою нації [4]. Перефразуючи вислів: «Тільки особистість може виховати справжню особистість» – додамо: тільки особистість, яка має почуття національної гідності, може виховувати національно свідомих особистостей, справжніх патріотів нашої України!

ЛІТЕРАТУРА

1. Ващенко Г. Виховний ідеал. – Полтава, - 1994.
2. Ермоленко А.М. Що таке ментальність?// Літературна Україна. – 21 січня. – 1992. –с.7
3. Національна ідея у виховному процесі школи. Програмно-виховний контекст. / Бех І., Чорна К. // Шкільний світ.№ 45, 2008
4. Яценко В., Ковальчук Т. Пошук філософічних та етнопсихологічних сутностей українця // Мандрівець. – 1995. - №2.- с.103-109.

Наталія Михайлівна Костриця,
Ніжинська ЗОШ I-II ступенів №11
Ніжинської міської ради Чернігівської області,
педагог-організатор

ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО, ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Успішна держава – це успішні громадяни, які сповнені національної свідомості, любові до рідного краю, свого народу, шанобливого ставлення до його культури, традицій та звичаїв, горді за свою землю і здатні поважати своїх сусідів, толерантно ставляться до культури всіх народностей, які проживають в Україні.

Виховуючи школярів, потрібно враховувати, що пріоритетними рисами ціннісного ставлення особистості до суспільства і держави для них має бути відповідальність і дієвість. Учні мають не тільки ідентифікувати себе з українським народом, але й прагнути жити в Україні, розбудувати свою країну, служити Вітчизні на шляху її національного демократичного відродження; працювати на її благо, захищати її; поважати закони України і дотримуватися Конституції; володіти державною мовою; визнавати пріоритети прав людини, поважати свободу, демократію, справедливість.

Розбудова українського суспільства детермінує процеси формування в підростаючого покоління таких моральних рис, як гуманність, чесність, працьовитість, діловитість, старанність тощо. Однак, через тенденцію до зростання бездуховності, нівелювання цінностей життя, загострення проблем сімейного виховання, становленню повноцінної підростаючої особистості не надається належна увага. Розв'язання цієї проблеми можливе завдяки створенню гнучкої системи виховання дітей та молоді, яка б ураховувала і

потреби часу і, водночас, задовольняла запити та інтереси підростаючої особистості. Одне з провідних місць у цій системі займає навчально-виховний процес, який сприяє всебічному розвитку особистості, забезпечує умови її соціалізації. Головним завданням навчальних та позашкільних закладів системи освіти і виховання є швидке реагування на суспільні запити, на інтереси та потреби молодого покоління, вимоги держави щодо освіти і виховання особистості, створення сприятливих умов для задоволення інтересів і потреб особистості у формуванні моральних якостей, переконань, світогляду, позитивної моральної діяльності й високого рівня моральної вихованості, вихованні почуття патріотизму.

Метою громадянської освіти, що навчає жити в суспільстві, сприяє інтерактивному навчанню та формуванню патріотичних почуттів, тобто цілеспрямованого й педагогічно керованого процесу соціалізації молоді є підготовка учнівської молоді до самостійного активного життя.

У дослідженнях сучасних вчених підкреслюється вирішальна роль національної ідеї у патріотичному вихованні особистості: «Національна ідея є екстремальною в умовах кризи, коли людина не знаходить можливості, щоб повною мірою реалізувати себе. І тоді національна ідея стає системою корінних переконань, остаточним поглядом людини на життя, на світ, в який вона повірила».

У Державній національній програмі “ Освіта (Україна XXI століття)” визначено стратегію розвитку освіти в Україні, її пріоритетні напрями та шляхи створення життєздатної системи безперервного навчання і виховання для досягнення високих освітніх рівнів, духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації.

Основними принципами національно-патріотичного виховання є:

- принцип національної спрямованості виховання, який передбачає формування у молоді національної свідомості, любові до України, свого народу, шанобливого ставлення до його культури, здатності зберегти свою національну ідентичність, пишатися приналежністю до українського народу, брати участь у розбудові та захисті своєї держави;
- принцип культуровідповідності, який передбачає виховання як культуротворчий процес, спрямований на формування базової культури особистості, базуючись на набутому морально-етичному досвіді людства.
- принцип гуманізації виховного процесу зосереджує увагу на особистості як вищій цінності.

Головна мета національно-патріотичного виховання – набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського

народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді, незалежно від національної приналежності, рис громадянина Української держави, розвиненої духовності, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури. Ця мета повинна конкретизуватись через систему виховних завдань, що є загальними не тільки для навчально-виховних закладів, а й для всього суспільства в цілому. Насамперед, це забезпечення умов для самореалізації особистості відповідно до її здібностей, суспільних та власних інтересів.

Одним із пріоритетних напрямків у формуванні рис справжнього громадянина України є створення та функціонування шкільних музеїв, що сприяють формуванню національної свідомості і людської гідності, любові до рідної землі, родини, свого народу, забезпечують духовну єдність поколінь, виховують повагу до батьків, культури та історії рідного народу. Робота учнів у шкільному музеї сприяє культивуванню кращих рис української ментальності – працелюбності, глибокого зв'язку з природою, толерантності, любові до рідної землі. Краєзнавча робота виховує не тільки духовну культуру особистості та створює умови для вільного формування нею власної світоглядної позиції, формує мовну культуру, оволодіння і вживання української мови, а й формується соціальна активність та відповідальність особистості через включення у процес вирішення актуальних проблем сучасності.

На вирішення вищезазначених питань в закладі постійно оновлюються стенди «Ніхто не забутий», «Герої не вмирають», «Історичне минуле нашого народу», які є центром національного виховання.

У школі постійно проводяться заходи з національно-патріотичного виховання: літературно-музичні композиції «Переможний салют України», «Ніжин – місто бойової та партизанської слави», «Спасибі солдате, за рік 45-й», «Славою героїв пишаємось», «Герої не вмирають». Стало традицією проводити уроки мужності на тему: «З Україною в серці», «Історичне минуле мого народу» та ін.. Учні активно приймають участь у міських заходах: фестиваль патріотичної пісні, фестиваль «Ми - діти твої Україно» та ін.. у закладі проводяться акції «І цій могилі дорогій всім серцем поклонись», «Доброго ранку, ветеране», «Пам'ять». Цікаво проходять усні журнали на тему «Національні традиції мого народу», «Українські свята та звичаї», «Державні символи України». Учні створюють та представляють свої презентації на шкільних заходах з даної тематики.

Патріотизм – це моральний і політичний принцип, соціальне почуття, змістом якого є любов до Батьківщини й готовність підкорити свої інтереси інтересам країни. Патріотизм – це гордість досягненнями й культурою своєї Батьківщини, бажання зберігати її характер і культурні особливості й

ідентифікація себе з іншими членами нації, прагнення захищати інтереси Батьківщини і свого народу.

Як наголошено в Національній доктрині розвитку освіти України, пріоритетним напрямком в її реалізації є формування особистості, яка усвідомлює свою приналежність до українського народу, сучасної європейської цивілізації; виховання людини демократичного світогляду, яка поважає громадянські права і свободи, традиції народів і культур світу, національний, релігійний, мовний вибір кожної людини.

Сьогодні спільними завданням школи, батьків, влади, громадськості є підготовка молодого покоління до компетентної та відповідальної громадянської участі. Важливий компонент громадянської компетентності особистості – це вміння не лише почерпнути знання із різноманітних джерел, але й дати їм критичну оцінку, зважено спираючись на історичний досвід, змінювати життя конкретними справами.

Національно-патріотичне , соціально-патріотичне виховання підростаючого покоління – цілеспрямований і систематичний вплив на свідомість, почуття і поведінку вихованців з метою формування у них відповідних якостей. Тому при проведенні соціально-виховних справ необхідно включати методи і форми, що приводять учнів до моральних, естетичних, етичних суджень, за допомогою яких вони оцінюють вчинки – свої та інших людей. Для підсилення переживання особистості, його ставлень до дійсності, людей, власної поведінки, у структуру виховної справи органічно вплітаються засоби, які стимулюють почуття. Головна мета соціально-виховної справи – формування поведінки, готовності до відповідної діяльності в будь яких обставинах, виховання бажання працювати задля розквіту держави, готовності її захищати.

Таким чином, національно-патріотичне виховання дітей та учнівської молоді сьогодні є важливою складовою змісту роботи навчальних закладів, головним завданням яких є формування моральної поведінки, активної життєвої позиції, правил співжиття, єдності слова і діла в підростаючій особистості, готовності брати активну участь у житті своєї держави.

Додатки за посиланням:

<https://drive.google.com/drive/folders/0B25RqinygI0CcFJESmczV0p3YXM?usp=sharing>

1. Сценарій лінійки до дня партизанської слави (додаток 1).
2. Сценарій до дня захисника України «Свято мужності і відваги»(додаток 2).
3. Сценарій уроку – реквієма «У нашій пам'яті вони назавжди залишились» (додаток 3).

4. Сценарій лінійки до дня визволення Ніжина від нацистських окупантів (додаток 4).
5. Сценарій лінійки-реквієма « Пам'яті героїв Крут» (додаток 5).

Наталія Миколаївна Костюк,
Навчально-методичний центр профтехосвіти
у Чернігівській області, методист

ФОРУМ ЛІДЕРІВ БІБЛІОТЕЧНИХ АКТИВІВ ЯК ОДНА ІЗ ФОРМ АКТИВІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Державотворчі процеси, що відбуваються в Україні, зумовлюють необхідність вирішення проблеми виховання національно-свідомих громадян, патріотів своєї Батьківщини, спадкоємців і продовжувачів національно-патріотичних традицій.

Становлення і розвиток незалежної України, формування нових соціально-політичних відносин можливе лише за умови усвідомлення молодим поколінням особистої відповідальності за долю своєї країни. Відтак, патріотичне виховання учнівської молоді стає важливою складовою частиною процесу формування зрілої особистості – громадянина, справжнього спадкоємця і продовжувача національних традицій з активною громадянською позицією. Адже патріотизм – одне з найглобальніших людських почуттів, закріплених віками і тисячоліттями, що поєднує в собі любов до своєї Вітчизни, рідної землі, свого народу, своєї матері, бажання зберегти історично-культурну спадщину і готовність до їх захисту.

Так, однією із форм активізації національно-патріотичного виховання є форум лідерів бібліотечних активів за участю учнів та бібліотекарів професійно-технічних навчальних закладів Чернігівської області.

З метою активізації національно-патріотичного виховання, пошукової роботи, формування активної громадянської позиції учнівської молоді на основі можливостей бібліотечних центрів інформаційного комфорту та духовного розвитку Навчально-методичним центром професійно-технічної освіти у Чернігівській області проведено форум «Сторінками літописів «Вони прославляли і прославляють наш навчальний заклад»». Пошукова робота над літописами у навчальних закладах була започаткована у 2013 році.

Форум проходив у формі літературної студії.

Виступи-презентації лідерів бібліотечних активів розкривали зміст матеріалів літописів «Вони прославляли і прославляють наш навчальний заклад», які створили учні у кожному навчальному закладі області. Виступи були яскравими, цікавими і стосувалися відомих учнів-випускників, викладачів, майстрів виробничого навчання, які і сьогодні працюють у навчальних закладах, меценатів, спонсорів, що внесли вагомий внесок у розвиток навчального закладу та професійної освіти в цілому. Після кожної презентації учні формували з матеріалів виступу (витяг із літописів, репродукції фото, ілюстрації тощо) стелаж-панораму сторінками літописів «Вони прославляли і прославляють наш навчальний заклад». [1], [2].

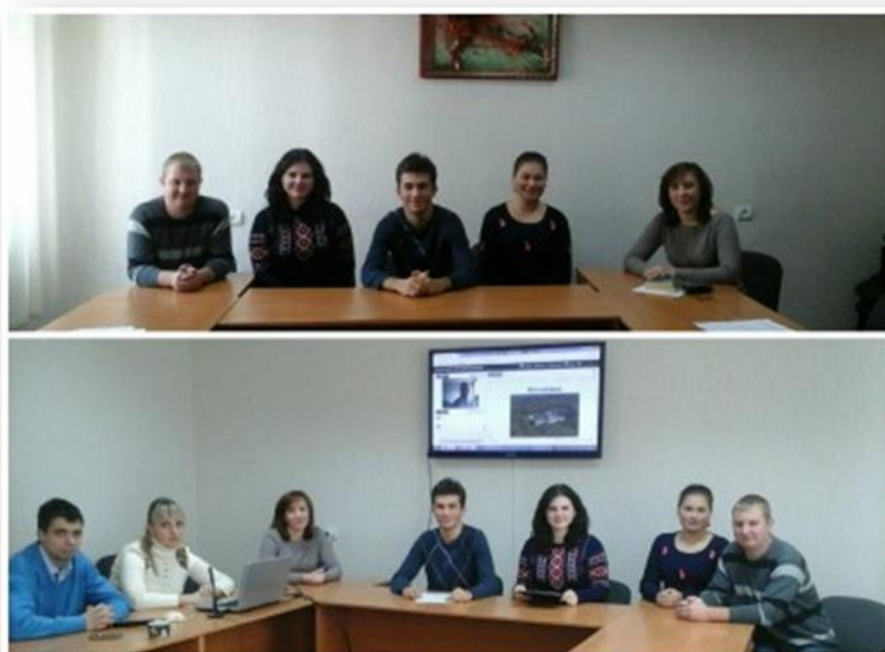
Ці матеріали дали поштовх для подальшої пошукової роботи учнівського самоврядування щодо формування позитивного іміджу кожного навчального закладу.

Всі учні, які брали участь у форумі, були відзначені дипломами Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Чернігівській області.

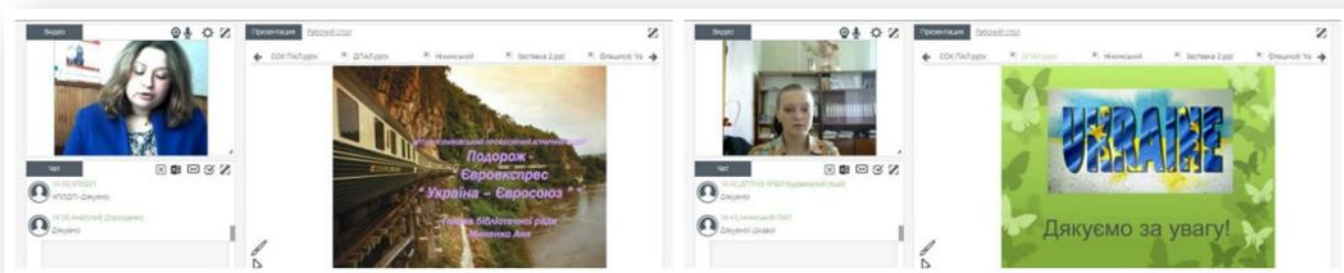
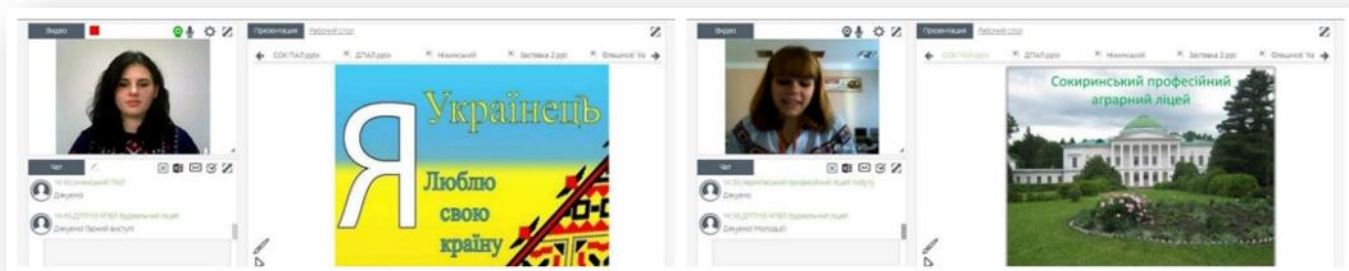
Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Чернігівській області використовує віртуальну платформу Pruffme для проведення вебінарів, Інтернет-нарад, Інтернет-конференцій з різними категоріями педпрацівників та учнівськими колективами професійно-технічних навчальних закладів.

З метою активізації національно-патріотичного виховання, інтегрованості української культури в європейський та світовий простір, розповсюдження ідей європейської інтеграції серед учасників навчально-виховного процесу професійно-технічних навчальних закладів області проведено Інтернет-форум лідерів бібліотечних активів професійно-технічних навчальних закладів області під гаслом «Я – українець! Я – європець!».

Лідери бібліотечних активів, у своїх виступах, зосередили свою увагу на інтеграційних процесах, що відбуваються в Україні, європоцентричності, міграційних змінах всередині суспільства, що відбуваються на тлі сплеску інтересу і прояву патріотичних почуттів і нових ставлень до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу. Виступи супроводжувались яскравими, цікавими, змістовними презентаціями, містили фрагменти відеоматеріалів, розкривали зміст теми, були патріотично спрямовані, стосувалися відомих людей, історичних подій, пам'яток архітектури. [3], [4].

Учасники мали змогу спілкуватися в режимі он-лайн та текстовий чат.

ДЖЕРЕЛА

1. Матеріали форуму Сторінками літописів «Вони прославляли і прославляють наш навчальний заклад» частина 1. [Електронний ресурс]// сайт Навчально-методичного центру профтехосвіти у Чернігівській області. – Режим доступу: <https://goo.gl/1KOwH7>.
2. Матеріали форуму Сторінками літописів «Вони прославляли і прославляють наш навчальний заклад» частина 2. [Електронний ресурс]// сайт Навчально-методичного центру профтехосвіти у Чернігівській області. – Режим доступу: <https://goo.gl/Nx6U2R>.
3. Матеріали Інтернет-форуму лідерів бібліотечних активів професійно-технічних навчальних закладів області «Я – українець! Я – європеєць» частина 1. [Електронний ресурс]// сайт Навчально-методичного центру профтехосвіти у Чернігівській області. – Режим доступу: <https://goo.gl/pN8FvD>.

4. Матеріали Інтернет-форуму лідерів бібліотечних активів професійно-технічних навчальних закладів області «Я – українець! Я – європеєць» частина 2. [Електронний ресурс]// сайт Навчально-методичного центру профтехосвіти у Чернігівській області. – Режим доступу: <https://goo.gl/rb1Ked>.

Олена Василівна Кравченко,
ДНЗ № 3 м. Прилуки Чернігівської області,
вихователь - методист

МУЗЕЙНИЙ ПРОСТІР ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ – СКАРБНИЦЯ НАЦІОНАЛЬНО - ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Система роботи по впровадженню музейної педагогіки в дошкільному навчальному закладі № 3 інтелектуально – оздоровчого напрямлення Прилуцької міської ради Чернігівської області.

Допомогти кожній дитині сприймати себе громадянином, який знає і любить свою країну і навчається цього в музеї – пріоритетне завдання музейної педагогіки.

Працюючи над питанням виховання любові до України, формування національної свідомості дошкільників педагогічним колективом спільно з батьками було створено в закладі музейну кімнату «Українська світлиця». Використання засобів музейної педагогіки дає змогу пробудити в дітях відчуття приналежності до свого роду, до рідної землі, прагнення долучитися до культури українського народу, його історії, традицій. Музейна педагогіка вважається однією із новітніх педагогічних технологій. Сьогодні чи не найважливішими і найактуальнішими напрямками роботи у сфері музейної педагогіки є духовно-моральне та громадсько-патріотичне виховання. Ми створили у дошкільному закладі міні – музеї народознавчого напрямку.

Красназавчий міні - музей «Українська світлиця».

Міні-музей призначений для формування уявлень про музеї, пізнавального розвитку дітей, ціннісного, емоційно забарвленого ставлення до культурної спадщини України

Профіль міні-музею - етнографічний, красназавчий.

Мета створення :

1. Залучення дітей до вивчення та збереження історико-культурної спадщини українського народу та рідного краю;

2. Формування освіченої творчої особистості;
3. Сприяння вихованню у дітей патріотизму, любові до рідної країни, поваги до народних звичаїв, традицій, національних цінностей.

Завдання:

1. Розширення і поглиблення знань дітей і дорослих про культуру, побут, ремесла нашого краю;
2. Формування у дітей розуміння нерозривності зв'язку між минулим, сучасним і майбутнім;
3. Удосконалення освітнього процесу навчального закладу;
4. Надання допомоги педагогічному колективу у впровадженні нових нетрадиційних форм у роботі з дітьми.
5. Залучення дітей, батьків, до пошуково – дослідницької роботи зі збирання матеріалів.

Формування патріотичних почуттів, базових якостей особистості, таких як: людяність, доброта, щирість, любов до народу відбувається в цьому музеї . Малюки дуже люблять відвідувати «українську світлицю», адже там панує атмосфера історичного минулого та родинний затишок.

Оформлення міні-музею. В експозиції зібрано цінні музейні експонати, що характеризують побут Чернігівщини: гончарні вироби, старовинні меблі, хатне начиння, предмети національного одягу й постільної білизни з українською вишивкою, характерною для нашого краю. Саме музей здатний збагатити дитину враженнями від нових, незнайомих предметів, котрі вона ніколи не бачила, сприяє формуванню творчої особистості, дає змогу пробудити в дітях відчуття приналежності до свого роду, рідної землі, прагнення долучатися до збагачення культури українського народу, його історії, традицій.

Експозиція розділена на осередки, кожний з яких виконує свою пізнавальну та виховну функцію. Осередок являє собою тематичну виставку предметів побуту, посуду, одягу, знарядь праці, дитячих забавок, малих скульптурних форм, елементів розпису народних іграшок, які можуть використовуватись в навчальному процесі (на заняттях з народознавства, образотворчого мистецтва). На полицях світлиці зберігаються експонати, які належали нашим прадідам і дідам. А тематика експозицій найрізноманітніша, а саме:

Сорочка нашого роду.

Що заховано в скрині.

Народні іграшки та забавки.

Книжка моєї бабусі.

Народне та сучасне вбрання для дівчаток та хлопчиків.

Подарунки від Святого Миколая.
Старовинні та сучасні прикраси.
Духовні святині Чернігівщини.
Добрими справами славна людина.
Автори Прилуччини дітям.
Сучасні майстри, сучасні промисли..
Рушник родини.

Для роботи з педагогами:

- організація персональних виставок,
- наукові читання « Створення музейного освітнього простору в ДНЗ», «Музейне освітнє середовище як джерело духовного розвитку дошкільників», « Формування національної свідомості дошкільників засобами музейної педагогіки», «Міні-музеї у дошкільному закладі»,
- літературні вечори,
- музично – художній вечір «Живе мистецтво ікон»,
- зустрічі з цікавими людьми: прилуцькою поетесою Н.Полив'яною, художником Г.Радченком,
- пошуково-дослідницька робота «Легенди з бабусиної скрині»,
- майстер-класи «Лялька – мотанка – оберіг»,
- виставки робіт – «Дорогою добра» , «Подарунки Миколаю», «Конкурс-виставка пасхальних композицій»,
- практикум «Готуємо вихователів до проведення занять в музеї»,
- перегляд відеороликів, відеофільмів,
- створені тематичні плани для дітей старшого дошкільного віку з використання експонатів міні-музеїв закладу,
- проведення оглядових і пізнавальних екскурсій.

Піч головна у хаті

Хатнє начиння

Прядка

Міні-музей вишиваних картин

Міні-музей призначений для формування уявлень про музеї, пізнавального розвитку дітей, ціннісного, емоційно забарвленого ставлення до культурної спадщини України, для ознайомлення дітей з творами мистецтва, зокрема вишивками, українськими митцями.

Мета:

зацікавити дітей народною та сучасною вишивкою та розшифровкою її символіки(знакового письма);

формувати та розвивати здібності сприймання творів декоративно-прикладного мистецтва;

ознайомити з майстринями-вишивальницями та особливостями їхньої праці.

Профіль міні-музею - етнографічний, краєзнавчий, художній.

Оформлення міні-музею: музейні експонати підібрані у відповідності з віком дітей. Експонати розміщено на стіні в кімнаті образотворчого мистецтва, у вигляді виставки. Картини розташовані зручно для перегляду.

Важко уявити український національний побут без вишивки. Вишивкою прикрашали вбрання, рушники, серветки під ікони, скатерті, сорочки, постільну білизну і навіть взуття. Але узори вишивок, як правило, були не тільки простими прикрасами, але й оберегами, які захищають («відгороджують») від злих духів, хвороб, різних напастей тощо. Вишивальниця через ці обереги намагалася передати нам любов, шанування, своє побажання здоров'я, довголіття, добробуту, гармонії з природою, щастя в сімейному житті, здорових діточок – всього найліпшого, для чого людина живе на світі. Вишивкам судилося пережити століття через те, що мільйони раз тоненька голочка (колись вона була на вагу золота) то пірнала під полотно, то виринала, кладучи на нього мікроскопічні перекладинки хрестика. Кольори – червоний та чорний

Українські рушники

– любові і згуби, щастя і невдачі, надії і приречення... Споглядаючи цю красу, подумки вклоняєшся пам'яті і таланту рукодільникам дякуєш тим, хто зберіг до наших днів цю неповторну красу.

Втім, нинішні вишивальниці не дуже суворо притримуються старовинних традицій – сучасні уявлення про красу і моду відрізняються від бабусиних.

Та все ж наші пращури вірили, що візерунки на рушниках або одязі можуть повністю змінити долю людини.

Міні-музей під відкритим небом .

Міні-музей призначений для формування уявлень про музеї, відродження духовної спадщини, що дісталась нам від минулих поколінь, мистецьких, трудових традицій .

Профіль міні-музею - етнографічний, краєзнавчий.

Наразі ми створюємо музей під відкритим небом. Це продовження та розширення створеної вже Галереї духовності в нашому закладі. Такий музей важливий для організації активної взаємодії з реальним світом.

Мета створення:

- ознайомити відвідувачів з історичними та культурними традиціями народу;
- ознайомити з історичним батьківським двором;
- формувати позитивне ставлення до культурно – історичної спадщини засобами музейної педагогіки ;
- виховувати працьовитість, бажання допомагати іншим, повагу до старших;
- залучати дітей, педагогів, батьків до збирання матеріалів про історію, звичаї, обряди рідного краю.

Експонати міні – музею: справжній українській ослін; умивальник; дворище огорожене лозяною лісою, на якій висять глиняні глечики, старовинний віз; криниця – журавель; млинок; пасіка; старовинні інструменти для праці; комора.

Робота з відвідувачем у музеї іде через ситуацію "оживлення" речей, часу, традицій. Музейна екскурсія стає «живою розповіддю». А для дошкільника музейна екскурсія - це специфічний вид спілкування, саме тут відбувається виховання культурою. Під час зустрічі дитини з предметом, який розповідає про час, не тільки відбувається насичення естетичними враженнями, а й засвоюються етичні правила і норми, практичні дії.

Міні – музей ляльки – мотанки

Міні-музей призначений для формування уявлень про музеї, пізнавального розвитку дітей, ціннісного, емоційно забарвленого ставлення до культурної спадщини України, для ознайомлення дітей з творами мистецтва, зокрема ляльками - мотанками, українськими народними митцями, способами виготовлення ляльки.

Профіль міні-музею - етнографічний, краєзнавчий, художній.

Оформлення міні – музею: музейні експонати підібрані у відповідності з віком дітей. Експонати розміщено на стіні української світлиці, на невеликих полицях, у вигляді виставки. Ляльки розташовані зручно для перегляду.

Міні – музей писанки

Міні-музей призначений для формування уявлень про музеї, пізнавального розвитку дітей, ціннісного, емоційно забарвленого ставлення до культурної спадщини України, для ознайомлення дітей з творами мистецтва,

Профіль міні-музею - етнографічний, краєзнавчий, художній..

Великодні писанки

Міні – музей хліба

Міні-музей призначений для формування уявлень про музеї, пізнавального розвитку дітей, знань про найважливіший стратегічний продукт харчування, працю хліборобів

Профіль міні-музею – пізнавальний, етнографічний.

Особливої уваги заслуговує створений міні-музей хліба, адже праця хліборобів важка, цікава, корисна. Створення міні – музею хліба допоміг вихователям заповнити допитливий простір малят знаннями про хліб. Діти дізналися про те, який шлях проходить зерно, перш ніж потрапити у вигляді хліба на стіл. На основі експонатів музею педагоги знайомлять дошкільників з процесом вирощування злаків та виробництвом хліба. В колекції музею знаходиться різновид круп, борошна. Діти дізнаються з якої крупи варять каші. Яскравість експонатів (колосся, коровай) привертають увагу присутніх.

Основне призначення музею – розширити знання дітей про хліб – основу життя й основний продукт нашого столу, ознайомитися з властивостями, ознаками та історією зерна, дати можливість дітям діяти з тістом, створювати з нього незвичні вироби. За допомогою такої форми роботи в дітей розвивається фантазія, творчість, креативність, розширюється пізнавальний розвиток.

Міні-музеї в групах дозволили вихователям зробити слово «музей» звичним і привабливим для дітей. Експонати використовуються для проведення різних занять, для розвитку мовлення, уяви, інтелекту, емоційної сфери дитини. Будь-який предмет міні-музею може підказати тему для цікавої розмови.

На базі міні-музеїв організуємо короткочасні (часто одноденні) виставки, які ми назвали «експрес-виставками». Великий інтерес у дорослих і дітей викликала експозиція «Реліквії моєї сім'ї ». Її основу склали різні предмети, що відображають історію різних сімей, причому участь в її створенні взяли не тільки батьки, а й самі вихователі. Наприклад, серед експонатів виявилось багато старовинного посуду, прикрас, одягу, взуття, іграшок. З'ясувалося, що серед прабабусь і прадідусів було багато відомих прізвищ, діти і дорослі розповідали про своїх предків.

Педагогічний колектив робить усе, щоб у дитини виникла потреба долучатися до культури українського народу, історії нашого краю. Адже яке зерно ми посіємо в душі дітей у дошкільному віці, таке й проросте воно в майбутньому, впливаючи на формування характеру та самосвідомості особистості.

Презентацію « Створення міні – музею в дошкільному закладі» можна переглянути на сайті закладу <http://zirochka3.at.ua/>

Любов Дмитрівна Крамаренко,
старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти КЗ «Сумський
обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК СОЦІАЛЬНА ТА ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМА

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей. Актуальність національно-патріотичного виховання зумовлена наявністю суперечностей між необхідністю виконання соціального замовлення щодо виховання патріота, громадянина, національно свідомої особистості й існуючою системою виховної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах; між теоретичними знаннями педагогів, батьків, керівників школи щодо здійснення національно-патріотичного виховання та повсякденною соціальною практикою виховання дітей та учнівської молоді.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Основи національного виховання закладено вітчизняними філософами та громадськими діячами — Г.Сковородою, М.Драгомановим, М.Грушевським. Значний внесок у висвітлення проблеми розвитку патріотизму, національної свідомості особистості зробили роботи І.Беха, Н.Косарева, І.Підласого, М.Рагозіна, Г.Сороки, В.Сухомлинського, О.Сухомлинської та інших. Достатньо дослідженим у педагогічній науці є національно-патріотичне виховання (Ю.Бондаренко, М.Боришевський, О.Вишневський, Р.Захарченко, В.Кузь, Б.Цимбалістий, В.Янів, Я.Ярема, О.Ярмоленко) та військово-патріотичне виховання (М.Зубалій, В.Івашковський). Способи реалізації принципів національного виховання в практичній діяльності педагогів розглянуто в дослідженнях І.Беха, Л.Кацинської, М.Красовицького, А.Розенберга й інших. Віддаючи належне їх внеску в дослідження проблеми, зазначимо, що проблеми національно-патріотичного виховання молоді як філософської та соціальної проблеми в сучасних умовах потребують більш детальної систематизації.

Метою статті є розкриття національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді як філософської та соціальної проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. За результатами аналізу довідникової літератури, першоджерел та періодики з'ясовано, що існують різні

підходи до визначення терміну “патріотизм”. Так, у Великому тлумачному словнику сучасної української мови це поняття визначається як: “любов до Батьківщини, відданість їй та своєму народові, готовність прийти на її захист”, а “патріот – це той, хто любить свою батьківщину, відданий своєму народові, готовий заради них на жертви і подвиги” [1, 2]. Філософія тлумачить це поняття як явище, морально-політичний принцип, зміст якого включає в себе любов до Вітчизни, гордість за її сучасне й минуле, відданість інтересам рідної країни та прагнення до її захисту [7].

Національно-патріотичне виховання дітей та учнівської молоді – це комплексна, системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім’ї, школи, інших соціальних інститутів із формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, готовності до виконання громадянського і конституційного обов’язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави [6].

Соціально-філософський аналіз сучасного українського суспільства свідчить про наявність у ньому складних проблем матеріального та духовного характеру, що несуть серйозну загрозу ствердженню України як національної, цілісної держави. Ключовою серед них є проблема патріотичного виховання людини – особистості, національно свідомого громадянина України.

Філософи визначають патріотизм, з однієї сторони, як суспільний і моральний принцип, який характеризує ставлення людей до своєї країни та проявляється у певному способі дій і складному комплексі суспільних почуттів, що узагальнено називається любов’ю до своєї Батьківщини. З іншої – як соціально-політичне явище, якому притаманні природні витоки, власна внутрішня структура, що в процесі суспільного розвитку наповнювалася різним соціальним, національним і класовим змістом [4,с.9].

Актуальність філософської проблеми виховання підкреслює духовна криза, яка стала буденним атрибутом сучасного суспільства. Становлення нового глобального інформаційного простору, зміна форм соціальної комунікації, зміщення морально-етичних орієнтирів актуалізують необхідність всебічного обґрунтування нової парадигми патріотичного виховання як процесу формування людини [4,с.10]. Філософська та соціальна сутність патріотизму, в основному, пов’язується дослідниками з тим, що кризові явища, які виявлено в суспільстві, активізують ставлення людей до деяких феноменів, які мають глибоку історично-культурну спадщину та великий невикористаний потенціал, саме патріотизм розглядається як джерело відродження суспільства. Новий підхід заснований на розумінні патріотизму як складного

соціокультурного явища, що пронизує основні сторони життєдіяльності, як суспільства, так і окремої особистості. Зауважимо, що оновлене розуміння патріотизму, звільнене від комуністичного, ідеологічного, від партійно-класового принципу тощо, відображає і включає нові тенденції сучасної соціокультурної реальності та передбачає глибоке переосмислення його теоретичних основ. Оновлений патріотизм може стати одним із факторів консолідації та розвитку суспільства, подолання багатьох негативних явищ сьогодення [4,с.11].

Реалізація національно-патріотичного виховання здійснюється через ряд етапів. Дослідник О.Вишневський виділяє три етапи: I етап. Формування раннього етнічного самоусвідомлення, яке розпочинається в родині шляхом передачі традицій та обрядів; II етап. Національно-політичне самоусвідомлення, яке відбувається під впливом усвідомлення соціального життя, вивчення історії та культури. Молода людина починає замислюватися над долею своєї нації, у неї формується почуття поваги до рідної країни, почуття національної гідності; III етап. Державно-політичне самоусвідомлення. Передумовою успішного становлення державного патріотизму є почуття причетності до своєї нації і розбудова власної державності. В умовах єдиної держави формується політична нація як єдність всіх громадян країни незалежно від їх етнічної приналежності. Тому патріотами стають не лише етнічні українці, а й представники інших етнічних груп, що проживають на теренах України і турбуються про її благо[7, 97].

Дані соціологічних досліджень засвідчують, що рівень патріотизму в значній мірі змінюється в залежності від соціально-політичної ситуації. Так за даними опитування проведеного Українським центром економічних та політичних досліджень ім. О.Разумкова у 2007 р на запитання «Чи вважаєте Ви себе патріотом України?» 44,2% респондентів відповіли «так», 35,6% – «скоріше так», 9,7% – «скоріше ні», 4,3% – «ні», 6,2% – «важко відповісти» [8]. Згідно результатів соціологічного опитування, що проводилося Центром соціальних досліджень «Софія» в серпні 2007 року, 40% українців хотіли б виїхати за кордон. Ще кожен шостий громадянин України бажає емігрувати назавжди. Кожен десятий опитаний зовсім не пишається своїм громадянством, «скоріше не пишається» і того більше – 17,2% [3]. За даними соціологічних досліджень Інституту Горшеніна, що проводилися у березні 2012 року – 65,1% респондентів пишаються тим, що вони є громадянами своєї країни, 17,6% – не пишаються і 17,3% – утримуються з відповіддю. У 2014 році, як наслідок підвищення громадянської активності українців під час Євромайдану та консолідації українського народу в умовах зовнішньої агресії та збройного протистояння на Сході країни, рівень патріотизму значно виріс. За даними

соціологічного опитування, проведеного Центром Разумкова у кінці 2015 на початку 2016 року, 95% жителів усіх регіонів України сприймають її своєю Батьківщиною[8]. 84,5% респондентів вважають себе патріотами України. Зокрема, в західному регіоні – 94% в центральному – 88,5%, у східному – 81%, у південному – 72%. Останнім часом рівень патріотизму українського населення зріс, але необхідність у вихованні патріотизму та національної свідомості молоді як основи консолідації суспільства і зміцнення держави залишається досить актуальною [8].

Вплив держави на процес національно-патріотичного виховання молоді передбачає використання відповідних управлінських механізмів, що сприяють досягненню його цілей. Система формування духовного потенціалу, в залежності від застосовуваних методів, вміщує три основних механізми: матеріально-технічний, духовний та організаційний.

До матеріально-технічного механізму відносяться навчальні аудиторії, класи і кабінети для занять, музеї, місця битв і масових поховань загиблих воїнів, пам'ятники, патріотичні клуби, техніка, спеціальне обладнання, зброя, спортивні містечка, тренажери, а також засоби масової інформації, літературні твори, мистецтво, кінематограф. Засоби із розряду духовних вміщують основні теоретичні і духовно-практичні рекомендації щодо: проведення патріотичного виховання; виховання любові до Батьківщини; готовності до боротьби за свободу і незалежність; формування суспільної думки з проблем забезпечення національної безпеки і суспільного образу Збройних Сил [5,с.56].

Організаційний механізм реалізації державно-патріотичної ідеології – це весь комплекс здійснюваних заходів із залученням матеріально-технічних і духовних засобів та здійснених у відповідних формах, задля максимальної реалізації загальних і специфічних завдань з формування і розвитку громадянина-патріота, особистості військовослужбовця [5,с.57].

Усі три групи управлінських механізмів впливу державно-патріотичної ідеології на духовний потенціал молоді тісно взаємопов'язані, доповнюють одна одну та тільки комплексне їх використання у процесі взаємодії суб'єкта і об'єкта цієї діяльності – сприяє досягненню головної мети [5,с.58].

Надзвичайно потрібним та актуальним стало затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах [6].

У Наказі МОН № 641 від 16.06.15 року Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних

рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах зауважується, що інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, європоцентричність, пробудження громадянської і громадської ініціативи, виникнення різних громадських рухів, розповсюдження волонтерської діяльності, відбуваються на тлі сплеску інтересу і прояву патріотичних почуттів і нових ставлень до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу [6].

Таким чином, у сучасних умовах національно-патріотичне виховання потребує філософського осмислення. Філософський підхід до аналізу проблем національно-патріотичного виховання дає можливість стверджувати, що головною метою національного виховання є набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді незалежно від національної належності особистісних рис громадян України, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В.Т.Булес. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С.Гончаренко. — К.: «Либідь», 1997. — С. 347.
3. Дзеркало – 2007 (настрої і стереотипи населення України). [Електрон. ресурс]//ЦСД»Софія»[вебсайт]Режимдоступу:<http://www.sofia.com.ua/page42.html>.
4. Жаровська О.П. Патріотичне виховання студентів в освітньо-виховному середовищі педагогічного університету /О.П.Жаровська. – Автореф. дис. канд. пед. наук. – 13.00.07 – теорія і методика виховання. – Вінниця, 2015. – 20 с.
5. Касян Т.П. “Державне управління цінностей орієнтації молоді в Україні: патріотичне виховання” - Магістерська робота, - 72 с.
6. Концепція національно-патріотичного виховання молоді [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/other/5397/>. — Назва з екрану.
7. Система патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в умовах модернізаційних суспільних змін: навчально-методичний посібник / авт. кол.: Бех І.Д., Журба К.О., Киричок В.А. та інші. – К.: Пед. думка, 2011. – 240 с.

8. Чи вважаєте Ви себе патріотом України? [Електрон. ресурс] //Центр Разумкова[вебсайт]Режимдоступу:http://www.uceps.org/ukr/poll.php?poll_id=399

Олена Олександрівна Красновид,
Ніжинська ЗОШ I-II ступенів №11
Ніжинської міської ради Чернігівської області,
вчитель української мови та літератури

РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ – НОВИЙ ВИМІР НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

*Патріотичне виховання - це сфера духовного життя,
яка проникає в усе, що пізнає,робить, до чого прагне,
що любить і ненавидить людина, яка формується.*

В. Сухомлинський

Сьогодні Українська держава та її громадяни стають безпосередніми учасниками процесів, які мають надзвичайно велике значення для подальшого визначення, першою чергою, своєї долі, долі своїх сусідів, подальшого світового порядку на планеті. В сучасних важких і болісних ситуаціях викликів та загроз і водночас великих перспектив розвитку, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері пріоритетним завданням суспільного поступу, поряд з забезпеченням своєї суверенності й територіальної цілісності, пошуками шляхів для інтегрування в європейське співтовариство, є визначення нової стратегії виховання як багатокomпонентної та багатовекторної системи, яка великою мірою формує майбутній розвиток Української держави.

Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають патріотичне, громадянське виховання як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть державу (patria) як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, готовності до змін.

Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації.

Як писав Олександр Довженко: «Народ, що не знає своєї історії, є народ сліпців». І такий народ завжди будуть зневажати й поневолювати. Українська

держава зможе розвиватися лише знаючи своє минуле, і пам'ятати, що саме історична свідомість є вищою духовною цінністю будь-якої нації.

Існування України сьогодні – це результат тисячолітньої боротьби українського народу за право мати свою національну державу, яка повинна стати запорукою успішного культурного і політичного розвитку суспільства.

Важливим чинником національно-патріотичного виховання є феномен Майдану – промовистого свідчення жертвовності заради безумовного дотримання прав людини та поваги до людської гідності, відстоювання загальнонаціональних інтересів відмовою учасників від особистого заради досягнення спільної мети; багатомовністю, полірелігійністю. Зміст виховних заходів має позиціонувати Майдан як форму небаченого дотепер у світовій історії мирного колективного протесту українців у відповідь на порушення базових прав людини і громадянина з боку недемократичного політичного режиму в країні.

Актуальним є організація збирання та поширення інформації про героїчні вчинки українських військовослужбовців, бійців добровольчих батальйонів у ході АТО, волонтерів та інших громадян, які зробили значний внесок у зміцнення обороноздатності України.

Особливими мають стати уроки, заходи, круглі столи присвячені революційним змінам, що відбулись у листопаді 2013 - березні 2014 р.р., що продемонстрували готовність молодого покоління відстоювати національні цінності, українську державність, орієнтацію на фундаментальні орієнтири світової цивілізації. Вчитель має довести учням, що завдяки базовим цивілізаційним цінностям вдалося розмежувати світ диктаторських цінностей євразійства і загальнолюдських цінностей Європи.

Події, які пережив народ України упродовж 2013 – 2014 рр. ще раз засвідчили, що проголошена у 1991р. державна незалежність потребує постійного захисту, глибокого розуміння та оцінки того, що відбувається навколо нас. Саме тому на уроках, присвячених сьогодні, особлива увага приділяється ролі Майдану, учасникам бойових дій на Сході України та волонтерам. [1]

Події 2013-2015 років відчутно вплинули на всі сфери життєдіяльності українського суспільства і держави, зокрема на освіту, систему національно-патріотичного виховання. Вперше після Другої світової, в Україну знову прийшла війна. І хоча кожного з нас вона торкнулася по різному, але однозначно з нею пов'язана біда й людська трагедія і ніхто не може залишатися збайдужілим і відчуженим. Новітня українська історія доповнилася сув'язю драм, катастроф і жертвоно героїчних, патріотичних діянь та вчинків із захисту України, особистої, національної, державної гідності. Війна активізувала

цінності національної свободи, свідомості, людської гідності, державної самостійності, історичної пам'яті.

На даний час відбувається світоглядне переосмислення усталених життєвих принципів, традиційних ідеологем, які роками, століттями впроваджувалися в ментальне середовище українства. Насамперед це стосується ідеї «братерства» і «вічної дружби» з Росією. Так сталося, як доконаний факт, що практично зразу ж після «вікопомного» 1654 року згадане братерство виявилось позорним, а існування України, українства, українськості безперервно торувалося боротьбою за виживання свого власного національного «Я».

На мою думку, важливим фактором висвітлення матеріалу має стати не тільки славне минуле нашого народу, його найкращі надбання, звичаї і традиції. Першочергове місце повинно відводитися нашому сьогоденню, принципу гуманізму, який передбачає визнання того, що людина – найвища цінність на Землі, передбачає опору на особистість, яка здатна до самовдосконалення. Ми повинні пам'ятати не лише трагічні сторінки історії, а розглядати самоцінність особистості як результат національного виховання разом із власним саморозвитком; навчити учнів знаходити гідне, схвальне і добре в національній історії.

Події кінця 2013 – початку 2014 р., які в публіцистичній і науковій літературі здобули назву «Революція гідності», справили значний вплив на пришвидшення демократичного транзиту, зміцнення інститутів громадянського суспільства та формування національної самосвідомості. «Революція гідності» засвідчила нові зсуви в суспільній свідомості, які, по суті, визначали цивілізаційний вибір України. У ході громадських виступів відбувся не лише злам кланово-олігархічної структури політичної влади, але й докорінна трансформація політичної та правової свідомості. Масові дії українців призвели до революційної трансформації/реінституціалізації суспільства. По суті суспільно-політичні зрушення в Україні кінця 2013 – початку 2014 р. стали прикладом небаченого досі стану громадсько-політичної мобілізації, який зумовлений не лише значенням для громадян проблеми геополітичного вибору правлячої еліти України, а насамперед «якістю» політичного режиму, в т. ч. мірою можливості реалізації громадянами своїх прав та свобод, ставленням правлячої еліти і силових структур до тих чи інших форм громадянського спротиву [2, с. 146].

Революція гідності стала маркером і потужним імпульсом процесів у новітній історії України, а також лакмусом європейської спільноти в цілому.

Для досягнення мети патріотичного і громадянського виховання суттєву роль відіграють позакласні виховні заходи. Вони сприяють поглибленню знань

учнів з історії та культури українського народу, його традицій, формуванню патріотичних поглядів, переконань та почуттів, відповідної поведінки. Варто на такі заходи запрошувати безпосередніх учасників недавніх та сьогоденних подій. Під час таких зустрічей учні знайомляться із своїми сучасниками, які стали взірцем патріотичного служіння Батьківщині. Виховні заходи, спрямовані на зміцнення патріотичних переконань школярів, створюють міцне підґрунтя для підготовки свідомих громадян, які пишуться своєю Батьківщиною і готові до активних дій щодо її подальшого розвитку і піднесення престижу.

Перегляд фільмів, присвячених патріотичній тематиці з наступним обговоренням за круглим столом або в іншій формі обміну думками свідчить, що школярі розрізняють справжні і штучні ідеали, розуміють, що загальнолюдські цінності незмінні. Отже, випробувані життям і визначені цінності українського народу, які по суті збігаються із загальнолюдськими, мають становити основу патріотичного виховання молодого покоління.

Круглі столи, як форма патріотичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл, високо оцінюється педагогами, оскільки їхні учасники мають змогу вільно висловлювати свої думки, взаємно збагачувати один одного знаннями, утверджувати власні патріотичні переконання, знаходити рішення в проблемних питаннях, поважати думку співбесідників, аргументовано доводити правильність власної позиції. Зазвичай круглі столи збирають учнів, особливо старших класів, які не обмежуються власною думкою у пошуках істини. Учасники демонструють знання теми й перспективи її розвитку. Проблемою для обговорення може бути така тематика: «Мода на патріотизм», «Український патріотизм», «Сучасні герої» та інші. Круглі столи надають учням можливість висловлювати свої думки, сперечатися, доводити свою правоту, обстоювати власну позицію.

Мої учні висловлюють свої думки ще і у власних віршах. Ось деякі з них (Красновид Анастасія Вікторівна) за посиланням:

https://docs.google.com/document/d/1Kbcscoki8orQifFGkKd42N4bNDQ4ZbGPM_6EShj2fMk/edit?usp=sharing .

Одночасно вони починають замислюватися над сенсом буття, над гарантованими Конституцією правами і свободами, поважати і захищати їх, намагаються зрозуміти своє призначення як особистості й громадянина в суспільстві. Успішне розв'язання завдань виховання патріотизму в школах залежить від форм організації та змістовного наповнення навчально-виховного процесу, пошуку яких українські педагоги приділяють особливу увагу.

«Революція гідності» була поза партіями і не контролювалася з боку політичної опозиції. По суті «Революція гідності» заклала фундамент для будівництва громадянської української нації – протестувальники виступали під

громадянськими гаслами – за проєвропейську Україну, проти корупції, міліцейського свавілля, обмеження прав людини, за свободу ЗМІ. «Революція гідності» розставила нові акценти, спрямовані на формування та утвердження загальноукраїнської ідентичності.

«Революція гідності» та післямайданні процеси почали згуртовувати громадян, стали потужним поштовхом до пробудження національної самосвідомості та національної гордості – вони почали пишатися тим, що є українцями.

Вишиванки стали популярним і модним брендом серед різних верств населення, День Конституції і День Незалежності стали загальнонародним святом.

Українці почали усвідомлювати себе громадянами, які здатні впливати на події, що відбуваються в державі. Загальноукраїнська ідентичність набуває рис громадянської ідентичності, що передбачає не тільки усвідомлення себе громадянином цієї країни, але й активну участь у її житті [4, с. 65]. Проте для того, щоб закріпити позитивні зміни у свідомості молодого покоління, потрібно постійно проводити різні заходи для укорінення думки про нашу самобутність, неповторність, героїчність, самовідданість.

У грудні 2013 р., за даними соціологічного опитування Центру Разумкова, вже 95 % опитаних ідентифікували себе як громадяни України; 84,5 % респондентів вважали себе патріотами України (зокрема: у західному регіоні – 94 %; у центральному – 88,5 %; у східному – 81 %; у південному – 72 %) [3].

Як свідчить історичний досвід, без національно – патріотичного виховання молоді неможливо зберегти державу, зокрема націю. Патріотичне виховання покликане формувати в молоді високі моральні якості та ідеали, почуття любові до своєї Батьківщини, потребу в служінні їй. Воно орієнтоване на формування свідомого громадянина, патріота, професіонала, людини зі шляхетними особистісними якостями й рисами характеру, світоглядом і способом мислення, почуттями та поведінкою, спрямованими на саморозвиток.

Патріотизм – суспільно-психологічне і моральне почуття, яке передбачає відданість своїй Батьківщині й любов до неї, бажання захищати її. Патріотизм як одна з яскравих емоційних якостей людини має моральне значення, оскільки проявляється у її громадянській позиції, у дотриманні традицій своїх батьків.

ЛІТЕРАТУРА

1. НАКАЗ МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ № 641 від 16 червня 2015 року Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та

методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/>

2. Ямельницький О. Я. Політична мобілізація населення України: умови та чинники (на прикладі суспільно-політичних подій 2013–2014 рр.) / О. Я. Ямельницький // Панорама політичних студій : наук. вісн. РДГУ. – Рівне : РДГУ, 2014. – С. 145–153.
3. 95 відсотків мешканців України назвали її своєю Батьківщиною – опитування [Електронний ресурс] // Кореспондент. – 2014. – 4 берез. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3314580-95-vidsotkiv-meshkantsivukrainy-nazvaly-yii-svoieui-batkivschynouiu-opytuvannia>.
4. Політичні механізми формування громадянської ідентичності в сучасному українському суспільстві : монографія / [Т. А. Бевз, О. О. Зорич, А. А. Зуйковська та ін.]. – К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2014. – 296с.

Лариса Миколаївна Кузнєцова,

Сумська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів
№ 15 ім. Д. Турбіна, м. Суми, учитель російської мови
та зарубіжної літератури вищої категорії, старший вчитель

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У сучасних суспільно-політичних умовах, коли Україна ціною життя Героїв Небесної Сотні, зусиллями українських військових, добровольців, волонтерів відстоює свободу і територіальну цілісність, пріоритетного значення набуває патріотичне виховання дітей та учнівської молоді.

Події останніх років дають підстави стверджувати, що переважна більшість громадян України, серед яких є і діти, і молодь, виявили високу патріотичну свідомість та міцну громадянську позицію. Тому мета уроків зарубіжної літератури – усвідомлення змодельованого в текстах національного, етнічного і громадянського досвіду; вивчення психоемоційного переживання зображених у них проблем, образів, ідей, які формують громадянські компетенції, зумовлені синтезом національного та універсального.

Значну роль у формуванні громадянської компетентності учнівської молоді відіграє реалізація тісних зв'язків з українською літературою, історією,

національною культурою (художньою), географією тощо. Наприклад, говорячи про ідейну спрямованість героїчних епосів «Пісня про Роланда» не можна не згадати «Слово о полку Ігоревім», адже в обох творах звучить ідея національного єднання, мрія про звільнення рідної землі від ворожої навали, героїзується вірність своєму народові, утверджуються високі людські ідеали: самопожертва, героїзм, відданість своєму обов'язку, мужність, честь, совість; засуджується зло, зрада, розбрат, кровопролиття.

У реалізації принципів громадянської освіти, покликаної готувати молоду людину до відповідального громадянства, велике значення має патріотичний напрям. З патріотизмом органічно поєднується національна свідомість громадян, яка ґрунтується на вихованні поваги молоді до захисників України, вивченні історичних подій Другої світової війни, узагальненні знань з історії, висвітленні невідомих сторінок історії України. Саме такий потенціал мають уроки зарубіжної літератури. [1]

У програмі із зарубіжної літератури збережено її європейський та український вектори. Це чітко прослідковується в її культурологічній, компаративній ліній. Одним із завдань зарубіжної літератури виховання любові до української мови і літератури як органічної частки світової культури, прагнення до збереження рідної мови національних традицій і цінностей. [2]

Під час читання творів зарубіжних поетів в українських перекладах необхідно звертати увагу учнів на майстерність художніх перекладів, барви української мови, розповідаючи про національні традиції, образи, звичаї українського народу, що знайшли відбиток у творах, наприклад: **повісті М. Гоголя «Ніч перед Різдом» чи повісті В.Короленка «Сліпий музикант», Р.М. Рільке «Пісня про правду».** [1]

Українська тема була помітним і значним явищем у розвитку зарубіжної літератури впродовж XIX – XX ст. Образ України, її природа, героїчне минуле були предметом розгляду і творчих пошуків для багатьох письменників: **Миколи Гоголя, Олександра Пушкіна, Джорджа Байрона, Адама Міцкевича, Райнера Марії Рільке та інших.**

Учитель має показати учням особливості втілення української теми в їхніх творах. Інформувати про літературні музеї України та інших країн, здобутки українських письменників та перекладачів творів зарубіжних авторів, багатство української мови й літератури на тлі світової культури. [1]

Крім того, важливо акцентувати увагу на ролі України в житті і творчості митців зарубіжної літератури.

Українські сторінки життя і творчості Адама Міцкевича

Починаючи з 20-х років XIX ст., твори Міцкевича широко відомі в Україні. Ними захоплювалися Т. Шевченко і Леся Українка, М. Коцюбинський та І. Франко. Українською мовою його твори перекладали П. Гулак-Артемовський, Л. Боровиковський, пізніше П. Тичина, М. Бажан і найбільше — М. Рильський.

Київ, Стеблів, потім Одеса, Харків, Крим ... У результаті цієї подорожі з'явилася збірка «Кримські сонети», куди увійшло 18 поезій.

Міцкевича причарувала й волинська природа, яку він оспівав у своїй творчості. Балада «Світязь» — один із найпрекрасніших творів поета, побудований на матеріалі слов'янської історії. [3]

Володимир Маяковський про Україну

2 березня 1924 року в газеті «Пролетарська правда», що виходила у Києві, було надруковано його вірш «Київ». У поезії Маяковський говорить про історію давнього міста. [4]

А у 1926 році В. Маяковський написав чудовий вірш «Долг Украине», в якому він звинувачує російських обивателів в обмеженості знань про Україну і радить їм усім вивчити українську мову та краще пізнати українську культуру.

Українське коріння Володимира Короленка

Життя і творчість Володимира Галактіоновича тісно пов'язані з Україною: народився він у Житомирі, у Рівному навчався у місцевій гімназії, останні 20 років провів у Полтаві. Історія та культура України, талановитість і душевна щедрість українського народу відобразилися у багатьох його творах на українську тематику. Досить згадати «Сліпого музиканта», «Судний день», «У поганому товаристві», «Історія мого сучасника», «Ліс шумить».

Проте Короленко не обмежувався лише написанням творів на українську тематику. Він брав найактивнішу участь у суспільному житті України, допомагав голодуючим, захищав невинно засуджених, боровся проти національної ворожнечі, в роки реакції сміливо виступав проти смертних вироків. [7]

Закоханий в Україну Райнер Марія Рільке

Поет любив мандрувати. У 1907 році Рільке познайомився з Лу Андре Саломе, дочкою генерала російської армії французького походження. Разом з нею він у 1910 році подорожував Росією та Україною. Поет із зацікавленістю знайомився з Києвом, Дніпром, доїхав до Кременчука, Полтави, Харкова. Рільке був вражений красою української природи, народними піснями. Україна змальована ним як чудовий край безмежних просторів із героїчним минулим, багатою історією.

Рільке закохався в Київ, вважав його «близьким до Бога». Особливо багато вражень отримав від Софіївського собору, Києво-Печерської лаври. Враження вилилися у збірки «Часослов» і «Розповіді про Господа Бога». Рільке вражають

кургани, що височіють над степом. Кургани — могили минулих поколінь. Він захоплюється староукраїнською літературою та Гоголем. Пошуки духовного провідника приводять Рільке до Канева, на могилу Т. Г. Шевченка. [3]

Українські адреси Анни Ахматової

«Я народилась 11(23) червня 1889 року під Одесою. Мій батько був інженер-механік флоту», — так починаються спогади російської поетеси Анни Ахматової. З Україною пов'язано багато її спогадів та віршів. У Києві вона закінчила гімназію, одружилася, почала писати вірші. Київські святині — Софійський Собор, Лавра - згадувала вона неодноразово.

Тричі бувала Анна Андріївна на Поділлі — у Слобідці Шелеховській. Тут жили її мати й тітка, тут вони й поховані. Анна Ахматова якось зізналась українському поетові Миколі Бажану: «А ви знаєте, в мене ж є українська кров. Мій батько — родом з козацької старшини. Народилася в Одесі, в Києві закінчила гімназію. Там зустрілася з українською мовою, але зустріч була поверхова».

Зв'язки О.С.Пушкіна з Україною

Українські краєзнавці підраховали, що поет здійснив 18 поїздок Україною, побував у 124 населених пунктах Чернігівської, Полтавської, Катеринославської, Херсонської, Київської та Волинської губерній.

Взимку 1820-1821 року Пушкін, незважаючи на заборону, прибув до Києва. Софійський собор та Києво-Печерська лавра справили на поета величезне враження, які згодом лягли в основу сюжету поеми "Полтава". Відвідання могили князя Олега надихнули на створення "Пісні про віщого Олега" та написання поеми "Руслан і Людмила".

Час південного заслання став продуктивним періодом для Пушкіна-поета. Тут він написав чимало віршів, поеми "Кавказький бранець", "Брати-розбійники", "Бахчисарайський фонтан", почав поему "Цигани" й роман у віршах "Євгеній Онєгін"..

В Одесі Пушкін пережив високе і палке кохання до однієї жінки. Через багато років у Петербурзі він зустріне її, і тоді з'явиться прекрасний вірш «Я вас кохав...»(1829). [5]

Цікавим фактом є те, що дружина поета, Наталія Гончарова, була праонукою знаменитого українського гетьмана Петра Дорошенка.

Україна в житті та творчості Михайла Булгакова

Михайло Опанасович Булгаков народився 3 (15) травня 1891 р. у Києві і Київ займав особливе місце в житті та творчості письменника. Про це він сказав у ліричному нарисі "Київ-місто". Андріївський узвіз, 13, де впродовж тривалого часу мешкала родина Булгакова і де відбувалася дія "Білої гвардії" та

"Днів Турбіних", перетворено на літературно-меморіальний музей, відомий у Європі.

«Ах, які зірки в Україні. От майже сім років живу в Москві, а все ж таки тягне мене на батьківщину. Серце щемить, хочеться іноді болісно в поїзд... і туди. Знову побачити яри, занесені снігом, Дніпро... Немає гарнішого міста на світі, ніж Київ», — скаже в оповіданні «Я убив» доктор Яшвін, у якому легко вгадати автора. [6]

Гоголь і Україна

Народився 20 березня (1 квітня за новим стилем) 1809 року в селі Великі Сорочинці (зараз Миргородський район Полтавської області, Україна). Дитинство майбутнього письменника минуло в селі Василівці (тепер Гоголеве) в маєтку батьків.

Навчався в Полтавському повітовому училищі, а потім у Ніжинській гімназії вищих наук, де вперше виступив на сцені гімназійного театру як актор і режисер-постановник вистав «Едіп в Афінах», «Урок дочкам», «Лукавін» та багатьох інших.

У 1828 році Гоголь переїхав до Петербурга. Все своє життя Гоголь захоплюється історією, культурою України, що знаходить свій відбиток у його творах : «Вечори на хуторі біля Диканьки», «Миргород», «Басаврюк, або Вечір проти Івана Купала», «Тарас Бульба» .

«...поет і тоді залишається національним, коли він пише про чужі події і чужі історії... Бо не мова визначає (хто ти за національністю), а погляд...» - так писав Микола Гоголь – людина, яка стала великим російським письменником, але з таким глибоким українським корінням. [7]

Україна щиро шанує свого видатного земляка. Пам'ятники споруджені у містах і селах. Меморіальні музеї у Сорочинцях, Миргороді, Ніжині, Києві.

Знайшов своє кохання в Україні

У 1832 р. письменник отримав листа, що надійшло з Одеси за підписом «Іноземка» з приводу його роману «Тридцятирічна жінка». Авторка послання була багата польська поміщиця Евеліна Ганська, власниця маєтку у Верхівні, поблизу Бердичева. «Я побачив малий Лувр, грецьку святиню, позолочену призахідним сонцем, що височіла над долиною, третьою долиною по дорозі від кордону», - таке залишив нам враження про село Верхівня Оноре де Бальзак.

У 1850 році Бальзак за 5 місяців до своєї кончини повінчався з Евеліною в Бердичеві. Одним зі свідків був граф Георг Мнішек, з родини російської цариці Марини Мнішек. Після церемонії Бальзак заявив Евеліні: «Ура! Я зробив те, чого не зміг Бонапарт! .. У твоїй особі я підкорив Росію». [3]

«У мені тече українська кров...»

«Україна дорога і близька моєму серцю. Я люблю її літературу, музику і прекрасну пісню, сповнену чарівної мелодії. Я люблю український народ, який дав світові такого титана, як Тарас Шевченко», — писав А. Чехов А. Кримському. – Що за місця! Я просто зачарований! Крім природи, ніщо так не вражає в Україні, як народне здоров'я, високий ступінь розвитку селянина, котрий і розумний, і музикальний, і тверезий, і моральний, і завжди веселий», — записав А. Чехов після подорожі по Україні. Антон Павлович приїхав до Ялти 1898 року в зв'язку з погіршенням стану здоров'я, побудував тут власний будинок. Навколо нього письменник розбив парк, у якому було 180 видів рослин. Кримські враження згодом увійдуть в оповідання "Довгий язик", "Дама з собачкою", "Архієрей", "Студент", "Нова дача", "Душечка", "Наречена", п'єси "Три сестри" та "Вишневий сад".

Родина Чехова має глибоке українське коріння - його бабуся по батьковій лінії Є.Шимко була українкою (Таганрог). У дитячі роки українська мова постійно звучала в родині Чехових.

Навесні 1887 р. він подорожував по Донецькому краю, у 1888–89 рр. двічі проживав під Сумами: мандрував, спостерігав народне життя, працював над прозою та драматургією. В Сумах Харківської губернії в садибі Линтварьових, де Чехов жив на своїй літній дачі 1888 року, він жадібно вбирав звуки й фарби нового для себе життя, працював над оповіданнями і п'єсами. Чехов бачив у погідній сумській природі і нехитрому житті втілення духовної чистоти, цілісності і доцільності – все, чого так шукатимуть і за чим тужитимуть його герої. Сумські враження використані в оповіданнях "Іменини", "Нудна історія", п'єсах "Леший" та "Чайка".

«У мені все-таки говорить хохлацька кров» (лист Чехова до Суворіна, 31.03.1892). [7]

Готуючись до уроків вивчення біографії письменника, ефективною буде дослідницька робота учнів, використання методу проектів. Це сприятиме національній самоідентифікації учнів, усвідомленню ними національних цінностей та необхідності їх збереження в умовах глобалізації світу.

Презентація за посиланням: <https://docs.google.com/presentation/d/1i-7ojJEFwmvXgLsxvijtCeTUyqLpI5cef7JhcopKeeE/edit?usp=sharing>

ЛІТЕРАТУРА

1. НАКАЗ МОНУ № 768 від 16 липня 2015 року «Про національно-патріотичне виховання в системі освіти».

2. Світова література. 5–9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. - К.: Видавничий дім «Освіта», 2013.
3. Луценко О.В. Зарубіжні письменники і Україна // Зарубіжна література в школі. – 2015, №13 -14.
4. Клименко Ж. В. Взаємопов'язане вивчення зарубіжної та української літератур у 5-8 класах загальноосвітньої школи: К., 2009
5. Мацапура В.І. Українська тема у творчості Пушкіна // Зарубіжна література в навч.закл. – 2014, №11
6. Хінкулов Л.Ф. Письменник жив у Києві : (літ. - критич. розповіді). - К. : Дніпро, 2012. - 350 с.
7. Ковбасенко Ю.І. Про місце і роль предмета „Зарубіжної літератури” в системі літературної освіти української школи та про шляхи підвищення ефективності його викладання. Всесвітня література. – 2016, №11.

Ольга Володимирівна Курган,

КЗ «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», методист навчально-методичного відділу моніторингу якості освіти та ЗНО

МОНІТОРИНГОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Становлення української державності, формування громадянського суспільства, зміни в системі освіти визначають основні напрями виховної роботи з учнівською молоддю, передбачають модернізацію навчально-виховного процесу та актуалізують національно-патріотичне виховання.

Надзвичайно важливими для сьогодення звучать слова Ліни Костенко, що «**в дитинстві** відкриваєш материк, котрий назветься потім – Батьківщина».

Навчальний заклад – це складна соціально-педагогічна система, що повинна формувати інтелектуальну, творчу особистість, здатну жити і творити в умовах, що постійно видозмінюються і розвиваються, забезпечуючи прогрес культурного розвитку країни. Для подолання протиріч між темпами суспільного й індивідуального соціально-культурного розвитку, сучасні навчальні заклади потребують освоєння і впровадження нових технологій та інновацій. Успішним може бути лише той заклад, у якому створено цілеспрямовану виховну систему роботи, що опирається на сучасні запити

держави та в якому задіяні всі суб'єкти виховного процесу, готові до практичної реалізації цієї системи.

Щоб прогнозувати свою діяльність, успішно здійснювати організацію та управління не тільки навчальним, але й виховним процесом у сучасній системі середньої загальної освіти все більше стають поширеними моніторингові дослідження. Завдяки ним визначається точна й об'єктивна інформація про поточний стан навчально-виховного процесу, що дає змогу вчасно здійснювати корекцію діяльності вчителя та навчання учнів. Формування національної системи оцінювання і моніторингу якості освіти є однією з важливих передумов цілеспрямованого підвищення якості освіти в Україні.

З метою реалізації Концепції національно-патріотичного виховання, відповідно до наказу Департаменту освіти і науки Сумської обласної державної адміністрації, відповідно до Плану заходів Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти щодо посилення роботи з національно-патріотичного виховання у навчальних закладах області і на замовлення регіональних органів управління освітою навчально-методичним відділом моніторингу якості освіти та ЗНО було проведено у загальноосвітніх навчальних закладах усієї області моніторингове дослідження стану організації національно-патріотичного виховання.

У ході дослідження планувалось обґрунтування та реалізація системної діагностики якості процесу національно-патріотичного виховання на рівні загальноосвітнього навчального закладу; отримання об'єктивної інформації про стан організації та проведення виховної роботи з питань означеного напрямку; здійснення порівняльного аналізу результатів моніторингу. Для досягнення даної мети були поставлені завдання, які передбачали аналіз досліджуваної проблеми, дослідження сформованості в учнів ціннісного ставлення до суспільства і держави; розробку діагностики, проведення моніторингового дослідження, обробку й узагальнення отриманих результатів, надання рекомендацій стосовно поліпшення роботи з національно-патріотичного виховання на місцях. Ураховуючи мету і завдання дослідження, була сформована вибірка, яка охоплювала всіх учнів 4-х та 10-х класів, заступників директорів з виховної роботи (осіб, які відповідають у закладі за виховну роботу) і всіх класних керівників указаних паралелей класів загальноосвітніх навчальних закладів I-III ступенів. Питання анкет були розраховані на відображення різних аспектів досліджуваної проблеми.

У дослідженні взяли участь **5862** респондентів загальноосвітніх навчальних закладів I-III ступенів всієї області. Із них 311 – класних керівників 4-х і 10-х класів загальноосвітніх навчальних закладів, 130 заступників директорів з виховної роботи (осіб, які відповідають у закладі за виховну

роботу), 3475 учнів четвертих класів загальноосвітніх навчальних закладів і 1946 учнів десятих класів.

Результати дослідження дозволили визначити, що у навчальних закладах області робота з національно-патріотичного виховання здійснюється комплексно – через навчальний процес і позакласну виховну роботу (за визначенням всіх класних керівників, всіх заступників директорів з виховної роботи і 85% учнів десятих класів) (діаграма 1).

Діаграма 1

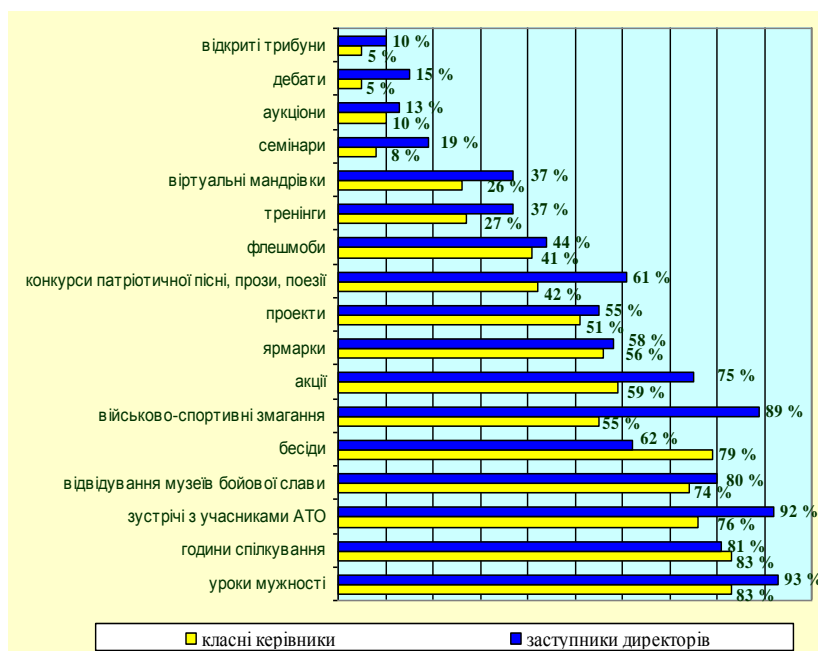

У процесі реалізації Концепції національно-патріотичного виховання, педагоги області спрямовують зусилля на виховання свідомого громадянина, патріота України. Відповіді переважної кількості респондентів свідчать про ґрунтовно розроблену, системну роботу навчальних закладів Сумської області щодо національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Учні беруть участь у заходах патріотичного спрямування районного (міського), обласного, всеукраїнського та міжнародного рівнів.

З метою національно-патріотичного виховання учнів в умовах полікультурного суспільства педагоги області використовують різні засоби. Більшість застосовують проведення системи виховних позаурочних заходів, яка охоплює цикл народних, релігійних, родинних звичаїв і свят, збирання інформації про історію свого роду; введення краєзнавчого і народознавчого матеріалу в роботу з учнями; використання творів мистецтва народної тематики, фольклору, виховання засобами праці, табори праці та відпочинку, аукціони, ярмарки, проведення операцій «Турбота», «Милосердя».

Ефективність національно-патріотичного виховання в системі виховної роботи класного колективу значною мірою залежить від спрямованості виховного процесу, методів і форм його організації. Найчастіше класні керівники і заступники директорів використовують: уроки мужності, години спілкування, зустрічі з учасниками АТО, відвідування музеїв бойової слави, бесіди, військово-спортивні змагання, акції, ярмарки, проекти, конкурси патріотичної пісні, прози, поезії. Проведене анкетування виявило недостатню обізнаність у сучасних інноваційних формах та методах національно-

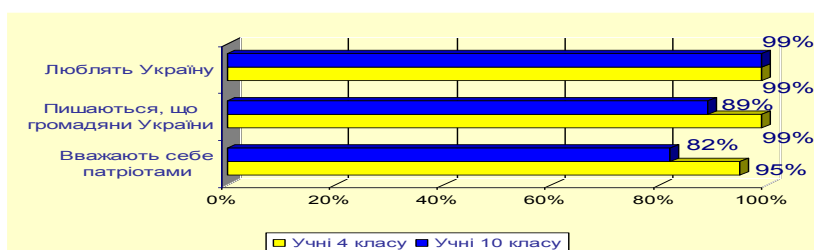
патріотичного виховання учнів, або невміння застосовувати їх у навчально-виховному процесі. Респонденти, в основному, називають традиційні усталені форми, не до кінця використовуючи потенціал сучасних – таких як флешмоби, тренінги, віртуальні мандрівки, семінари, аукціони, дебати, відкриті трибуни (діаграма 2).

Діаграма 2

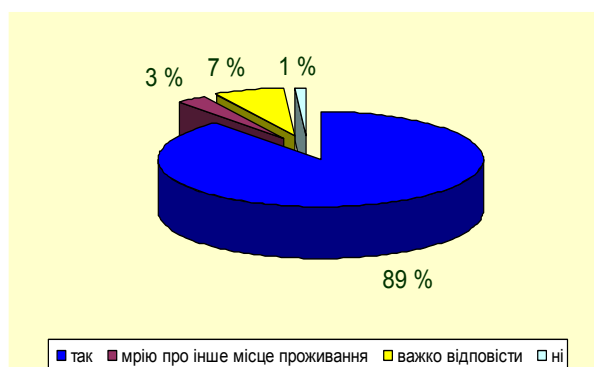
Дослідження було спрямоване на вивчення думки серед учнів щодо їх ставлення до країни, державних та неофіційних символів України; рівня самоідентифікації і толерантності.

Слід констатувати, що загалом учні як 4-х так і 10-х класів налаштовані патріотично. Так, 95% четверокласників і 82% десятикласників вважають себе патріотами, 99% і 89% респондентів (відповідно) пишуться тим, що вони є громадянами України, 99% опитаних обох категорій люблять свою країну (діаграма 3).

Діаграма 3

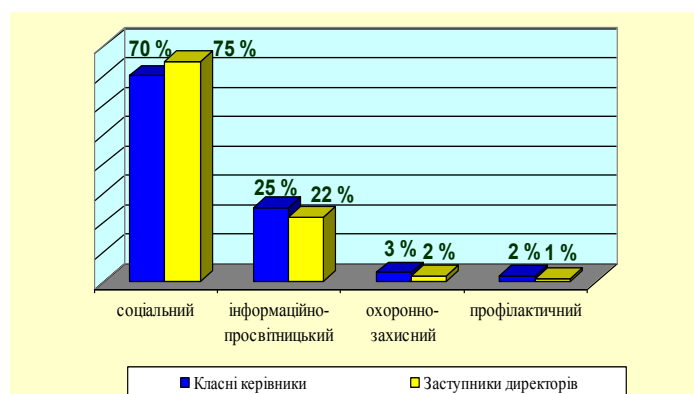
Окремо вивчалася питання, чи пов'язують десятикласники свої життєві перспективи з Україною. Більшість (89 %) відчують свою причетність до майбутньої долі рідного краю і задоволені тим фактом, що живуть в Україні (діаграма 4).

У навчальних закладах області проводиться широкий спектр дій національно-патріотичного спрямування: зустрічі з учасниками АТО та їх родинами; вшанування героїв Великої Вітчизняної війни; благодійні акції, ярмарки, концерти з метою збору коштів на підтримку військових; заходи, що прославляють мужність та героїзм захисників України як з історичного минулого, так і нинішніх воїнів-героїв, до Дня Перемоги, Українського козацтва, Збройних Сил України, Захисника Вітчизни; відзначення річниці Революції Гідності; вшанування жертв голодомору; заходи туристично-краєзнавчого, екологічного, народознавчого, етнографічного спрямування та багато іншого).

У складний для нашої країни час у навчальних закладах області досить активно проводиться волонтерська діяльність як серед педагогів, так і серед учнів під керівництвом учителів направлена на допомогу воїнам Збройних Сил України, Національній гвардії, переселенцям зі Сходу, Криму (про що відмітили 97% класних керівників, 98% заступників директорів та 84% учнів десятих класів).

Цей вид діяльності здійснюється у декількох напрямках: соціальному, інформаційно-просвітницькому, охоронно-захисному, профілактичному (діаграма 5).

Діаграма 5

Отже, моніторингове дослідження допомогло отримати об'єктивну інформацію про стан національно-патріотичного виховання та його якість у загальноосвітніх навчальних закладах Сумської області. На основі аналізу дослідження були зроблені висновки і надані рекомендації стосовно поліпшення роботи означеного напрямку виховання, які можуть бути використані в методичній діяльності районними (міськими) методичними кабінетами та безпосередньо в організаційно-методичній роботі загальноосвітніми навчальними закладами.

Наталія Григорівна Курило,
КУ СЗОШ №24,
учитель української мови та літератури

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА ЯК ЗАСІБ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Презентація за посиланням:

<https://docs.google.com/presentation/d/1Z4Xt5FF0J4Ue04kbiyJKCcdvpaIScScU7JO2gDjhbAc/edit?usp=sharing>

Лариса Миколаївна Левченко,
Слоутський навчально-виховний комплекс:
загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів,
дошкільний навчальний заклад "Волошка"
Глухівської районної ради Сумської області, педагог організатор

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В СЛОУТСЬКОМУ НВК

Посилання на відеоматеріали:

<https://youtu.be/saxp0tM6quQ>

<https://youtu.be/f3wpadYVPCI>

Кирило Євгенович Лєгєзє,
Олєшнєнськїй навчальнo-виховний комплекс
їменї Героя Радєнськoгo Союзo Степанa Дoлгoгo

УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ 1917 – 1921 РОКІВ: НАПРЯМКИ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ БОРОТЬБИ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ І СОБОРНІСТЬ УКРАЇНИ, ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ ТВОРЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВНОСТІ Й УЧАСНИКІВ ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ ХХ СТОЛІТТЯ

Вивчення теми: «Українська революція 1917 – 1921 років» посідає важливе місце у вивченні історії України. Можна сказати, що події тих років стали підсумком діяльності борців за українську самобутність XVII – XIX століть. Всі ті науковці, політичні та соціальні організації виводили одну просту істину – український народ має право власноруч будувати своє майбутнє, без втручання закордонних «друзів». Так історично склалося, що наша держава постійно перебувала під владою іноземних країн, а перед самими подіями початку ХХ століття знаходилася у складі Австрійської та Російської імперій. Ці могутні держави тримали Україну в залізних обіймах, тому шансів на здобуття незалежності майже не було. Саме через це, на початку боротьби, багато українських діячів виборювали для нашої держави хоча б автономні права, добре розуміючи, що ніхто не дозволить українцям бути повноправними господарями власної землі. Історія часто змінює потік подій і те, що здавалося неможливим, з плином часу стає реальністю. Перша світова війна, кривава бійня народів, стерла з лиця землі ненависні для України імперії. Австрія та Росія загрузли у внутрішніх проблемах, тому борці за незалежність отримали історичний шанс досягти своєї мети. З історії ми знаємо, що українські патріоти програли той нелегкий бій і вся територія нашої держави опинилася під владою нової імперії того часу – Радянського Союзу. Але, беззаперечно, події 1917-1921 й сьогодні мають вагомє історичнє значення. Можна навіть сказати, що створення та існування УНР – це поріг перед 1991 роком, коли українці у повному сенсі отримали власну державу. Без 1917 крок до 1991 року був би неможливий, адже саме за доби УНР був покладений фундамент української державності .

У шкільній програмі курсу історії вагомє місце посідають такі українські діячі як М.Грушевський, С. Петлюра, В.Винниченко. Саме ці люди стали лідерами українського руху 1917 – 1921. М. Грушевський – не лише голова Центральної Ради, а й головний теоретик історії України. Його роботи лягли в основу сучасного вивчення історії нашої держави. Для вивчення цих постатей виділяється достатньо часу. Досить шкода, що шкільна програма приділяє

незначну увагу до вивчення менш вагомих історичних постатей. До таких людей можна віднести Удовиченко Олександра Івановича. Український військовий і громадсько-політичний діяч. Народився 20 лютого 1887 р. у Харкові. Закінчивши 1908 р. воєнно-топографічну школу в ранзі підпоручика, служив у царській армії, брав участь у першій світовій війні, нагороджений золотою зброєю. У 1916 р.— начальник штабу 26-ї дивізії III Кавказького корпусу, активний учасник українізації його частин. З жовтня 1917 р. — військовий радник С. Петлюри, один із засновників Гайдамацького Коша Слобідської України, а з січня 1918 р. — начальник його штабу. З квітня 1918 р. О. Удовиченко активно працював у Генеральному штабі гетьманської Української держави, був підвищений до рангу полковника. З листопада 1918 р. по березень 1919 р. О. Удовиченко обіймав посаду генерал-квартирмейстера Південно-Західного фронту, координував військові дії Української Галицької і Наддніпрянської армій. Улітку 1919 р. відзначився як командир III Залізничної стрілецької дивізії Армії УНР. У грудні того самого року він потрапив у полон до денікінців, однак утік до Могилева-Подільського, де відновив III Залізничну дивізію і командував нею аж до відходу Армії УНР за Збруч. У польських таборах інтернованих українських військових генерал-хорунжий О. Удовиченко працював генерал-інспектором Армії УНР. У 1924 р. Олександр переїхав до Франції, де з 1927 р. і до кінця життя очолював Товариство вояків Армії УНР, був міністром військових справ і віце-президентом державного центру УНР. О. Удовиченко залишив чимало мемуарних творів, які є цінним джерелом з історії формування українських військ у буремні пореволюційні роки, їх участі в захисті незалежності Української держави. Найвідоміші з них: «Україна у війні за державність» (Вінніпег, 1954) і «Третя Залізна дивізія» (Нью-Йорк, 1971). Помер 19 квітня 1975 р. у м. Ментенон у Франції. [1]

Також активним захисником УНР був Василь Захарович Филонович (15 січня 1894, с. Рогізне, Харківська губернія) —генерал-хорунжий армії УНР. У 1920 році — віце-консул України в Поті, Грузинська Демократична Республіка.

Народився в дворянській родині Захара Семеновича Филоновича і його дружини Марії Георгіївни. У 1903 р. вступив до місцевого реального училища, 1908 р. перейшов до Курської землемірної школи. Під час Першої світової війни закінчив Чугуївське піхотне юнкерське училище. У російській армії служив у чині поручика. Після лютневої революції 1917 став прихильником Української Центральної Ради, брав участь в українізації своєї військової частини. На початку листопада того ж року ним було українізовано 11 сотень у складі 34-ої піхотної дивізії. Наприкінці 1917 р. призначений військовим комендантом Сумського повіту. Організував кінний полк та кілька піших сотень. У січні-лютому 1918-го під час наступу більшовицьких військ на Київ

очолював відтинок фронту Ворожба-Суми-Гайворон. Під час антигетьманського повстання Директорії УНР організував Сумський окремий курінь (1500 багнетів) і приєднався до 4-го полку окремого корпусу Січових стрільців. На початку 1919-го призначений старшиною для окремих доручень при ставці Головного отамана. У цьому ж році брав участь у боях на більшовицькому і денікінському фронтах. У грудні 1919-го в складі групи із 32 старшин направлений у денікінський тил на Катеринославщину для надання допомоги повстанським загонам. Потрапив у полон. Був вивезений денікінцями до Одеси. Втік з полону у Кубанську Народну Республіку, де приєднався до кубанських повстанців. У 1920-му на чолі загону відступив у Грузинську Демократичну Республіку. Був включений до складу української військової місії у Грузинській Демократичній Республіці, обіймав посаду віце-консула УНР в Поті. Восени 1920-го виїхав до Османської імперії, потім через Болгарське царство — до Польської республіки. У 1939-му брав участь у боях військових підрозділів Карпатської України з угорською армією на посаді члена штабу. Під натиском переважаючих сил противника частини Карпатської Січі на чолі з полковником Филоновичем відступили на територію Королівства Румунія. Після видачі румунським урядом січовиків угорським властям він деякий час перебував у концтаборі. Згодом жив у Словаччині, а з 1951-го — у США очолював Союз українських ветеранів, Товариство прихильників УНР. [2]

Слід сказати, що без таких діячів створення УНР було б неможливим. Якщо частіше згадувати про подвиг таких людей, то можна відкрити нові напрямки у вихованні справжніх патріотів.

Багато з наших земляків також приклали неабияких зусиль у боротьбі за право української самобутності в ті нелегкі часи. Діяльність багатьох із них також могла б стати хорошим прикладом для учнів у вимірі національно – патріотичного виховання. Наприклад, Зайцев Павло Іванович. Народився у 1886 році на Сумщині. Вищу освіту здобув у Петербурзькому університеті. Залишившись у Петербурзі, викладав російську, польську, латинську, грецьку, українську мови; при українській громаді проводив літературний семінар шевченкознавства; в Українському клубі читав літературні лекції. Навесні 1917 року Павло Зайцев повернувся в Україну, в Київ, де, будучи членом Центральної Ради та начальником канцелярії Генерального секретаріату освіти (1917), ще й викладав педагогіку в Науково-педагогічній академії, згодом йому довелося стати директором Департаменту загальних справ Міністерства освіти (1919), членом кількох комісій при Академії наук. Зайцев брав активну участь у визвольній боротьбі українського народу цього періоду, був начальником культурно-просвітницького відділу УНР. З 1921 року він - член Ради УНР у

Таранові. Цього ж року Зайцев переїхав до Варшави, де обійняв посаду секретаря дипломатичної місії УНР, а наступні два роки - секретаря Українського Центрального комітету. У Варшаві Павло Зайцев також був співробітником Українського наукового інституту, де і почав видання творів Тараса Шевченка в 16-ти томах (з яких встигло вийти лише 13), для цього видання він підготував монографію "Життя Тараса Шевченка". З 1939 року Зайцева обрали головою комісії шевченкознавства Наукового товариства імені Т.Г.Шевченка. У Польщі з-під пера Павла Зайцева вийшли цікаві праці: "Шевченко і поляки" (польською мовою) та "Т. Шевченко в російських перекладах". У 1941 році Зайцев залишив Польщу, переїхав до Німеччини та оселився в Берліні. Павло Зайцев був обраний членом Української вільної Академії наук в Європі, з 1948 року УВАН довірила йому посаду директора інституту шевченкознавства. У 1963 році Зайцев став деканом філософічного факультету Українського вільного університету. Кілька праць Зайцева лишилися незакінченими: "Етика і естетика Шевченка", "Коментарі до споминів про Шевченка та його сучасників", "Творчість Шевченка". Павло Зайцев помер на чужині, в Берліні, 2 вересня 1965 року, його поховано на цвинтарі Вальдфрідгоф. [3]

Список подібних захисників української державності можна перелічувати досить довго, адже наша історія знає багато таких прикладів. Слід підкреслити, що подвиг подібних людей часто затьмарюється вивченням більш вагомих історичних персонажів. Але їх приклад може стати справжньою знахідкою у формуванні українського патріота. Ми маємо можливість більше розширити кругозір учнів у вивченні національної історії через пізнання невідомих, для середнього школяра, творців української держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Электронный ресурс: <https://www.br.com.ua/referats/Biography/60211.htm>
2. Электронный ресурс: https://uk.wikipedia.org/wiki/Филонович_Василь_Захарович
3. Электронный ресурс: <http://1576.ua/people/3827>

Ольга Анатоліївна Лиштван,
КУ Сумська загальноосвітня школа І-ІІІ
ступенів №6 м. Суми, Сумської області,
учитель початкових класів, «старший учитель»

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сучасна українська школа перебуває в процесі інтенсивного розвитку, плідного пошуку, активізації науково педагогічних ініціатив. Школа покликана стати для учня та вчителя місцем духовного збагачення кожного з учасників навчально-виховного процесу, де формувалася б громадянська зрілість, особиста відповідальність за свій внесок у національно-культурне відродження України, у розбудову держави. Велику роль в цьому відіграє патріотичне виховання молодших школярів.

Історичне джерело патріотизму – століттями й тисячоріччями закріплене існування держав, що формували прихильність до рідної землі, мови, традицій. В умовах утворення націй і утворення національних держав, патріотизм стає складовою частиною суспільної свідомості, що відбиває загальнонаціональні моменти в його розвитку.

Патріотичне виховання в сучасній школі містить взаємопов'язану діяльність вчителя та учня з розвитку сукупності моральних норм та рис поведінки, а саме: повага до Батьківщини, відданість їй, активна праця на благо Вітчизни, примноження трудових звичаїв країни, прагнення до зміцнення честі й гідності своєї держави, любов до рідного краю, дружба з іншими народами, тощо. Школа має невичерпні можливості для здійснення патріотичного виховання. Під час навчального процесу молодші школярі ознайомлюються з історією українського народу, його багатовіковою боротьбою за свої права за незалежність, з багатонаціональною культурою, унікальними традиціями, звичаями та обрядами.

У сучасних умовах розвитку держави надзвичайно актуальним є питання патріотичного виховання юних громадян України. В умовах боротьби за незалежність та територіальну цілісність важливим є виховання в молодшого покоління (зокрема, дітей молодшого шкільного віку) почуття гордості за свою країну, формування національної свідомості, готовності бути гідним громадянином своєї держави. Психологічні аспекти патріотичного виховання молоді розглядалися у роботах І. Д. Бега, Л. С. Виготського, Г. С. Костюка, О. Г. Кочерги, С. Д. Максименко, В. О. Сухомлинського, Л. Н. Тетушкіної та багатьох інших науковців.

М. Стельмахович зазначав, що без опори на українські народні звичаї, виховати справжнього українця не можливо. Тому їх збереження, збагачення і дотримання має доленосне значення як для нації в цілому, так і для кожного українця. «Застосування знань і засобів етнопедагогіки ставить реальний заслін без духовності, національному нігілізму, допомагає дітям усвідомити свою роль як спадкоємців народних цінностей і традицій» [5; 137].

У початкових класах важливого значення набувають такі інтерактивні засоби виховання, як народні обряди та традиції, що спрямовані на розвиток творчого потенціалу особистості, кооперування та гуманізацію стосунків у колективі. Саме під впливом системи народознавчих заходів діти проходять шлях свого розвитку від підсвідомого розуміння своєї етнічної належності у молодшому віці до національної зрілості.

Рідна мова, історія народу, його традиції, звичаї та обряди, зокрема, фольклор, різні види народного мистецтва й художня творчість, народні символи та народна символіка, – все це є тим благодатним ґрунтом, на якому зростає національна свідомість. Звичай, обряд, обрядовість – це способи відтворення національних знань через пошукову діяльність, спрямовану на світорозуміння, а також розуміння свого місця у світі.

Засвоєння, зберігання і розвиток традицій і звичаїв українців є важливим засобом зміцнення національної свідомості. У народі побутує повір'я той, хто забув звичаї своїх батьків карається людьми і Богом. Знання своєї сім'ї охоплює походження батька й матері, їхнє соціальне становище, місце і роль у сімейній ієрархії; родинні зв'язки. З цією метою з учнями починаємо збирати фото найстарших членів родини: прапрадідуєів, прапрабабусь, прадідусів, прабабусь, дідусів, бабусь. Діти не лише приносять фотографії, але й вчать розповідати про членів своїх родин (їх ім'я, по батькові, скільки років прожили, чим займалися). Весь зібраний фотоматеріал кожний учень із своїми батьками оформлює в альбом «Моя родина». Це яскравий альбом з візерунками, малюнками, справжній витвір мистецтва! На уроці кожний учень захищає свій альбом. Ця робота цінна тим, що діти, вивчаючи свій родовід, проймаються великою повагою і любов'ю до тих своїх далеких предків, яких навіть ніколи не бачили. Я намагаюсь підкреслити, що давнім українським звичаєм неодмінно було знати про всіх родичів до 7-го коліна.

Найбільш улюбленою формою залучення дітей до народного джерела є родинні свята. Вони посідають особливе місце у навчально-виховному процесі. Це ніби підбиття підсумків великої роботи, яка проводиться заздалегідь.

Вивчаючи народні традиції, діти починають цікавитися історичним минулим українського народу. Відроджується культура рідного народу, входять в життя прадавні ігри дітей. Вивчення фольклору допомагає розвинути

творчі нахили учнів, спонукає їх до пізнавальної активності, є запорукою виховання любові до рідної української мови, до рідної української землі.

У сучасній педагогіці активності набуває метод проектів як освітня технологія, метою якого є орієнтування учня актуалізацію власного життєвого досвіду і набуття на його основі нового.

Саме використання народних традицій, обрядів у навчанні, через цілеспрямованість і підпорядкованість цього навчання власним уподобанням молодших школярів – одна з важливих ідей сьогодення.

Відображення народознавчого аспекту в навчально-виховному процесі можуть бути сформовані відповідно до народного календаря. Однією з форм цього аспекту є проведення шкільних декад, в організації яких учитель використовує засоби виховного впливу різних видів мистецтв, що розкривають природні здібності кожного школяра. Проведення таких тематичних декад у початковій школі сприяє формуванню певних знань про народ, особливості його трудової діяльності й побуту, матеріальну та духовну культуру, історичний досвід і нинішній спосіб організації життєдіяльності, його традиції, звичаї, знання про родовід, отчий край тощо.

Як свідчить практика, використання в проектній діяльності учнів народних традицій є доцільною та цікавою для молодших школярів формою інтерактивного навчання. Адже вона розвиває інтелектуальні здібності, формує творчий підхід до проблеми, сприяє самовираженню та розвитку самостійності, стимулює пізнавальну активність молодших школярів, поглиблює знання та виховує повагу до українських традицій, формує патріотичні почуття у дітей.

Міцна нація починається з міцної родини, де дітям переходить мудра наука любові, довіри, взаємної вимогливості і відповідальності. Виховувати патріотичні почуття вчителю початкових класів необхідно з обговорення зі школярами психологічних аспектів сутності родини та її місця в житті дитини, взаємовідносин учнів з рідними, уміло поєднуючи бесіду з використанням відповідних психологічних вправ і завдань.

Саме з родини починається життя людини, відбувається формування її як громадянина. Це природний осередок найглибших людських почуттів, де дитина засвоює основи моралі, у ньому особливо сприйнятливо сприймаються звичаї та традиції, рідна природа, спогади старших.

Родина є найстародавнішим соціальним інститутом, вона є необхідним компонентом соціальної структури будь-якого суспільства, що виконує багато соціально-значущих функцій, відіграє важливу роль у суспільному розвитку. В ній відбувається первинна соціалізація і виховання дітей аж до досягнення ними громадянської зрілості [3, 178].

Тому робота вчителя початкових класів з патріотичного виховання молодших школярів має починатися з формування патріотичних почуттів дитини до власної родини, що має виражатися не лише на словах, а і у вчинках учня.

Засобами патріотичного виховання можуть бути як особистий приклад вчителя початкових класів (оскільки молодший школяр відчуває велику довіру до вчителя, педагог своєю особистістю формує стійке уявлення дитини про моральність і патріотизм), так і зразки поведінки, демонстровані довколишніми людьми, вчинки, описувані як нормативні і високо оцінювані в педагогічній, художній, публіцистичній та іншій літературі, засобах масової інформації, правильно підібрані психологічні вправи та завдання.

Матеріали за посиланнями:

розробка виховного заходу «Родинне свято мови» –

https://docs.google.com/document/d/1_U-sHS06w_9qTWDp8hcWRgUpirLpSiAILy7WS2LNW8U/edit?usp=sharing

фотографії –

<https://drive.google.com/drive/folders/0B25RqinygI0CcnY3TVNnVGhyQ00?usp=sharing>

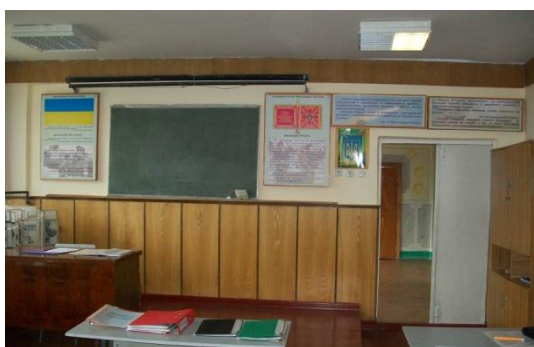
ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Психологічні джерела виховної майстерності [Текст] : навч. посіб. - К. : Академвидав, 2009. - 248 с.
2. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: / О.І. Пометун, Л.В.Пироженко. – К.: Видавництво. А.С.К., 2004. – 192с.
3. Прасол Д. В. Психодіагностика та корекція в роботі шкільного психолога: методичний посібник / Д. В. Прасол. — Миколаїв : Кріт, 2009. — 214 с.
4. Стефанік С.К. Українське народознавство (Практичне народознавство): Навч. пос. - 2-е вид., доповнене. - Харків: БНН, 2003. – С.6-44.
5. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка: [Текст] : навч. посіб. – К.: ІСДО, 1996. – 286 с.

Валентин Рафайлович Лісовський,
Навчально-методичний центр профтехосвіти
у Чернігівській області, методист

КОНКУРС КАБІNETІВ З ПРЕДМЕТУ «ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ» ТА ЙОГО РОЛЬ У СТВОРЕННІ ЕФЕКТИВНОЇ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

Одним із виховних завдань Концепції національно-патріотичного виховання є військово-патріотичне виховання молоді, спрямоване на підготовку її до оволодіння військовими професіями, формування готовності до служби в армії, задоволення інтересів підростаючого покоління у постійному вдосконаленні своєї підготовки до захисту Вітчизни; мотивацію молоді до військової служби. Це одне з завдань навчального предмета «Захист Вітчизни». Якість виконання виховних та навчальних завдань залежить від стану матеріального забезпечення викладання предмета, а саме навчального кабінету.

У зв'язку з військовою агресією щодо України та з метою зміцнення обороноздатності держави через підвищення рівня викладання предмета «Захист Вітчизни» у загальноосвітніх навчальних закладах, необхідно сприяти укомплектуванню кабінетів предмета «Захист Вітчизни» в ПТНЗ навчальною зброєю, муляжами зброї та боєприпасів, засобами індивідуального захисту (протигази) для більш якісного викладання предмета та військово-патріотичного виховання молоді.

Згідно з спільним планом роботи Управління освіти і науки Чернігівської облдержадміністрації та НМЦ ПТО у Чернігівській області та з метою удосконалення, розвитку матеріально-технічної бази з предмета «Захист Вітчизни», інтенсифікації навчально-виховного процесу з предмета, покращення військово-патріотичного виховання, виявлення, узагальнення і розповсюдження кращого досвіду створення навчально-методичного забезпечення викладання предмета «Захист Вітчизни» відповідно до наказу Управління освіти і науки Чернігівської облдержадміністрації № 80 від 06.03.2015 року потягом другого півріччя 2015 року був проведений огляд-конкурс кабінетів. Основними завданнями огляду-конкурсу були: - аналіз стану матеріально-методичної бази кабінетів; - виявлення та поширення досвіду роботи кращих кабінетів ПТНЗ області.

У конкурсі взяли участь 14-ть професійно-технічних навчальних закладів області.

Підсумовуючи результати огляду, журі засвідчило, що зміст плануючої документації, відповідає навчальній програмі «Захист Вітчизни» (для навчальних закладів системи загальної середньої освіти), затвердженої наказом МОН України від 27.08.2010 р. № 834, зі змінами згідно з наказом МОН України від 29.05.2014 № 657.

Усі кабінети відремонтовано, оновлене оформлення, створено нові експозиції постійного характеру у восьми кабінетах області. Слід відзначити естетичний вигляд кабінетів у Сокиринському професійному аграрному ліцеї, Чернігівських професійних ліцеях залізничного транспорту, побуту, будівельному, Щорському вищому професійному училищі лісового господарства. Робочі місця викладача та учнів облаштовані згідно з положенням про навчальні кабінети загальноосвітніх навчальних закладів (наказ МОН України від 20.07.2004р. № 601). Відповідають правилам безпеки та мають відповідну документацію.

Кабінети забезпечені ІКТ. Системні блоки або ж ноутбуки є у більшості кабінетів, мультимедійні проектори у навчальних закладах переважно загального користування. Повністю забезпечені мультимедійними комплексами, що встановлені стаціонарно, з дотриманням правил безпеки кабінети Чернігівського професійного ліцею залізничного транспорту, Дігтярівського професійного аграрного ліцею.

Журі, в цілому, відзначило певну роботу викладачів зі систематизації та удосконалення навчально-методичного забезпечення викладання предмета: навчальними програмами, підручниками, навчальними та методичними посібниками. За розділами програми поповнюється база навчально-наочних посібників: відеофрагментів, презентацій до уроків тощо. До прикладу: у Ніжинському професійному ліцеї побуту і сервісу - 8 відеопосібників, 39 презентацій; у Чернігівському професійному будівельному ліцеї відповідно- 34 і 46, у Дігтярівському професійному аграрному ліцеї – 9 та 66, Чернігівському професійному ліцеї залізничного транспорту – 9 і 18. Викладачами розроблений певний роздатковий матеріал до уроків. У всіх кабінетах оформлені паспорти комплексного методичного забезпечення. Додатково кабінети оснащені фаховими журналами, бібліотечкою суспільно-політичної, науково-популярної, довідково-інформаційної літератури, розробками відкритих уроків та виховних заходів, краєзнавчими матеріалами.

Планами роботи кабінетів передбачена робота з військово-патріотичного виховання: зустрічі з воїнами-учасниками АТО, ветеранами Другої світової війни, спортивно-військові свята та заходи до визначних дат, гурткова робота, оформлення тематичних альбомів.

На базі кабінетів працюють предметні гуртки. Журі відзначило плани роботи гуртка «Волонтер» Чернігівського професійного ліцею побуту, «Пошук» Дігтярівського та «Влучний постріл» Сокиринського професійних аграрних ліцеїв. У кабінеті Чернігівського професійного будівельного ліцею зібрана інформація щодо учнів-випускників ліцею, які загинули під час воєнних дій на сході України за незалежність Батьківщини. Гуртківцями Дігтярівського професійного аграрного ліцею виготовлено стенд «Герої поруч з нами» про односельців - бійців АТО.

У кабінеті Чернігівського професійного ліцею залізничного транспорту створена вітрина, де розміщені матеріали краєзнавчого характеру: зразки старовинної зброї, військового одягу, амуніції, нагород тощо.

За результатами роботи журі переможцями визнано:

I місце – кабінети Дігтярівського професійного аграрного ліцею, завідувач Олексієнко Валерій Якович;

Чернігівського професійного ліцею залізничного транспорту, завідувач Бойко Ігор Іванович;

II місце – кабінети Чернігівського професійного будівельного ліцею, завідувач Шевченко Сергій Васильович;

Чернігівського професійного ліцею побуту, завідувач Боровик Альона Василівна;

III місце – кабінет Сокиринського професійного аграрного ліцею, завідувач Павленко Віталій Миколайович.

Визнано лауреатом кабінет Щорського вищого професійного училища лісового господарства, завідувач Силенок Сергій Вадимович.

Завідувачі кабінетів-переможців та кабінета-лауреата конкурсу нагороджені грамотами Управління освіти і науки Чернігівської обласної державної адміністрації.

Директорам навчальних закладів, кабінети яких відзначені дипломами, оголошена подяка.

Кращий досвід роботи викладачів узагальнений та поширений з метою його впровадження у інших ПТНЗ області.

Ознайомитись з досвідом за посиланням: <https://goo.gl/4qTD92>

Кабінет предмета “Захист Вітчизни” є не тільки навчальним класом для занять, але й місцем для проведення позакласної роботи з цього предмета.

Робота кабінет з предмету «Захист Вітчизни» відіграє велику роль у створенні ефективної виховної системи національно-патріотичного виховання молоді.

Володимир Анатолійович Любвий,
помічник ректора Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Особливістю реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання (НПВ) в національному педагогічному університеті є впровадження методологічної бази виховної роботи на підставі рекомендацій та норм чинного законодавства з врахуванням сучасних педагогічних технологій, спрямованих на розвиток особистості як вихованців/студентів, так і педагога-вихователя-викладача. Не виключно виховання студентів, які формують у собі риси сучасного педагога, а утворення чіткого розуміння сутності організації процесу

(яким чином) ведення національно-патріотичного виховання в освітніх закладах, в громадській роботі тощо. В зв'язку з цим першочерговим завданням у сфері проведення заходів з НПВ є:

- персоніфіковане ознайомлення студентів і викладачів з пакетом відповідного наказу МОНУ, з Указом Президента України про Стратегію НПВ;
- обговорення матеріалів у форматі кураторських тематичних годин, «круглих столів» в межах кафедр, факультетів, університету;
- участь у регіональних та загальноукраїнських заходах, пов'язаних з процесом імплементації нормативно-правової бази НПВ в освітньому середовищі;
- освітньо-масові тематичні заходи в рамках Комплексного плану виховної роботи з елементами інноваційності та кооперації (участі представників громадянського суспільства, інших ВНЗ, установ місцевої влади, освіти тощо).

Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей» (2016) передбачає розвиток такої системи освітнього впливу, яка б дозволяла виховувати особистість, патріота/патріотку і інноватора/інноваторку. Вимога до сучасного викладача/вчителя/педагога в зв'язку з цими обставинами формулюється наступним чином: не допускати помилок радянського та пострадянського виховання, застосовувати кращу практику і досвід демократичної освіти, формування національного світогляду і патріотизму. Перелік компетентностей майбутнього педагога ідентичний до компетентностей викладача і базується на світогляді НПВ перш за все. Як це формувати, як виховувати? Професор Острозької академії **Дмитро Шевчук**, наприклад, видає такий рецепт: «У цій новій ситуації викладач має стати лідером, котрий веде за собою студентів, сам навчається разом з ними. Для цього потрібно розвивати критичне мислення, проєктивну діяльність, міждисциплінарність» (газета «День», № 81-82 від 13.05.16).

Професор Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка **Омелян Вишневський** зазначає, що «в основі будь-якого народу міститься природна потреба у самозбереженні, самовдосконаленні, самоствердженні шляхом розбудови власної держави. Через це будь-яке виховання завжди має бути національним». Він наголошує, що «національне виховання – це участь дитини в духовному, культурному та господарському розвитку свого народу, в творенні культурних вартостей» [1].

Першочерговим завданням у цьому зв'язку є методична підготовка майбутніх вчителів до практики НПВ, створення умов для формування національної свідомості як суцільної ознаки громадянського простору країни. Рушійною силою усіх шкільних інновацій є і завжди буде особистість педагога, він виступає носієм освітніх і суспільних змін. **К. Ушинський** зазначав:

«Вихователь, що стоїть на рівні з сучасним ходом виховання, відчувається живим, діяльним членом великого організму, який бореться з нещастям та вадами людства, посередником між усім, що було благородного й високого в минулій історії людей, і поколінням новим, охоронцем святих заповітів людей, які боролися за істину і за благо. Він відчувається живою ланкою між минулим і майбутнім, могутнім ратоборцем істини й добра, і усвідомлює, що його справа, скромна зовні, – одна з найважливіших справ в історії, що на цій справі ґрунтуються царства і нею живуть цілі покоління» [5, с. 46].

Основними принципами підготовки педагогів до здійснення національно-патріотичного виховання учнів є: діагностичний підхід до визначення змісту методичної роботи; системний підхід до організації методичної роботи; випереджальний характер методичної підготовки; практична та адресна спрямованість методичної роботи; толерантність, демократичність, гуманність та партнерство; самореалізація особистості; розвиток творчого потенціалу особистості педагога [3].

Кожен навчальний заклад впроваджує ті технології, форми, методи, які найкраще сприятимуть реалізації виховного потенціалу закладу та створюватимуть умови для формування й становлення учня як громадянина-патріота, здатного розбудовувати та захищати суверенну Україну, творити себе і своє життя. «Ніхто в Європі не чекає України, котра не має обличчя, котра не має мови, стилю. Про що ми будемо говорити їм – про наш Чорнобиль?» (Є. Сверстюк). Чітку настанову на шляху впровадження національно-патріотичного виховання дає ідея соборності України, висловлена в рядках: «Ми мусимо навчитися чути себе українцями – не галицькими, не буковинськими українцями, а українцями без офіціальних кордонів. І се почуття не повинно у нас бути голою фразою, а мусить вести за собою практичні консеквенції. Ми повинні – всі без виїмка – попереду усього пізнати ту свою Україну, всю в її етнографічних межах, у її теперішнім культурнім стані, познайомитися з її природними засобами та громадськими болячками і засвоїти собі те знання твердо, до тої міри, щоб ми боліли кожним її частковим, локальним болем і радувалися кожним хоч і як дрібним та частковим її успіхом, а головне, щоб ми розуміли всі прояви її життя, щоб почували себе справді, практично частиною його» (І. Франко, «Одвертий лист до галицької української молоді») [2].

З огляду на заходи, які спрямовані на реалізацію Стратегії національно-патріотичного виховання студентської молоді в Глухівському НПУ ім. О. Довженка, варто зазначити, що найважливішим методологічним компонентом практичної виховної роботи з молоддю має стати розвиток критичного мислення як головного компоненту впливу на свідомість людини-

патріота. Таке твердження передбачає впровадження в практику організації освітнього процесу таку форму розвитку критичного мислення і риторики як освітня технологія «Дебати» або «Форматні дебати» (Британський формат парламентських дебатів зокрема). Фактично мова йде про постійне функціонування відкритого дискусійного майданчика для молоді у формі діяльності дебатного клубу «Оратор і Я», який з 2013 року працює в університеті. За цей період реалізовані дебатні проекти: «Глухівський обрій: дебатний університет молодіжної активності» (ГО: ДУМА), 2013-2014 н.р.; «Дебатний клуб: дискусійна платформа інформаційно-комунікаційного обміну» (ДКД – ПКО), 2014-2015 н.р.; «Дебатна академія: молодіжний активатор раціональної співпраці» (ДА: МАРС), 2015-2016 н.р. У 2014 році відбувся I дебатний чемпіонат Сумської області з дебатів (БФПД). З 2013 року щороку проводиться дебатний турнір «Відкритий дебатний турнір у Глухові». В освітній системі задіяні понад 100 студентів/студенток, старшокласників/старшокласниць.

Основне завдання освітньої технології «Дебати»: розвивати здатність молоді до критичного мислення як способу адекватної реакції на виклики сучасності, подолання кризових явищ в суспільстві за рахунок активізації молодіжної ініціативи (проектний менеджмент). Критичне мислення дозволяє формувати особистість, яка відрізняється чітким усвідомленням важливості демократичного способу розвитку суспільства, ринкового конструкту економічної бази країни, ідеологічного фундаменту, що складається з європейських цінностей, принципів і стандартів.

Таким чином, формування національно-патріотичної молоді (практика ведення НПВ у ВНЗ перш за все) полягає у впровадженні стійкої культури критичного мислення, яка дозволяє оволодівати таким світоглядом, який не лише зберігає традиції, а примножує їх у процесі продуктивного пошуку (когнітивна активність), пробуджує внутрішні сили та сприяє самореалізації особистості.

Деякі тези щодо критичного мислення і його природи як предмету педагогічного впливу засобами освітніх технологій інноваційного характеру дозволяють отримати уявлення про освітній феномен розвитку критичного мислення. «До операційних компонентів мислення відносять такі базові *логічні операції*: аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, класифікація, систематизація. Кожна з цих логічних операцій виконує свою важливу функцію у процесі пізнання й знаходиться у складному взаємозв'язку з іншими операціями. Так, аналіз дозволяє розділити ціле на частини; синтез слугує засобом поєднання окремих елементів у єдине ціле; порівняння дозволяє установити схожість та відмінність окремих об'єктів; абстрагування забезпечує

виокремлення одних ознак й відволікання від інших; узагальнення є засобом об'єднання предметів або явищ за їхніми суттєвими ознаками; класифікація дозволяє здійснити поділ предметів за певними ознаками; систематизація забезпечує поділ та подальше об'єднання, але не окремих об'єктів, а їхніх груп та класів» [4, с. 11].

Розуміння природи критичного мислення, подальше оволодіння майстерністю практичного застосування цього знання, не є простим, тому дуже важливо усвідомлено та деталізовано підійти до означеного питання, а саме – засвоєння критичного мислення як механізму світоглядного формування людини в цілому і майбутнього педагога зокрема. «Критичне мислення передбачає свободу від психологічного захисту. Людині інколи дуже важко визнавати свої помилки – і не тому, що не вистачає інтелектуальних здібностей, а тому що спрацьовує психологічний захист. Така людина дуже часто схильна відкидати або викривляти інформацію, що не сумісна з її уявленнями про себе або світ. Отже, нерозумна людина не та, що не помиляється, а та, що не хоче помічати та виправляти свої помилки» [4, с. 10].

Розглянемо структуру критичного мислення з застосуванням методу абстрагування. Критичне мислення є базовим для формування як загальних так і спеціальних компетентностей. І особливо це стосується соціально-гуманітарної сфери, роль якої є дещо пониженою сучасністю цивілізаційного розвитку. «На сьогодні є запит не лише на технології, інженерну науку та біотехнології. Є дуже серйозний запит на соціально-гуманітарну сферу, як сферу для аналізу і синтезу нових знань. Бо якщо ми будемо відносити до науки лише природничі науки і техніку, то соціально-гуманітарна сфера у нас буде віддана, наприклад, на релігійні організації. Творення світогляду буде відбуватися під дією релігії, а не під дією наукового прогресу і розвитку людства» (це витяг з інтерв'ю «Громадському радіо» Юлії Стребкової, членкині Громадської ради при МОНУ). І це є застереженням для тих, хто вибудовує пріоритети руху суспільства.

Критичне мислення дозволяє особистості набути ознак компетентного фахівця. «За Дж. Андерсоном, компетентність можна представити таким чином: компетентність = знання + уміння + досвід. Визначальною ознакою компетентності є здатність діяти, тобто розв'язувати проблеми у певній предметній царині. Здобуття компетентності відбувається у три етапи:

1) ознайомлення з певною інформацією (декларативне знання – обізнаність про правила критичного мислення, наведені у дидактичних посібниках);

2) процедуралізація – перехід від декларативного знання до застосування процедурного знання, тобто перетворення знань у правила дій (відбувається в процесі розв'язування кожної конкретної задачі за посібником);

3) повне засвоєння комплексу правил та безпомилкове їх застосування, що і є, по суті, компетентністю (набувається внаслідок систематичного розв'язування та рефлексії цих розв'язків)» [4, с. 20].

«Основною передумовою компетентності є тренування. Але не будь-яке тренування робить людину компетентною, а лише те, що спиратиметься на три умови: 1) чітке виділення всіх компонентів критичного мислення; 2) простеження за виконанням завдань по кожному компоненту; 3) здійснення зворотного зв'язку та забезпечення засвоєння кожного компонента» [4, с. 21]. «Отже, забезпечити компетентність учнів у галузі критичного мислення можливо за допомогою компонентного аналізу, коли ми виділимо основні правила критичного розмірковування та забезпечимо їх покрокове засвоєння у повному обсязі» [4, с. 20].

В наступних тезах викладено розуміння змістовного наповнення в процесі розвитку критичного мислення людини. «...До змістовного блоку критичного мислення входять загальнометодологічні принципи (переконання у необхідності самокорекції методу дослідження, увага до процедури дослідження; врахування інших точок зору; готовність бути критичним та самокритичним) та загальні стратегії (розділити проблему на частини; розв'язати більш прості проблеми, що відбивають деякі аспекти основної проблеми; використати смислові та графічні організатори, щоб представити проблему різними способами; розглянути окремі випадки, щоб «відчути» проблему; аналіз засобів та цілей). Операційний блок складають уміння з контролю розумової діяльності та її самовдосконалення: 1) усвідомити проблему, діалектичний зв'язок між суперечностями; 2) доводити – добирати прийнятні, відповідні та несуперечливі аргументи; 3) знаходити контраргументи; 4) помічати факти, що суперечать власній думці; 5) обґрунтовувати; 6) оцінювати – вибирати одну з альтернатив, усвідомлювати обмеження, що накладаються на висновок (істинність висновку за певних умов); 7) спростовувати (принцип фальсифікації); 8) узагальнювати; 9) будувати гіпотези; 10) робити висновки. Отже, проблемні задачі спрямовані на опанування цими загальнометодологічними принципами, стратегіями та процедурами» [4, с. 21].

Коли існує конкретне завдання, то практична цінність застосування критичного мислення полягає в пошуку найоптимальнішого способу досягнення мети, переконання колективу/громади в цьому способі, прийнятті рішення і відповідальності за нього. На останок (що найважливіше) не забути діяти, бо без дії все це буде лише гра. Отже, найскладнішим з вищеописаного є переконання інших людей. Ще колись В. Гюго говорив, що «не перемагати, а переконувати – ось що є по-справжньому гідним слави!». Переконати за

рахунок аргументів означає вибудувати аргументацію – систему зрозумілих тверджень/умовиводів і бути готовим до критики і її відбиття у відповідності до етичних норм і правил.

Достатньо часто критичне мислення полягає в пошуку відповіді на конкретний виклик/проблему. Але важливо показати як це діє на простому прикладі, тобто – переконати в прогресії як розвитку процесу побудови проекту з правильним/оптимальним рішенням. Доведення або аргумент має свою структуру, яка у різних науковців має відмінний в деталях, але однаковий по суті вигляд. «У доведенні розрізняють: тезу – твердження, правдивість якого треба довести; підстава (аргументи) – ті положення, за допомогою яких доводиться теза; логічний зв'язок між аргументами й тезою. Доведення завжди передбачає наведення посилок, на які спирається теза, і тих логічних правил, за якими здійснюються перетворення тверджень у ході доказу» [4, с. 36]. Ця конструкція відрізняється від схеми побудови аргументу тим, що після тези одразу йдуть факти, докази, тоді як має другим йти «пояснення», яке висвітлює розуміння суті/природи поняття/явища.

Національно-патріотичне виховання є процесом становлення особистості громадян України, спрямованого на пробудження усвідомленого патріотизму та бажання відданого служіння Батьківщині, бути стійким до пропаганди та маніпулятивних технологій, мати цілісний світогляд, який дозволяє чітко розрізняти «добро» та «зло» на підставі застосування критичного мислення, громадянської культури, особистісних рис та прагнення до успішної самореалізації в житті. І в цьому зв'язку застосування освітньої технології «Дебати» (форматні дебати) є актуальним і ефективним як спосіб розвитку критичного мислення. В університеті з 2009 року докладаються зусилля для впровадження освітньої технології «Дебати» (інтелектуальна командна гра – дебати в Британському форматі парламентських дебатів, Всесвітньому форматі, Дебати Карла Поппера тощо). Технологія є поширеною як в шкільному так і в університетському просторах (в світі – з 20-х років ХХ століття), однак застосовується на рівні волонтерства, безсистемно. Взагалі в розвинутих країнах вважається, що в кожному поважаючому себе університеті (школі, коледжі) має бути дебатний клуб як формат розвитку критичного мислення у студентської/шкільної молоді. Дебатний клуб «Оратор і Я» Глухівського НПУ ім. О. Довженка є носієм молодіжних дебатних ініціатив в регіоні як в контексті організації дебатних змагань (ігри, турніри) так і навчального процесу, бо в дебати грати непросто (потрібно знати правила, формат і володіти компетенцією будівництва аргументів). Дебати можуть активно розвиватися як в освітньому, так і в громадянському секторі суспільства. Однак, на мою думку, існує проблема з інституалізацією освітньої технології «Дебати» як

ефективного інструменту формування патріотичної особистості громадянина/громадянки, новатора/новаторки (особливо в сфері освіти).

Беззаперечним флагманом розвитку освітньої технології «Дебати» в Україні на разі є громадянське середовище, а саме – Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Федерація дебатів України» (президент Ігор Бобришев) і саме їй належить практична спроба програмного впровадження ОТ «Дебати» в шкільний освітній процес, а вже реалізація як навчальної програми – на базі педагогічних ВНЗ. Вагомий внесок зроблено громадською організацією «Вчителі за демократію та партнерство» (м. Київ) в процес поширення інтерактивних форм освіти (в т.ч. дебатних технологій), їх методології і дидактики. В цьому зв'язку наш виш міг би виступити пілотним, бо вже зараз має підготовлене освітнє середовище.

Окреслена ініціатива пов'язана з тим, щоб на впровадження Концепції «Нова школа. Простір освітніх можливостей» колегіально розробити Програму запровадження освітньої технології «Дебати» для розвитку критичного мислення, набуття комунікативної компетентності майбутніми педагогами, що є ключовим складником професійної компетентності педагога-інноватора, інтегратора національно-патріотичного виховання сучасними засобами освіти. Залучивши до складу робочої групи представників експертного середовища (дебати в різному форматі розвивались в Україні з 90-х років ХХ сторіччя, тому коло досвідчених людей достатньо широке) у визначений термін потрібно розробити відповідну програму та впровадити її в освітніх навчальних закладах для юнацтва і молоді (як у навчальну, так і в позанавчальну сферу) за рахунок фінансування з місцевих бюджетів (після децентралізації це буде достатньо реалістично), бо є переконливим успіх від впровадження освітньої технології «Дебати». Незаперечною є теза про те, що там, де є педагоги-місіонери, які виховані в педагогічних університетах з прогресивним підходом до організації освітнього процесу, система національно-патріотичного виховання діє безвідмовно.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: Навч. посіб. – 3-тє вид., доопрац. і доп. – К.: Знання, 2008. – 566 с.
2. Матяшук В. П. Сучасне патріотичне виховання в школах України / В. Матяшук. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 384 с.
3. Система патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в умовах модернізаційних суспільних змін: Навчально-методичний посібник /авт. кол.: Бех І. Д., Журба К. О., Киричок В. А. та ін. – К.: Пед. думка. – 2011.– 240 с.

4. Терно С. О. Методика розвитку критичного мислення школярів у процесі навчання історії / С. О. Терно : [посібник для вчителя]. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2012. – 70 с.
5. Ушинський К. Вибрані педагогічні твори. – К.: Рад. шк., 1983. с. 46.
<http://new.gnpu.edu.ua/uk/>

Андрій Вікторович Мазний,
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка,
студент 4 курсу НН історії та філософії

РОЛЬ МУЗЕЮ У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДІ

Музей є важливим засобом навчально-виховної роботи, формування всебічно освіченої особистості, виховання патріотів українського народу. Перемога Революції гідності, прийняття пакету Законів щодо декомунізації суспільного життя сформували умови для відновлення історичної правди про Другу світову війну, давню і новітню історію, надали можливість віддати шану усім борцям за свободу України. Діяльності музеїв сприяє вихованню у дітей та учнів патріотизму, формування національної самосвідомості та високих моральних якостей громадянина України.

Враховуючи нові суспільно-політичні реалії в Україні після Революції гідності, обставини, пов'язані з російською агресією, усе більшої актуальності набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції, тощо.

Важливо, щоб кожен навчальний заклад став для дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового брати на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві.

Важливим чинником національно-патріотичного виховання є феномен Майдану – промовистого свідчення жертвовності заради безумовного дотримання прав людини та поваги до людської гідності, відстоювання загальнонаціональних інтересів відмовою учасників від особистого заради досягнення спільної мети; багатомовністю, полірелігійністю. Зміст виховних заходів має позиціонувати Майдан як форму небаченого дотепер у світовій історії мирного колективного протесту українців у відповідь на порушення

базових прав людини і громадянина з боку недемократичного політичного режиму в країні.

Актуальним є організація збирання та поширення інформації про героїчні вчинки українських військовослужбовців, бійців добровольчих батальйонів у ході російсько-української війни, волонтерів та інших громадян, які зробили значний внесок у зміцнення обороноздатності України.

Героїчні й водночас драматичні й навіть трагічні події останнього часу спонукають до оновлення експозицій шкільних музеїв, заповідників та кімнат бойової слави, зокрема щодо інформації про учасників АТО та волонтерів з даної території; необхідно взяти шефство над родинами учасників АТО, які цього потребують. В цілому важливим є формування засобами змісту навчальних предметів якостей особистості, що характеризуються ціннісним ставленням до суспільства, держави, самої себе та інших, природи, праці, мистецтва.

Сучасні дослідники вбачають, що важливим засобом виховання патріотизму є традиційне народне мистецтво. Патріотичним основам виховання присвячено багато сучасних наукових досліджень (О. Тищенко, Ю. Руденко, О. Феоктістова, Ю. Ледняк, О. Алексійчук, Г. Майборода, Ю. Мандрик, О. Семашко, В. Стрельчук, І. Таран, Т. Турсунов, Т. Чернігівець та ін). Науковці дійшли висновку, що без почуття патріотизму неможливе формування і розвиток у підростаючого покоління поваги до історії, традицій свого народу. Так, педагог О.Г. Стьопіна бачить реалізацію патріотичного виховання на духовних засадах християнства. В.А. Дрогвоз наполягає на відродженні військово-патріотичного виховання, духовними основами якого є героїчне минуле України та Донбасу, героїчні сторінки української армії. Отже, за таких умов патріотичне виховання потребує нових підходів, наповнення його змісту духовними основами, а це в свою чергу потребує виявлення цих духовних основ.

Велике значення у справі вихованні почуття патріотизму молоді мають духовні засади музеїв. Музеї є центрами вивчення та пропаганди духовної і матеріальної культури. Створення в них культурно-побутових експозиційних комплексів відтворюють національні риси культури і побуту населення краю та, безумовно, виховують у підростаючого покоління гордість за місце проживання і в цілому за Батьківщину, духовно наповнюють і розвивають. Вітчизняні дослідники сьогодення відстоюють народознавчі основи виховання патріотизму [1, с.28]. Визначаючи патріотичне виховання як організований культуротворчий процес взаємодії вихователів і вихованців, спрямований на розвиток патріотичних почуттів, формування патріотичних переконань і стійких норм патріотичного поведіння, ми вважаємо, що такий процес не

може не впливати на духовний розвиток сучасної молоді. Адже патріотизм – це сфера чуттєвого, тому задля пробудження патріотичних почуттів необхідний системний підхід та спеціальний цілеспрямований вплив на цю чуттєву сферу. Неможливо любити народ, не люблячи батьків, не поважаючи дорослих і однолітків. Дослідники сьогодення активно шукають шляхи виховання патріотизму сучасної молоді. І хоча підходи і засоби науковці пропонують різні, вони однотайні у головному – у духовних засадах патріотичного виховання. Новий зміст патріотичного виховання ми пропонуємо наповнити краєзнавчими культурно-художніми традиціями [2]. З одного боку, це необхідно з ціллю відродження художніх традицій. З іншого – це розуміння того, що немає Батьківщини-держави без Батьківщини – колиски, Батьківщини – неньки, того місця, де народився і виріс. Навчившись поважати та берегти місцеві святині, місцеві народні традиції, зберігаючи культуру регіону, його народу, людина вчиться шанувати та цінити Україну, робити все, щоб вона перетворилася в міцну і незалежну державу, з визнанням цінності культурно-історичного досвіду всіх її регіонів та прагненням до історичного компромісу Сходу та Заходу, діалогу їхніх культур.

Крім того, дослідники вважають, щоб патріотизм був дійсно духовним, він повинен носити не пасивний, а активний характер. Любов до Батьківщини, освячена віковою спадщиною, релігійними чи народними традиціями, героїчними сторінками, літературою, наукою, мистецтвом, як і будь-яка любов – не предмет для самозаспокоєння. Діяльна, жива любов виражається в повсякденній, копіткій, важкій, а часто монотонній і нудній роботі, виявляється в бажанні приносити користь, використовувати своє покликання так, щоб сприяти процвітанню Батьківщини, піклуючись про підвищення її матеріального й духовного добробуту й удосконалювання своєї школи, університету, вулиці, регіону, державного ладу.

Значна роль у цьому процесі відводиться вчителю, його професійній підготовці. А з цією метою в педагогічних вищих навчальних закладах створюються музеї різних типів та проводиться низка різноманітних краєзнавчих заходів, зокрема «Клуб цікавих зустрічей», диспути з проблем навчання, духовності, культури і освіти, круглі столи із випускниками «Моя доля – в долі рідного вузу», зустрічі з ветеранами війни і трудівниками тилу, тематичні вікторини, конкурси, «Вогники» з вчителями-фронтовиками «Цей день ми наближали, як могли». З метою поглиблення професійної підготовки, враховуючи різноманіття спеціалізацій, у педагогічних ВНЗ організують «нетрадиційні» музеї. Крім того студенти беруть участь у конкурсах науково-дослідних робіт на патріотичну тематику в різних номінаціях, підсумки якого підводяться в декаду студентської науки [3; 4].

Необхідно зазначити, що любов до Батьківщини, готовність захищати її інтереси, сприйняття історично сформованих національних традицій, значення історії і культури свого народу формується в родині, закріпленими в суспільстві нормами гуртожитку, його ціннісними орієнтаціями, тим, що прийнято називати духовністю. Але разом з тим і середня, і вища школа безпосередньо включена в цей процес, більш того, виховання названих якостей є одним із завдань у ряді тих, що пов'язані з культурними цілями освіти. Патріотизм є однією з таких культурних цілей. Правильно поставлене виховання, за словами С. І. Гессена, є одночасно і патріотичне, і громадянське, і національне виховання, тому що воно реалізується, ґрунтуючись на патріотизмі й морально-духовних цінностях народу, ідучи коренями в соціокультурний досвід суспільства [5, с.124].

Таким чином, встановлено, що система патріотичного виховання передбачає формування й розвиток духовності молоді, соціально значимих цінностей, громадянськості й патріотизму в процесі виховання й навчання; масову патріотичну роботу; спільну діяльність із засобами масової інформації з висвітлення проблем патріотичного виховання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виховання національно свідомого, патріотично-зорієнтованого молодого покоління, створення умов для його розвитку як чинник забезпечення національних інтересів України: аналітично-інформаційні матеріали. – К.: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003.– 191 с.
2. Рашидова С.С. Виховання почуття патріотизму старшокласників на культурно-художніх традиціях Донбасу: автореф. дис. на здобуття вченого ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «теорія і методика виховання» /С.С.Рашидова – Луганськ: СНУ імені Володимира Даля, 2007. – 20 с.
3. Снагощенко В.В. Реалізація системи професійної підготовки майбутніх учителів історії засобами музейної педагогіки / В.В.Снагощенко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. зб. наук. пр. Сум. держ. пед. ун-ту ім. А. С. Макаренка. – Суми, 2011. – № 4-5 (14-15). – С. 296-305.
4. Снагощенко В.В. Педагогічні умови ефективного функціонування системи професійної підготовки майбутнього вчителя історії засобами музейної педагогіки / В.В.Снагощенко // Теорія та методика суспільних дисциплін: науково-педагогічний журнал, вип. 3 /за ред. О.В.Михайличенка. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2016. – С. 29-36.
5. Гессен С.И. Педагогические сочинения / С.И. Гессен. – Саранск, 2001. – 191 с.

Катерина Володимирівна Макаренко,
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
студентка VI курсу ННІ Історії та філософії

ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ШКОЛАХ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Актуальність дослідження. Формування в учнів загальноосвітніх начальних закладах патріота української держави, який добре знає історію своєї країни є одним із пріоритетних напрямків в сучасній освіті. Адже, молоде покоління повинно усвідомити особисту відповідальність за долю нашої Батьківщини та всього українського народу. При цьому учителю відводиться не менш вирішальне завдання, яке передбачає формування в учнів національної свідомості, виховання любові до рідного народу, ціннісного ставлення до його культури, звичаїв, традицій тощо.

Важливу роль при цьому відводиться традиційним та сучасним інноваційним підходам в організації національно-патріотичного виховання школярів. Спробуємо розкрити дане питання на прикладі деяких загальноосвітніх шкіл Сумської області.

Даним питанням займалися такі дослідники: Большакова Н. О. [2], Гавлітіна Т. М. [4], Варшавська М. [3], Ігнатюк Т. [5] та ін. У процесі дослідження теми використовувалася аналітико-статистична інформація про результати проведеного моніторингового дослідження стану організації національно-патріотичного виховання в освітньому середовищі загальноосвітніх навчальних закладів Сумської області [1], а також за допомогою інтернет-ресурсу вдалося відшукати сайти та проаналізувати інформацію про основні форми та методи, які використовуються в організації національно-патріотичного виховання.

У результаті проведеного моніторингового дослідження відповідно до наказу Департаменту освіти і науки Сумської обласної державної адміністрації у 2016 році було з'ясовано, що загальноосвітні навчальні заклади Сумської області використовують такі традиційні та інноваційні підходи, як уроки мужності (за визначенням 83 % і 93 % респондентів, відповідно), години спілкування (83 %, 81 %), зустрічі з учасниками АТО (76 %, 92 %), відвідування музеїв бойової слави (74 %, 80 %), бесіди (79 %, 62 %), військово-спортивні змагання (55 %, 89 %), акції (59 %, 75 %), ярмарки (56 %, 58 %), проекти (51 %, 55 %), конкурси патріотичної пісні, прози, поезії (42 %, 61 %), флешмоби (зазначили 41 % класних керівників, 44 % заступників директорів), тренінги (27

%, 37 %, відповідно), віртуальні мандрівки (26 %, 37 %), семінари (8 %, 19 %), аукціони (10 %, 13 %), дебати (5 %, 15 %), відкриті трибуни (5 %, 10 %).

Наприклад, Степанівська КУ ЗОШ І – III ст. № 1 у вересні 2016 року провела до 150-річчя від дня народження М. Грушевського конкурс учнівських презентацій «М. Грушевський – апостол української ідеї»; конкурс сенканів та діамантів про першого Президента України М. Грушевського; історичні читання «М. Грушевський – історик і будівничий нації»; тематичну виставку документальних матеріалів у шкільній бібліотеці «М. Грушевський – великий син українського народу». Зокрема, 29 вересня 2016 року члени ради старшокласників провели для учнів 5-11 класів урочисту лінійку «М. Грушевський – державний та політичний діяч». Кращі учнівські роботи, матеріали до історичних читань, фотоматеріали розміщені на сайті школи. Як бачимо, в процесі підготовки патріотичного свята відбулося вдале поєднання традиційного та інноваційного підходів. У школі постійно проводяться позакласні заходи, виховні години присвячені національно-патріотичному вихованню [6].

У Глухівській КУ ЗОШ № 2 учні займаються науково-дослідницькою діяльністю. Щороку проводяться конференції із захисту наукових проєктів учнів на такі теми: «Історія рідної школи», «Партизанський рух на Глухівщині», «Г. С. Рудченко – генерал-майор танкових військ», Глухів – моя доля» тощо. У школі з'явилися нові форми роботи в напрямку національно-патріотичного виховання з учнями: фото-проєкт «Вишиванка», «Як не дивно, а для нас Україна – це наш клас!», культурологічна акція до 175 річниці виходу «Кобзаря» – «Кобзар моєї родини», флешмоби «Мій прадід захистив Вітчизну», «Пам'ятаємо. Перемагаємо!», «Квітка пам'яті»

Осередком патріотичного виховання Глухівської ЗОШ № 2 є музейна кімната, напрямком якої є «Історія школи через історію міста». В музейній кімнаті зібрані матеріали з історії Глухова та школи, вчителів та учнів, які брали участь у Другій світовій війни, про партизанський рух на Глухівщині, видатних випускників школи, про Голодомор 1932 – 1933 рр. Систематично проводяться уроки в музейній кімнаті («Глухів в роки ВВВ», «Історія Глухова – історія України», «Партизанський рух на Сумщині», «Голодомор в Україні») [7].

Слід зазначити, що під час проведення роботи національно-патріотичного спрямування загальноосвітні навчальні заклади області співпрацюють зі значною кількістю громадських організацій: дитячі та молодіжні громадські організації; обласне об'єднання товариства «Просвіта»; волонтерські центри, благодійні фонди, які займаються волонтерською діяльністю на підтримку

воїнів Збройних Сил України, Національної гвардії; районні (міські) організації спілки ветеранів Другої світової війни та ветеранів праці тощо [1].

Отже, важливу роль в процесі організації національно-патріотичного виховання учнів відводиться традиційним та інноваційним підходам, які постійно використовуються у загальноосвітніх школах Сумської області. До них належать: різноманітні позашкільні заходи та виховні години присвячені даній тематиці, уроки мужності, конкурси патріотичної пісні, прози, поезії, тренінги, віртуальні мандрівки, флешмоби тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аналітико-статистична інформація про результати проведеного моніторингового дослідження стану організації національно-патріотичного виховання в освітньому середовищі загальноосвітнього навчального закладу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rmc.trost.net.ua/wp-content/uploads/2015/04>
2. Большакова Н. О. Проектування системи національно-патріотичного виховання в школі / Н. О. Большакова // Виховна робота в школі. – 2015. – № 12. – С. 18-26.
3. Варшавська М. Краєзнавство – ефективний засіб національно-патріотичного виховання / М. Варшавська // Освіта Сумщини – 2011. – № 2. – С. 49-53.
4. Гавлітіна Т. М. Активно-творча національно-патріотична діяльність підлітків у позашкільному навчальному закладі // Теоретико-методичні основи виховання творчої особистості учнів в умовах позашкільних навчальних закладів: 36. матеріалів наук.-практ. конф. Кол. автор. – Київ, 2006. – Ч. 3. – С. 92-97.
5. Ігнатюк Т. Формування соціального досвіду дітей та учнівської молоді шляхом національного виховання / Т. Ігнатюк, В. Вальченко // Рідна школа. – 2015. – № 7-8. – С. 63-67.
6. Патріотичне виховання. Степанівська загальноосвітня школа І – III ст. № 1 Сумської районної ради Сумської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.stepanivka-school1.edukit.sumy.ua/patriotichne_vihovannya
7. Стан національно-патріотичного виховання в Глухівській ЗОШ № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.glukhiv-osvita.sumy.sch.in.ua/do_70-i_richnici_velikoi_peremogi/stan_nacionaljno-patriotichnogo_vihovannya
8. Ціннісне ставлення особистості до суспільства і держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zosh6.sumy.ua/Vyh/1.php>

9. Ямпіль приймав обласний семінар з патріотичного виховання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.yampil.info/archives/19599.html>

Олена Павлівна Мандрик,
Глухівський агротехнічний інститут
імені С.А.Ковпака Сумського національного
аграрного університету

НАЦІОНАЛЬНО – ПАТРІОТИЧНИЙ КОМПОНЕНТ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ОСНОВИ ПРАВОЗНАВСТВА» У ВНЗ

Державотворчі процеси, що відбуваються в незалежній Україні, потребують вирішення проблеми виховання національно свідомих громадян, справжніх патріотів. Виховання патріотизму має величезне значення, оскільки мова йде про долю нинішніх та прийдешніх поколінь. Національно-патріотичне виховання підростаючого покоління як ніколи є актуальним в наш час. Патріотизм є могутньою і непереможною духовною силою кожного народу.

На сучасному етапі розвитку України виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей:

- повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України);
- участь у громадсько-політичному житті країни;
- повага до прав людини;
- верховенство права;
- толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей;
- рівність всіх перед законом;
- готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України.

Виховання громадянина завжди було найважливішим завданням суспільства. Очевидним є факт, що в сучасних умовах суспільствознавча освіта виступає своєрідною серцевиною моральності, патріотичності, правової культури і поведінки, формування честі і гідності у молодого покоління. Отже, навчальний заклад має стати для кожної молодої людини осередком становлення громадянина-патріота України, готового самовіддано розбудувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єднанню

українського народу та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві.

Головною проблемою громадянської освіти в Україні є формування правової культури молоді. Прилучення студентів до правової культури збагачує їх духовне життя. Водночас знання ними своїх прав і обов'язків розширює можливості її реалізації, зокрема у власних інтересах. Правове виховання зміцнює життєву позицію, підвищує громадську активність та загострює почуття непримиренності до негативних явищ. Адже не можна вважати фізично здорову людину гармонійно розвиненою, коли вона, маючи широкі знання, добре працюючи або навчаючись, порушує закони. Здатність людини розуміти правила співжиття і вимоги законів та відповідним чином поводитися не є вродженою, вона формується під впливом спеціальних виховних заходів, є наслідком спілкування з іншими людьми, участі в різних видах діяльності.

Сьогодні молоді бракує правових знань і досвіду правових відносин. На заняттях вони мають засвоювати правові закони, які регулюють їхнє життя і діяльність, також правові норми, якими доведеться керуватися в майбутньому. Головне завдання для викладача - виховання у молодого покоління почуття патріотизму, формування особистості на засадах духовності, моральності, толерантності, забезпечення створення умов для інтелектуального, культурного та фізичного розвитку, реалізації науково-технічного та творчого потенціалу молодих громадян. Саме суспільні дисципліни мають значний потенціал для національно-патріотичного виховання молоді, їхньої самоідентифікації, становлення активної життєвої позиції.

Основними напрямками патріотичного виховання на заняттях з правознавства є:

- ставлення до держави (державно-патріотичне виховання, орієнтоване на національні інтереси, - патріотизм, почуття, відданості);

- ставлення до суспільства (громадське виховання, орієнтоване на виховання

- соціальних якостей особистості - громадянськості, поваги до закону, соціальної активності й відповідальності);

- ставлення до своєї власної особистості як унікальної цінності.

У процесі вивчення курсу студенти засвоюють основні положення законодавства України: виникнення держави і права, поняття держави та її ознаки, загальну характеристику громадянського суспільства і правової держави, основи конституційного, сімейного, трудового, цивільного, адміністративного, земельного, екологічного, кримінального права України. При викладанні правознавства викладач тримає в полі зору притаманні українському суспільству сучасні напрацювання в правовій науці, динаміку

суспільних відносин, певний консерватизм національного законодавства, результати активної нормотворчої діяльності органів державної влади. При викладанні дисципліни враховуються зміни в законодавстві України, що відбулися протягом поточного навчального року.

При здійсненні складного процесу патріотичного виховання на заняттях з правознавства використовуються різноманітні форми роботи, а саме: інформаційно-масові (дискусії, диспути,), інтерактивні (брейн-ринг), діалогічні (бесіда,), індивідуальні (індивідуальна робота, творчі завдання), наочні (виставки, тематичні стенди,), а також інноваційні технології, зокрема, метод «тестування» для перевірки домашнього завдання та відеоролики для наочного демонстрування і розв'язання правових задач; метод «відкритий мікрофон» - для активізації пізнавальної діяльності; «цифровий диктант» - з метою узагальнення та систематизації знань; роботу з нормативними документами з метою закріплення теоретичного матеріалу. Особлива увага в навчанні студентів приділяється формуванню фундаментальних цінностей, що слугують основою демократичної держави та громадянського суспільства (права і свободи людини, гідність людини, верховенство права, справедливість, народовладдя). Практичні заняття надають студентам можливість застосувати правові знання до конкретних ситуацій, удосконалити вміння працювати з нормативно-правовими актами, розвинути комунікативні навички, здійснити професійний вибір тощо.

На заняттях правознавства виховується громадянин, який буде діяти і мислити, постане активним перетворювачем життя. Кожен викладач правознавства ставить за мету виховувати студентів патріотами свого краю, своєї землі – патріотами Батьківщини, підвищити рівень правової культури студентської молоді, сформувати в студентів повагу до права, гуманістичних правових ідей, національних правових цінностей.

Оксана Євгенівна Матвійчук,

Інститут післядипломної педагогічної освіти
Київський університет імені Бориса Грінченка,
доцент, кандидат педагогічних наук, доцент

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СЛУХАЧІВ КУРСІВ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Одним із шляхів національно-патріотичного виховання є пізнання минулого, що потребує комплексного підходу усіх інституцій, які здійснюють

цей напрям виховання: навчальних закладів, музеїв, бібліотек тощо. Важливу роль у патріотичному вихованні дітей та учнівської молоді відіграє педагог, його особистий приклад, його погляди та практичні дії, що мають бути взірцем для наслідування. Якість виховного процесу напряму залежить від рівня підготовленості педагогів до кожного заходу; використання різноманітних методів і форм; знання і вмілого врахування вікових й психологічних особливостей дітей; відвертості, емоційності, оптимізму та активної патріотичної позиції вчителя [4]. Одним із місць підготовки вчителів до такої діяльності є музей, який розуміють та сприймають як культурно-освітній та науково-дослідний заклад, призначений для вивчення, збереження та використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури, прилучення громадян до надбань національної і світової історико-культурної спадщини [5].

Саме про форми та методи співпраці освітян-слухачів курсів підвищення кваліфікації Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка та наукових працівників Педагогічного музею України і йтиме мова у даній статті. Обидві установи територіально знаходяться в м. Києві і засновані приблизно в один і той же час. Зокрема, Педагогічний музей, який покликаний зберігати і популяризувати надбання педагогічної спадщини, створений у 1901 році, а датою створення Київського університету імені Бориса Грінченка вважається 1874 рік. Ідея створення музею належала видатному українському педагогу-методисту Т.Лубенцю. Метою його було «дати працівникам нижчої і середньої школи можливість наочно, на зразках чи друкованих джерелах ознайомлюватися з найкращою постановкою навчально-виховної справи, а також з історією школи та її сучасним станом в Росії і закордоном». Музей працював як великий науково-методичний центр Київського навчального округу. Тут діяли також літні курси вчителів (на зразок нинішніх – підвищення кваліфікації). Педагогічний музей 20 листопада 1917 р. став місцем проголошення Української Народної Республіки, прийняття IV Універсалу про незалежність в ніч з 24 на 25 січня 1918 р. 5 – 7 квітня 1917 р. у великому залі Педагогічного музею проходив I Всеукраїнський з'їзд учителів. 7 листопада 1917 р. в залі Педагогічного музею урочисто відкрито Українську академію педагогічних наук (УАПН), яка стала прообразом нинішньої НАПН України. У приміщенні музею функціонували різні освітні установи, працювало Бюро Всеукраїнської вчительської спілки, де головою була С. Русова, розміщувалась редакція журналу «Вільна українська школа» тощо [1].

Маючи таку славетну історію, а особливо фонди працівники Педагогічного музею постійно працюють над представленням своїх ресурсів, розширюють свою аудиторію відвідувачів.

З вересня 2014 року на базі музею почав діяти проект «Інститут у музеї», започаткований кафедрою методики суспільно-гуманітарної освіти та виховання ІІПО КУ імені Бориса Грінченка та працівниками музею [3]. У межах проекту на базі музею проводяться заняття для різних категорій вчителів міста Києва, шкільних психологів та бібліотекарів, зокрема читаються модулі «Сучасні педагогічні технології», «Методи, форми, засоби виховання», «Видатні педагоги України» та інші. Перед початком заняття проводиться екскурсія по експозиції музею, яка розкриває розвиток освіти та педагогічної думки в Україні і охоплює період з найдавніших часів до 1945 р. Екскурсія має інтерактивний характер: слухачі беруть у ній активну участь, відповідаючи на запитання та виконуючи низку цікавих завдань. Подобаються вчителям ігрові форми роботи: вікторини, квести. Також екскурсанти мають можливість ознайомитись з підручниками, журналами, методичними працями та іншими навчальними виданнями, які є окрасою музею – складовими наукового об'єкту «Колекція стародруків Педагогічного музею України (рукописи, стародруки та рідкісні видання 1477–1923 рр.)», який містить понад 4 тис. одиниць зберігання і складається з 10 колекцій: рукописи XVIII – XIX ст.; Інкунабули; «Кириличні видання XVII – поч. XX ст.»; «Видання громадянського друку XVIII – першої третини XIX ст.» «Стародруки латинським шрифтом XVI – XVIII ст.»; «Картографічні видання XVIII – поч. XX ст.»; «Розвиток наук у XIX – першій чверті XX ст.»; «Журнали педагогічної та історико-культурної тематики 1834–1923 рр.»; «Педагогічна україніка 1842–1923»; «Українська дитяча книга 1885–1923 рр.»; У 2001 році «Колекцію стародруків Педагогічного музею України» визнано науковим об'єктом, що становить національне надбання [1]. Відповідно до спеціальності вчителів курсів підвищення кваліфікації підбираються видання із зазначених колекцій. Освітняни під час занять мають змогу стати учасниками відкриття тематичних музейних експозицій, переглянути матеріали, поспілкуватись із запрошеними гостями, послухати музику, переглянути відеофільми [3]. Після таких занять педагоги приходять до музею вже із своїми учнями, використовують фонди музею для написання випускових робіт. Музей має велику актову залу, сучасні технічні пристрої, які значно покращують проведення групових занять (лекцій, тренінгів) та індивідуальних консультацій з освітянами. Ще однією формою роботи і співпраці з педагогами є розробка спільних музейно–освітніх і культуротворчих програм та проектів із залученням до їх організації як науковців музею та інституту, так і самих учителів. Така діяльність оптимізує реалізацію навчально – виховного потенціалу музею, оскільки: через учителя музей забезпечує взаємодію з широкою дитячою аудиторією; враховуючи індивідуальні особливості, рівень гуманітарної підготовки, вчитель педагогічно

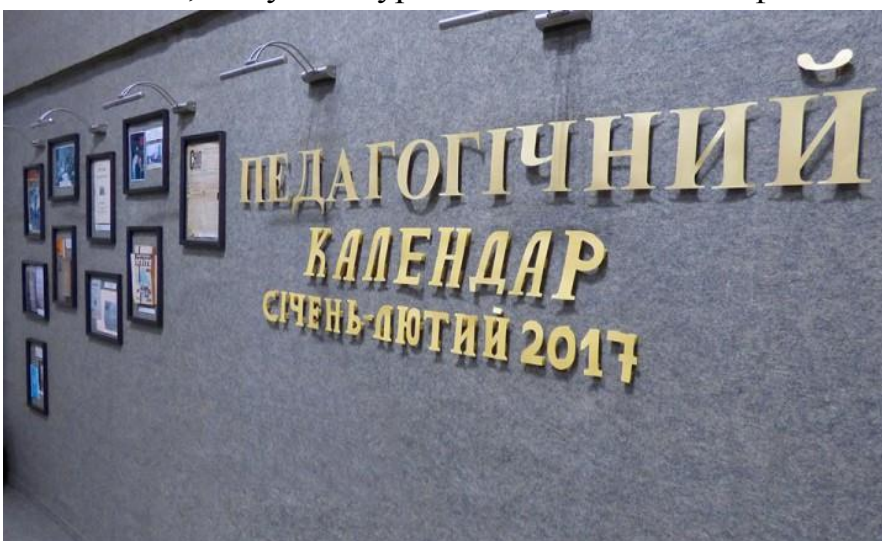
доцільно готує учнів до сприйняття музейної експозиції і цим сприяє формуванню їхньої культури; музейні співробітники, розробляючи спеціальні програми для вчителів, значно збагачують зміст освітньо – виховної взаємодії між музеєм і навчальним закладом.

Окремо хотілось би зупинитись на конкретних прикладах національно–патріотичного виховання слухачів курсів підвищення кваліфікації ІІПО КУ імені Бориса Грінченка. Під час оглядової екскурсії та під час занять наголошується, що у різні роки до проблеми національно–патріотичного виховання зверталися українські філософи, педагоги, громадські діячі. Біля стенду в музеї, які характеризують добу Київської Русі окреслюються ідеї патріотичного виховання, зокрема захисту вітчизни у Повчанні Володимира Мономаха. Зазначається, що в означений період поняття “патріотизм” наповнювалося найвищим морально–духовним особистісним змістом – вірність, стійкість, добродійність, мужність. Ідея створення національної системи виховання й навчання молодого покоління, педагогіки й психології на національній основі стали головною справою життя Софії Русової, Якова Чепіги та Бориса Грінченка про що йдеться під час екскурсії, також перегляду презентації «Видатні педагоги України». Виокремлюємо під час екскурсії та занять теорію національної освіти у філософсько-освітній спадщині Памфіла Юркевича, родинне виховання Олександра Духновича, внесок у систему освіти м. Києва родини Наталії та Тимофія Лубенців. Особливу увагу приділяємо періоду (1917–1921 років), коли уперше в історії України було зроблено спробу розбудови системи освіти на національному ґрунті, знайомимо слухачів із когортою національно орієнтованих діячів освіти. У сенсі розуміння сутності національного вихованого ідеалу, його складових і витоків увага приділяється педагогу Г. Ващенко, який писав, що “Традиційний ідеал – це не вишита сорочка, яку можна скинути і все ж таки залишатися українцем. Ідеал людини – це те краще, що створив народ у розумінні властивостей людської особистості та її призначення” [7]. Спільно переглядаємо відеофільм про Г.Ващенко, презентуємо його праці «Виховний ідеал», «Виховання волі і характеру», дискутуємо проводячи паралелі із сьогоденням. У канву гуманістичної педагогіки вписано виховні системи В. Сухомлинського, О. Захаренка, які також представлені у матеріалах модуля «Видатні педагоги України». Зокрема, зазначаємо, що педагоги–новатори запропонували якісно нові підходи до виховання, а саме: повага до особистості, виховання в діяльності, зв’язок виховання з життям, добро і творчість. Моральні чесноти й обов’язок, повага, співпереживання, готовність прийти на допомогу визначалися як пріоритетні у вибудовуванні виховання патріота-громадянина. Відомий вітчизняний педагог, М.Г.Стельмахович національне відродження

ставив у пряму залежність від патріотичного виховання підростаючого покоління, збереження історичної пам'яті, збереження споконвічних виховних традицій.

У реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання Педагогічний музей України готує тематичні виставки присвячені вшануванню пам'ятних дат та історичних постатей, створює віртуальні виставки, які популяризують краєзнавство. Прикладом національно – патріотичної діяльності Педагогічного музею є виставковий проект «Педагогічний календар», присвячений вшануванню пам'яті педагогів – ювілярів. Так у січні – лютому 2017 року оформлено тематичні полицки – виставки учених, педагогів, освітніх та громадських діячів, які зробили вагомий внесок у розбудову української освіти: 175-річчю Сергія Миропольського, 145-річчю Миколи Скрипника, 140-річчю Наталії Лубенець, 135-річчю Івана Огієнка, 125-річчю Василя Помагайби та Григорія Іваниці, 80-річчю Олександра Захаренка. Серед представлених видань-ювілярів — «Буквар» Й. Кобринського (175), журнали «Киевская старина» (135), «Робітнича освіта» (90) та інші. Відвідувачами цих виставок, як уже зазначалось, є слухачі курсів підвищення кваліфікації.

Серед спільних заходів, які сприяють національно–патріотичному вихованні столичних педагогів проведення конференцій, семінарів, конкурсів, тематичних екскурсій. Тільки за минулий 2016 рік було проведено наступні заходи: «Виховний ідеал родини в педагогічній спадщині Григорія Ващенко», «Патріотичне виховання в контексті розвитку духовного потенціалу особистості дитини», «Музейна андрагогіка як напрям співпраці Педагогічного музею України та Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка», «Видатні педагоги про роль сім'ї у формуванні особистості дитини», «Музейна педагогіка як ресурс співпраці школи, родини, громади» та інші [6]. Ці події висвітлюються як на сайті музею так і на сайті інституту післядипломної педагогічної освіти. Таким чином національно–патріотичне виховання слухачів курсів підвищення кваліфікації із використанням засобів музейної педагогіки сприяє формуванню громадянської позиції педагога та реалізує пріоритети «Нової школи».

ЛІТЕРАТУРА

1. Міхно О. Науковий об'єкт «Колекція стародруків Педагогічного музею України» (рукописи, стародруки та рідкісні видання 1477–1923 pp.), що становить національне надбання : збереження, вивчення, популяризація / О. Міхно // Історико-культурна спадщина: збереження, доступ, використання : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 7–9 квітня 2015 р., Національний авіаційний університет / редкол. Тюрменко І. І. та ін. – К. : «Талком», 2015. – С. 137–141
2. Педагогічний музей України: річний звіт, 2015 / За ред..О.Міхна.- К.: ПМУ, 2015.- 28 с.
3. Проект «Інститут у музеї». Режим доступу: // <http://ippo.kubg.edu.ua/page/>
4. Про методичні рекомендації з патріотичного виховання: Лист МОН № 1/9-614 від 27.11.14 року. Режим доступу: // <http://osvita.ua>
5. Пусепліна Н. Андрагогічні засади використання освітньо-виховного потенціалу музеїв у професійній підготовці вчителів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/pena/2012_1/Pusepl.pdf
6. Семінар «Музейна педагогіка як ресурс співпраці школи, родини, громади». Режим доступу: // <http://ippo.kubg.edu.ua/>
7. Українські педагоги про національно-патріотичне виховання: зб. матеріалів Всеукр. наук. – практ. семінару /ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін.] ; [редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Зозуля С. М., Філімонова Т. В.; літ. ред. Редько-Шпак Л. В.; рецензенти

Сухомлинська О. В., Коляда Н. М.] – К. : [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2016. – 60 с.

Олена Борисівна Матвійчук,
Конотопська спеціалізована школа II-III ступенів № 2
Конотопської міської ради Сумської області,
директор школи, учитель правознавства

МАЙДАН: ДУХОВНІ ІДЕАЛИ МОЛОДІ

*Хто бажає виховати дитину,
той повинен пробудити та
укріпити в ній духовність...*

І. Ільїн

Суспільство славиться своїми духовними устремліннями [1]. І це яскраво показала Революція Гідності й Свободи. Її цілком справедливо вважають новим виміром національно-патріотичного виховання сучасності. Адже вона серед багатьох завдань поставила на порядок денний питання формування почуття патріотизму, а значить розвитку, виховання духовного життя Дитини [4].

Ш.О. Амонашвілі зазначає, що «людина без духовного життя не існує. Від якості змісту, спрямованості духовного життя за суттю своєю повинна залежати якість самої особистості людини» [2, с.65]. Недооцінювання значення духовного життя в людині проявляється сьогодні багатьма негативними наслідками. Так, у Програмі українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді (автори Бех І.Д., Чорна К.І) констатується, що «виховання у молодого покоління почуття патріотизму, відданості справі, зміцнення державної, активної громадянської позиції нині визначені проблемами загальнодержавного масштабу» [7, с.1].

Сьогодні представлено значну кількість досліджень та публікацій з питань національно-патріотичного виховання. Однак, проблема розвитку духовності, духовного життя часто залишається невирішеною як у частині теоретичного викладу, так і в повсякденній діяльності. Практика життя свідчить, що без духовності немає патріотизму. Тому забезпечення умов для «творення дитиною свого духовного світу й способу життя в ньому» [2, с.67] є одним з першочергових завдань учителів, батьків та суспільства в цілому. І роль школи в цьому важко переоцінити. Як зазначає Ш.О. Амонашвілі, школу спрямовує сила власного Духу. Дух школи має свої вічні основи. Цими основами є загальнолюдські цінності, які визначають норму та якість життя:

Віра, Праведність, Любов, Гуманізм, Справедливість, Культура, Совість. Те, що виникає в людині шляхом освіти на основі цих цінностей, можна назвати духовністю, духовним життям. Але загальнолюдські цінності не існують як абстракт, вони проявляються як національний дух, національна самосвідомість[1]. Події Революції Гідності та Свободи ілюструють ці твердження й спонукають до активної перетворювальної діяльності.

Джерело духовного життя, як справедливо вважають послідовники Гуманної Педагогіки, людина має в собі від самого народження, і це є головною якістю духу, яка може бути більш або менш виражена в дитині. «Духовне життя є вищим планом буття, воно є тією прихованою, нематеріалізованою дійсністю, котра творить як внутрішню, так і зовнішню матеріалізовану дійсність» [2, с.65]. Подвиг героїв Небесної Сотні є тому яскравим прикладом. Саме Революція Гідності та Свободи стала потужним поштовхом до підйому духовного життя, каталізатором процесу облагородження серця, душі Дитини [6].

Великі можливості щодо розвитку духовного життя дитини відкриває використання елементів музейної педагогіки. У навчальному закладі створено Галерею Пам'яті та Слави, де поряд з героями Сумщини, які віддали своє життя за територіальну цілісність та незалежність держави на Сході країни, представлені всі герої Небесної Сотні. Серед портретів героїв розміщені роздуми учнів, уривки з їхніх творів. Просте звертання: «Мій герою, я так багато хочу тобі сказати», - відкриває дітям широкі можливості бути в людному місці наодинці зі своїми думками, спонукає до роздумів, створює умови для внутрішнього діалогу з героями Небесної Сотні, з власною совістю, веде до самопізнання.

Розміщення Галереї Пам'яті та Слави в рекреації школи, у загальнодоступному місці, дає дітям змогу постійно відкривати нові для себе імена героїв Небесної Сотні, пробуджує інтерес до їхнього життя, сприяє «олюдненню середовища навколо кожної Дитини» [2, с.93]. Тому молодші підлітки часто сприймають образи героїв тактильно, торкаючись рукою світлин. Завдяки доступності інформації діти мають змогу постійно звертатися до змісту найвищої державної нагороди «Герой України», усвідомлюючи себе частиною народу. Отже, використання елементів музейної педагогіки сприяє розвитку ціннісних орієнтирів дитини, її свідомості й самосвідомості, активному долученню до норм суспільства, а отже, і розвитку духовності. Тож не можна не погодитися зі словами Ш.О. Амонашвілі, який стверджує: «Не без причини людина народжується в певній країні й належить певному народу. Дитина від народження несе в собі обов'язок перед Батьківщиною. Воістину,

той може краще служити людству, хто зробить це від любові до Батьківщини» [2, с.109].

Використання методу проектів є ефективною формою роботи з розвитку духовного життя дитини. Прикладом цього є створення загальношкільного проекту «Небесні ангели», який передбачав здійснення ряду міні-проектів на рівні кожного класу. Ці проекти були присвячені дослідженню життя наймолодших представників Небесної Сотні. Підсумки пошуково-дослідницької діяльності учні презентували та представили під час єдиної виховної години. Узагальнена інформація була розміщена учнями біля кожної з класних кімнат і включала такі матеріали: розповідь про героя, позитивне зображення Майдану, власну оцінку подвигу героя України. У висловлюваннях, у висвітленні подій діти представили світлі образи, думки, сподівання, спрямованість до блага, виявили почуття співстраждання й захоплення, усвідомлення життя, смерті й безсмертя. Як справедливо зазначив Ш.О. Амонашвілі, «знаходячись серед світлих і піднесених образів, маючи таке багатство, душа починає жити й трудитися, створює свій світ, творить і притягає нові образи. У цьому духовному світі вищі знання будуть одухотворені, помножені й повернуті людям у вигляді любові до Ближнього, до Батьківщини, у вигляді відданості й мужності» [2, с.67].

У своєму творі «Школа істини» Ш.О. Амонашвілі виводить ряд постулатів, без усвідомлення яких не можливий розвиток патріотичних почуттів дитини. Людина, перш за все, є духовною істотою, і кожен з нас повинен визнати себе таким. Тільки в цьому випадку стає можливим розширення свідомості. Якщо ми дивимось на світ через духовний зір, то більше й глибше осягаємо його матеріальну сутність і прагнемо до її одухотворення. Якщо ж дивимось на світ тільки через матеріалістичний погляд, то починаємо шукати в ньому більше особисту вигоду, ніж звичайне благо.

Кожна людина, яка зростає, розкриває свої духовні та природні дари, пізнає себе, збагачується досвідом і знаннями, облагороджується духовно й морально. Школа, перш за все, повинна показати людині те, що в ній є найбільш дорогоцінного, примусити її пізнати себе як частку безсмертного та живий орган світового, духовного розвитку людства. Якість знань має цінуватися тим, як вони складаються в духовному світогляді людини [1].

Як свідчать результати останніх досліджень, у сучасної учнівської молоді сформовані ідеали, якими є герої кінострічок, зірки спорту, топ-моделі і, як правило, закордонні. Проведені в основній і старшій школі години спілкування з теми «Наші кумири» показали, що дитина може сприймати героїв Небесної Сотні як своїх кумирів. Це сприяє збагаченню внутрішнього світу, формуванню життєвого плану дитини, усвідомленню свого життя й визначення сенсу життя.

Розуміння сутності Майдану як соціального феномену, невичерпного джерела для формування системи національних та загальнолюдських цінностей, відбувається в школі через використання форм і методів роботи, прийнятих для дитини, таких як: проведення флешмобів, Інтернет-акцій, діяльнісних ігор, колективних творчих справ, через роботу кіноклубу, створення фільмів, мультимедійних презентацій. Так, під час флешмобу, присвяченому подіям на Майдані, кожною дитиною школи було підготовлено макет фігури людини з власним ім'ям та визначено національні й загальнолюдські цінності, які було задекларовано під час Революції Гідності й Свободи і за які заплатили своїм життям герої Небесної Сотні. Усі фігури одночасно розміщено дітьми в рекреаціях школи біля створеного під час флешмобу імпровізованого стенду «За що ми стояли на Майдані». Тим самим вони підтвердили, що розділяють разом з іншими систему цінностей, представлену в Загальній декларації прав людини, Конституції України. Досвід практичної діяльності свідчить, що виховання духовного життя Дитини, у тому числі й на прикладах Небесної Сотні і загалом учасників Майдану, позитивно впливає на дитину, зміцнює її волю, терпіння, сміливість, дисципліну духу, окриляє думку, надихає на творчість. [5].

Революція Гідності та Свободи є могутнім підґрунтям для розвитку духовного життя Дитини. Дослідження й усвідомлення цих подій – це не сума заходів з нагоди чергової річниці, а систематична робота учасників навчально-виховного процесу та громадськості. Отже, необхідно консолідувати зусилля освіти, громадських організацій, представників бізнесу й забезпечити виготовлення одягу, емблем, значків із зображенням героїв Небесної Сотні. Адже діти гостро сприймають яскраві людські якості... Вони захоплюються подвигами й мріють бачити самих себе на місці борців за правду. Не можна позбавляти дітей цього живого джерела натхнення, і тоді на все життя залишиться таке світле горіння [2].

Що стосується спілкування батьків з дитиною, не можна не погодитися з Ш.О. Амонашвілі, який стверджує: «Головне – заговорити про духовне. Шлях духу, як ніщо інше, розвиває свідомість і очищує життя. Дивіться на бесіди про духовне як на практичну вправу серця...» [2, с.110].

Виходячи із засад Духовності й Гуманізму, маємо розуміти, що Дитина не готується до дорослого життя в майбутньому, а проживає яскраве життя щодня. Суспільне життя є невід'ємною його частиною, як і події Революції Гідності та Свободи. Прекрасний подвиг може опромінити молоде серце назавжди [2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Амонашвілі Ш.О. Істина школи. – Хмельницький: Подільський культурно-просвітницький центр ім.Н.М.Періха, 2007.

2. Амонашвілі Ш.О. Школа життя. – Хмельницький: Подільський культурно-просвітницький центр ім.Н.М.Періха, 2010.
3. Амонашвілі Ш.О. Кожний для мене учитель. – Хмельницький: Подільський культурно-просвітницький центр ім.Н.М.Періха, 2014.
4. Амонашвілі Ш.О. Лицар гуманної педагогіки. Скринька Честі і Служіння. – Хмельницький: Подільський культурно-просвітницький центр ім.Н.М.Періха. Центр інноваційної педагогіки і психології Хмельницького національного університету. Всеукраїнська-культурно-освітня асоціація Гуманної Педагогіки, 2011.
5. Амонашвілі Ш.О. Поспішайте, діти, будемо вчитися літати!. – Хмельницький: Подільський культурно-просвітницький центр ім.Н.М.Періха, 2010.
6. Амонашвілі Ш.О. У «чаші» дитини сяє зародок зерна культури. – Хмельницький: Подільський культурно-просвітницький центр ім.Н.М.Періха, 2012
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.ippro.com.ua/index.php/suchasna-metodika-vikhovnoji-diyalnosti/375-i-d-bekh-k-i-chorna-programa-ukrajinskogo-patriotichnogo-vikhovannya-ditej-i-molodi>

Світлана Іванівна Моцак,
СумДПУ імені А.С.Макаренка,
доцент кафедри всесвітньої історії та методики
навчання суспільних дисциплін ННІ Історії та філософії

ДО ПИТАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку української школи зростає роль національно-патріотичного виховання школярів на уроках історії України. Практика навчання історії України в школі доводить, національно-патріотичне виховання є основою, на якій ґрунтується суспільство держави.

На думку методистів, вчителів практиків суть патріотизму розкривається у вмінні жити інтересами свого народу, власної держави.

Сьогодні, суспільствознавча освіта виступає своєрідною серцевиною моральності, патріотичності, правової культури і поведінки, формування честі і гідності у молодого покоління.

Як наголошено в Національній доктрині розвитку освіти України, пріоритетним напрямком в її реалізації є формування особистості, яка усвідомлює свою приналежність до українського народу, сучасної європейської цивілізації; виховання людини демократичного світогляду, яка поважає громадянські права і свободи, традиції народів і культур світу, національний, релігійний, мовний вибір кожної людини [4].

Проблема національно-патріотичного виховання широко висвітлена у працях філософів, педагогів, психологів, істориків.

Сутності понять, «патріотична свідомість», «любов до Батьківщини», присвячені фундаментальні праці вчених-філософів В. Бичка, О. Забужко, І. Надільного, І. Стогнія, В. Шинкарука та ін.

У вітчизняній педагогічній науці проблемі патріотичного виховання присвячені праці О. Вишневського, О. Губко, П. Кононенка, В. Кузя, Б. Ступарика, Б. Чижевського, К. Чорної, які в основу патріотичного виховання ставлять національну свідомість та наголошують на усвідомленні безперечної цінності Батьківщини.

В. Сухомлинський підкреслював, що «патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яке проникає в усе, що пізнається, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується...» Вчитель історії засобом свого предмета проектує людину, виховує на своїх уроках юного патріота, формує патріотичні почуття і переконання на історичних прикладах, спрямовує до «...рухів і поривів духу...» [5].

Психологи І. Бех, А. Богущ, М. Боришевський, В. Котирло досліджують поняття «патріотизм».

Серед українських істориків, учених, які вивчали національну проблему на початку нашого століття були М. Міхновський, Д. Донцов, М. Грушевський, М. Рудницький. Проте, національне відродження і національна ідея бере свій початок з того часу, як була ліквідована Гетьманщина і залишки української державності, тобто з кінця XVIII ст.

Державотворчі процеси, що відбуваються в незалежній Україні протягом останніх десятиліть зумовлюють необхідність вирішення проблеми виховання національно свідомих громадян, справжніх патріотів, відданих Вітчизні, готових до плідної праці в ім'я рідного народу.

Виховання громадянина завжди було найважливішим завданням суспільства. Події, які ми пережили упродовж 2013-2014 рр. і які переживаємо зараз засвідчили, що проголошена у 1991 р. державна незалежність потребує постійного захисту і глибокого розуміння, оцінки того що відбувається навколо нас.

Патріотичне виховання – історично зумовлена сукупність ідеалів, поглядів, переконань, традицій, звичаїв та інших форм соціальної поведінки, спрямованих на організацію життєдіяльності підростаючих поколінь, у процесі якої засвоюється духовна і матеріальна культура нації, формується національна свідомість і досягається духовна єдність поколінь.

Метою патріотичного виховання є формування національної свідомості та патріотизму у вихованців різного віку [1].

Серед завдань патріотичного виховання виділяють: формування правової культури, поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки – Герба, Прапора, Гімну України та історичних святинь; сприяння набуттю молоддю соціального досвіду, успадкування духовних та культурних надбань українського народу; формування духовних цінностей українського патріота: почуття патріотизму, національної свідомості, любові до українського народу, його історії, Української Держави, рідної землі, родини, гордості за минуле і сучасне на прикладах героїчної історії українського народу та кращих зразків культурної спадщини; відновлення і вшанування національної пам'яті; формування психологічної та фізичної готовності, молоді, до виконання громадянського та конституційного обов'язку щодо відстоювання національних інтересів та незалежності держави; виховання здатності протидіяти проявам аморальності, правопорушень, бездуховності, антигромадської діяльності [3].

Шкільний курс історії України має широкі можливості для реалізації цих завдань. Процес навчання історії України в школі поєднує в собі освітню, розвивальну і виховну функції, які повинні бути нероздільними.

В історії України чимало подій, що перед усім світом засвідчили прагнення українського народу до вільного, щасливого, заможного життя. Як свідчить історія, із тисяч народів і народностей світу лише 200 виростили в нації – створили свої держави й домоглися визнання світової спільноти, серед них – Україна.

На уроках історії України закладаються підвалини історичних уявлень майбутніх громадян про давнє минуле власне українського народу, його мови, культури, ментальних рис характеру, державно-політичного життя, як невід'ємної складової формування європейської цивілізації. Тут учні мають отримати базові наукові знання, що слугуватимуть фундаментом формування їх історичної свідомості, патріотизму.

Український патріотизм – явище, яке відображає все незаперечно цінне в історії української державності, визнає природну закономірність довготривалого історичного розвитку української нації, народу аж до створення своєї державності.

Програма з історії України для загальноосвітніх навчальних закладів передбачає виховання в учнів особистісних рис громадянина України, загальнолюдських духовних ціннісних орієнтацій, сприйняття ідей гуманізму та демократизму, патріотизму, взаєморозуміння між народами на основі особистісного усвідомлення досвіду історії. Програма дає широкі можливості для формування громадянської та національної свідомості молоді.

Під час уроків історії України вчитель має донести до учнів ідею української державності як консолідуючого чинника розвитку суспільства й нації в цілому. Історія Русь-України, Литовсько-Руська держава, Запорозька Січ, Гетьманщина, УНР, ЗУНР є яскравим прикладом тривалих державницьких традицій України.

На уроках історії України в 9-му класі вчитель має звертати увагу учнів на значення Української козацької держави – Гетьманщини для майбутніх поколінь. Завдання вчителя підвести учнів до висновку, що саме вона була взірцем середньовічної демократії і справедливості.

Історія України, її державності – це не тільки події, а й історичні постаті. На прикладах життя, діяльності і боротьби за державу українських князів, козацтва, видатних гетьманів Б. Хмельницького, І. Мазепи, П. Орлика, цілого українського народу і його найкращих представників – Т. Шевченка, В. Винниченка, М. Міхновського, М. Грушевського, С. Петлюри, С. Бандери, Р. Шухевича необхідно висвітлювати національну гідність нашого народу, його прагнення мати власну державу.

Вивчаючи славні сторінки історії варто звертати увагу на те велике і світле, яке підносить наш народ до вершин цивілізації, визначає його заслуги перед людством.

У старших класах необхідно акцентувати увагу на патріотизмі і моральності діячів визвольного руху, показати витoki цього патріотизму. Так символом патріотизму і жертвовності у боротьбі за незалежну Україну став подвиг героїв Крут, боротьба за волю України повстанців Холодного Яру тощо.

Національно-патріотичне виховання учнів вчитель має здійснювати як на уроках історії України так і в позаурочний час. Форми роботи можуть бути різноманітними: дискусії, диспути, конференції, «круглі столи», «усні журнали» та ін..

Так в процесі вивчення теми «Україна в період незалежності» вчитель може провести конференцію з елементами презентації «Історія становлення та діяльності Народного Руху України», диспут «Відродження незалежності України: закономірність чи випадковість», «І.Мазепа як людина та історичний діяч»

На уроках історії України вчитель може використати інтерактивні методи навчання: «мозковий штурм», «мікрофон», «дерево рішень», «коло ідей», «займи позицію» і т.д..

Таким чином, формування патріота одна із цілей навчально-виховного процесу з історії України, вихованням якого і мають займатися вчителі історії. Повноцінне виховання патріотизму немислиме без знання історії України. «Хто не знає славної історії своєї нації, – писав В. Целевич, – той не може її правдиво любити та присвятити їй життя».

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF>
2. Закон України « Про освіту [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF>»
3. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/
4. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст. –К.: Шк. Світ, 2001. – 21 с.
5. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах / В.О. Сухомлинський. – К.: Радянська школа. – 1977. – Т.3. – С. 649.

Олена Олександрівна Мусатова,
КУ Сумська загальноосвітня школа І-ІІІ
ступенів №6 м. Суми, учитель англійської мови

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Серед безлічі навчальних дисциплін предмет “англійська мова” посідає особливе місце. Його своєрідність полягає в тому, що в ході вивчення іноземної мови учні здобувають не знання основ науки, а вміння й навички користуватися чужою мовою як засобом спілкування, засобом одержання нової корисної інформації. Викладання англійської мови в сучасній школі дає вчителю широкі можливості по вихованню громадянськості й патріотизму. Цьому сприяє комунікативна складова предмету, його спрямованість до вивчення побуту, звичаїв, традицій і, насамперед, мови іншого народу. Але я глибоко переконана, що буде нерозумно, якщо вчитель увійде в клас і скаже, що сьогодні ми будемо

вчитися любити Батьківщину, а завтра поважати героїв. Необхідно створити атмосферу, підібрати матеріал, що давав би знання про історію, традиції, людей, учити дітей порівнювати та робити висновки.

Розширення міжнародних зв'язків, створення умов для входження української освіти у світовий освітній простір робить іноземну мову реально затребуваною державою, суспільством, особистістю. У цей час іноземна мова розглядається як засіб спілкування, взаєморозуміння й взаємодії людей, пізнання інших національних культур, розвитку особистості.

Вивчення іноземної мови на базовому рівні середньої загальної освіти спрямовано на досягнення наступних цілей:

- розвиток іншомовної комунікативної компетенції (мовний, соціокультурний, компенсаторний, учбово-пізнавальний);
- розвиток і виховання здатності й готовності до самостійного, безперервного вивчення іноземної мови, подальшої самоосвіти, використання іноземної мови в інших областях знань;
- здатність до самооцінки;
- формування якостей громадянина і патріота.

Питання про те, як дати учням ключі до розуміння світу, залишається основним питанням освіти.

В останнє десятиліття помітно підсилюється інтерес до проблеми взаємодії культур в умовах сучасної України й світу в цілому. Проблема поділяється на два аспекти: пошук “свого” у чужій культурі і визначення труднощів розуміння у змісті іншої культури. Залежно від того, наскільки адекватно усвідомлюють люди цінності своєї культури й порівнюють їх з цінностями культур інших народів, визначається й благополуччя даного народу. У цьому зв'язку стає зрозумілим виникнення й розвиток культурологічного підходу.

Моє педагогічне кредо – виховання почуття добра й поваги один до одного, позитивного ставлення до народу, що говорить іноземною мовою, його культури, зберігаючи повагу до свого народу, любові до Батьківщини й рідної мови та віри в майбутнє своєї країни. Відповідно до визначеної проблеми основним у моїй роботі є лінгвокультурологічний напрямок, де головними є “особистість (людина з її мисленням) - мова - культура”.

Виходячи з глобальної мети оволодіння іноземною мовою, залучення до іншої культури та участі в діалозі культур, вивчення іноземної мови у порівнянні культур, одночасне звертання до мови й культури дозволяють у комплексі більш ефективно формувати культурологічні компетенції майбутнього вчителя, використовуючи його освітній, розвиваючий та виховний потенціал.

Для досягнення поставленої мети мною виділено наступні завдання:

- посилення ролі позакласної роботи з предмету в створенні позитивної мотивації для вивчення іноземної мови й формуванні професійної компетенції учнів;
- залучення кожного учня до активної творчої діяльності відповідно до його вмінь та інтересів;
- розвиток комунікативних вмінь учнів на базі мовних знань і навичок, соціокультурних знань, навичок, умінь;
- формування у дітей таких особистих якостей як відкритість, толерантність, комунікабельність;
- створення умов для творчої самореалізації й прагнення до самовдосконалення.

Моя педагогічна діяльність ґрунтується на ідеях:

- полікультурного виховання, що є передумовою успішної адаптації випускників в умовах загальноєвропейського ринку та їхньої інтеграції у загальноєвропейський, культурний та освітній простір;
- культурологічної освіти засобами іноземної мови;
- особистісно-орієнтованого підходу;
- комунікативного підходу.

Використовуючи сучасний діяльнісно-особистісно-комунікативний підхід у навчанні іноземної мови, керуюся засадами: культурозібраності; взаємозумовленості навчання й виховання; цілісності та єдності процесу навчання; орієнтації на ціннісні відносини та цілісність.

У сучасній методиці під впливом ряду факторів як лінгвістичних, так і соціокультурних, поняття "навчання мовам" поступово витісняється новим поняттям – "навчання мові й культурі", у тому числі культурі міжособистісного спілкування суб'єктів, що належать до різних культур, але цікавих один одному з погляду загальної ерудиції, життєвого досвіду, фонових знань.

Міжособистісне спілкування представників різних мов і культур може бути реалізовано, якщо комуніканти будуть цікаві один одному, якщо вони будуть спрямовані до однієї мети – взаєморозуміння, взаємозбагачення засобами міжкультурної комунікації. У такому діалозі велике місце займає обмін інформацією про свою культуру, традиції, звичаї народу, до якого належить комуніканти, про свою малу Батьківщину. Інакше кажучи, це той шар культури, що у спеціальній літературі називається краєзнавством.

Буває парадоксально, але учні середньої школи вивчають, наприклад, символи Об'єднаного Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, але погано знають символіку своєї Батьківщини.

Ми живемо і вчимося на Сумщині, яка багата на традиції. І хочеться, щоб учні знали історію рідного краю, вулиць, що носять імена героїв, про людей, що

воювали на фронтах другої світової війни. В своїй роботі я намагаюся використовувати різноманітні форми й прийоми навчальної й позакласної роботи для формування в учнів толерантного ставлення до іншої культури й більш глибокого усвідомлення своєї рідної. Без вивчення рідної культури й мови неможливе вивчення іноземної мови. Усвідомлення загальнолюдських цінностей – невід'ємна частина розвитку почуття національної самобутності. Вивчаючи разом з мовою життя інших країн, школярі порівнюють отриману інформацію з життям рідної країни. Завдяки такому порівнянню вони вчаться бачити успіхи своєї країни і її проблеми, поважати й цінувати традиції й звичаї свого народу. Почуття національної гідності зміцнюється, коли учні вільно можуть розповісти іноземним гостям про свою оселю, родину, країну, свій край, його історію, про цікаві географічні маршрути, про наукові досягнення, про твори мистецтва, про традиції й звичаї. Практика показує, що знання про свою країну і малу Батьківщину використовуються у вивченні іноземної мови фрагментарно або несистематично. Мною помічена тенденція переваги країнознавчого матеріалу іноземної мови над тематикою про Україну.

Відповідно до нових Державних стандартів освіти, нових навчальних програм використання регіонального компонента змісту уроків іноземної мови стає пріоритетним. Це змінює ставлення до регіональних знань і спонукає вчителів іноземної мови до пошуків можливих шляхів інтеграції навчального процесу. Цілісний підхід і педагогічна практика припускають вивчення природи, культури, історії по лінії "Світ – Батьківщина – рідний край", де дитина освоює світ у зворотному порядку – для неї досвід знайомства з природою, господарською діяльністю людини, пам'ятниками історії й культури відбувається саме там, де вона живе.

Учителю необхідно приділяти значну увагу узгодженню краєзнавчого матеріалу з програмою. Необхідно обирати матеріал, який віддзеркалює унікальність регіону, його неповторний характер, і в той же час має загальнолюдську цінність, прилучення до якої впливає на підвищення загальнокультурного рівня учнів. Треба навчати дітей умінню знаходити й застосовувати на уроці іноземної мови інформацію, одержану при вивченні географії, історії, літератури, біології та інших предметів. Робота з краєзнавчим матеріалом може бути частиною, етапом уроку, окремим уроком, позакласним заходом. Змістовний компонент добирається відповідно до вікових та індивідуальних особливостей, інтересів дітей. Діалог культур розуміється не тільки як знайомство з культурою всіх англomовних країн, але і як розуміння особливостей життя, побуту й менталітету українців, духовної спадщини України, її внеску у світову культуру. Тому, навчаючи дітей користуватися іноземною мовою як інструментом спілкування, широко використовую

матеріали, пов'язані з культурою та історією країни мови, що вивчається, та рідної мови.

Формування особистості учнів, виховання почуття поваги до чужої культури часто проходить через читання текстів краєзнавчого змісту, що містять нову чи проблемну інформацію, що відкривають "вікно" у світ іншої культури, що зачіпають почуття й емоції: прислів'я й приказки, римування, вірші, пісні, особистий лист ровесника з країни іноземної мови, листівки, художню літературу.

Протягом навчального року я постійно включаю у свої уроки окремі фрагменти або присвячую цілі уроки темі національно-патріотичного виховання.

Основу таких занять становлять знання учнів про регіон, отримані під час вивчення шкільних предметів гуманітарного й природничого циклу. Так можуть бути розглянуті наступні теми:

1. Земля й люди. Міста. Райони. Відомі люди.
2. Історія регіону. Особистості. Визначні пам'ятки.
3. Культура. Література. Музеї. Театри. Школа. Вузи.

Виховання патріотизму було й залишається однією з головних завдань учителів англійської мови при роботі над такими темами, як "Наша країна", "Відомі люди", "Традиції й звичаї", "Спорт", "Музика", "Театр", "Кіно", "Живопис", "Свята" та ін.

Варто віддавати перевагу методу проектів, оскільки проектна методика характеризується високою комунікативністю, дозволяє створити творчу дослідницьку атмосферу. Формами навчання можуть бути уроки-екскурсії, рольові ігри, заочні подорожі по рідних місцях, урок-конференція, інтегрований урок. Часто буває, що учень впевнено називає визначні пам'ятки Лондона, Великої Британії, та має труднощі у визначенні цікавих місць свого рідного краю.

Матеріал по патріотичному вихованню створює сприятливі умови для організації різних завдань творчого характеру, застосування в навчальній роботі різноманітних елементів пошуку й дослідження, широкого використання місцевих джерел, відкриває широкі можливості для самостійної діяльності учнів, для пошуку, дослідження й навіть невеликого відкриття. Це викликає у школярів глибокий інтерес до історії краю, країни, прагнення до знань.

Можна відзначити наступні позитивні результати:

- розширюється й збагачується комунікативний досвід, кругозір учнів;
- покращуються навички з говоріння, читання, розуміння та писемного мовлення;

- розширюються знання учнів в області культури, історії, географії, природи;
- учні залучаються до різноманітних форм дослідницької діяльності, розвивається їхня пізнавальна активність, творчий пошук. Діти усвідомлюють значимість культури рідного краю, її внеску у світову культуру;
- формуються патріотичні та громадянські якості.

Ірина Миколаївна Мухойд,
КУ Сумська загальноосвітня школа I-III ступенів №22,
учитель української мови та літератури

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ

Матеріали за посиланням:

<https://drive.google.com/drive/folders/0B25RqinygI0CSWM4SXVxZzdOOFU?usp=sharing>

Людмила Миколаївна Назаренко,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
доктор філософії, доцент, доцент
кафедри теорії і методики виховання

ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІВ ДО ВИХОВАННЯ ОСНОВ КУЛЬТУРИ ГІДНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Презентація за посиланням:

https://docs.google.com/presentation/d/1sqRfdqlos1dpLJukmXoQTam3WLRGX74pi_v1_-N5ZamU/edit?usp=sharing

*Олена Василівна Нерощина,
Роман Олександрович Чебаков,
Путивльське НВО,
вчитель української мови і літератури,
вчитель зарубіжної літератури*

УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ 1917-1920 РОКІВ: М. С. ГРУШЕВСЬКИЙ – ВЧЕНИЙ, ІСТОРИК І ПОЛІТИЧНИЙ ДІЯЧ

Українська держава має тривалу та цікаву історію, сповнену як славетними і світлими, так і трагічними подіями. Деякими з них треба пишатися, а інші слід пам'ятати й шанувати, не забуваючи про те, що ми – громадяни цієї держави.

Літописний термін «Україна» починає вживатися з 1187 року. На українській території існувала княжа держава Русь-Україна, козацька героїчна держава Військо Запорізьке. Нашу землю плюндрувало своїми набігами Кримське ханство, ділили між собою Литовське князівство і Річ Посполита, а пізніше й Російська імперія. Народ пригноблювали, вимагали відмовитись від власної віри, рідної мови, своєї національної самобутності. В новітній час, на початку ХХ століття, українські національно-демократичні сили спробували у 1917-1920 роках утворити власну державність, і першою була Українська Центральна Рада на чолі з Михайлом Грушевським, який фактично став першим президентом нашої країни.

Протягом багатьох століть український народ боровся за здобуття незалежності та право бути господарем на власній землі. Можливість здійснити цю давню мрію українців з'явилася під час революції 1917-1920 років, яка могла перетворити Україну на суверенну самостійну державу.

Після повалення монархії в Росії, сто років тому 4 (17) березня 1917 року представники українських партій та громадських організацій утворили в Києві Українську Центральну Раду. Головою УЦР було обрано авторитетного вченого-історика та політичного діяча М. С. Грушевського [5].

Центральна Рада за тринадцять місяців своєї діяльності пройшла шлях від проголошення автономії у I Універсалі (10 червня 1917 року) до створення незалежної УНР: «... Хай буде Україна вільною не одділяючись від усїєї Росїї, не розриваючись з державою Росїйською, хай народ український на своїй землі має право сам порядкувати своїм життям...». А в IV Універсалі (9 (22) січня 1918 року) Центральна Рада стверджувала: «Віднині Українська Народна Республіка стає самостійною, ні від кого незалежною, вільною, суверенною Державою Українського Народу» [1].

Обрання М. С. Грушевського Головою Центральної Ради було цілком закономірно передусім з огляду на його величезні наукові досягнення та авторитет серед українства. Ґрунтовне знання ним історії українського народу, його становища, проблем, інтересів, вражаюча працездатність явно вирізняли Михайла Сергійовича серед когорти тогочасних діячів, винесених на гребінь потужною революційною хвилею. Саме науковий здобуток відіграв не останню роль у його політичній долі. Україна не мала тоді кращого політика такого масштабу як М. С. Грушевський [7].

Михайло Грушевський був високоосвіченою та розумною людиною. Його наукові праці з історії України залишаються актуальними й сьогодні. Діяльність М. Грушевського, його вклад в духовну скарбницю та державотворчий процес українського народу дійсно заслуговує на увагу. За короткий проміжок часу він намагався перетворити Україну на державу нового зразку, тим самим зробивши вагомий внесок у розвиток нашої країни.

Перу М. Грушевського належить понад дві тисячі праць різного обсягу, змісту та спрямування – великих і малих монографій, статей, рецензій і нотаток. Вони різні за своїм змістом – строго наукові, популярні або такі, у яких ці жанри тісно пов'язані. Не меншою різноманітністю відзначається тематичний зріз творчості великого вченого – від історичних студій до вузькоспеціальних праць фольклорного характеру та епістолярії [6].

Найраціональнішим підходом до вивчення історії кожного народу Грушевський вважав застосування принципу безперервності історичного процесу від його початків до новітнього часу. Багатотомна праця Михайла Грушевського «Історія України-Русі» – це унікальний твір за джерельною базою, хронологічними вимірами, а головне, новаторським підходом до розв'язання багатьох складних наукових проблем. Це наукова праця з авторськими роздумами над долею українського народу, баченням перспектив майбутнього розвитку. Саме майбутнє України, віра у життєві сили її народу, його прагнення до визвольного існування міститься в центрі робіт вченого. «Невеселий переважно образ дає нам наша історія, сумніший може часом ніж інші, але суспільність, що має віру в себе, мусить мати і відвагу глянути на неприкрашену правду свого минулого, щоб зачерпнути в ній не зневіру, а силу». Ці слова М. Грушевського актуальні і для сьогодення України [7].

Концепцію зовнішньополітичної стратегії України як у період національно-визвольної боротьби 1917–1920 років, так і сьогодні, на початку ХХІ століття, ми знову вже вкотре знаходимо в творах М. С. Грушевського. З плином часу й зміною ситуації в Україні зазнавали змін не тільки погляди Грушевського та його союзників, але й опонентів. Та все ж, незалежно від

цього, чітко визначені ним больові точки зовнішньої політики України лишилися такими й досі.

Треба мати на увазі, що на відміну від більшості сучасних політиків, свої розвідки, аналізи і прогнози М. Грушевський ретельно звіряв з історичним досвідом. Його висновки випередили час і можливості епохи. Можливо, саме через те не змогли втілитись у життя.

Михайло Грушевський на перше місце висуває тезу про те, що український народ є більшою мірою західним, європейським, ніж східним. Він доводить це посиленням на неспростовні історичні факти й обставини. Цей «європеїзм», за Грушевським, веде свій початок від прадавніх зв'язків з германською і кельтською культурами Подунав'я, масового напливу скандинавів за часів формування Київської Русі, від надзвичайно широких династичних зв'язків (починаючи від Ярослава аж до його онуків) з німецькими князівствами та іншими державами [4].

В подальшому на передній план виходить Галицько-Волинська держава з великими західними, переважно німецькими колоніями. У цьому контексті Грушевський називав Львів XIV – початку XVII століття «чисто німецьким містом» [2].

М. Грушевський, роблячи висновок, що «Україна жила єдиним життям, одними ідеями з Заходом», визнавав, що давні східні й візантійські традиції Київської Русі частково асимілювали нові західні тенденції, внаслідок чого виникли «оригінальність і чарівність українського мистецтва XVII-XVIII століть» і взагалі української культури [3].

Якщо історичні умови життя орієнтували Україну на захід, то географічно вона тяжіла на південь, до Чорного моря. Цей прадавній економічно-комунікаційний вузол відкрив шлях і до всієї Європи, і до океанів. Ось чому, коли ситуація сприяла цьому, Україна намагалася закріпитися на чорноморському узбережжі.

Прогнозуючи «нові перспективи», на перше місце М. С. Грушевський висуває Сполучені Штати Америки як з огляду на їхні «незвичайні фінансові та технічні засоби», так і на демократизм, ініціативність і сміливість народу цієї країни. «Німеччина і Сполучені Штати Америки – се дві великі школи... Німеччина більш теоретична, Америка більш практична» [2].

США і Німеччині відводиться роль вищої школи для українських наукових, ділових і виробничих кіл. М. Грушевський вважає, що полем діяльності України мусить стати, однак, регіони, найцікавіші для неї з геополітичної точки зору, а саме район Чорномор'я тим більше, що «український народ», – на його думку, – «є одним з найбільш «орієнталізованих» західних народів». Але М. Грушевський застерігає і нас,

можна сказати, сьогоднішніх, від запопадливого «низькопоклонства» перед Заходом. Він попереджає, що визволення від однієї примусової залежності не повинно бути замінено на іншу, хоч би й добровільну. Україна повинна насамперед «знати себе», з'ясувати свої можливості, завдання й інтереси, брати для себе все, що може бути корисним. Інакше кажучи – запозичувати передовий зарубіжний досвід, що є актуальним і сьогодні [6].

М. Грушевський, хоч і гнівно, звертає увагу, на ще один пріоритет: північну «московську» організацію України, що в останні три століття була вимушеною. Він категорично стверджує, що навіть душевні якості розводять українців і росіян у різні сторони: для перших характерні: «високий розвиток своєї гідності, пошанування гідності чужої, любов до певних, установлених зверхніх форм, «законних речей», етикету й добрих манер, любов до чистоти, порядку, краси життя, прив'язання до культурних і громадських вартостей життя», для росіян навпаки – «брак власної людської гідності і не пошанування гідності іншої людини; брак смаку до вигідного, доброго, урегульованого життя для себе і не пошанування чужих інтересів і потреб в такому життю та чужих здобутків на сім полі; брак волі до організованого громадського і політичного життя, нахил до анархізму і навіть руйнування соціального і культурного; легковажність культурних і громадських вартостей, звеличення своєю некультурністю й неорганізованістю супроти вартостей; вічне хитання між громадським і моральним максималізмом та повним нігілізмом, яке спадає часто до повної затримки моральних критеріїв» [3].

Таким чином, М. Грушевський був справжнім патріотом своєї країни, яка знаходилася в той час у дуже тяжкому становищі. Завдяки наполегливій праці та великим зусиллям він намагався зробити якомога більше корисного для України, щоб вона врешті-решт здобула незалежність. Але досягти бажаного і втілити в життя свої ідеї Грушевському та Центральній Раді не вдалося через ряд чинників.

Дослідниками Української революції 1917-1920 років визначено багато причин падіння УЦР. Основними з них є: розкол українського суспільного руху, політична недосвідченість і наївний романтизм лідерів УЦР, відсутність ефективних і авторитетних органів управління на місцях, наявність анархічних тенденцій українського менталітету, невідповідність мас до самостійного національно-державного життя, їх слабка політична культура. Деякі з цих недоліків ми бачимо в суспільно-політичному житті сучасної України [5].

Центральна Рада не спромоглася створити регулярні збройні сили, затягувала розв'язання соціально-економічних проблем. Провідні держави світу, держави-сусіди України не були зацікавлені в існуванні сильної, незалежної України поряд із ними.

Останнім рішенням Центральної Ради 29 квітня 1918 року було прийняття демократичної Конституції УНР і обрання Президентом України Михайла Грушевського [7].

Незважаючи на поразку УЦР, революція продовжувалася, а до влади в Україні прийшли інші політичні сили: спочатку гетьман Павло Скоропадський, потім Директорія, яка поступилася місцем радянській владі. Внутрішні причини і міжнародна обстановка призвели до поразки Української революції і встановлення на 70 років радянської влади. 24 серпня 1991 року Актом проголошення незалежності України і референдумом наша Батьківщина стала незалежною суверенною державою.

У 2016 році ми відзначали 150-річчя від дня народження великого українця, вченого, патріота і політичного діяча М. С. Грушевського. Як глибокий знавець історії України він випереджав час і, долаючи внутрішні і зовнішні об'єктивні причини, а також сумніви і хитання своїх однодумців і опонентів, домагався використати всі надані історією передумови, щоб Україна стала самостійною, вільною незалежною державою, яка буде опиратися на власні сили, на свої ресурси, на свій народ.

Презентація за посиланням:

https://docs.google.com/presentation/d/1dsDZJ71RPJi8Yr3FE-Knh-z_JD1wACkn75-i4vLUWYQ/edit?usp=sharing

ЛІТЕРАТУРА

1. Винниченко В. Відродження нації / В. Винниченко. – Київ: Політвидав України, 1990. – 123 с.
2. Грушевський М. С. На порозі нової України. Спомини / М. С. Грушевський. – К.: Знання, 1990. – 57 с.
3. Грушевський М. С. Якої ми хочемо автономії і федерації / М. С. Грушевський. – К.: Знання, 1991. – 64 с.
4. Грушевський М. С. Хто такі українці і чого вони хочуть / М. С. Грушевський. – К.: Товариство «Знання України», 1991. – 149 с.
5. Реєнт О. Нариси з історії української революції / О. Реєнт // Історія України. – № 29-32, серпень 2000 р. – С. 12-23.
6. Смолій В. Михайло Грушевський і деякі питання історіографічного процесу на Україні кінця XIX – початку XX століття / В. Смолій // Історія України. – 2001. – № 41 (249). – С. 3-18.
7. Солдатенко В. Ф. Україна в революційну добу: том 1: рік 1917 / В. Ф. Солдатенко. – Х.: Прапор, 2008. – 263 с.

Наталя Володимирівна Новікова,
Путивльська загальноосвітня школа І-ІІІ ст. №1
ім. Радіка Руднева, заступник директора з виховної роботи

ПРОЕКТ «З УКРАЇНОЮ В СЕРЦІ»

Матеріали за посиланням:

<https://drive.google.com/drive/folders/0B25RqinygI0COEt6a2F5UFZ3NEk?usp=sharing>

Олена Олексіївна Новікова,
КЗСОР-Путивльська загальноосвітня школа-інтернат
І-ІІ ступенів, заступник директора з виховної роботи

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ, ЯК ВАЖЛИВИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНИНА-ПАТРІОТА НОВОЇ ФОРМАЦІЇ

Сучасна школа – найважливіша ланка в побудові успішної держави. Виклики сьогодення передбачають виховання громадян-патріотів нової формації, які розглядатимуть державу як запоруку власного особистісного розвитку на засадах гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін.

Відповідно до Конституції України, Законів України "Про освіту", «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939-1945 років»; Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді, затвердженої Указом Президента України від 13.10.2015 р. №580/2015, наказів Міністерства освіти і науки України від 28.05.2015 № 582 «Про схвалення Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді», від 16.06.2015 № 641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах», від 16.07.2015 № 768 «Про національно-патріотичне виховання в системі освіти», Розпорядження кабінету міністрів України від 07.12.2016 №954 «Про затвердження плану заходів щодо популяризації державних символів України, виховання поваги до них у суспільстві», педагогічний колектив КЗСОР-

Путивльської загальноосвітньої школи-інтернату I-II ступенів обрав пріоритетним напрямом виховної роботи підготовку учнів до повноцінного суспільного життя, яке передбачає виконання ролей громадянина, трудівника, громадського діяча, сім'янина, товариша.

Сьогодні, у такий складний час, нам, педагогам, із глибоко професійним умінням, треба кинути зернятко патріотизму, любові до рідного краю, України, її людей, рідної мови, природи в благодатний ґрунт дитячих душ.

Навчальний заклад – це те місце, де учні духовно збагачуються, де формується громадянська зрілість й особиста відповідальність. У школі дитина не готується до життя, а живе. Кожен новий урок, навіть кожна мить шкільного життя приносить нові враження, нові відчуття. Тому педагогічний колектив вибудовує виховний простір так, щоб він сприяв гармонізації стосунків між дітьми й учителями, школою та родиною, суспільством і Батьківщиною.

У школі функціонує музей ім. С.А.Ковпака, заснований у 1983 році. Саме тут зберігаються результати пошукових та дослідницьких робіт учнів з історії життя С.А.Ковпака, формування й діяльності партизанських загонів на Путивльщині, їх найбільш важливих років існування. Події останнього часу спонукали до створення експозицій шкільного музею та оформленню стенда «Герої не вмирають» про учасників АТО, героїв Революції Гідності. Тут зібрано багатий матеріал, який використовують під час проведення виховних загальношкільних заходів. Ведеться підготовка екскурсиводів, організована робота пошукової групи для впорядкування історичного фонду музею. Юні екскурсиводи з великим захопленням проводять цікаві пізнавальні екскурсії: «Вогняні стежки партизан», «Месники Спадчанського лісу», «Колиска партизанської слави», даючи змогу доторкнутися до вічного подвигу нашого народу учням і гостям школи.

Куточок державної символіки в фойє закладу дає змогу ознайомитися з символами України – Гербом, Прапором, Гімном. Біля нього проходить загальношкільна лінійка, що розпочинається з виконання гімну школи. Такі ж куточки є в кожному класі.

У процесі формування у дітей глибокого розуміння історії свого народу, національної ідентичності, самобутності реалізовано загальношкільний проект «Ми діти твої, Україно!» та започатковано довгостроковий творчий проект «Україна – це Ми». Важливо, щоб учні ідентифікували себе з українським народом, прагнули жити в Україні, розуміли необхідність дотримання конституційних і правових норм, володіння державною мовою, шанобливого ставлення до культури та традицій українського народу.

У ході реалізації проекту «Ми діти твої, Україно!» на базі школи відбувся районний семінар заступників директорів з виховної роботи з метою презентації досвіду Путивльської школи – інтернату I-II ступенів з національно-патріотичного виховання на тему «Ціннісне ставлення особистості до суспільства і держави, до себе, сформоване на традиціях національного патріотизму».

У межах проекту класними керівниками та вихователями проведено цикл уроків-презентацій, відвертих розмов про героїзм в ім'я свободи, цілісності й незалежності нашої держави, Уроків мужності «Ми нація єдина, твої ми діти, Україно», «У серці з Україною». Організовані зустрічі з учасниками АТО «За честь і гідність України!», членами Путивльської районної спілки ветеранів Афганістану «Воїн» «Дорогами Афганістану», учасниками другої світової війни «Пам'яті вдячні нащадки».

На годинах спілкування вивчаються символи, народні обереги України, основні закони нашої держави: «Рідний краї, де ми живемо, Україною зовемо», "Державна символіка", "Я - громадянин України", "Мова моя українська – батьківська, материнська" тощо.

Напередодні свята Дня захисника України відбувся чемпіонат із пейнтболу між командами юнаків закладу, метою якого було виховання патріотів, відданих захисників Батьківщини. Як і очікувалось, змагання виявились видовищними та цікавими. Задоволення отримали всі: і учасники, і вболівальники. Ця гра додала фарб, подарувала безліч яскравих вражень, дала можливість отримати емоційну й фізичну розрядку, і, звичайно, відчутти командний дух.

З метою належного відзначення Дня Гідності та Свободи організовано екскурсійну поїздку до відділу прикордонної служби «Нова Слобода», лінійку пам'яті «Хто не буде пам'ятати минулого, той не матиме майбутнього, адже історії притаманно повторюватись», а до Дня збройних сил України військово-спортивну розважальну гру «Майбутнє держави - це я, це ти». Вихованню громадян-патріотів нової формації сприяли уроки історичної правди, години пам'яті на теми: «Бабин Яр: без права на забуття», «Жахлива трагедія 1933-го в історії нашого народу». З нагоди 98-ї річниці проголошення Акта злуки Української Народної Республіки і Західно-Української Народної Республіки організована учнівська конференція та традиційний флеш-моб «Ланцюг єдності: Ми, діти України, за руки візьмемось, з'єднавшись назавжди, один одному всміхнемось».

У рамках волонтерської діяльності здійснена допомога ветерану Другої світової війни Биваліну Миколі Євдокимовичу по впорядкуванню земельної ділянки та вирішенню деяких побутових проблем. Діти вітають ветеранів

Путивльщини із Днем Пам'яті та Примирення, Днем захисника України, запрошуюють до школи славетних земляків. Ще довго згадуватимуть учні долі юнаків, про яких так захоплено розповідав Микола Євдокимович під час зустрічі «Пам'яті вдячні нащадки».

Відбулася зустріч-презентація педагогічного та учнівського колективу з журналістом Сумської газети «Панорама» Олексієм Сікорським, який разом з колегами створили та видали журнал «Вічна пам'ять героям» про наших земляків, що загинули в зоні АТО.

До Днів Пам'яті та Примирення діти виготовили червоні маки як символи пам'яті жертв війни, бо той, хто захищає свою землю, завжди перемагає. Ця пам'ять робить нас сильнішими і є запорукою неминучості нашої перемоги сьогодні.

Для ознайомлення з місцями значних історичних подій України, області, району організовано відвідування м.Києва, м.Харкова, м.Суми, м.Батурина, м.Кролевеця, м.Глухова, с.Нової Слободи; оглядові екскурсії: до міської бібліотеки, Путивльського краєзнавчого музею; походи: до Музею зброї, річки Сейм; прогулянки-милування: до Молчанського монастиря, церкви Миколи Козацького, Городища, пам'ятника С.А.Ковпаку з подальшим глибоким обговоренням, віртуальні екскурсії історико-краєзнавчими музеями України тощо. Традиційним є велопробіг до Спадщанського лісу та туристичні походи визначними місцями Путивльщини.

Прагнення виявляти небайдужість, робити корисне для суспільства показали педагоги школи, які зібрали продукти харчування для мешканців Донецької та Луганської областей, учасників АТО. За власної ініціативи викупили сертифікат для армії. Подарували шефам термостюми для тих працівників міліції, які від'їжджали в зону бойових дій на схід України. Не стояли осторонь і наші вихованці, бо вони в цей час малювали малюнки, писали листи солдатам із побажаннями: «Повертайтеся живими й здоровими», «Дякуємо за захист України», «Ми хочемо миру», «Ви - наші герої».

Беручи участь у міських заходах: параді вишиванок до 25-річниці Дня Незалежності України, святкуванні Дня міста, урочистій ході до Дня Партизанської слави, естафеті «Єдина країна», мітингах до Дня визволення Сумщини, конкурсі композицій з квітів «Пам'яті захисників країни», патріотичних флеш-мобів «З Україною в серці», фестивалі «Путивлю славний мій» - діти залучаються до вивчення історії та культури рідного краю, спадщини, знайомляться з географічними, етнографічними, культурними та історичними пам'ятками.

Учні 5-9 класів працювали над окремими короткостроковими проектами, передбаченими етапами загальношкільного проекту «Ми діти твої, Україно!».

Отже, з метою пізнання історії козацтва, яка так близька нашій шкільній родині, група учнів 9 класу здійснила пошуково-дослідницький проект «Козацькому роду нема переводу». Вони ніби доторкнулися до історії, відчули себе нащадками славного козацького роду. Протягом двох місяців учні переглянули безліч фільмів про козаків, відвідали музеї, прочитали багато книжок, статей інтернет - ресурсів, зібрали матеріали усної народної творчості, організували «Козацькі забави», виставу у фольклорно-етнографічному стилі «Запорозькі козаки», розробили «Кодекс честі класу».

Учні 8 класу під керівництвом класного керівника та вихователя стали учасниками Всеукраїнського конкурсу «Моральний вчинок» із проектом «Хто, якщо не ми!». Робота в цьому напрямку сприяла активній співпраці з мешканцями міста, згуртуванню колективу учнів, батьків і педагогів. Діти отримали масу інформації про рідне місто, стали гордими за своїх земляків, справжніх патріотів.

Семикласники привозили та досліджували старовинні родинні речі побуту в межах класного проекту «З родини йде життя дитини».

У межах Всеукраїнського дня бібліотек відбулася поетична подорож «У дорогу життя цих поетів візьмемо слова», метою якої було вшанування життя та творчості поетів – борців за вільну Україну, формування почуття патріотизму, національної гідності та честі через популяризацію поетичного слова. У бібліотеці оформлена постійно-діюча ілюстрована книжкова виставка «Історію свою знаємо, героїв пам'ятаємо, патріотами неньки України зростаємо!» та тематична полицка «Від соборності України - до соборності душі».

Заключним акордом реалізації загальношкільного проекту «Ми діти твої, Україно!» стало створення «Музичного калейдоскопу» із фотографіями всіх заходів на патріотичну тематику в межах проекту.

Досягнення вихованців у конкурсах національно-патріотичного напрямку значні: I і II місце в обласному конкурсі «Проба пера», номінація «Поезія»; II і III місце в обласному конкурсі «Проба пера», номінація «Проза»; II місце в обласному етапі УІ Всеукраїнського конкурсу «Моральний вчинок», II місце в обласному конкурсі волонтерських загонів „Ветеран живе поруч”, II місце в XIV обласній спартакіаді серед учнів інтернатних закладів, III місце в обласній виставці творчих здобутків юних майстрів народних ремесел «Знай і люби свій край»; III місце в I етапі соціально-екологічного проекту «Збери кришечки. Очисти екологію. Допоможи воїну», II і III місця в літературному конкурсі «СТУДЛІТ» (СДПУ ім. А.С. Макаренка), III місце в районному туристично-краєзнавчому КВЕСТі, присвяченому Всесвітньому Дню туризму, II місце в районному конкурсі малюнків «Партизанська слава», I місце в районному

конкурсі малюнків «Путівльщина моя – чарівний дивокрай!», II і III місця в районному етапі обласного конкурсу дитячої творчості “Я люблю свій рідний край. Ми майбутнє твоє, Україно”, II і III місця в районному етапі обласного конкурсу творчих робіт «Здорове життя – успіх буття» тощо.

Результатом роботи педагогічного колективу є те, що слова «Україна», «патріотизм» набули для дітей особливого змісту, бо сприймаються не лише розумом, а й «серцем».

Додатки за посиланням:

https://youtu.be/EC_vJB09Gw4

<https://youtu.be/50azwFNpFJA>

ЛІТЕРАТУРА

1. Фізичне і військово-патріотичне виховання молоді: Навч.метод. посіб. – К.: Книга пам'яті України.-2013 – 464 с.
2. Бех І., Чорна К. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді // Світ виховання. – 2007. – №1 (20). – С. 23-34.
3. Вдовенко Н. Національна культура як необхідна складова багатогалузевої системи патріотичного виховання студентів // Коледжанин. – 2004. – №4. – С. 18-21.
4. Виховання громадянина: Сутність громадянського виховання / П. Ігнатенко, В. Поплужний, Н. Косарева, Л. Крицька // Шкільна бібліотека. – 2003. – № 8. – С. 3-19.
5. Вишняк М. Патріотичне виховання учнів за допомогою української мови та літератури // Рідна школа. – 2001. – № 9. – С. 25-28.
6. Гонський В. Патріотизм як основа сучасного виховання та ідеології держави // Рідна школа. – 2001. – № 2. – С. 9-14.
7. Гнатюк В. Національне виховання як складова у побудові громадянського суспільства // Світ виховання. – 2004. – №1. – С. 33-36.
8. Дубина М. Руденко Ю. Патріотичне виховання молоді // Освіта України. – 2006. – №8. – С. 5.
9. Івашковська В. Стратегія, методика та концептуальні засади військово-патріотичного виховання школярів // Рідна школа. – 2002. – № 11. – С. 26-30.
10. Калінічев А. Знаймо і пам'ятаймо свою історію! Про патріотичне виховання в сучасній школі // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2005. – №2. – С. 35-36.
11. Качур М. Патріотичне виховання молодших школярів у художньо-краєзнавчій діяльності // Педагогіка і психологія. – 2002. – №4. – С. 47-55.

12. Коваль В. Уроки словесності в системі національно-патріотичного виховання: (На прикл. кіноповістей О. Довженка «Зачарована Десна», «Україна в огні») // Рідна школа. – 1999. – № 6. – С. 53-55.

Оксана Володимирівна Оліхненко,
Державний ліцей-інтернат з посиленою
військово-фізичною підготовкою «Кадетський корпус»
імені І.Г.Харитоненка, учитель історії

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ У КАДЕТІВ – ОДНЕ З ОСНОВНИХ ЗАВДАНЬ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яка проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується. В. О. Сухомлинський Національно-патріотичне виховання підростаючого покоління є дуже актуальним в наш час. Державотворчі процеси, що відбуваються в незалежній Україні, потребують вирішення проблеми виховання національно свідомих громадян, справжніх патріотів. Державний ліцей-інтернат з посиленою військово-фізичною підготовкою «Кадетський корпус» імені І.Г. Харитоненка має стати для кожної дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового самовіддано розбудувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єднанню українського народу та встановленню громадянського миру та злагоди в суспільстві.

Патріотичне виховання – це основа, на якій ґрунтується суспільство держави. Суть патріотизму розкривається в умінні жити інтересами свого народу, власної держави. Виховувати в дитині патріота – означає навчати її жити заради Вітчизни.

Формування патріотизму постає як одне з основних завдань на уроках історії України. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів передбачає виховання в учнів особистісних рис громадянина України, загальнолюдських духовних ціннісних орієнтацій, сприйняття ідей гуманізму та демократизму, патріотизму, взаєморозуміння між народами на основі особистісного усвідомлення досвіду історії [4]. Вчителю надані широкі можливості для формування громадянської та національної свідомості молоді.

Реалізувати це завдання допомагають багато тем з курсу історії України, які висвітлюють боротьбу народу за державну незалежність протягом свого

історичного шляху, особливо у ХХ – ХХІ століттях. Існування України сьогодні – це результат тисячолітньої боротьби українського народу за право мати свою національну державу.

У козацькі часи нашому народові були притаманні високий рівень шляхетності, моральності, духовності, доблесті і звитяги, знання і бездоганне дотримання національних традицій і звичаїв. А Запорозька Січ була і залишається нині синонімом свободи, незалежності, людської й національної гідності. Слід підкреслити значення діяльності П.Могили, князя В.-К.Острозького, Б.Хмельницького, П.Дорошенка, І. Мазепи, П.Орлика, П.Калнишевського та інших історичних постатей.

У старших класах необхідно акцентувати увагу на патріотизмі і моральності діячів визвольного руху. Так символом патріотизму і жертвовності у боротьбі за незалежну Україну став бойовий шлях легіону Українських січових стрільців, подвиг героїв Крут, боротьба за волю в роки Української революції, діяльність Української Повстанської Армії, протест дисидентів тоталітарній системі тощо.

Історія – це не тільки події, а й історичні постаті. На прикладах життя, діяльності і боротьби за державу українських князів, козацтва, видатних гетьманів, всього українського народу, доцільно продемонструвати національну гідність нашого народу, його прагнення мати власну державу.

Викладач історії повинен працювати над тим, щоб кожен учень відчував себе причетним до долі України. Цікавими є завдання творчого характеру, які потребують креативності, пошуку. Наприклад, створити фільм про долю родини протягом ХХ ст. на основі спогадів людей, підготувати проект чи презентацію.

Ефективним методом патріотичного виховання є екскурсійні поїздки, відвідування Сумського обласного краєзнавчого та художнього музеїв, де можна не тільки повторити теоретичний матеріал, а й подивитися, «доторкнутися» до подій минулого.

На особливу увагу, заслуговують позакласні виховні заходи, які присвячені болючій темі сьогодення – АТО. Багато військових побували на сході України і кадети із тривогою і хвилюванням слухають їхні розповіді про боротьбу проти російської агресії.

Важливу виховну роль у ліцеї-інтернаті відіграє державна і кадетська символіка, ритуали та урочистості до пам'ятних дат. Це прийняття Кадетської Клятви, проведення стрійового огляду, присвоєння кадетських звань і т.д.

Засвоєння патріотичних цінностей і норм є тривалим процесом. Вони не закладені у генах, це не природна якість, а соціальна, і тому не успадковується, а формується цілеспрямовано і системно.

Навчальний заклад мусить виховувати громадян-патріотів України. Нам необхідно працювати так, щоб випускники Кадетського корпусу усвідомили це і пишалися тим, що живуть і працюють у великій європейській державі – Україні.

Навчальний заклад мусить виховувати громадян-патріотів України. Нам необхідно працювати так, щоб випускники Кадетського корпусу усвідомили це і пишалися тим, що живуть і працюють у великій європейській державі – Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний ліцей-інтернат з посиленою військово-фізичною підготовкою «Кадетський корпус» імені І.Г. Харитоненка [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://smkadet.com.ua>
2. Концепція національно-патріотичного виховання. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://ukrintschool.org.ua/training/patriotichne-vikhovannja.html>
3. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів «Історія України»
4. Сухомлинський В.О. Як виховувати справжню людину // Вибр.твори: В 5-ти. – К: Рад.школа. 1976 – Т.2 – с. 158-416.
5. Указ Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки» № 580/2006 10–11 класи. Рівень стандарту / Академічний рівень (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 14.07.2016 року № 826)

Вікторія Володимирівна Перлик,

КЗ «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», ст. викладач кафедри професійної освіти та менеджменту

НОВА ШКОЛА: НОВІ ВИМІРИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

*Патріотизм – переконання,
що твоя країна краща за інші
тому, що саме ти в ній народився.*

Бернард Шоу

Становлення української державності, побудова громадянського суспільства, інтеграція України у світове та європейське співтовариство

передбачають орієнтацію на Людину, її духовну культуру й визначають основні напрями виховної роботи з молоддю та модернізації навчально-виховного процесу.

Ідеалом виховання виступає різнобічне та гармонійно розвинений національно свідомий, високоосвічений, життєво компетентний громадянин, здатний до саморозвитку та самовдосконалення.

Головною домінантою національно-патріотичного виховання молоді відповідно до Концепції нової української школи є формування у особистості ціннісного ставлення до навколишньої дійсності та самої себе, активної за формою та моральної, за змістом, життєвої позиції.

В основу системи національно-патріотичного виховання покладено ідею розвитку української державності як консолідуючого чинника розвитку суспільства й нації в цілому. Форми й методи виховання базуються на українських традиціях, кращих надбаннях національної та світової педагогіки й психології.

Сьогодні сформоване соціальне замовлення на ефективні і виховні системи й технології. Зростає увага до виховання засобами музеїв, театральної педагогіки, дитячого та юнацького спорту. Створюються реальні умови для прояву творчих здібностей молодих людей. Сучасна молодь добре інформована щодо процесів в різних сферах науки, техніки, соціального життя; динамічно оволодіває сучасними комунікаційними технологіями.

Усе це створює сприятливі умови для розвитку національно-патріотичного виховання як пріоритетної сфери соціального життя країни, підвищення його статусу та розвитку потенціалу, досягнення якісно нових результатів у духовно-моральному, патріотичному, трудовому, художньо-естетичному, екологічному вихованні підростаючого покоління.

Сучасний етап розвитку України особливо потребує від органів державної влади та суспільних інституцій здійснення системних заходів, спрямованих на національно-патріотичне виховання молоді, зокрема з огляду на потребу підготовки потенційних кандидатів для прийняття на державну, військову службу.

В умовах розбудови України як суверенної держави перед новою українською школою стоїть складне і відповідальне завдання - виховати високоморальне, національно свідоме підростаюче покоління, патріотів своєї Батьківщини, спадкоємців і продовжувачів прогресивних національних традицій.

Основою духовного життя людини, її прагнення до волі та процвітання України є патріотизм. Він становить складову частину національного світогляду і поведінки людини у її ставленні до рідного народу, до інших націй

і народностей. Патріотизм учнівської молоді має ґрунтуватись на історико-культурних традиціях народу, знанні героїчного минулого воїнів Київської Русі, Українського козацтва, Січових стрільців, борців з німецьким фашизмом. Найсуттєвішим у військово-патріотичному вихованні є пробудження духовності на національних, загальнокультурних засадах. У

ст. 17 Конституції України передбачено, що «захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього українського народу», та ст. 65, де «захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України» продовженням яких стало затвердження Концепції національно-патріотичного виховання молоді. Метою Концепції є формування у молоді в процесі навчання високої патріотичної свідомості, національної гідності, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку щодо захисту національних інтересів України.

Формування громадянина-патріота України, підготовленого до життя, з високою національною свідомістю, виховання громадян, які здатні побудувати громадянське суспільство, в основу якого були б закладені та постійно втілювалися демократія, толерантність та повага до прав людини, набуває сьогодні особливого значення. Патріотизм у сучасному розумінні – це відчуття того, що в моєму класі, школі, місті, країні все мене стосується, все залежить від мене.

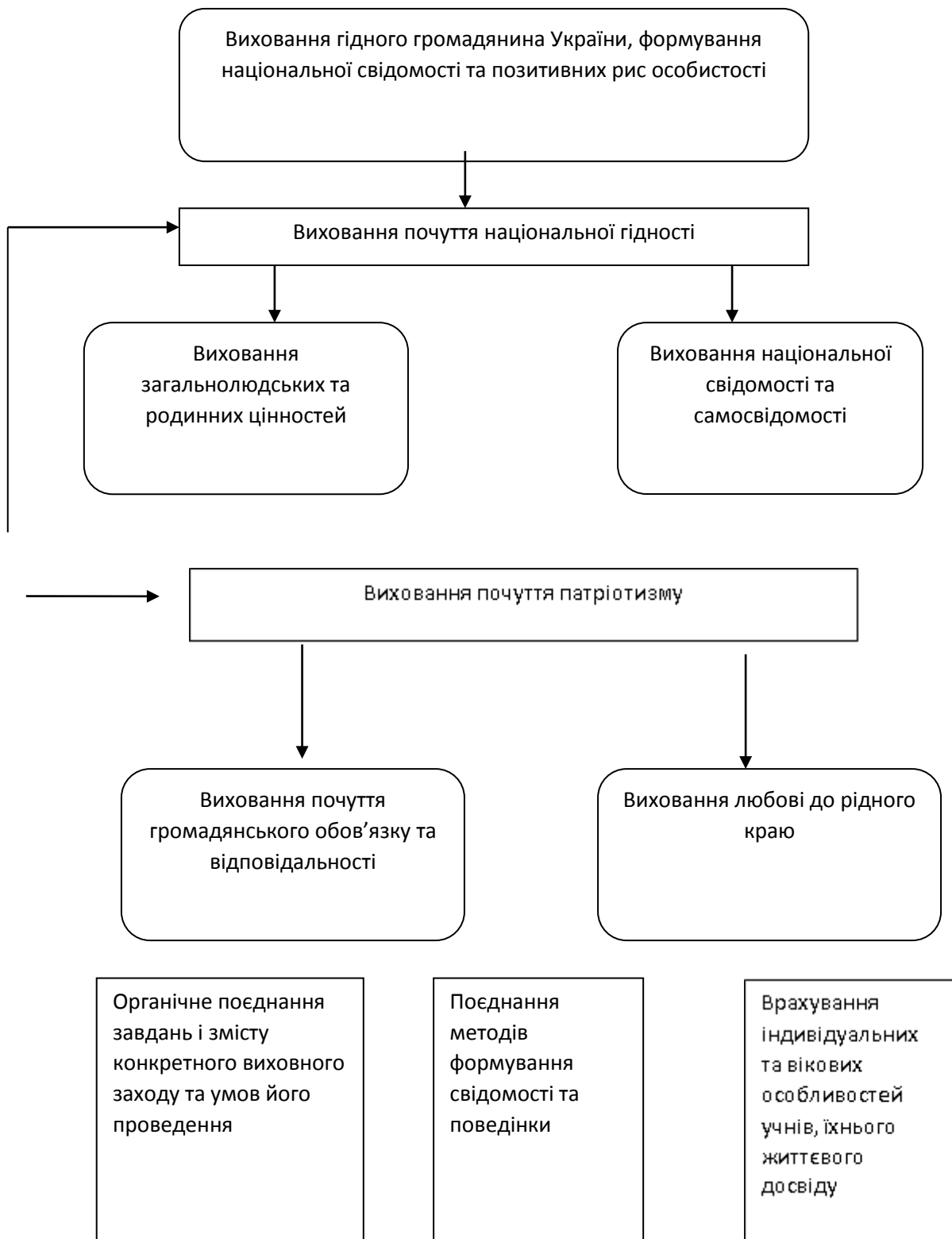
Патріотичне виховання має наскрізно пронизувати весь навчально-виховний процес, органічно поєднувати національне, громадянське, моральне, родинно-сімейне, естетичне, правове, екологічне, фізичне, трудове виховання, базуватися на національній історії, знанні та відстоюванні своїх прав, виконанні конституційних і громадянських обов'язків, відповідальності за власне майбутнє, добробут та долю країни; має охоплювати всіх учасників навчально-виховного процесу, сприяти формуванню у дітей та утвердженню у педагогів і батьків національних та загальнолюдських цінностей, особистісних якостей, що притаманні громадянину України.

Напрями роботи нової української школи з національно-патріотичного виховання є:

- формування патріотизму, відповідальності за долю нації, держави;
- виховання розуміння високої цінності українського громадянства, внутрішньої потреби бути громадянином України;
- формування поваги до Конституції України, державної символіки: Герба, прапора, Гімну України;
- збереження і продовження українських культурно-історичних традицій;

- виховання шанобливого ставлення до рідних святинь, української мови, історії;
- формування національної свідомості, людської гідності, любові до рідної землі, родини, народу;
- формування соціальної активності;

Модель системи національно-патріотичного виховання

- виховання правової культури особистості;
- формування й розвиток духовно-моральних і загальнолюдських цінностей;
- формування в учнів потреби до праці як першої життєвої необхідності, високої цінності й головного способу досягнення життєвого успіху;
- сприяння розвитку фізичного, психічного та духовного здоров'я, задоволення естетичних та культурних потреб особистості;
- виховання здатності протидіяти проявам аморальності, правопорушень, бездуховності, антигромадській діяльності.

Педагогічні колективи навчальних закладів працюють над створенням школи, яка б виховувала учнівську молодь, здатну успішно жити в оновленому суспільстві, забезпечила б виховання національної свідомості учнів різних вікових груп. Завдання нової української школи у прагненні того, щоб у закладі панував національний дух, виховувалось нове покоління українських громадян яке мало б шанобливе ставлення до державної символіки, національних традицій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апраксина О.А. Позакласна робота в школі, К., Освіта 2007. – 130 с.
2. Губко О.Т., Руденко Ю.Д., Кузь В.Г. «Українська козацька педагогіка і духовність», Умань, 2005.
3. Гнатюк В.М. «Управління системою національного виховання учнів загальноосвітньої школи», Методичний посібник, «Оріяни», Київ, 1998.
4. Дмитрієва Л.Г., Черноіваненко Н.М., Методика виховання в школі: Київ, 2000р. – 320 с.
5. Історичне краєзнавство/Під ред. М.Н. Матюшина. – М.,1980
6. Афанасьєв А. Проблема формування ідеалів патріотичного виховання та ціннісних орієнтації на сучасному етапі/А. Афанасьєв, Н. Ішук//Рідна школа. – 2009. - № 12. – С.19-21.
7. Виховання громадянина, патріота, гуманіста: Навч.-метод. посібник К.І. Чорна – К.: ТОВ «ХІК», 2004.-96 с.
8. Гонський В. Патріотизм як основа сучасного виховання та ідеології держави / В. Гонський//Рідна школаю – 2001. - № 2. – С. 9-14.
9. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української держави//Педагогічна газета. – 2010.- № 6(72), червень.- 6 с.

Наталія Миколаївна Петренко,
студентка VI курсу ННІ Історії та філософії
СумДПУ імені А.С.Макаренка

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ – ЗАПОРУКА ФОРМУВАННЯ СВІДОМОЇ НАЦІЇ

*Патріотизм – це любов не до ідеї,
а до Батьківщини.*

В.Распутін

В останні роки наша держава все частіше стикається з різними проблемами, проживає ще один період свого становлення та розвитку. Сьогодні відбувається випробовування народу. Саме в такі періоди проявляється сила і дух нації, гартуються її цінності, знову прокладається нелегкий шлях до суверенності.

Відомо, що людина не народжується патріотом, її почуття самоусвідомлення та патріотизму виховуються оточуючим середовищем. Вона має пройти надзвичайно складний шлях саморозвитку, набути досвіду, стати носієм ціннісних пріоритетів. К. Ушинський, відомий педагог та діяч, стверджував, що «в душі людини риса національності корениться глибше за всі інші» [1, с. 285]. І саме цю рису в підростаючому поколінні покликаний виховувати навчальний заклад.

Найважливішим завданням українського суспільства було і є виховання покоління гуманістів і патріотів, для яких найвищим ідеалом є єдність особистих та національно державних інтересів.

В Законі України «Про загальну середню освіту» особлива увага приділяється вихованню громадянина – патріота своєї країни, який свідомо ставиться до своїх обов'язків, готовий до подальшого навчання та трудової діяльності.

Школа – це унікальний соціальний інститут, через який проходить абсолютно кожен. Складно недооцінити її роль у процесі національно-патріотичного виховання молоді та підростаючого покоління. У сьогоднішніх умовах розбудови громадянського суспільства становлення патріотизму, національної самосвідомості школярів має стати основою усієї діяльності навчального закладу, а недостатня увага до цього надзвичайно важливого аспекту сприяє поглибленню духовної кризи молодих поколінь.

Нажаль, після здобуття незалежності в Україні сферу національно-патріотичного виховання було занедбано. Звичайно, у школі не перестали існувати уроки мужності, виховні години. Батьки також вчили своїх дітей

любити Батьківщину. Але з роками все поступово йшло на спад: молодь відмовлялася від служби в армії, все частіше виїздила за кордон.

Перед Україною зараз постало завдання найшвидшого і найякіснішого відродження національно-патріотичного виховання. Воно є частиною національної безпеки і обороноздатності держави, інструментом утвердження громадянської єдності на основі національно-патріотичних та демократичних цінностей.

Саме задля вирішення цього завдання та низки не менш важливих питань у 2015 році було розроблено та затверджено «Концепцію Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на 2016 – 2020 роки» [2].

Через те, що багато років після отримання незалежності питанням національно-патріотичного виховання нехтували, в Україні сьогодні спостерігається велика кількість негативних явищ, що створюють реальні й потенційні загрози національній безпеці в різних сферах. Наявні проблеми мають комплексний характер і не можуть бути розв'язані на рівні окремих державних органів або адміністративно-територіальних одиниць. Тож їх усунення потребує виваженої та збалансованої політики і поєднання діяльності держави й громадянського суспільства.

Можна зрозуміти, що подальше не вирішення проблем лише сприятиме поширенню антиукраїнської пропаганди, дезорієнтації, а це в нинішніх умовах є суттєвим викликом та може призвести до непоправних наслідків.

Патріотичне виховання – це планомірна виховна діяльність, спрямована на формування у вихованців почуття патріотизму, тобто доброго відношення до Батьківщини та до представників спільної культури або країни [3]. Таке виховання має включати розвиток любові до батьківщини, національної самосвідомості й гідності; дбайливе ставлення до рідної мови, культури, традицій; відповідальність за природу рідної країни; потребу зробити свій внесок у долю батьківщини; інтерес до міжнаціонального спілкування; прагнення праці на благо рідної країни, її народу.

Патріотичне виховання має застосовуватися як у сім'ї та школі, так і в державних і громадських організаціях, засновуючись на впевненості в позитивному ефекті такого ж відношення. Метою патріотичного виховання є становлення громадянина – патріота України, готового самовіддано розбудувати її як незалежну, соціальну державу, забезпечити її національну безпеку, знати свої права та обов'язки, цивілізовано відстоювати їх, сприяти єднанню українського народу [4, с. 195].

Національно-патріотичне виховання полягає у всебічному пізнанні історії, культури, духовності українського народу, усвідомленні кожною дитиною себе

як індивідуальності, особистості та як частки своєї нації, а на цій основі – і складової всього людства, розумінні ролі історичних знань про свою країну, її духовну культуру та уміння захищати національні інтереси свого народу.

Сучасні обставини національного відродження зумовили гостру потребу в людях, які мають стійкі патріотичні переконання та уміють відстоювати їх у реальних умовах. Виховання національної самосвідомості на уроках гуманітарного напрямлення, особливо історії, та позакласній діяльності сприяє збагаченню духовного світогляду школярів, формує усвідомлення особистістю себе, як частини українського народу з власною національною гідністю. В наш час, коли нівелюється приналежність людини до певної нації, виховання справжнього патріота набуває особливо важливого значення. Виховуючи в учнях любов до рідного краю, ми формуємо гідне майбутнє нашого народу.

У патріотичному вихованні важливо правильно пов'язувати минуле і сучасне нашої країни, утверджуючи наступність кращих традицій поколінь. Чим сильніше молодь буде відчувати зв'язок минулого і майбутнього, зв'язок своїх особистих інтересів з інтересами Вітчизни, тим краще вона буде уявляти свою роль у здійсненні завдань розбудови України. Якщо молодь, буде здатна сприймати все краще, що створене попередніми поколіннями, і прогресивне, що принесла свобода, то вищим буде ступінь її усвідомлення патріотичної відповідальності. Тільки так ми зможемо сформувати основу свідомої нації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сухомлинська О. В. Ушинський Костянтин Дмитрович // Українська педагогіка в персоналіях: навч. посібник для студентів ВНЗ: у 2 кн. Кн. 2. ХХ століття / за ред. О. В. Сухомлинської. – Київ : Либідь, 2005. – С. 284-294
2. Концепція Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на 2016 – 2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2Fgorodenka.at.ua%2F1%2Fkonceptija.doc&name=konceptija.doc&lang=uk&c=5890cb60248d>
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : «Либідь», 1997. – С. 347.
4. Система патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в умовах модернізаційних суспільних змін: Навчально-методичний посібник / авт.кол.: Бех І.Д., Журба К.О., Киричок В.А. та ін. – К.: Пед. думка. – 2011.– 240 с.

Наталія Володимирівна Півогар,
Конотопської ЗОШ І-ІІІ ступенів №7 імені
Григорія Гуляницького,
заступник директора з навчально-виховної роботи

БОГУНІВСЬКІ КЛАСИ В МІСТІ КОНОТОП

Активно реалізуючи в школах міста Конотопа ідею формування покоління юних патріотів, враховуючи положення гендерного підходу в освіті, 1 вересня 2013 року на базі Конотопської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №7 імені Григорія Гуляницького вперше в початковій ланці відкрито богунівський 1-й клас, де навчаються лише хлопчики. У 2016 – 2017 навчальному році в нашій школі вже чотири богунівські класи.

Богунівські класи функціонують відповідно до завдань Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 №641, Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки, затвердженої Указом президента України «580/2015, на виконання рішення міської ради від 29.07.2015 (6 сесія) «Про внесення змін до комплексної Програми «Освіта Конотопа» на 2014-2017 р.р.», за спеціальним Статутом, розробленим творчою групою школи, який базується на Положеннях Концепції кадетської освіти та виховання в Україні, що відображає мету й завдання, структуру, головні напрямки діяльності, права й обов'язки учнів-богунівців та керівного й вихователського складу, відповідає державним законодавчим актам.

У богунівському класі хлопчики отримують класичну загальну освіту. Але посилена увага приділяється національно-патріотичному вихованню, фізичному загартуванню та формуванню навичок самообслуговування.

Богунівським клас називається не випадково, адже встановлюється зв'язок між минулим і сьогоденням. Громадянські та патріотичні якості дітей виховуються на кращих історичних зразках і прикладах нашого народу, на культурних, національних і духовних традиціях українців у поєднанні з європейськими та світовими культурними надбаннями.

Військово-патріотичне виховання у богунівському класі здійснюється в процесі поглибленого ознайомлення учнів-богунівців з прикладами героїчної боротьби українського народу за самовизначення й творення власної держави, ідеалів свободи, соборності та державності від козацької доби й до сьогодення.

Класи працюють за режимом повного дня, з 8-ї до 17 години, що забезпечує в перший рік навчання плавний перехід від дитячого садка до

школи. Час дітей протягом дня чітко розподілений та організований. Після навчальних занять та обіду проводяться позакласні заняття, робота в гуртках і секціях, а в першому класі - діти мають ще й денний сон. Першу його частину хлопчики працюють з класоводом, другу – з офіцером-вихователем, психологом, керівниками гуртків. У режим дня богунівців включено самопідготовку під керівництвом офіцера-вихователя. Забезпечене повноцінне збалансоване триразове харчування учнів.

З метою фізичного розвитку і загартування учнів-богунівців передбачені загальнофізична підготовка з елементами рукопашного бою, стройова підготовка, секція з баскетболу. Художньо-естетичний напрям включає хореографію та вокал. Психічний розвиток забезпечується проведенням занять гуртка «Пізнай себе». Вихованню патріотичних почуттів до рідного краю сприяє робота гуртка «Юні краєзнавці». У варіативну складову навчального плану введено курси за вибором морально-етичного спрямування «Абетка богунівця» та «Основи християнської етики». Окрім цього, здійснюються екскурсії до військових частин, військово-навчальних закладів, підрозділи інших військових формувань, забезпечується участь у військово-патріотичних заходах, походах і екскурсіях місцями бойової слави тощо.

У навчанні та вихованні використовуються різноманітні форми та методи класних та позакласних занять, що забезпечують формування в учнів-богунівців високих громадянських, моральних, психологічних і військових якостей, формування активної життєвої позиції, свідоме й міцне засвоєння основ наук, розвиток розумових здібностей та активної навчальної діяльності, надбання навичок самостійної роботи й уміння застосовувати отримані навички на практиці, достатній фізичний розвиток та загартованість.

За нашим розумінням і визначеною метою проекту, бути учнем-богунівцем – не означає обов'язково стати в майбутньому військовим. Основне – це виховання високої духовності, почуття патріотизму, відданості справі, чого, на жаль, так не вистачає сьогодні Україні.

Адміністрація школи, вчителі-класоводи, офіцери-вихователі постійно проводять аналітично-дослідницьку роботу щодо удосконалення організації навчально-виховного процесу з хлопчиками в богунівських класах, але нам тепер не вистачає підтримки і допомоги з боку держави щодо розвитку й удосконалення запровадженого проекту.

Богунівські класи школи безперечно мають своє обличчя, свої особливості, свою ідеологію, правила поведінки, символи, форму, свою систему самоврядування. Але поруч з цим є ряд завдань і запитів, які потребують іншого підходу до навчання та виховання.

Сподіваємося, що ідея формування покоління юних патріотів через функціонування таких класів набере поширення. Адже любов до свого рідного краю та гордість за його славу історію, бажання служити Вітчизні й рідному народу – саме ті цінності, що невіддільні часу, і їх необхідно виховувати з дитинства. У майбутньому ж нехай здійснився мрія хлопчиків стати військовим, а найголовніше, щоб кожен виріс справжнім чоловіком – мужнім, розумним, сміливим і надійним, готовим відстояти свою честь, захистити свою родину й Батьківщину.

Олена Анатоліївна Плішова,
Державний ліцей-інтернат з посиленою військово-фізичною
підготовкою «Кадетський корпус» імені І.Г. Харитоненка,
вчитель української мови та літератури

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО – ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Національно-патріотичне виховання повинно займати провідне місце в навчально – виховному процесі. І надзвичайну роль у цьому відіграє такий предмет як література, яка за своєю шкалою цінностей формує духовно-інтелектуальний світ справжнього громадянина. В усі часи книжка має свою унікальну магію, бо це так важливо чути художнє слово. Слово Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Олександра Довженка та багатьох інших письменників. Щоб художні твори посіли належне місце у формуванні патріотичних почуттів учнів, на уроках української літератури необхідно створювати ситуації, які сприятимуть розумінню суспільно-політичних явищ, змальованих автором у творі, проводити аналогії із сучасністю; через мистецтво слова пробуджувати національну свідомість.

Кожен народ має свої святині. Для українців такою святинею є справжній патріот України, проповідник добра, свободи, правди - Тарас Шевченко. Про вплив і значення творчості Тараса Шевченка грузинський поет А. Церетелі говорив: «Я вперше зрозумів з його слів, як треба любити батьківщину й свій народ». Справді, вивчення життя й спадщини Шевченка в школі дає надзвичайно багатий простір для духовного, національно-патріотичного виховання. «Кобзар» – так зветься книга, що є головною книгою всього поетового життя. Ця заповітна книга для багатьох поколінь стала мудрою наставницею, учила й вчить усіх нас совісті й добру, вірності синівському обов'язку. Це з «Кобзаря» звучить заповідь Шевченка своїм співвітчизникам:

«Розкуйтеся, братайтеся! У чужому краю не шукайте, не питаєте того, що немає і на небі, а не тільки на чужому полі».

Саме завдяки його слову, яке звучало сильно і впевнено, наш народ усвідомив себе як національну єдність. Де б не був, чим би не займався поет, але завжди в його думках жили й дорогий його серцю Дніпро, який «горами хвилю підіймає», і затишний «садок вишневий біля хати»:

*Свою Україну любіть,
Любіть її...
Воврем'я люте,
В остатню тяжкую минуту
За неї Господа моліть.*

Саме так і жив Великий Кобзар. Україна була для нього сенсом життя, він вважав, що, втрачаючи Батьківщину, людина втрачає себе. І сьогодні нам є чому повчитися у великого поета, у справжнього сина України.

У наш час полум'яне слово Шевченка нам дуже потрібне. Необхідні його внутрішня сила, правдивість, ідеали добра, його політичні переконання, краса й мелодійність його поезій, його велике прагнення свободи, любов до свого народу, до своєї Батьківщини.

Його твори не просто змальовували життя народу, а були про народ. Великий Кобзар не тільки оплакував важке становище українців, а створив образ захисника інтересів знедолених. Закликом «Борітеся - поборете!» Шевченко дав надію на звільнення народу від соціального й національного гніту.

Тематика творів поета різноманітна, але є в ній мотив, який проходять крізь усі його твори. Це любов до рідної землі, до України. Сучасних читачів і зараз вражає патріотизм письменника.

У творах на історичну тематику Шевченко змальовує героїчних синів своєї Батьківщини. Провідними мотивами поеми «Гайдамаки» є необхідність перегорнути трагічну сторінку історії, складність історичної долі українського народу, заклик до єднання слов'янських народів. Поет не просто змальовує картини народного повстання під назвою Коліївщина, а й захоплено оспівує мужніх, хоробрих людей, які готові віддати життя за Україну, тільки б зробити її вільною, незалежною й щасливою.

Велике значення мав політичний аспект творчості Тараса Шевченка. Найбільш плідними були 1843–1845 рр., коли Шевченко написав поеми «Сон», «Кавказ», «Великий льох», «І мертвим, і живим...». Його пристрасна поезія не обмежувалася зображенням героїчного минулого. Вона пробуджувала національні почуття і пророчила майбутнє:

Схаменіться! Будьте люди,

*Бо лихо вам буде.
Розкуються незабаром
Заковані люде,
Настане суд, заговорять
І Дніпро, і гори!*

Поема «Сон» – перша політично-сатирична поема у творчості поета. У цьому творі автор найповніше виразив політичні вимоги покріпаченого селянства. «Сон» – нищівна сатира на деспотичний режим Миколи І.:

*Латану свитину з каліки знімають,
З шкурою знімають, бо нічим обуть
Княжат недорослих; а он розпинають
Вдову за подушне, а сина кують,
Єдиного сива, єдину дитину,
Єдину надію! в військо оддають!*

У символічному образі Прометея («Кавказ») Тарас Шевченко показав незламність народів, а в образі неситого орла – царат, який «...карає, що день Божий добрі ребра й серце розбиває». Та народ безсмертний, тому царат «не вип'є живущої крові», «не скує душі живої». Як гімн нездоланності народів звучать слова: «Не вмирає душа наша, не вмирає воля.»

До жанру послання Тарас Шевченко звернувся, щоб через пересторогу й прохання пробудити в українців почуття національної гідності й честі. Саме послання «І мертвим, і живим, і ненародженим...» стало тим твором, який найбільше цитують, адже багато рядків з нього стали афоризмами.

У цих афоризмах порушуються головні проблеми тогочасної дійсності. «В своїй хаті й своя правда, і сила, і воля». Цими рядками автор стверджує: український народ має всі підстави для формування незалежної держави, адже він має свою мову, культуру, велику історію. Тому у творі засуджуються ті дворяни, які шукають передової культури в чужих краях. «Нема на світі України, немає другого Дніпра». Свій рідний край треба любити всім серцем, адже батьківщина одна, як і Дніпро. «Якби ви вчилися так, як треба, то й мудрість би була своя». Свій гнів ліричний герой спрямовує передусім на українську інтелігенцію, бо саме в її руках майбутня доля України. «І чужому научайтесь, й свого не цурайтесь». Цей крилатий вислів закликає передусім цінувати й знати своє, у той же час брати все найкраще від інших народів, але лише те, що не заперечує національним пріоритетам.

Заслання, каземати, військова муштра пригнічували Шевченка, але не зломали його волі. Ще більшою стає його любов до України. Особливо часто згадував «свою матір Україну» поет у неволі. Заради неї він готовий на все. Тому основним мотивом вірша «Мені однаково..» є любов до Батьківщини.

Поет переживає за майбутнє країни, національні інтереси для нього важливіші за особисті:

*Та не однаково мені,
Як Україну злії люде
Присплять, лукаві, і в огні
Її, окраденую, збудять...
Ох, не однаково мені.*

Тарас Григорович Шевченко не просто сподівається, а впевнений, що його слова почує сам Бог, і побачить, як живе український народ. Україна страждає, страждає й Шевченко.

Тому поет в «Заповіті» звертається до всіх пригноблених у власній країні:

*...Вставайте.
Кайдани порвіте
І вражою злою кров'ю
Волю окропіте.*

Поет був готовий повести за собою весь український народ, його поезія - заклик до боротьби за незалежність України та соціальну справедливість. Твори Кобзаря впливають на свідомість читачів, виховують у них найкраще, плекають любов до своєї Батьківщини.

Зараз у незалежній Україні мрії Шевченка поступово здійснюються. Піднявся рівень національної свідомості, відроджується козацька слава, дух лицарства, утверджуються національні ідеали, дух нації, його душевна щедрість, воскресає українська пісня, немає перешкод для утвердження української мови.

Ми пишаємося великим поетом, вивчаємо його творчу спадщину й з гордістю можемо сказати:

*І тепер, поете любий,
В сім'ї вольній, новій
Тебе згадуємо з любов'ю
Теплим, щирим словом.*

ЛІТЕРАТУРА

1. Жадан М.Н. Виховуємо патріотів художнім словом // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2012 - № 15.
2. Шевченко Т. Г. Кобзар. – К. : Дніпро, 1987.
3. Савчук В. Традиційні та нові акценти у вивченні життя і творчості Тараса Шевченка у школі // Дивослово. – 2012. – №3. – С.38-40
4. Ковалинська І. Шевченко і сучасність: минуле для прийдешнього // «Українська мова й література в сучасній школі». – 2013. – №3. – С. 40.

Лариса Станіславівна Плужник,
Лебединська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №5,
заступник директора з виховної роботи

РОЗВИТОК ДУХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Презентація за посиланням:

https://docs.google.com/presentation/d/1FUBm63Kf6lvh4uaveqFxm9sJma2_YQRAZSe1YFlizns/edit?usp=sharing

Олена Миколаївна Противень,
Шосткинська гімназія Шосткинської міської ради,
учитель української мови та літератури

«ГЕРОЇ НЕ ВМИРАЮТЬ!»

Матеріали за посиланням:

<https://drive.google.com/drive/folders/0B25RqinygI0CaGZIV1QzR243cDQ?usp=sharing>

Володимир Михайлович Прощайло,
Державний ліцей-інтернат
з посиленою військово-фізичною підготовкою
«Кадетський корпус» імені І.Г.Харитоненка, методист

ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ КАДЕТІВ

Нинішня ситуація в Україні вимагає докорінного переосмислення усієї системи виховання, оновлення змісту, форм і методів духовного становлення особистості на основі гуманізації життєдіяльності учня, створення умов для самореалізації у різних видах творчої діяльності. Головною метою виховання особистості є підготовка учнів до повноцінного суспільного життя, яке передбачає виконання ролей громадянина, трудівника, громадського діяча, сім'янина, товариша. Сучасні наукові дослідження доводять, що виховання є глибоко національним за своєю суттю, змістом, характером. Українська

громадська, культурно-освітня діячка С. Русова зазначала, що національне виховання забезпечує кожній нації найширшу демократизацію освіти, коли її творчі сили не будуть покалічені, а, значить, дадуть нові оригінальні, самобутні скарби задля вселюдного поступу.

Найбільшого успіху у вихованні патріотів можна досягти, формуючи особистість з дитячих та юнацьких років. Джерелом формування може стати система кадетської освіти, метою якої є *виховання*:

- патріота державно-мислячого, готового взяти на себе відповідальність за долю держави в цілому;
- ініціативного, самостійного, мобільного громадянина з лідерською позицією;
- громадянина, готового до високопрофесійного служіння Вітчизні на цивільному та військовому поприщі;

У ході повсякденної діяльності офіцери-вихователі, вихователі, вчителі, працівники соціально-психологічної служби державного ліцею-інтернату з посиленою військово-фізичною підготовкою «Кадетський корпус» імені І.Г. Харитоненка керуються словами українського педагога В. О. Сухомлинського: «Патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яка проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується».

Військово-патріотичне виховання, як процес цілеспрямованого систематичного формування почуття патріотизму, духовної та психологічної готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку щодо захисту суверенітету, територіальної цілісності держави, є важливою складовою системи національного виховання. При його організації та проведенні педагоги керуються вимогами Конституції України, Законами держави, наказами та листами міністерства освіти і науки України, статутами Збройних Сил України.

Адаптація їх вимог до умов Кадетського корпусу була розглянута в ході Першої міжнародної науково-практичної конференції: «Кадетська освіта і виховання – ефективна система підготовки молоді до державної служби з дитинства на кращих військово-патріотичних традиціях», яка пройшла на базі нашого навчального закладу. Все це знайшло своє практичне втілення у вимогах Статуту Кадетського корпусу та Кодексі честі кадета. Подальше вдосконалення системи військово-патріотичного виховання кадетів відбувається в ході засідань педагогічної та методичної рад, Рад Кадетського корпусу та рот, предметно-методичних об'єднань учителів, творчої групи «Досвід» (керівник – Нестеренко О.Л.), школи педагогічної майстерності (керівник – Мащенко І.І.), школи передового педагогічного досвіду (керівник –

Шаповал Н.П.), психолого-педагогічних семінарів (керівник – Ідріс Н.О.), семінарів класних керівників (керівник – Чиженков М.М.). Ефективність цієї роботи значно підвищується при взаємодії з ветеранською організацією СВАДКУ та навчального закладу, до складу яких входять учасники бойових дій, воїни-інтернаціоналісти, миротворці, учасники АТО. Ефективно використовуються можливості Музею навчального закладу, де зібрані унікальні матеріали, починаючи з часів заснування Харитоненком І.Г. Сумського Кадетського корпусу.

Відповідно до положень Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді, затвердженої Указом Президента України від 13.10.2015р. № 580/2015, основними складовими національно-патріотичного виховання визначено: **громадянсько-патріотичне, військово-патріотичне й духовно-моральне виховання**. Відтак, зусилля педагогів Кадетського корпусу спрямовані на підвищення рівня патріотизму кадетів, оптимізацію відповідної виховної роботи. Особлива увага зосереджена на змісті заходів з національно-патріотичного виховання. Своїм завданням педагогічний колектив вбачає побудову виховної діяльності таким чином, щоб сама її організація, приклади авторитетних наставників-педагогів, кадетське середовище виховували дітей у дусі патріотизму, глибокого розуміння історії свого народу, національної ідентичності, самобутності. Для цього слід чітко усвідомлювати **завдання національно-патріотичного виховання**: утвердження в свідомості й почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України, виховання поваги до Конституції, Законів України, державної символіки.

Форми, методи та прийоми роботи для виконання цих завдань нашими педагогами обираються із урахуванням вікових особливостей кадетів, їх уподобання й інтереси, можливості спілкування в мережі Інтернет, традиції навчального закладу й місцевих громад і, особливо, специфіку Кадетського корпусу.

Цікавою формою національно-патріотичного виховання стало **застосування інформаційної графіки (інфографіки)**. Використання шевронів, погонів, значків та знаків, прапорів, вимпелів, листівок до національно-патріотичних дат тощо викликають великий інтерес у наших вихованців. Часто вони беруть безпосередню участь у їх створенні, що спонукає глибше вивчати українські національні традиції, історію держави, українського війська та Сумського кадетського корпусу.

Окремо заслуговує на увагу **використання символів та ритуалів**, які тісно пов'язані з історичними кадетськими традиціями та створюють підґрунтя для **нових традицій українських кадетів**. В кадетському закладі важлива

виховна роль відводиться державній і кадетській символіці. Кадетську символіку представляють Прапор Кадетського корпусу, кадетські погони, знаки і жетони, кадетська форма.

Кадетські ритуали – регулярно і однаково повторювані церемонії проведення найбільш значущих для Кадетського корпусу подій: прийняття Кадетської Клятви, виніс Корпусного прапора на урочистих заходах, щоденне підняття державного Прапора, виконання Гімну України, вручення погонів, прощання з Прапором Кадетського корпусу, стажування старших кадетів на 1-му курсі, церемонія присвоєння кадетських звань. Сміслові та емоційні значення символів і ритуалів робить їх ефективним засобом становлення духовної та фізичної сили, вольового характеру, звички до внутрішнього порядку і зовнішньої виразності.

На часі використання усіх **можливостей музейної педагогіки** щодо формування у молодого покоління високої національно-патріотичної свідомості. З цією метою проводяться регулярні екскурсії до Музею навчального закладу, України, місцями історичних подій (Київ, Полтава, Конотоп). Тісні стосунки встановлені з Сумським краєзнавчим музеєм, Сумським художнім музеєм імені Н. Онацького. Активно працює краєзнавчий гурток під керівництвом відомого краєзнавця Ленського О.В.

Дієвість військово-патріотичного виховання значно підвищується при тісній **координації зусиль педагогічного колективу та сім'ї**. Батьки кадетів активно залучаються до участі у навчально-виховному процесі, організації та проведенні позаурочних виховних заходів. Багато з них, будучи членами батьківських комітетів рот та навчального закладу, безпосередньо беруть участь у розробленні та виконанні рішень щодо патріотичного виховання своїх дітей.

Проте в період інформативного перенасичення програм з базових дисциплін стає актуальним **перенесення частини заходів військово-патріотичного виховання на позаурочний час**. Це дає можливість сконсолідувати зусилля всього педагогічного колективу, сім'ї, громадсько-політичних організацій, широко залучити кадетів до різноманітних форм і видів військово-патріотичної діяльності. Саме після уроків розпорядком дня передбачений час для різних за змістом і спрямованістю заходів з кадетами:

- **інформаційного, просвітницького характеру** (виховні години, тематичні вечори, бесіди, політінформації, зустрічі з воїнами-афганцями, учасниками АТО, сім'ями військовослужбовців);
- **дійового, практичного спрямування** (надання допомоги місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування у проведенні урочистостей, присвячених пам'ятним датам, курси

профорієнтаційного спрямування (курс «Бойове застосування артилерії»), гурткова та факультативна робота, участь в упорядкуванні меморіальних комплексів, пам'ятників, братських могил, інших поховань захисників Вітчизни, репетиції та концерти вокального ансамблю «Кадет», духового оркестру, взводу барабанщиків, екскурсії, ознайомлення з військовою технікою у військовій частині та на військовій кафедрі Сумського державного університету, робота з вдосконалення навчально-матеріальної бази закладу тощо);

- **комплексні, з усвідомленням їх суспільної і особистісної значущості** (дискусії, огляди-конкурси, військово-спортивні свята, походи по місцях бойової та трудової слави народу України тощо).

У Кадетському корпусі добираються і поєднуються різноманітні методи і форми патріотичного виховання, активно використовуються приклади мужності й звитяги захисників України як з історичного минулого, так і нинішніх воїнів-героїв, які боронять нашу державу.

Перевага надається активним формам роботи, що передбачають самостійну або спільну роботу, набуття кадетами соціального досвіду; які сприяють формуванню національної свідомості, критичного мислення, ініціативності, творчого підходу до справи, відповідальності за свої дії та вчинки: громадській діяльності, пошуковій, дослідницькій та проектній діяльності, флешмобам (#22PUSHUPCHALLENGE – флешмоб на підтримку бійців, які повернулися із зони бойових дій), різноманітним акціям.

Невід'ємною складовою військово-патріотичного виховання є **фізичне виховання**. Традиційними стали показові виступи вихованців спортивних гуртків, секцій для ознайомлення майбутніх абітурієнтів з видами спорту, які культивуються на базі Кадетського корпусу. Змагання проводяться за участю педагогічного колективу, батьків і громадськості. Їх назва – «Спортивне свято» говорить сама за себе. Показником ефективності цієї роботи може слугувати той факт, що понад 400 наших вихованців стали спортсменами-розрядниками, більше 70 – кандидатами в майстри спорту України, 2 – майстрами спорту України. Понад 50 кадетів вибороли звання чемпіонів України. Вихованець Кадетського корпусу став майстром спорту міжнародного класу. Ми маємо чотирьох призерів і трьох чемпіонів світу з панкратіону.

Значна увага в нашому навчальному закладі приділяється професійній орієнтації - комплексно науково обґрунтованій системі форм, методів та засобів впливу на особу з метою оптимізації її професійного самовизначення на основі врахування особистісних характеристик кожного індивідуума. Вона спрямована допомогти кадетам обрати конкретну професію захисника Вітчизни, зробити перший крок в доросле життя.

Велику роль у цьому відіграє особистий приклад офіцерів, його погляди та практичні дії, що мають бути взірцем для наслідування. Окремо слід зазначити, що педагогічні посади командира роти-старшого офіцера-вихователя (керівник курсу), заступника командира роти-офіцера-практичного психолога, командира взводу та вихователя (класні керівники), помічників вихователів – ті посади, які безпосередньо пов'язані з організацією повсякденного навчання та виховання кадетів, обіймають військовослужбовці-чоловіки з багатим життєвим та військовим досвідом. Також чоловіки викладають предмет «Захист Вітчизни», фізичну культуру, історію українського війська. Серед наших працівників – 9 воїнів-афганців, 2 учасники миротворчих місій, 5 учасників АТО, учасник ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС. Все це суттєво сприяє підвищенню престижу військової служби.

Надзвичайно важливу роль у військовому вихованні кадетів, їх професійній орієнтації відіграє така форма навчально-виховної роботи, як **військово-польовий збір**. Він проводиться після закінчення 10 класу на протязі 10 днів в польових умовах. Військова служба – це дуже важливий вид діяльності, покликаний гарантувати національну безпеку України. За своєю суттю вона є **діяльністю** військовослужбовців з **певними обмеженнями**: відсутність звичних умов життя, наявність певного дискомфорту, особлива регламентованість поведінки, звуження кола людей, з якими спілкується юнак тощо. В ході проведення збору забезпечена можливість на практиці застосувати свої знання з військової підготовки, проявити власні морально-вольові та фізичні якості, максимально наближено відчувати себе захисниками Вітчизни. **Відеосюжет «Військово-польовий збір - ефективна форма військового виховання кадетів»** дає можливість громадськості, батькам, потенційним абітурієнтам, усім бажаючим наочно переконатися в цьому.

Життя показує, що систем військово-патріотичного виховання в Кадетському корпусі досягає мети: значна частина наших вихованців обирає саме професію захисника Вітчизни. Так із **134 випускників минулого року 72 (54%) вступили до ВНЗ силових структур**.

Професійний вибір кадетів не обмежується військовими навчальними закладами силових структур і відомств. За кожним з юнаків залишається право вільного вибору свого подальшого професійного шляху. Головна мета профілювання – самовизначення особистості. Решта випускників навчається в цивільних вищих навчальних закладах, вищих і середніх професійних навчальних закладах України та за її межами. Лише один випускник не продовжує навчання.

Яскравим прикладом патріотизму наших випускників є **свідомий вибір служіння Україні** курсантів Військово-морської академії імені П.С. Нахімова

Олексія Харченка та Артема Колодки, коли їм була запропонована служба в збройних силах Росії. Виконання ними та їх побратимами державного Гімну України 21.03.2014 р при спуску державного Прапора, яке бачила вся країна, – переконливе тому підтвердження.

Отже, підсумовуючи зазначене вище, можна сказати, що в кадетській освіті є всі необхідні умови і механізми для досягнення стратегічної мети – виховання громадянина-патріота, формування патріотичної свідомості. Формування саме такої свідомості юнаків є і залишається найважливішим завданням державного ліцею-інтернату з посиленою військово-фізичною підготовкою «Кадетський корпус» імені І.Г. Харитоненка.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лист Інституту модернізації змісту освіти від 25.07.2016 № 2.1/10-1828 Про методичні рекомендації з питань організації виховної роботи у навчальних закладах у 2016/2017 навчальному році.
2. Матеріали Першої Міжнародної науково-практичної конференції. (14 –16 березня 2013 р., Суми). Державний ліцей-інтернат з посиленою військово-фізичною підготовкою «Кадетський корпус» імені І.Г. Харитоненка. Суми 2013. – 107 с.
3. Наказ МОН України від 16.06.2015 № 641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах»
4. Указ президента України №580/2015 Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки.

Владислав Миколайович Рубленко,
КЗ «Маріупольська загальноосвітня школа
I-III ступенів №19 Маріупольської міської ради
Донецької області», вчитель історії

ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ТА ВІЙСЬКОВО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських

організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації [1].

Складовою системи національного виховання є військово-патріотичне, що передбачає вироблення високого ідеалу служіння народові, готовності до трудового та героїчного подвигу в ім'я процвітання Української держави. Воно покликане формувати громадянина-патріота, виробляти у нього глибоке розуміння громадянського обов'язку, готовність у будь-який час стати на захист Батьківщини, оволодівати військовими і військово-технічними знаннями, спонукати до фізичного самовдосконалення, а також вивчати бойові традиції та героїчні сторінки історії українського народу, його Збройних Сил. Військово-патріотичне виховання – цілеспрямований, організований процес формування готовності юнаків старшого шкільного віку до строкової військової служби в Збройних Силах України [2].

Традиційними підходами в організації національно-патріотичного та військово-патріотичного виховання в навчальному закладі є проведення загальношкільних лінійок, уроків мужності класними керівниками, виставка тематичної літератури у шкільній бібліотеці, конкурс стіннівок і малюнків.

Інноваційними підходами в організації національно-патріотичного та військово-патріотичного виховання в навчальному закладі є проведення позаурочних виховних заходів нестандартного типу вчителями-предметниками таких як прес-конференції, аукціони, ділові ігри, занурення, змагання, КВК, консультації, телеуроки, кіноуроки, театралізовані уроки, уроки взаємного навчання учнів, творчі звіти, концерти, діалоги, рольові ігри, полеміка, диспути, дискусії, подорожі, екскурсії, судові слухання, інтерв'ю. Прикладом цього є віртуальні інтелект-карти «Історія українського війська». Кожному класу дається завдання скласти текст екскурсії на основі запропонованих опорних слів у віртуальних інтелект-картах «Історія українського війська». Ще одним із ключових аспектів організації національно-патріотичного та військово-патріотичного виховання у навчальному закладі є «Історичний дайджест» – короткий виклад певної історичної теми та науково-дослідницька діяльність учнів через застосування проектної технології навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наказ МОН від 16.06.2015 №641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0B3m2TqBM0APKYkJ2bWRiRmxFcms/view>

2. Указ Президента України від 13 жовтня 2015 року №580 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0B3m2TqBM0APKYkJ2bWRiRmxFcms/view>

Валентина Сергіївна Скурта,

КЗ «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти

INTEGRATION OF EUROPEAN VALUES AS THE ELEMENT OF MODERN NATIONAL CULTURE

Theses provide information on European identity and Europeanization of Ukrainian society as a way of joining the European political and cultural community. The author highlights the strategy development of European identity, their theoretical principles and their possible implementation in Ukraine.

Key words: European integration, modernization, globalization, national identity, European identity, national culture.

On the way of Ukraine to Europe there are purely economic obstacles. But now, the European Union has its own citizenship, currency, legislative and executive bodies that are not attributes rather union of states but the individual state. Therefore, promoting of Ukraine to Europe is broader process than the formal political rapprochement with the European Union.

The actuality of this study is due to active processes of integration in the euro area, which covers most areas in Ukraine. After independence of Ukraine as a sovereign state it faced the problem of finding the formula of integration processes in the European and international structures, especially in terms of understanding the place that it should occupy in modern globalized world. In the context of European integration foreign policy in Ukraine is economic, political and legal adaptation to

European integration, but the country remains aloof sociocultural processes united Europe. The consequence of this approach is that unlike the citizens of EU member states "most citizens of Ukraine do not feel Europeans are not aware of belonging to the culture and history of the European Community" [2, p. 54]. In fact, the main task in this direction is to build Europe in Ukraine itself - the so-called Europeanization of Ukraine.

The further development of European integration increases the problem of conservation priorities and prospects of national identity. European integration can, on the one hand, expand cultural horizons of Ukrainian society and strengthen its capacity, enrich the palette colors of life, and on the other - undermine its vitality, cause of moral decay and degradation, cultural and national identity.

For local researchers problem of forming Ukrainian political nation and national identity, determine the place and role Ukraine in European integration processes is relatively new. It only recently mentioned in the works of A.Astaf'eva, V. Vandysheva, V.Voronkova, T.Voropay, A. Halchynskiy, P. Gnatenko, O. Zernetska, L. Nagorna, Y.Pavlenko, Y.Rymarenko, N. Rohozyna, Y. Shynkarenko and others.

Conceptualization of various aspects of the modernization of education and integration principles of national educational systems in European education presented in numerous studies of V.Andrushchenko, V. Astakhova, M. Holovaty, V. Zhuravsky, M. Zgurovsky, I. Zyazyun, C. Korsak, V. Kremen, V. Lutay, S.Nikolayenko, V. Ognevyuk, P. Saukh, A. Sbruyeva, V. Seminozhenko and others.

However, despite of numerous publications, there are some problems of the national and cultural identity in the context of modern European integration processes, especially the integration of Ukraine into the European space.

Integration into the European space - it's not just the physical joining of various European institutions, but first of all the creation of modern institutions in the country that will ensure the competitiveness of the economy, technology, educational and cultural practices. The most important quality of modern states is their capacity for innovation. It depends on the nature of the political, economic, social and value systems of society in its post-industrial stage. It is obvious that Ukraine's integration into European structures is not only mastering the external forms of European life, but eternal cultural and intellectual heritage.

The rapid global development leaves for Ukraine less time to bear in mind that a full introduction to the process of European integration has no alternative. As how Ukraine will integrate into the European and world political and economic processes, it will take peculiar to Western values. And, in fact, European identity of Ukraine will guarantee the conservation and protection of its national identity.

Strengthen interest in finding their own European identity should be the effective arguments and practical actions. The process of returning Ukraine to Europe should not be as a preparation for joining the "club of the rich" but a two-way process of mental convergence of each and every European nation with Ukrainian. The convergence of Europeans and Ukrainian is a long way. A proper understanding of this way can be the basis in the mutual understanding between Europe and Ukraine. To be a "European" is the way to the consolidation of people and states which create the European community, honoring their own historical and spiritual essence.

In this regard, it is appropriate view of the modern Ukrainian philosopher S.B.Krymskiy that with all the necessary of inclusion into the international community, taking into account of the integration processes in the economy and industry, «the most important way of saving national identity is the development of culture. Because, the culture develops the human personality and creates new generations" [3, p. 4].

RESOURCES

1. Андрійчук О. Україна – Європа: тестина сумісність. – К.: Смолоскип, 2007. – 378 с.
2. Європейська інтеграція України: громадська думка // Національна безпека і оборона. – 2007. – № 5.
3. Кримський С. Як Україні зберегти свою ідентичність та одночасно не закритися від іншого світу? // День. – 2000. – 11 жовтня. – С. 4.
4. Якобс Д., Мейер Р. Європейська ідентичність: факти і вимисли / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: dialogs.org.ua/crossroad_full.php?m_id=205.
5. The Many Faces of Europeanization / Johan P. Olsen // ARENA Working Papers. WP 01/2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.arena.uio.no/publications/wp02_2.htm.

Людмила Миколаївна Смольська,
Рівне, РОІППО, доцент кафедри педагогіки,
психології та корекційної роботи

БЕЗПЕКА І ТУРБОТА – ПАТРІОТИЧНА ПАРДИГМА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ

Ідея національного патріотизму має звучати сьогодні для нас конкретніше за «сталий розвиток». Нам потрібна національна ідея турботи. Наша країна переживає особливо болючий період у своїй історії – маємо зовнішню військову

загрозу та внутрішню – корупцію. Тому, до реалій нашої злободенності найближче ідеал освітнього впливу – людина, спільнота таких людей, які практично турбуються про своє оточення, про безпеку як мінімум і процвітання на ближню перспективу. Це означає – достатньо люблять свій життєвий простір, щоб очищати його та покращувати. Це і є патріотизм.

За таких умов важливо мати ціннісно-смісловий орієнтир якості життя, заради якого реформується освіта. Таким орієнтиром пропонується концепт безпеки і турботи: люди своїми цілеспрямованими діями об'єктивно покращують ситуацію, пізнаючи ресурси, враховуючи динаміку та зважаючи на ризики.

Діяльність безпеки в локальному ситуативному розгляді – це усунення та/або уникнення руйнівних факторів. Стратегія безпеки «не нашкодь», сформульована Гіппократом для лікарів, цілком принагідна й для педагогів. Однак, як медики мають сприяти здоров'ю, а не тільки не шкодити, так педагоги мають сприяти духовному розвитку людини, а не тільки не перешкоджати. Для цього потрібна особлива педагогічна турбота, яку доречно назвати сердечною, бо вона таки суттєво відрізняється від турботи оператора чи механіка.

Оскільки термін не нормативний, спробуємо дати йому визначення. Сердечна турбота педагога – процесуальний продукт його професійної та особистісної зрілості, що в соціальному плані позначається збагаченням життєвим досвідом, що з любов'ю передається – це не вкладеш в жоден алгоритм. Специфікою гуманізації освітніх умов є взаємодія між педагогом та учнями, спрямована на покращення. Сьогодні дуже поширеним є відмова від покращення свого життя в Україні – натомість люди їдуть за її межі шукати собі ліпшої долі. В системі післядипломної освіти навчання безпеці, сердечній турботі інтегральними методами – є конкретним підходом до розв'язання проблеми патріотичного виховання. В якості впровадження сердечної турботи педагогу пропонується діяти засобами:

а) власної поведінки як референтного зразка (бути референтом для підлітків – це суперпрофесіоналізм);

б) ігор та тренінгових ситуацій (тут важливий командний підхід на рівні спільних дій психолога, соціального педагога, вчителів та вихователів);

в) опосередкованим впливом на вихованців через ціннісні наративи, сюжетні історії (змістовий ресурс навчальних предметів: усна народна творчість, література, біографічні дані видатних людей, історичні нариси);

г) просвіти батьків (слід ініціювати локальну інституцію «Школа позитивного батьківства»).

Турбота сердечна – значить коректна, оптимальна: педагог чи батько входить в ситуацію наживо, серцем. Маючи арсенал знань, включаючи сердечну ситуативність, буквально проникаючи в переживання та думки дитини, можна спонтанно, невимушено вдатися до найкращих, найрезультативніших дій.

Гіперопіка – яскравий приклад недолугої турботи. Вчительська гіперопіка проявляється в розжовуванні навчального матеріалу та позбавлянні дітей труднощів самостійного пошуку і вправляння; в надмірній ритуальній похвалі. Сумнівним та неоднозначним є дидактичний підхід «за дитиною», коли з гуманних міркувань псевдотурботлива система передбачає вибір дитиною будь-якого віку - чим, скільки і як займатись. Все це ослабляє ресурс дітей – вони стають не здатними на зусилля, а в перспективі на боротьбу й захист громадянських інтересів.

Виховна гіперопіка збоку батьків та педагогів може також проявлятися в лобовому моралізаторстві, постійному контролюючому наставлянні; в заборонах, погрозах та покараннях. Все це робиться «з добрих намірів» в традиціях авторитаризму, які у нас, на жаль, зберігаються в генетичній, а не лише історичній пам'яті. Не дивно, що молодь або втікає подалі – на заробітки в ближнє та дальнє зарубіжжя, або стає пасивною та залежною. Небезпечною, буквально безсердечною є «турбота» накладеної повної відповідальності на дитину («я задаю і оцінюю, а ви самостійно забезпечуйте результат») при ігноруванні її вікових обмежень щодо ресурсів психічної енергії - її нездатності діяти довільно, організовано, раціонально, тим паче, що з такою здатністю проблеми і в дорослих. Відсутність безпеки та сердечної турботи проявляється також в науково не обґрунтованих та практично не виправданих обсягах затеоретизованого навчального матеріалу. Кидати дітей на торттури такого стибу – у вищій мірі безсердечно, не патріотично й не професійно.

Психологічна безпека та педагогічна турбота можливі лише наживо, від серця до серця. Суб'єкт-суб'єктна ситуативна цільність (вчитель-учень; батько-син) передбачає об'єднання в психологічний спаринг «ми». Цій настанові як головному інструменту безпеки та покращення маємо вчитись спеціально.

Існує тонка межа між психотехнікою і чуттєвою спонтанністю. З огляду на це сердечний підхід є інтегруючим (інструментально-інтенціональним): він поєднує щирість сердечного пориву, ситуативну чутливість з практично засвоєними знаннями-вміннями. Багатьом дорослим щира чутливість, прояви сердечності є за межею їхніх життєвих компетенцій: вони так не вмюють, бо з ними так не поводитись. От і маємо злякисну естафету – від покоління до покоління небезпека та «недопедагогіка», що роз'єднує і відчужує усіх нас від нашої духовної природи – любити і впливати серцем.

При коректному залученні ситуативної сердечності та педагогічних знань природним чином включаємо дитину в активний процес співпереживання та креативного мислення. Баланс турботи при цьому розподіляється між дитиною і дорослим. Цей розподіл має динамічну пропорційність і змінюється по мірі дорослішання дитини. Спочатку доля більше на дорослому; поступово її вага переміщається на дитину - коли вона сягає підліткового віку. Повна суб'єктна автономність виникає в юнацькому віці, коли самостійність підтверджується фізичними, фінансовими та вольовими факторами унезалежнення від батьків. В країнах заходу діти з 14 років мають задекларований статус відповідальності: вони можуть працювати, приймати рішення про подальше навчання; з 18 років можуть жити окремо від батьків, подорожувати, пробувати себе в різних робітничих сферах. І вони цими правами користуються. Тут конструктивний психологізм соціальних ролей у великій мірі задається правовим полем, поширеною суспільною практикою та підтримується соціально-психологічними службами.

Безпека і турбота є ключовими компонентами патріотизму, що сприяє процвітанню суспільства. В основі безпеки і турботи два фактори: людський (психологічний) і правовий (організаційно-інституційний). В нашому суспільстві безпека і турбота задекларовані як цінності, однак інституційно ці ідеї не достатньо реалізуються, тому, що, на нашу думку, психологічний фактор є передумовою, а він якісно не впроваджений. Психологічна безпека на основі турботи виражається в прийнятті, інтересі, бажанні і здатності конструктивно діяти в мінливих обставинах. Вона має бути справою не окремих людей-фахівців, а цілого суспільства, в якому авангардом змін є найактивніший, найталановитіший ресурс освітянства. Інститути післядипломної педагогічної освіти покликані концентрувати та нарощувати цей ресурс.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асмолов А.Х. По ту сторону сознания; методологические проблемы неклассической психологии. М.: «Смысл», 2002, 480 с.
2. Еремеев Б. А. Психология безопасности, психологическая безопасность и уровни развития человека. Психологическая безопасность, устойчивость, психотравма: Сборник научных статей по материалам Первого Международного Форума (Санкт-Петербург, 5-7 июня 2006 г.) /Под общ. ред. И.А. Баевой, Ш. Ионеску, Л.А. Регуш /Пер. Н.Л. Регуш, С.А. Чернышевой. - СПб.: ООО «Книжный Дом», 2006. С.101-103
3. Намазбаева Ж.И., Каракулова З.Ш., Садыкова А.Б., Сейдулаев К. Б. Развитие личности в процессе психологизации современного

образования. Монография. - Алматы: Издательство «Ұлағат» ҚазНПУ им.Абая, 2013. – 272 с.

4. Уотс А. Психотерапия. Восток и Запад. / пер. с англ.. – Львов: Инициатива, 1997. – 174 с.

Валентина Володимирівна Снагощенко,
СумДПУ імені А.С. Макаренка, доцент кафедри
всесвітньої історії та методики навчання суспільних дисциплін

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Багатоаспектна поліфункціональна діяльність вчителя історії за своїм змістовим, процесуальним наповненням передбачає обов'язкове використання культурно-історичної спадщини не тільки в навчальному процесі, але й у процесі, виховання. Сьогодні на вчителя покладена місія вихованню у молодій людини історичної свідомості, почуття національної гордості за культуру, традиції, звичаї, прагнення до збереження історичної пам'яті про минуле, виховання громадянськості і патріотизму. Загальновизнано, що рівень цивілізованості будь-якого народу багато в чому детермінується його здатністю пам'ятати свою історію, берегти і послідовно збагачувати національно-культурні традиції, виховувати підрастаюче покоління на кращих зразках культурно-історичної спадщини. Сучасні дослідження педагогічно-музезнавчої літератури свідчать про те, що музеї позитивно впливають на якість освіти, сприяють вихованню молоді людини (Т. Белофастова, Л. Данилова, В. Дукельський, І. Калиниченко, О. Караманов, О. Карпенко, Ю. Ключко, Ю. Омельченко, Ю. Павленко, Н. Пусепліна, Л. Ордуханян, І. Самсакова). При цьому музеї як додатковий ресурс професійної підготовки майбутнього вчителя є духовно-інтелектуальним компонентом освітнього середовища, яке наповнюють архівні матеріали, автентичні речі, аудіовізуальні засоби тощо.

Під патріотичним вихованням майбутнього вчителя ми розуміємо організований, планомірний та цілеспрямований процес засвоєння особистістю національних цінностей і норм культури, спрямований на формування у неї національно-громадянської свідомості, патріотичних переконань і поведінки, усвідомлення своїх вчинків і дій на благо народу й держави, готовності до захисту Вітчизни [1, с. 53].

Музейна педагогіка – це напрямок у вихованні, мета якого просвітня діяльність, задоволення освітніх і творчих інтересів особистості, залучення підростаючого покоління до культури за допомогою вивчення історії спеціально організованого предметно-просторового середовища, творів мистецтва й пам'ятників природи тощо [2, с. 21]. Виховання студентської молоді, на прикладах історії, залучення до досвіду попередніх поколінь є гарантом того, що патріотизм завжди повинен бути нормою суспільства. Величезним потенціалом формування патріотизму засобами музейної педагогіки володіють краєзнавчі та історичні музеї. Підвищення рівня дії на свідомість молоді, виховання в ній відчуття гуманізму, патріотизму, полікультурного мислення неможливе без теоретичного осмислення накопиченого досвіду, пізнання його сутнісних характеристик, закономірностей, без урахування ролі музеїв, які покликані сказати своє слово у вирішенні завдань гармонійного розвитку людини [3, с. 2].

У сучасній системі професійної підготовки студентів педагогічних ВНЗ особливо гостро стоїть питання про підготовку майбутнього вчителя до виховної діяльності з дітьми засобами музейної педагогіки. На сьогоднішній день існує необхідність перегляду змісту, організації і характеристик результативності підготовки майбутнього вчителя взагалі та вчителя історії, зокрема, до виховної діяльності. Традиційні засоби не забезпечують якісно нового рівня підготовки, що відповідає запитам суспільства до фахівця. У зв'язку з цим потрібні нові інструменти, нові засоби освоєння педагогічної діяльності, виховання майбутнього вчителя в дусі патріотизму, національної гідності. Ми вважаємо, що одним із таких засобів є музейна педагогіка.

М. Ф. Федоров у своїх працях вказував на той факт, що в освітньо-виховній діяльності музею закладені великі можливості. Російський філософ ХІХ століття розглядав музей не лише як освітню установу, але і як морально-виховну, таку, що визначає цілі людської діяльності і тому є надзвичайно актуальною. М. Ф. Федоров вважав, що «як наука з'єднується в музеї з мистецтвом, так і фактичне знання, отримане в процесі навчання, повинне зустрітися в музеї з духовним пізнанням. На цьому етапі освіти (процес набуття знань) починає трансформуватися у виховання (моральну оцінку отриманих знань). У музеї виховання не лише отримує місце поряд з освітою, але і по праву стає домінуючим» [4, с. 11].

Музейна педагогіка сьогодні отримує у світі усе більш широке визнання. Невипадково метод особливих «музейних» уроків визнаний експертами Ради Європи одним з основних методів викладання педагогічних, історичних та ін. дисциплін в освітніх установах, а екскурсії в музей оцінюються як діалогічна форма історико-культурної освіти і виховання.

Залучення студентів до світу музейних цінностей може бути успішним лише, якщо враховувати психолого-педагогічні особливості сприйняття культури. Вирішення проблеми патріотичного виховання студентів бачиться в єдності дій музею та вищого навчального закладу. Вирішуючи традиційні завдання виховання моральності засобами культурної спадщини музей покликаний враховувати усі можливості, які відкриває перед ним суспільство XXI століття.

Вітчизняні музеї давно і міцно зайняли гідне місце в духовному житті країни, але для того, щоб повніше реалізувати їх культурно-світній потенціал, необхідно: розробити державну програму використання меморіальних цінностей історії і культури як чинників збереження: і передачі з покоління в покоління історичної пам'яті і культурної спадщини, як засоби усвідомлення минулого в сьогоденні; включити музеї в єдину систему морально-естетичного і історико-патріотичного виховання, забезпечивши при цьому їх тісний взаємозв'язок з навчально-виховними установами і іншими соціальними інститутами, які вирішують завдання навчання і виховання підростаючого покоління; розширити функції музеїв, забезпечивши підвищення ефективності їх діяльності перетворення їх на суспільно-культурні центри, де разом з епізодичними екскурсіями здійснюється, система історико-культурної освіти і залучення різних груп населення в соціально культурну творчість, проводяться свята і інші великі соціальні акції, пов'язані з етапними подіями у вітчизняній історії і культурі; об'єднати зусилля держави, громадськості і окремих громадян у вирішенні єдиних завдань збереження традицій і меморіальних цінностей національної культури, що надають їй характер цілісності і самобутності; у створенні сприятливих умов забезпечення культурної спадкоємності поколінь.

Таким чином, можна зазначити, що педагог має бути здатний розробити і реалізувати інтегральну систему освіти і виховання патріота своєї вітчизни, яка органічно з'єднає усе конструктивне і перспективне, що сьогодні напрацьоване і в системі вищої освіти і в соціально-культурній діяльності музею. Вирішенню цього завдання повинна сприяти музейна педагогіка. Музей, як і багато інших соціальних інститутів, дозволяє закріпити і поглибити наявні знання, сприймання допоможе перетворити їх у відповідні переконання. Це відбувається з двох причин: по-перше тому, що у центрі педагогічного процесу, що відбувається в музеї, завжди знаходяться автентичні речі, що впливають на емоційно-чуттєву сферу особистості; по-друге тут проявляється єдність інформаційно-логічного і емоційно-образної дії на розум і почуття відвідувачів. Музейна інформація наочна, образна, розвиває візуальне мислення, є ефективним засобом спадкоємності культури, передачі соціального досвіду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамчук О.В. Студент вищого технічного закладу освіти як об'єкт і суб'єкт патріотичного виховання / Наукові записки ТДПУ ім. В.Гнатюка. – Тернопіль, 2001. – Вип.9. – С.52-57.
2. Полонский В. М. Словарь по образованию и педагогике / В. М.Полонский. М.: Высшая школа, 2004. – 512 с.
3. Ордуханян Л. И. Формирование патриотизма у студентов средствами музейной педагогики : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Л. И. Ордуханян. – Владикавказ, 2004. – 22 с.
4. Федоров Н. Ф. Музей, его смысл и назначение. Сочинения / Н. Ф. Федоров. – М., 1982. – 711 с.

Леся Вікторівна Снагощенко,
СумДПУ імені А.С.Макаренка,
студентка 2 курсу НН історії та філософії

ТРАДИЦІЇ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ

Однією з найпотужніших сил кожної людини, суспільства в цілому є патріотизм, який споконвіку плекає кожен народ, кожна нація. Любов до рідної землі, окропленої кров'ю предків, до свого народу, Батьківщини одухотворяє і облагороджує людину, робить її доброю і гуманною, чесною і принциповою, вимогливою і відповідальною, самовідданою в справі служіння рідному народові.

Ідея національно-патріотичного виховання особистості втілена в державних документах, зокрема в Законі України “Про освіту”, Державній національній програмі “Освіта (Україна ХХІ століття)”, Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті, у Концепції національного виховання та інших державних і науково-методичних матеріалах, що спрямовують оновлення освітньо-виховного процесу в Україні.

Патріотичне виховання має охоплювати всіх учасників навчально-виховного процесу, сприяти формуванню у дітей та утвердженню у педагогів і батьків національних та загальнолюдських цінностей, особистісних якостей, що притаманні громадянину України [1].

Теоретико-методологічні основи виховання взагалі і патріотичного зокрема, розробляли такі вчені, як А.Алексюк, І.Бех, С.Гончаренко, М.Євтух,

О.Мороз, А.Погрібний, Ю.Руденко, М.Стельмахович, О.Сухомлинська, К.Чорна, М.Ярмаченко та ін.

Духовна сила нації, її міць, морально-патріотичний потенціал народу залежать від того, наскільки збережені, глибоко усвідомлені й відчуті всі культурні, духовні здобутки минулих століть. Патріотизм – одне з найглибших громадянських почуттів, змістом якого є любов до батьківщини, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури. Патріотизм виявляється в практичній діяльності, спрямованій на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів. Виховання патріотизму є важливою складовою виховної діяльності школи. У процесі вивчення різних навчальних предметів в учнів формуються патріотичні погляди й переконання [2, с. 248].

Прояви українського патріотизму зароджувалися і зміцнювалися історично з найбільш ранніх етапів розвитку нашого народу. Важлива роль в патріотичному вихованні молоді належить науковій інформації про відкриття найдавнішої і найвищої на свій час трипільської культури. Вона розвивалася в IV-III тис. до н.е. Досягнення трипільців у галузях господарства, землеробства, хліборобства, містобудування тощо свідчать про любов наших давніх предків до своєї землі і викликають гордість у підростаючого покоління за славне історичне минуле [3].

Патріотичні цінності трипільців стали основою культури в епоху Київської Русі-України. Державні, культурні і релігійні діячі використовували великі геополітичні можливості своєї країни з метою розвитку освіти і виховання молоді. А діти, підлітки і юнаки часто виховувались на героїчних, традиціях свого народу. Діти захоплювались силою волі і духу звитяжних русичів-богатирів Іллі Муромця, Добрині Микитича, Олексія Поповича та ін. Взірцями любові до рідної землі були доньки Ярослава Мудрого, а також сестра Володимира Мономаха Євпраксія, княгиня Ярославна, дружина князя Ігоря Святославовича та ін. Підростаючі покоління виховувались на героїчних традиціях народної мудрості, патріотичних діяннях князів Святослава Хороброго, Володимира Великого, Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха, Данила і Романа Галицького. У період Київської Русі, керовані патріотичними почуттями, наші предки досягли значних результатів в освіті, архітектурі й культурі в цілому.

Витоки українського козацького патріотизму сягають епохи Київської Русі. Найпотужнішими джерелами військової сили, мужності, доблесті українського козацтва були віра в Бога і Україну, любов до рідної землі, волі і свободи особистості і народу. Козацтво стало ядром національно-визвольного руху. натхненні глибоким патріотизмом, козацькі війська захищали «козацьку християнську республіку» (М.Костомаров). Саме тому середина XVII ст.

ввійшла до світової історії як один із періодів найвищого національно-патріотичного піднесення нашого народу. Цей період в історії нашої держави породив справжніх патріотів – Д. Байду-Вишневецького, П. Конашевича-Сагайдачного, І. Сірка, Б. Хмельницького, С.Палія, І. Мазепу, П. Орлика, та ін.

У період XVIII-XIX ст. польська шляхта, Австро-Угорська і Російська імперії намагалися знищити, не тільки будь-які прояви української самостійності, державності, але й дух патріотизму попередніх епох. Українцям нав'язувалися почуття національної меншовартості, неповноцінності. Однак українська еліта боролася за національну систему навчання і виховання. Представники інтелігенції берегли і збагачували народну педагогіку, формували в молоді національну гідність, прагнули надихнути молодь на боротьбу за визволення народу (Г.Сковорода, Т.Шевченко, І.Франко, Л.Українка, П.Куліш, Б.Грінченко, О.Потебня, К. Ушинський).

Незважаючи на відсутність національної державності, українські вчені в другій половині XIX ст. – на початку XX ст. досягли всесвітньо відомих успіхів у розвитку науки, культури, духовності [4].

Одним із апогеїв розвитку українського патріотизму були перші десятиліття XX ст., коли боротьба за національну волю і свободу, честь і гідність, державотворення увінчалися великим успіхом. Могутні хвилі патріотичного піднесення охопили найширші верстви населення всієї України.

У часи Української революції 1917-1920 років Збройні сили України багато в чому ґрунтувалися на козацьких традиціях нашого народу.

У роки радянського тоталітаризму фундаментальне поняття «патріотизм» було багато в чому викривлене й сфальсифіковане.

В період незалежності України поняття патріотизм поступово звільняється від заполітизованих на шарувань попередніх десятиліть.

Виховання особистості патріота передбачає формування національної свідомості, світогляду, моралі, характеру. Особистість патріота формує активна участь у традиційних і інноваційних видах діяльності – громадсько-політичної, українознавчої, військової, спортивної та ін. У патріотичному вихованні надзвичайно важливо, щоб діти з раннього дитинства усвідомлювали свою етнічну належність. В учнів середніх класів формується глибоке усвідомлення основних етапів історії українського народу, його національно-визвольної боротьби. Для старшокласників важливим є становлення та поглиблення почуттів, поглядів, переконань та ідеалів українського патріота [5].

Таким чином, у процесі патріотичного виховання пріоритетне значення має гармонійний розвиток індивідуальних, унікальних властивостей кожної особистості, які сприяють формуванню самобутності та неповторності, і були сформовані під впливом народних традицій. Впровадження українських

традицій в патріотичне виховання допомагають сформувати в молоді якості необхідні для розвитку своєї держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методичні рекомендації з організації патріотичного виховання дітей та учнівської молоді у 2014/2015 навчальному році. Електронний ресурс. Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/44204/
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С.Гончаренко. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Бех І. Д. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І.Д.Бех, К.І.Чорна . – Київ: Генеза, 2014. – 29 с.
4. Руденко Ю. Патріотичне виховання учнів / Ю. Руденко // Освіта, 2001 – № 45-46. – С. 15.
5. Патріотичне виховання. Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.lyubymivka.edukit.kherson.ua/vihovyemo_patriota

Тетяна Петрівна Сокальська,
Управління освіти Шепетівської міської ради,
Хмельницької області,
методист з виховної та позашкільної роботи

ШКОЛА ЛІДЕРІВ ФОРМУЄ ПАТРІОТІВ

Плануючи виховну роботу з учнівським колективом, практично всі виходять із головної мети виховання школяра, напрямів, змісту та конкретних завдань, вирішення яких сприятиме формуванню особистості, здатної виконувати функції громадянина України, відповідального працівника, сім'янина і товариша.

За період незалежності Української держави було створено ряд документів з цього питання, тобто проблема національного виховання певною мірою опрацьована на державно-програмному рівні.

Необхідність розв'язання наявних освітянських проблем зумовила пошук нових підходів до організації виховної роботи зі школярами, зокрема, за місцем їх проживання в місті.

У закладах освіти м. Шепетівки внутрішньошкільне управління розглядається як засіб зв'язку між окремими підсистемами і структурними компонентами школи, які взаємопов'язані між собою і виконують різні функції. Управління – важливий компонент у системі виховної діяльності навчального за-

кладу, покликане створити умови для всебічного розвитку особистості школяра, забезпечити її позитивну спрямованість на основі власної активності. Модель національного виховання освітньої системи міста Шепетівки враховує процес формування самостійної, незалежної держави. Таким чином, потреби українського суспільства повинні визначати мету національного виховання в державі, регіоні й конкретному навчальному закладі. Метою національного виховання є формування особистості громадянина України з національною свідомістю і самосвідомістю, характером, світоглядом та ідеалами на традиціях культури, духовності рідного народу і міжнародних відносин, основою яких є національна рівність, взаємна толерантність. Навчальна мета конкретизується в завданнях, які визначаються окремими навчально-виховними осередками з урахуванням специфіки їх впливу на молоде покоління.

Універсальним методом національного виховання є організація життєдіяльності учнів, включення їх у різні види діяльності із забезпеченням права вибору. Такими видами є шкільне самоврядування, участь у громадському житті школи, взаємини співробітництва. За останні роки учнівське самоврядування міста піднялося на якісно новий рівень розвитку. У жовтні 2016 року поновлено трьохсторонню угоду про співпрацю між управлінням освіти, Асоціацією батьківської громадськості та міською радою лідерів.

Нині розроблені й упроваджуються авторські виховні програми в СШ - інтернаті та НВК№1. У змісті програм виховної роботи "На шляху до зрілості", НВК-гімназії № 2 "Через систему цінностей до формування ключових життєвих компетентностей", ЗОШ№4 "Виховний проект "Школа життєтворчості", ЗОШ№6 "Ціннісні орієнтації життєво компетентної соціалізованої успішної особистості", ураховано особливості навчального закладу, контингент учнів, педагогів, батьків, на цій основі визначено цілі й завдання, що є актуальними саме для цього закладу.

Важливим завданням реалізації програми "Основні орієнтири" є впровадження у практику роботи сучасних технологій виховання особистості.

Проектні технології виховання активно впроваджуються в загальноосвітніх школах I-III ступенів №№ 3, 4, 6, 8, НВК№2.

Активно працюють над упровадженням *здоров'язберезувальних технологій* у навчально-виховний процес закладу освіти, включені до Національної мережі Шкіл сприяння здоров'ю: НВК №№1, 3, ЦЕНТУМ.

Вихованню *правової культури* учнів, створенню в закладі освіти системи превентивного виховання значна увага приділяється в СШ - інтернаті, СЗОШ№2 з поглибленим вивченням економіки і права. У всіх навчальних закладах щороку проводяться тематичні періоди з питань правової освіти та виховання, турніри юних правознавців, зустрічі з працівниками правоохоронних органів, дебати, бесіди, круглі столи з метою формування в учнів правової культури,

попередження негативних проявів у поведінці неповнолітніх.

Завдання *патріотичного виховання* покладено в основу навчально-виховного процесу класів військово ліцею НВК№3, у яких вивчається історія українського війська, Статут Збройних Сил України, основи рукопашного бою, що сприяє формуванню патріотичних почуттів, становленню відповідної почуттєво-емоційної сфери, активної соціальної діяльності. При цьому діалектика взаємовпливу почуття та інтелекту втілюється у свідому переконаність, благородну потребу практично служити інтересам Вітчизни.

Принцип полікультурності покладено в основу виховної системи ЗОШ№1,4, що базується на знаннях про свою національну спільність (мова, культура, особливості національного ідеалу, характеру тощо) та інші спільності. Саме на основі цього формується поняття національної самоідентифікації. Утвердженню національної самосвідомості сприяє усвідомлення соціально зумовлених елементів логічного ланцюжка: сім'я – громада – етнос – нація, тобто сприймання себе як частини нації, відчуття духовно-кровного зв'язку зі своєю нацією, з її духовною і матеріальною культурою.

Важливою складовою моделі національного виховання системи загальної середньої освіти м. Шепетівки є краєзнавчо-пошукова діяльність, розвиток мережі шкільних музеїв. Натепер у місті успішно діє 12 шкільних музеїв, із них 2 мають почесне звання "Зразковий музей": музей Валі Котика ЗОШ№4, та музей школи НВК№2.

Для педагогів нашого міста патріотичний напрямок роботи був і залишається пріоритетним. Формування громадянина - патріота України, підготовленого до життя, з високою національною свідомістю, виховання громадян, які здатні побудувати громадянське суспільство, в основу якого були б закладені та постійно втілювалися демократія, толерантність та повага до прав людини, набуває сьогодні особливого значення.

В умовах українських реалій , виховувати справжніх патріотів стало простіше. Альтернативи патріотизму немає... Саме зараз наша країна переживає складні часи , і наші діти не повинні бути байдужими та залишатися осторонь, а всі ми маємо підтримувати воїнів – захисників України, нашої землі, нашого майбутнього! З цією метою лідерами самоврядування нашого міста реалізується ряд проектів.

«За межею байдужості» . Він був розпочатий у березні 2014 року акцією «Голуб миру у моєму вікні». Діти виготовляли фігурки голубів і прикрашали ними вікна своїх домівок і навчальних закладів.

Наступним етапом проекту була організація благодійного концерту під назвою «В дитинстві відкриваєш материк, котрий назветься потім – Батьківщина», до участі в ньому було запрошено дитячі творчі колективи міста. В результаті

акції було зібрано кошти, які були передані військовим для придбання акумуляторних батарей та карематів.

19 вересня щороку відбувається «Хо́да миру». В рамках цього ж проекту учні у вишиванках та з українськими прапорами, вийшли на центральні вулиці, де кожен міг висловити слова подяки воїнам - землякам, які стали на захист миру. Школярі прикрасили небо жовто-блакитними кульками та випустили голубів миру.

Об'єднавшись з молодіжною радою міста, лідери учнівського самоврядування зустрічали наших героїв, які поверталися з війни на Сході країни.

Знаковим було виконання флешмобу «Повертайся живим». За ідею, яка надихнула на його створення, хочемо подякувати лідерам учнівського самоврядування міста Києва .

Особливо емоційною була зустріч з Ковальчуком Василем – розвідником нац. Гвардії, першим із визволителів Слов'янська, який мав змогу підняти стяг України над містом, бійцем, він пройшов «Іловайський котел» та Савур – Могилу. Учнями було створено обереги: прапорці України з бісеру, маленькі ляльки мотанки та іконки, які ми подарували герою. З його слів, ніщо не дарує надію так, як підтримка дітей. Він пообіцяв передати обереги своїм побратимам. Ми вважаємо, що зустрічі з такими людьми потрібно проводити якомога частіше, адже навчають нас цінувати те, що маємо, виховують у нас почуття патріотизму та любові до України.

Також, в рамках проекту пройшов «Арт-моб «Разом заради миру». Його мета полягала у створенні великої мапи України з відбитками долонь учнівської молоді міста Шепетівки. Арт-моб нарахував близько 700 учасників. Полотно було передано нашим бійцям – землякам, які захищали Донецький аеропорт. І звичайно, приємно було отримати звістку, що мапа знайшла своїх героїв.

Діти не могли залишатися байдужими, до долі дітей, які набули статусу «переміщених осіб» через жахливі події на Сході країни. Тому організовано волонтерський центр по збору іграшок та дитячої літератури. Акція отримала назву «Подаруй дитині радість». Першу поштову посилку було надіслано в Чернігівську обл. в санаторій «Десна», саме там в даний час перебувають діти з Іловайська.

У місті було проведено благодійну акцію «Зігрій солдата». Наші діти - справжні патріоти не на словах, а на ділі-прикладом цього є учасники команди зі «Street Workout (y)»м. Шепетівки - «Корчагінські соколи», учасники якої ще вчора представляли Україну на міжнародних фестивалях у

Польщі та Чехії , а вже сьогодні стали курсантами Академії Національної гвардії України і готові в будь – яку хвилину захищати Батьківщину.

На разі останньою Арт-акцією стало відеозвернення до поранених бійців, які перебувають на лікуванні у шпиталях та реабілітаційних центрах України. Пропоную вам переглянути його.

Ми живемо в різних куточках України, але у нас є спільна мета – мир, заради якої ми повинні об'єднуватись і співпрацювати, але ні в якому разі не бути байдужими..

Адже самий непростимий гріх по відношенню до ближнього свого – це не ненависть, а байдужість. Байдужість – сутність безлюдності.

Презентація за посиланням:

https://docs.google.com/presentation/d/1pF0AfeQCfceRNsaINtaaJ--1_UkH8W8WNue7CV1B8a8/edit?usp=sharing

Комплексно-цільової програма патріотичного виховання за посиланням:

<https://docs.google.com/document/d/1WKPfrHDR5L2KzVfQQoTFAwsb97kDCID EZWDeqDSQ73o/edit?usp=sharing>

Відео-звернення дітей за посиланням:

<https://www.youtube.com/watch?v=RepQiW5DxoI>

*Ірина Євгенівна Степанова,
Ірина Миколаївна Танасієнко*

Конотопська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів,
педагог-організатор,
заступник директора з виховної роботи

“ЩОБ ДІТИ НАРОДОМ СТАЛИ”

Презентація за посиланням:

https://docs.google.com/presentation/d/1PrLkOKifjTWtAt2q2pDr-2awWuaa6Ru_DtjfmS9k7Vk/edit?usp=sharing

*Ганна Володимирівна Строїнова,
Антоніна Станіславівна Шпаченко,*
Миколаївська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 1
імені Олега Ольжича м. Миколаєва
Миколаївської міської ради Миколаївської області,
заступник директора школи з виховної роботи,
учитель історії, учитель-методист та учитель української мови
і літератури, класний керівник 11-го класу

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ Й НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЮНИХ УКРАЇНЦІВ ЯК СКЛАДОВА СТАНОВЛЕННЯ СВІДОМОГО ГРОМАДЯНИНА

(з досвіду роботи МЗОШ № 1 імені Олега Ольжича
м. Миколаєва Миколаївської міської ради Миколаївської області)

«...22 листопада 2013 року на українській політичній арені вперше з'явилася нова політична сила – МОЛОДЬ – покоління українців, що народилося в незалежній Україні. Покоління сміливе й патріотичне, яке дружно понесло по вулицях столиці гасло «Україна – це Європа», чим визначило цивілізаційний напрямок подальшого розвитку своєї Батьківщини – України», сказав про події початку Євромайдану відомий політичний діяч, дисидент Левко Лук'яненко [1]. І дійсно так, бо сьогодні кому, як не молоді, продовжувати прекрасні й величні традиції наших предків, творити майбутнє України, Європи, світу! Тому за Концепцією національно-патріотичного виховання дітей та молоді [2], національно-патріотичне виховання учнівської молоді – це «справа, що за своїм значенням є стратегічним завданням».

Як відомо, історію творять люди. Одним зі світочів духу української нації був Олег Ольжич – видатний поет, публіцист, вчений-археолог, громадсько-політичний діяч, вірний син українського народу. Шляхом світоча йдемо і ми, шкільна Ольжичева родина, яка робить все можливе, щоб наші учні зросли національно свідомими, освіченими інтелектуалами, морально-духовними особистостями, мали активну життєву позицію.

У нашому навчальному закладі ведеться робота навколо імені Героя. Запроваджено Найвищу нагороду школи «Оберіг Ольжича». Переможці традиційного фестивалю солістів - вокалістів «Весняні краплинки» отримують Гран-прі «Музу Ольжича». Учнівська самоврядна родина має назву «Ольжичева республіка». Видається одна з перших багатотиражних шкільних газет в області та в Україні – «Шкільні Литаври». Назву газети обрано не випадково, бо саме так в окупованому в роки Другої світової війни у Києві

Ольжич разом із Оленою Телігою, українською поетесою, активною діячкою ОУН, видає альманах «Літаври». Створено Пантеон Ольжича, де закладено землю з 25 місць перебування Олега Ольжича та його побратимів із України, США, Чехословаччини, Польщі.

Справжній дух патріотизму сповнює серця молоді – учасників Всеукраїнських молодіжних Ольжичевих читань, що традиційно проводяться в нашому закладі, починаючи з 2007 року. За підсумками читань приймаються звернення до молоді й видаються збірки творчих робіт учасників. У 2017 році відбудуться вже П'яті Ольжичеві читання, присвячені 110 - ій річниці від дня народження Олега Ольжича, 20 - літтю присвоєння школі його імені, 100 - річчю подій Української національної революції 1917 - 1921 років [3].

Доторкнутися до народної та історичної спадщини, джерел духовності учні мають змогу в шкільному культурно-просвітницькому музейному комплексі, що висвітлює основні події з історії школи, району, міста й України, звичаїв та обрядів нашого народу і слугує справі патріотичного виховання учнів. До складу музейного комплексу входять музеї Олега Ольжича «Цитаделя духа», історії школи, історії Миколаївщини, українська Світлиця, зала історичної слави, Пантеон Ольжича, експозиція «Флагмани Корабельного району», мобільна виставка «Герольд нескореного покоління», відкрита з нагоди 70 - річчя вшанування пам'яті Ольжича. Експонати музею «Цитаделя духа» розповідають не лише про життя й діяльність Олега Ольжича, а й є експозиції, присвячені життю і діяльності останнього президента УНР в екзилі Миколи Плав'юка, який був почесним гостем школи і відкривав музей, Євгена Рослицького, активного діяча української діаспори у Канаді, миколаївських поетів Д. Д. Креміня, лауреата Національної премії імені Т. Г. Шевченка,

В. П. Бойченка, лауреата Всеукраїнської літературної премії імені Олександра Олеся, зберігається Прапор із крейсера «Гетьман Сагайдачний», переданий школярам на збереження, відкрито нову експозицію «Зрослась небезпека з відважним життям, як з тілом смертельного крила» (Олег Ольжич), присвячену пам'яті героїв Небесної сотні, а також воїнам - захисникам Української держави.

Колектив школи виступив із ініціативою встановлення меморіальної дошки Олегу Ольжичу в камері № 14 в'язниці Целенбау концтабору Заксенгаузен, де було замордовано героя - патріота в ніч із 9 на 10 червня 1944 року. Нащадки багаточисельних націй і народів увічнили там пам'ять про своїх синів та дочок, проте закатованим українцям, на жаль, не встановлено жодної пропам'ятної дошки. І першим кроком до реалізації ініціативи делегація нашого закладу під час поїздки до Німеччини у рамках міжнародного

шкільного українсько - німецького партнерства поклала зроблений учнями й учителями символічний національний вінок із бісеру.

Ми вважаємо, що у школі навіть стіни виховують, тому й запровадили постійно діючий проект «Слово Ольжича – живе!», що слугує формуванню поваги до рідної мови, національної свідомості учнів. На дверях навчальних кабінетів у спеціально виготовлених табличках-планшетах розміщуються вислови про мову, Україну, цитати з творів українських поетів та письменників, тематичні листівки до народних і державних свят, пам'ятних дат української історії. Працює кабінет української мови й літератури «Лесине джерело» (відкритий з нагоди 140 – річчя від дня народження Лесі Українки), який на сьогодні є осередком справжнього українства у школі. У День соборності України учні, педагоги школи й батьки учнів створюють символічний «Живий ланцюг єдності». До цього ж свята традиційним стало проведення конкурсу кабінетів на звання «Зразковий». У формі тренінгових занять для учнів, учителів, батьків учнів реалізовується програма з національно-патріотичного виховання «З Україною в серці» [4].

Традиційне конкурсне інтелект - шоу з історії «Роксолана», де учениці старших класів представляють себе в образі історичних та літературних героїнь, дає можливість перегорнути сторінки історії, усвідомити свою причетність до українського народу, відтворити епізоди як минулого рідного краю, так і творів українських класиків. Звертаються з глибини століть до глядачів юні Либіді, княгині Ольги, Марусі Чурай, Роксолани, Наталки Полтавки, Марії Заньковецькі, Лесі Українки і просто узагальнювальні образи сестер милосердя, українських селянок і шляхтянок.

Авторські вистави патріотичного спрямування шкільного театрального колективу «Ольжичеві таврійці», дипломанта міжнародного театрального фестивалю «Оплески» (м. Констанца, Румунія): «У пошуках Синього Птаха», «Гіркий вінок із печаль - трави», «Не поет – бо це ж до болю мало...», «Міліграми душі на терезах болю» дозволяють всім серцем відчувати себе справжнім українцем [5].

Однією зі складових навчально - виховної діяльності нашого закладу є розвиток міжнародного шкільного партнерства з закладами освіти Німеччини, Польщі, Румунії та Туреччини. Саме через діалог націй і народів ми формуємо патріотичну свідомість учнів. Під час відвідин у Європі закладів-партнерів учні презентують школу, місто, Україну, а зустрічаючи закордонних однолітків у Рідній школі, родинах учнів, знайомлять їх із українськими традиціями і звичаями, історією рідного міста, району.

Наші учні стали учасниками заходів із нагоди відзначення ювілейних річниць авторів Гімну України – 175 - ліття П. П. Чубинського і 200 - ліття

композитора М. М. Вербицького, 150 - ої річниці з дня першого виконання пісні «Ще не вмерла Україна», 200 - річчя Великого Кобзаря – Т. Г. Шевченка. Учні та педагоги школи взяли участь у Всеукраїнській конференції «Павло Платонович Чубинський – етнолог, фольклорист, поет, громадський діяч» (Щасливський НВК, с. Щасливе, Бориспільський район, Київська область). Екскурсоводи кімнати історії Миколаївщини підготували тематичну екскурсію «Шевченкіана Рідної школи». Робота щодо відзначення ювілейних дат світочів духу української нації дає можливість ідентифікувати себе як українця і ще раз підтвердити, що Миколаїв – це Україна.

Національно-патріотичне виховання, любов до рідної землі, історичного минулого свого народу починається з сім'ї, тому учні мають чітко усвідомлювати себе частиною своєї родини. З метою поширення досвіду родинного виховання, виявлення дружних, творчих сімей у закладі проводиться фестиваль «Наша родина», де родини презентують себе, свій родовід, сімейні реліквії, а також таланти.

Одним із аспектів формування патріотизму і національної ідентичності є організація у школі вивчення регіональної історії. У процесі дослідження історії рідного краю учні збагачують свій інтелектуальний скарб, формується їх компетентність, світогляд, через розум і серце проходить ідея соборності та єдності, усвідомлення себе часткою, але важливою часткою, Великої Історії, готовність прийняти досвід поколінь і взяти з нього найкращі уроки. Учні постійно працюють над реалізацією міських і шкільних краєзнавчих проєктів «Моя країна – Україна», «Я – миколаївець: нащадок гідних предків», «Почуй голос Майдану» тощо.

У пам'ять про подвиг Героїв АТО посаджено ялівецьку алею на честь Захисників України й калинову – на честь Мирослава Мисли, воїна - добровольця іменем якого сьогодні названо літній шкільний мовний військово - спортивний табір «Патріот» із денним перебуванням учнів. Традиційними стали програми-реквієми «Коло пам'яті» до Днів Героїв Крут, Героїв Небесної Сотні. До Дня пам'яті й примирення створюється символічне Поле пам'яті, де кожна квітка маку – це доля членів сімей наших учнів під час Другої світової війни.

Наша Ольжичева родина об'єдналася у спільній волонтерській діяльності на допомогу воїнам АТО й постраждалим мирним жителям на Сході країни. Постійно проводяться зустрічі з воїнами 79 - ї аеромобільної бригади, 35 - ої окремої бригади берегової оборони і 204 - ої бригади тактичної авіації, поїздки делегації школи до військових частин, на місцеві полігони й до міського шпиталю для військовослужбовців, благодійні акції «Замість квітів – допомога воїну!», «Ангел Миру», «Подарунок військовослужбовцю», «Зігрій солдата»,

«Миколайчики для воїна», «Пасхальне сяйво», «Руку допомоги жителям Луганщини і Донеччини». Тому не випадково воїни 3 - ої гаубичної батареї 79 - ї аеромобільної бригади звернулися до учнів школи з проханням назвати нову гармату - гаубицю, щоб саме дитячі думки зігріли солдат своєю любов'ю і щирістю. Дізнавшись, що хлопці називають гармати, іншу бойову техніку ласкаво, жіночими іменами, щоб хоч часточка тепла берегинь роду завжди була з ними, вирішено було назвати гаубицю Калинкою! Саме так ласкаво називав Олег Ольжич свою кохану дружину Катерину Білецьку. «Моя люба Калинко...», – говорив він. Калина є народним символом нашої рідної України, Калинка – символ кохання Ольжича і Білецької. Воїни з радістю прийняли таке символічне ім'я як своєрідний ланцюг поколінь борців за волю України: від Ольжича і до сьогоднішніх кіборгів.

У 2016 році успішно реалізовано 10 - літню ініціативу колективу закладу щодо перейменування вулиці Ленінградської, що знаходиться біля школи, на вулицю Олега Ольжича.

«Навчителі самі постійно вчаться», – сказав Левко Лук'яненко[6]. Отже, щоб виховати патріота - громадянина, треба багато працювати над своїм фаховим рівнем і зростати як національно свідомою особистістю. Тому участь у різноманітних освітянських конференціях, форумах на рівні міста, області й України, громадських акціях, патріотичних фестивалів, зустрічі з відомими людьми – це те джерело професійного й особистісного зростання, що дає нові знання, сили, яке надихає і спонукає до дії! Тож ми продовжуємо вчити учнів любити свою родину, батьківську хату, Рідну школу, наше місто святого Миколая, свою Батьківщину, бути справжніми українцями, справжніми європейцями, запалюємо у серцях дітей надію на краще, на те, що «все буде добре» і віру в розбудову Української держави вже сьогодні та в майбутньому.

У Зверненні учасників Четвертих Всеукраїнських молодіжних Ольжичевих читань є такі слова: «...переконані, що майбутнє української нації залежить від кожного з нас, адже ми – прогресивна молодь нашої рідної Батьківщини. Наше покоління – цвіт нації, який розквітне на теренах Європи. І зараз наш час – час дій! Час творити нову історію українського буття! Майбутнє нашої держави в наших руках!» [7].

Тож нехай наше майбутнє буде гідним!

Працюймо, вчимося і будьмо сьогодні, завтра і завжди УКРАЇНЦЯМИ!

Презентація за посиланням:

https://docs.google.com/presentation/d/1qTGmXoVQpQm660uH3r_TuYLj07CkpAC16F7GWSO8K58/edit?usp=sharing

ЛІТЕРАТУРА

1. Лук'яненко Л. Г. Від хохла до українця. Роздуми / Левко Лук'яненко. – Київ.: ТОВ «Юрка Любченка», 2014. - 144 с.
2. Концепція національно - патріотичного виховання дітей та молоді. Наказ МОН України від 16. 06. 2015 № 641.
3. Указ Президента України «Про заходи з відзначення 100 - річчя подій Української революції 1917 - 1921 років» від 22. 01. 2016 р. № 17/2016.
4. Бех Д. І., Петрочко Ж. В., Кириченко В. І. З Україною в серці / Д. І. Бех, Ж. В. Петрочко, В. І. Кириченко – Харків: «Друкарня Мадрид», 2016. – 140 с.
5. Бондаренко М. Г. На долонях Одеону (з досвіду роботи театрального колективу «Ольжичеві таврійці») / М. Г. Бондаренко – Миколаїв: МЗОШ № 1 імені Олега Ольжича, 2014. – 97 с.
6. Лук'яненко Л. Г. Від хохла до українця. Роздуми / Левко Лук'яненко. – Київ: ТОВ «Юрка Любченка», 2014. – 144 с.
7. Державу не твориться в будучині, Державу будується нині (матеріали Четвертих Всеукраїнських молодіжних Ольжичевих читань) / під ред.
8. Матіюка М. Г. – Миколаїв: «РАЛ - поліграфія», 2015. – 225 с.
<http://mzoch1-olzhich.ucoz.ua/>

Олена Іванівна Суховєєва,

Великосамбірський НВК «загальноосвітня школа
I-III ступенів – дошкільний навчальний заклад»
Конотопської районної ради Сумської області,
педагог-організатор

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

*«Патріотичне виховання – це сфера духовного життя,
яка проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне,
що любить і ненавидить людина, яка формується».*

В.А.Сухомлинський

Патріотизм (від грецького «патріс») – це любов до Батьківщини, відданість Вітчизні, народу. Але в умовах українських реалій, коли багато речей викликають у суспільстві негативне ставлення, виховувати справжніх патріотів дуже складно. Чи є сьогодні альтернатива патріотизму? Мабуть, ні. І

якщо в суспільстві буде панувати нігілізм, нехтування доле рідної країни, це призведе до бездержавності і ще гіршого життя.

Девіз національно – патріотичного напрямку НВК : якщо буде світло в душі, буде краса в людини. Якщо є краса в людини, буде гармонія в домі, буде порядок у нації, буде мир у світі.

Реалізація пріоритетного напрямку виховання: формування громадянина – патріота України, підготовленого до життя, з високою національною свідомістю, виховання громадян, які здатні побудувати громадянське суспільство, в основу якого були б закладені та постійно втілювалися демократія, толерантність та повага до прав людини, набуває сьогодні особливого значення. Патріотизм у сучасному розумінні – це відчуття того, що в нашому НВК, селі, країні все стосується нас, залежить від нас.

1.Завдання національно – патріотичного виховання:

Розвиток у суспільстві високої соціальної активності громадянської відповідальності, духовності, становлення громадянського суспільства, що складатиметься з громадян, які володіють високою свідомістю та здатність проявити її в повсякденній діяльності з забезпечення сталого розвитку;

- утвердження у суспільстві поваги до культурного та історичного минулого України;
- створення і забезпечення реалізації можливостей для повноцінної соціалізації молодих громадян, більш активного залучення їх у вирішення соціально-економічних, культурних, правових, екологічних та інших проблем, як загальнодержавного так і місцевого значення.
- виховання молодих громадян у дусі поваги до Конституції країни, законності, норм суспільного та прав колективного життя, створення умов для забезпечення реалізації конституційних прав людини та його обов'язків, громадянського та професійного обов'язку;
- розвиток у громадян почуття гордості, глибокої поваги до символів держави-Герба, Прапора, Гімну України, іншої загальнодержавної та регіональної символіки та історичних святинь, гордості за країну, а також окремі регіони та міста;
- створення умов для посилення патріотичної направленості телерадіомовлення та інших засобів масової інформації при висвітленні подій та явищ суспільного життя, активна протидія анти патріотизму, маніпулюванню інформацією, фальсифікації історії України ;
- формування расової, національної, релігійної терпимості, розвиток дружніх відносин між представниками різних етнічних груп.

2. Форми національно-патріотичного виховання молоді в Україні.

Органи державної влади, органи місцевої виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, а у випадку фінансової підтримки за рахунок коштів державного чи місцевого бюджету відповідних проектів, профспілкові, молодіжні та інші громадські організації, проводять роботу з патріотичного виховання молоді, зосереджуючи увагу на:

- роз'ясненні внутрішньої та зовнішньої політики України, Законів України, рішень Президента України та Кабінету Міністрів України виховуючи повагу до законодавчих форм;
- вивченні історії України та процесів державотворення, боротьби та здобуття Україною статусу незалежної, суверенної, демократичної держави;
- роз'ясненні серед громадян вимог Закону України «Про загальний військовий обов'язок і військову службу», Військової присяги на вірність Українському народові та військових статутів, організації зустрічей з ветеранами війни, відмінниками бойові підготовки Збройних Сил та інших військових формувань, відвідування військових частин, кораблів, вищих військових навчальних закладів і вищих навчальних закладів, які мають військові навчальні підрозділи;
- вивченні славних і видатних імен відомих людей, чиє життя пов'язане з Україною у соціально-економічній, політичній, культурній сферах тощо, засвоюючи у молодих людей гордість за співвітчизників, земляків, та вивчаючи історію рідного краю крізь призму видатних світових постатей;
- вивченні Державного гімну, історії та змісту державних символів, засвоєнні поваги до державної атрибутики.

3. Напрямки реалізації концепції національно-патріотичного виховання молоді.

3.1. Удосконалення нормативно-правової бази патріотичного виховання молоді:

- підготовка нормативно-правових актів з питання патріотичного виховання молоді, внесення відповідних змін до законодавства;
- визначення механізмів економічного стимулювання суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють підтримку заходів ветеранських, молодіжних і дитячих громадських організацій, спрямованих на патріотичне виховання молоді;
- розроблення порядку проведення всеукраїнських військово-спортивних ігор, конкурсів присвячених проблемам патріотичного виховання молодих людей;

- розроблення положень про державні нагороди та відзнак для вихователів, наставників за успіхи у патріотичному вихованні молоді, а також для молодих людей – за досягнення у підготовці до захисту Батьківщини, до служби у Збройних силах України та інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України.

3.2. Активізація діяльності органів державної влади у сфері патріотичного виховання молодого покоління.

Необхідне забезпечення наступності та системності патріотичного виховання з урахуванням вікових, національних особливостей підростаючого покоління:

- поєднання і координація зусиль центральних та місцевих органів влади у роботі щодо патріотичного виховання молоді;
- посилення військово-патріотичної роботи, проведення днів і місячників захисника Батьківщини, «вахт пам'яті», пошукових заходів, військово-спортивних ігор і походів;
- виховання у молоді національної свідомості, яка ґрунтується на українській національній ідеї;
- сприяння молодим людям у реалізації ними інтелектуальних та творчих здібностей на благо України;
- сприяння професійної орієнтації, розвиток мотивації до праці;
- залучення юнаків і дівчат до вивчення культури, історії корінних народів і національних меншин України, пропагування кращих здобутків національної культурної і духовної спадщини, підтримка професійної та самодіяльної художньої творчості, діяльності творчих об'єднань, клубів за інтересами, фольклорних колективів;
- сприяння формуванню позитивного іміджу українських естрадних виконавців, діячів культури і мистецтва, спортсменів, активне залучення їх до патріотичного виховання молоді;
- розвиток політичної культури, залучення молоді до участі у державотворчому процесі, громадському русі;
- виховання у молодих людей культури поведінки, поваги до старших поколінь, розвинутої правосвідомості, дбайливого ставлення до природи;
- розширення молодіжного туризму;
- створення відповідних умов та залучення молодих людей до регулярних занять фізичною культурою і спортом, спрямування фізичного виховання на підготовку молоді до праці та захисту Батьківщини;
- сприяння розширенню контактів з українцями, які проживають за межами України;

- удосконалення системи підготовки та перепідготовки кадрів, що займаються питанням патріотичного виховання дітей та молоді;
- сприяння роботі клубів за місцем проживання, інших організацій, які здійснюють заходи з патріотичного виховання молоді;
- розроблення та реалізація програм патріотичного виховання молоді місцевими органами місцевого самоврядування разом з усіма інституціями громадянського суспільства.

Патріотичне виховання здійснюється як на уроках, так і під час позакласної роботи. Патріотичне виховання – це формування патріотичних почуттів, виховання готовності до захисту Батьківщини, воно покликано спонукати до фізичного вдосконалення, вивчення бойових традицій українського народу.

Перед нами стоїть мета: виховання незалежної і гармонійної особистості, справжніх патріотів нашої Батьківщини. Сьогодні як ніколи постає питання про національне патріотичне виховання підростаючого покоління. Були різні часи для нашої держави: занепаду і розквіту, війни і перемоги, злуки і тотального роз'єднання. У Концепції національно – патріотичного виховання, у державній національній програмі освіти, Закон України «Про освіту» та закон «Про виховання дітей та молоді», Указом Президента України зазначається формування особистості та патріота країни, який усвідомлює свою належність до сучасної європейської цивілізації, чітко орієнтуватися в сьогоденних реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлений до життя і праці у ХХІ столітті.

Патріотичне виховання є складовою частиною загального виховного процесу, являє собою систематичну і цілеспрямовану діяльність органів державної влади і громадських організацій з формування у громадян високої патріотичної свідомості, почуття любові до Країни. Готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків.

У своїй роботі наш заклад керується цими законами і ефективно впроваджує в життя національне -патріотичне виховання учнівської молоді. Першим уроком «Україна – єдина країна розпочинається навчання у НВК. У вересні не забувають вчителі та учні схилити голову перед тими, хто звільняв наше рідне село і свою Батьківщину, та партизанську славу. На багатьох святах, які проходять, присутні, на жаль, лише учасники бойових дій. Уже не один рік педагогічний та учнівський колектив НВК плідно співпрацює з радою ветеранів. Кожен клас середньої та старшої ланки має «підшефних» ветеранів, яких вітають на свята та надають допомогу. До визначних подій в житті країни проходять уроки мужності, години пам'яті та спілкування.

Жовтень багатий на козацькі розваги, що до смаку нашим учням. Вихованню національної свідомості учнів сприяють свята «Козацькому роду нема переводу»

Не забуваємо наше старше покоління, а їх спадок для нас, то рушник-оберіг кожного дому, де учні з цікавістю розглядають надбання своїх бабусь.

Наші учні брали участь в акції «Лист пораненому солдату». У нашому селі є колишні учні учасники АТО, люблять вони до школи завітати, а також передають постійно вісті з передової, де перебуває і зараз Ткаченко В.В.- батько учня 3 класу Ткаченка Данила. До дня Збройних Сил України та дня захисника Вітчизни проходять військово-спортивні змагання, конкурсні програми «Ну-мо, хлопці, козаки», спортивні, родинні свята-змагання «Тато, мама і я – спортивна сім'я», турніри із шашок. У рамках військово-патріотичного фестивалю «Козацький гарт» були проведені змагання «Козацький роде, роде мій красний». Велику роль у патріотичному вихованні учнів відіграють також екскурсії та походи. Традиційними стали походи учнів «По місцях Бойової Слави», козацькі традиції стають ближче під час екскурсій до с.Шаповалівка, де відбувалася Конотопська битва. Скорботна година пам'яті проходить у листопаді, учні пішою ходою йдуть до пам'ятного знаку вшанування жертв Голодомору. У січні святкуємо День Соборності України, та згадуємо з болем юних студентів, які полягли у бою під Крутами. У лютому відзначили 2-річницю «Революції Гідності та Свободи та вшанували пам'ять «Небесної сотні».

Урочисто пройшло свято рідної мови, на якому були присутні почесні гості заступник голови РДА Шерудило Т.М. та начальник відділу освіти Бохан О.Г. Неодноразово наші учні беруть участь у районних конкурсах та займають призові місця. Гра «Джура» для них була весела, учні посіли III місце. Пам'ятно проходять у НВК Шевченківські дні, де проходять і літературно-музичні композиції, і читання творів Шевченка, і інсценізації, і конкурс малюнків. Але виховання справжніх патріотів здійснюється щоденно. Ми постійно продовжуємо працювати. Зараз йде робота над проектом «Музейна педагогіка». Поновлюються музейні експозиції. Члени гуртка проводять пошукову роботу зі збору краєзнавчих матеріалів. Опрацьовується методична література, йде процес формування нових експозицій, зокрема «Наші земляки-учасники АТО». У проекті «Ветеран живе поруч», у якому волонтерський загін висвітлив усю свою роботу, керувала цим проектом педагог-організатор Суховєєва О.І. У шкільних стінах плекається громадянин, який перейме на свої плечі тягар з плечей старших поколінь, діятиме і мислитиме по-новому, нестандартно, буде активним перетворювачем життя.

Кожна молода людина є активним учасником розбудови громадянського суспільства, відіграє в ньому важливу роль та несе відповідальність у процесах прийняття рішень на всіх рівнях, які впливають на їх життя. Виходячи з цього, основна ідея полягає у мотивації громадської активності молодого покоління. Це стане запорукою небайдужості як сьогоденного, так і прийдешніх поколінь громадян. Найкращою мотивацією до безкорисної суспільної праці є почуття гордості за свою державу, співпереживання за своє минуле, співпричетність до творення її сьогодення та майбутнього. Саме тому патріотичне виховання молоді є одним найголовніших пріоритетів молодіжної політики в Україні.

Презентація за посиланням:

https://docs.google.com/presentation/d/1aQ3Zh3s_IV2sMSgBQSHpDq0n2Qp_yhmu0F7_O49YnCbI/edit?usp=sharing

Анжеліка Володимирівна Таран,
Тростянецька спеціалізована школа I-III ступенів № 2
Тростянецької районної ради Сумської області,
заступник директора з виховної роботи

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ

(з досвіду роботи Тростянецької спеціалізованої
школи I-III ступенів № 2)

Сьогодні Українська держава та її громадяни стають безпосередніми учасниками процесів, які мають надзвичайно велике значення для подальшого визначення своєї долі, долі своїх сусідів, подальшого світового порядку на планеті. В сучасних умовах визначено нову стратегію виховання. Виходячи із «Основних орієнтирів виховання учнів 1-11 класів», Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді» серед виховних напрямів найбільш актуальними виступають патріотичне та громадянське виховання як стрижневі, основоположні, що відповідають вимогам сучасності, закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь.

Патріотичне виховання – складова національного виховання. Сьогодні як ніколи перед школою стоїть завдання виховання молодої людини, як громадянина, на основі оволодіння гуманістичними цінностями, нормами демократичної культури. Виходячи із науково-методичної проблеми школи «Формування високо компетентної особистості школяра на основі

впровадження у виховний процес ІКТ», особлива увага приділяється вихованню компетентної, відповідальної, із чіткими громадянськими позиціями та загальнолюдськими цінностями особистості.

Громадянське виховання учнівської молоді є глибоко національним за змістом, має людино творчий характер і спрямоване на утвердження української державності. Найважливішою складовою громадянської освіти є моральність особистості. Метою виховання високоморальної свідомості є формування особистості з такими гуманістичними рисами, як доброта, увага, чуйність, милосердя, толерантність, працелюбність, справедливість, гідність, терпимість до людей, повага і любов до своїх батьків, роду.

З метою поліпшення громадянського виховання учнів у школі створена Програма виховання високоморальної свідомості особистості (1-11 класи). Мета даної програми – систематизувати позаурочну виховну роботу класних керівників, учителів (спільно з громадськими організаціями та батьками) і сприяти поліпшенню громадянського виховання учнів.

Головна ідея програми – вдосконалювати процес громадянського виховання учнів шляхом:

- конкретизації основних задач громадянського виховання (з урахуванням вікових особливостей, рівня сформованості колективу і вихованості учнів);
- вибору оптимальних шляхів вирішення цих задач у системі позаурочних занять;
- об'єктивної оцінки та обліку результатів виховної діяльності.

Педагогічним колективом школи створена Хрестоматія громадянського виховання (повне методичне забезпечення занять згідно Програми високоморальної свідомості особистості з 1 по 11 класи).

У ході проведення занять класні керівники мають можливість якомога ширше вивчати «Моральні принципи учнів школи № 2», які розробили на основі педагогічної спадщини Я.Коменського. Вивчаються також символи школи – гімн, прапор, герб. Виходячи з означеного, педагогічний колектив створив модель випускника школи № 2.

Особлива увага у виховному процесі звертається на традиції школи, які формують певний досвід поведінки, компетенції громадянськості. Саме тому відомий педагог А.С.Макаренко звертав увагу на те, що колектив «немислимий без накопичення традицій, тобто положень, звичок, сприйнятих уже не од чистої свідомості, а свідомої поваги до досвіду старших поколінь, до великого авторитету цілого колективу, що живе в часі».

Велику роль у формуванні компетенції громадянськості відіграє музей історії школи (єдиний у районі). Кожен експонат музею – це історія шкільного

життя. Зібрані і оформлені матеріали про перших випускників школи; учителів, які працювали в школі; випускників – відомих людей району. У шкільному музеї проводяться уроки й виховні години. Підготовлені екскурсії: «Герої Тростянецьчини – захисники Вітчизни», «Випускники, що прославили школу», «Гордість школи – її випускники», «Історія рідної школи – складова історії Тростянецьчини», «Патріотизм випускників школи – учасників бойових дій у роки Другої світової війни», «Кращі випускники школи різних поколінь – взірці для наслідування». Оформлені стенди: «Майстри педагогічної справи», «Учнівські перемоги», «Творчі здобутки», «АТО в долях випускників», «Спортивна доблесть школи», «Шкільні династії».

З метою вивчення історичного минулого організована пошукова діяльність учнів. Пошуковим загоном «Пломінь» зібрані матеріали для шкільного музею, оформлені свідчення очевидців в альманахи «Голодомор у моїй родині», «Пам'ятає світ непереможний».

Класні керівники використовують різні форми виховної роботи: виховні години, години спілкування, свята, екскурсії, вечори, турніри, усні журнали. З метою вивчення історії держави, традицій краю, області були проведені екскурсії до краєзнавчого музею, Алеї Бойової та Трудової слави нашого Чернігова, Путивля, Києва. Учні ознайомилися з історичними пам'ятками, славними сторінками історії України, традиціями українського народу, народними ремеслами.

Однією із форм патріотичного виховання є проведення уроків даної тематики. На уроках історії закладаються підвалини історичних уявлень майбутніх громадян про давнє минуле українського народу, його мови, культури, ментальних рис характеру. Учні отримують базові знання, що слугуватимуть фундаментом формування їх історичної свідомості, патріотизму. Рідна мова – найважливіший засіб патріотичного виховання. Основна мета навчання української мови полягає у формуванні національно свідомої, духовно багатой мовної особистості. Учні школи щороку є переможцями учнівських предметних олімпіад, творчих мовно-літературних конкурсів.

Українська держава зможе розвиватися лише знаючи своє минуле, і пам'ятати, що саме історична свідомість є вищою духовною цінністю нації. Патріотичне виховання молоді здійснюється шляхом передачі досвіду старших поколінь молодшим. Проводяться зустрічі з ветеранами, учасниками подій Другої світової війни, воїнами АТО, афганцями, чорнобильцями. Учнівське самоврядування проводило акції «Напиши листа солдатіві», «Зігрій теплом серця», збирали теплі речі, продукти харчування бійцям в зону АТО.

Учні школи брали участь в створенні проектів, присвячених нашим землякам – захисникам Батьківщини в часи Другої світової війни: «Врятуймо

світ від забуття», «Книга пам'яті мого роду». В школі діють волонтерські загони, закріплені за вчителями-пенсіонерами, ветеранами війни, пам'ятником Невідомому солдату.

Важливе місце в запровадженні компетенції громадянськості та загальної культури належить шкільній бібліотеці. Уже багато років у школі під керівництвом бібліотекаря та вчителів – словесників функціонує «Літературна вітальня», гостями якої є місцеві поети, журналісти, літератори. Тут учні мають можливість виступити з піснями авторів про рідний край, із власними літературними доробками.

Презентація за посиланням:

https://docs.google.com/presentation/d/1iSOiyXNY9yqV9To4zR7_Cmm0fwIqhUvmnHUtXchkbTo/edit?usp=sharing

Тетяна Володимирівна Тверезовська,
Державний ліцей-інтернат з посиленою військово-фізичною
підготовкою «Кадетський корпус ім. І.Г. Харитоненка»,
вчитель історії

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ КАДЕТСЬКОЇ ОСВІТИ (історія України 8 клас)

Національно-патріотичне виховання підрастаючого покоління як ніколи є актуальним в наш час. Патріотизм є могутньою і непереможною духовною силою кожного народу. Національно-патріотичне виховання належить до пріоритетних напрямків системи виховання Державного ліцею-інтернату з посиленою військово-фізичною підготовкою «Кадетський корпус імені І.Г. Харитоненка».

Проблема патріотизму розглядалася різними дослідниками в різних історичних, соціально-економічних і політичних умовах, залежно від особистої позиції. Особливе значення в дослідженні питань патріотичного виховання мають роботи В.О. Сухомлинського, який вважав, що школа повинна виховувати у молоді прагнення до беззавітного служіння Батьківщині, до активної трудової і суспільної діяльності. У своїх роботах В.О. Сухомлинський вказував також і на складності у вихованні патріотизму. Пояснюючи їх тим, що у повсякденному житті ми не зустрічаємось з мірою, за допомогою якої можна було б виявити цю «важко зрозумілу цінність» – патріотизм.[3]

Патріотизм (від латинського patria – країна, вітчизна, батьківщина) – це любов і відданість Батьківщині, прагнення своїми діями служити її інтересам. Історичне джерело патріотизму – це формування зв'язків із рідною землею, рідною мовою, народними традиціями, звичаями та культурою.

Державний ліцей-інтернат з посиленою військово-фізичною підготовкою «Кадетський корпус імені І.Г. Харитоненка» має стати для дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єднанню українського народу та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві.

Патріотичне виховання – це основа, на якій ґрунтується суспільство держави. Суть патріотизму розкривається в умінні жити інтересами свого народу, власної держави. Виховувати в дитині патріота – означає навчати її жити заради Вітчизни.

Уроки історії України озброюють учнів знаннями законів суспільного розвитку, допомагають засвоїти основні факти про героїчні бойові та трудові будні українського народу.

До основних завдань національно-патріотичного виховання належать:

- розвиток у суспільстві високої соціальної активності, громадянської відповідальності, духовності, становлення громадянського суспільства, що складається з громадян, які володіють високою свідомістю та здатністю проявити її в повсякденній діяльності з забезпечення сталого розвитку;
- утвердження у суспільстві поваги до культурного та історичного минулого України;
- створення і забезпечення реалізації можливостей для повноцінної соціалізації молодих громадян, більш активного залучення їх у вирішення соціально-економічних, культурних, правових, екологічних та інших проблем, як загальнодержавного, так і місцевого значення;
- виховання молодих громадян у дусі поваги до Конституції країни, законності, норм суспільного та колективного життя, створення умов для забезпечення реалізації конституційних прав людини та його обов'язків, громадянського та професійного обов'язку;
- розвиток відчуття у громадян почуття гордості, глибокої поваги до символів держави – Герба, Прапора, Гімну України, іншої загальнодержавної та регіональної символіки, історичних святинь, гордості за країну, а також окремі регіони та міста;

- формування расової, національної, релігійної терпимості, розвиток дружніх відносин між представниками різних етнічних груп [1].

Для того, щоб спрямувати хід уроку у напрямі патріотичного виховання учнів, необхідно дотримуватися такого загального алгоритму діяльності:

- сформулювати ключові проблемні питання патріотично-громадянсько-ознавчого змісту, навколо яких можна організувати обговорення на уроці;
- сформулювати завдання уроку (результати, які очікує отримати вчитель) з патріотичного виховання та вирішити, якими методами краще скористатись у цьому випадку[6].

Вершиною патріотичного виховання є усвідомлення себе громадянином України. Тому основними напрямками патріотичного виховання на уроках історії є:

- ставлення до держави (державо-патріотичне виховання, орієнтоване на соціальні інтереси, патріотизм, почуття відданості);
- ставлення до суспільства (громадянське виховання, орієнтоване на виховання соціальних якостей особистості – громадянськості, поваги до закону, соціальної активності і відповідальності);
- ставлення до культури (повага до культурних цінностей і досягнень, виховання духовності, національної самобутності);
- ставлення до своєї особистості як унікальної цінності.

Програма з історії України для загальноосвітніх навчальних закладів передбачає виховання в учнів особистісних рис громадянина України, загальнолюдських духовних ціннісних орієнтацій, сприйняття ідей гуманізму та демократизму, патріотизму, взаєморозуміння між народами на основі особистісного усвідомлення досвіду історії. Вчителю надані широкі можливості для формування громадянської та національної свідомості молоді. Благодатними в цьому напрямку є багато тем з програмного курсу історії України. Наприклад, теми, які вивчаються у 8 класі.

Ці уроки є надзвичайно емоційними, хвилюючими. Тут є можливість розкрити таку людську якість, як самопожертва в ім'я держави та нації.

Наприклад, при вивченні теми «Українські землі в XVI ст.» можна розв'язати наступну проблемну задачу: «Існує точка зору, що в Запорізькій Січі була не демократія, а охлократія (влада натовпу), яка перешкоджала утвердженню ідеї державності. Чи погоджуєтесь ви з такою думкою? Свою відповідь обґрунтуйте» [2].

Вивчаючи тему «Українські землі в 60-80-х роках XVII ст.» можна запропонувати й інші проблемні задачі. Як от:

1. Складіть ланцюжок подій, що відображають причинно-наслідковий зв'язок між двома історичними процесами:

– Національно-визвольна війна українського народу середини XVII ст.

– Руїна.

Поясніть, чому українцям не вдалося досягти згоди. Як можна було уникнути Руїни? Чи було це можливим у тих історичних умовах?

2. Правильно чи помилково стверджувати, що в ході Національно-визвольної війни зародилась ідея української державності? Які історичні факти свідчать на користь цієї точки зору, а які їй суперечать? [4].

Історія України, її державності – це не тільки події, а й історичні постаті. На прикладах життя, діяльності й боротьби за державу як окремих діячів, так і цілого українського народу популяризуємо національну гідність нашого народу, його прагнення мати власну державу.

Вивчаючи тему «Морські походи козаків. Гетьман П. Конашевич – Сагайдачний», ставлю мету – сприяти осмисленню ролі особи в історії, відповідальності за власні дії. Доречним є завдання: «Внесок гетьмана П.Конашевича-Сагайдачного в розвиток України можна визначити рядом дієслів. Доповніть їх іменниками та прикметниками.

Гетьман П. Конашевич-Сагайдачний:

Завершив...

Здійснив...

Переміг...

Упорядкував...

Відстоював...

Зміцнив...

Уславився....

Кадети на уроках висловлюють ставлення до історичних діячів, характеризують та оцінюють діяльність П.Могили, князя В.-К.Острозького, Б.Хмельницького, П.Дорошенка, І. Мазепу, П.Орлика, П.Калнишевського та інших історичних постатей, формують думку про доленосні події доби. Кадети отримують завдання на уроці з ключовим запитанням «У чому ви вбачаєте внесок вищеназваного діяча в історію України?». Даючи відповідь на запитання, вони готують повідомлення, реферати, доповіді, проекти, презентації, складають історичний портрет, пишуть про видатних борців за українську державність есе або статтю до енциклопедії, з якими вони виступають на уроках.

При засвоєнні матеріалу кадети ставлять запитання, дискутують. Це означає, що їм не байдужі факти про боротьбу за українську державність, вони

сповнюються впевненістю у собі. Такі завдання створюють широкі можливості для формування громадянської та національної свідомості молоді. Виховне значення має матеріал про історичні постаті, їхнє життя і боротьбу за свободу народу, готовність боротися за волю, віру, честь і славу України.

Навчання на уроках історії спрямовує на творчий саморозвиток особистості учня, розвиває чуттєво-емоційні здібності, такі необхідні для формування гідного громадянина своєї держави.

Український патріотизм – явище, яке відображає все незаперечно цінне в історії української державності, визнає природну закономірність довготривалого історичного розвитку української нації, народу аж до створення своєї державності. На уроках історії України виховується громадянин, який буде діяти і мислити, постане активним перетворювачем життя. Кожен вчитель історії ставить за мету виховувати учнів патріотами свого краю, своєї землі – патріотами Батьківщини, засівати зерна любові, поваги до отчого дому, до рідної землі, до України-неньки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція національно-патріотичного виховання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrintschool.org.ua/training/patriotichne-vikhovannja.html>.
2. Гісем О.В. Історія України. 8 клас: розробки уроків. – Х.: Веста: Ранок, 2008. – 320с.
3. Сухомлинський В.О. Як виховувати справжню Людину// Вибр. твори: в 5-ти. Т.2. К.: Радянська школа, 1976. – с.158-416.
4. Терно С., Хінева А. Проблемні задачі з історії для учнів 8-9 класів. / С. Терно // Історія України. – 2013. – №9 (793).

Альона В'ячеславівна Теплишева,
КУ Сумська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів
№2 ім. Д.Косаренка, учитель історії

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ УЧНЯ

Адольф Дістерверг колись сказав: «Учитель повинен свідомо йти в ногу з сучасністю, проймається й надихатися силами, які пробудилися в ній». Сучасність вимагає від вчителя по новому подивитися на свій предмет, адже

саме курси «Історія», «Правознавство» та «Людина і світ» є базою для сприйняття і розуміння дитиною тих змін, що відбуваються нині в Україні.

Сьогодні людина, для якої демократія та громадянське суспільство є природним середовищем для задоволення її особистих та суспільних інтересів, визнається основною цінністю демократичного суспільства.

Формування нації та її збереження нерозривно пов'язане з певною мірою національної ідентичності у її членів, з почуттям єдності і солідарності з її представниками, стійкими поглядами на історію і місце свого суспільства в світі, почуттям патріотизму (національного, регіонального, локального) і відповідної громадянської ідентичності.

Для громадянської ідентичності середньостатистичної людини характерна, крім усього іншого, розділена лояльність - множинність форм самоідентифікації. Склалася ціла ієрархія спільнот, до яких люди себе зараховують в першу чергу: житель свого міста або селища, своєї області, країни в цілому; нерідко житель того міждержавного об'єднання, до якого входить країна, де живе людина [1].

У сучасній Україні проблема формування громадянської самоідентифікації є актуальною з огляду на події, пов'язані із організацією молоддю Революції гідності, участю у волонтерських акціях, в АТО. У цих важких і болісних ситуаціях викликів та загроз і водночас великих перспектив розвитку, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері пріоритетним завданням суспільного поступу, поряд з забезпеченням своєї суверенності й територіальної цілісності, пошуками шляхів для інтегрування в європейське співтовариство, є визначення нової стратегії виховання як багатокomпонентної та багатовекторної системи, яка великою мірою формує майбутній розвиток Української держави

Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають патріотичне, громадянське виховання як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть державу як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін [2].

Останнім часом було здійснено ряд кроків по активізації патріотичного виховання молоді. В контексті оптимізації патріотичного виховання українців слід відмітити Указ Президента Петра Порошенка №806/2014 «Про День захисника України», Указ №69/2015 «Про вшанування подвигу учасників Революції гідності та увічнення пам'яті Героїв Небесної Сотні», Указ

№744/2014 «Про невідкладні заходи щодо захисту України та зміцнення її обороноздатності». Одним з останніх документів є проект Концепції національно-патріотичного та військово-патріотичного виховання дітей та молоді на 2015–2019 рр., запропонований Міністерством освіти і науки України у 2014 році.

Тому нині, як ніколи, потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості. При цьому потрібно враховувати, що Україна має давню і величну культуру та історію, досвід державницького життя, які виступають потужним джерелом і міцним підґрунтям виховання дітей і молоді. Вони уже ввійшли до освітнього і загальновиховного простору, але нинішні суспільні процеси вимагають їх переосмислення, яке відкриває нові можливості для освітньої сфери [2].

Національно-патріотичне виховання було предметом дослідження багатьох поколінь педагогів. Видатні вчені та педагоги минулого О.Духнович, Г.Ващенко, С.Русова, К.Ушинський, Я.Чепіга, А.Макаренко, В.Сухомлинський та інші у своїх працях приділяли велику увагу вихованню любові до своєї землі, рідної мови; поваги до історичного минулого, формуванню національної самосвідомості. Основні складові національно-патріотичного виховання українців намагались визначити філософи, історики, правознавці, політики, письменники, зокрема Г.Сковорода, І.Франко, М.Костомаров, П.Куліш, Д.Донцов, М.Грушевський, С.Бандера, Р.Шухевич, Д.Чижевський та інші. Психологічним механізмам формування і розвитку особистості, на яких базується національно-патріотичне виховання, присвячені дослідження І.Гальчинського, Л.Виготського, Г.Костюка, О.Леонтєва, В.Панка, А.Афанасьєва, В.Дзюби, А.Костирєва, І.Вільчинської, В.Ягупова, О.Вишневецького, О.Даценка, Т.Гавлітіна та інших [3].

Патріотизм виховує у людини почуття громадянськості. Громадянськість визначається як духовно-моральна цінність, світоглядно-психологічна характеристика людини, що зумовлена її державною самоідентифікацією. Це складне особистісне утворення, яке включає в себе почуття поваги і любові до рідної країни, політичну і моральну відповідальність, правову культуру, усвідомлення власної гідності, повагу і довіру до співгромадян. Громадянськість має ціннісно-сміслову природу і проявляється у єдності громадянської свідомості та громадянської поведінки. Тобто вона повинна проявлятися не тільки у усвідомленні своєї приналежності до даної країни, а й у активних діях, спрямованих на виконання своїх громадських обов'язків перед суспільством і державою.

І хоча останнім часом рівень патріотизму українського населення зріс, але необхідність у вихованні патріотизму та національної свідомості молоді як

основи консолідації суспільства і зміцнення держави залишається досить актуальною.

Реалізація патріотичного виховання здійснюється через ряд етапів. Дослідник О.Вишневський виділяє три етапи:

I етап. Формування раннього етнічного самоусвідомлення, яке розпочинається в родині шляхом передачі традицій та обрядів;

II етап. Національно-політичне самоусвідомлення, яке відбувається під впливом усвідомлення соціального життя, вивчення історії та культури. Молода людина починає замислюватися над долею своєї нації, у неї формується почуття поваги до рідної країни, почуття національної гідності;

III етап. Державно-політичного самоусвідомлення. Передумовою успішного становлення державного патріотизму є почуття причетності до своєї нації і розбудова власної державності. В умовах єдиної держави формується політична нація як єдність всіх громадян країни незалежно від їх етнічної приналежності. Тому патріотами стають не лише етнічні українці, а й представники інших етнічних груп, що проживають на теренах України і турбуються про її благо[4, 97].

М.Грушевський відзначав: «Україна не тільки для українців, а для всіх, хто живе на теренах України, а живучи, любить її, а люблячи, хоче працювати для добра краю і його людності, служити їй, а не обирати, не експлуатувати для себе» [5, 258].

Базовими патріотичними якостями визначено:

- любов і повага до батьків, своєї родини, відчуття гордості за свій рід;
- ціннісне ставлення до Батьківщини, рідного краю;
- толерантне ставлення до людей інших національностей, поважне ставлення до їхньої культури та традицій;
- усвідомлення себе частиною українського народу [6, 12].

Сьогодні суверенній Україні потрібні громадяни, які мають глибоко усвідомлену життєву позицію. У Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що «національне виховання є одним із головних пріоритетів, органічною складовою освіти. Його основна мета - виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємовідносин, формування у молоді потреби та уміння жити в громадському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної художньо-естетичної, трудової, екологічної культури» [7].

Сьогодні головним для вчителів постало завдання, як підготувати школяра до життя в суспільстві, при цьому дбайливо оберігаючи і примножуючи систему норм і цінностей, що склалася в українського народу.

Завдання вчителів - виховання у молодого покоління почуття патріотизму, формування особистості на засадах духовності, моральності, толерантності, забезпечення створення умов для інтелектуального, культурного та фізичного розвитку, реалізації науково-технічного та творчого потенціалу молодих громадян.

Основними напрямками патріотичного виховання стають:

- ставлення до держави (державно-патріотичне виховання, орієнтоване на національні інтереси- патріотизм, почуття відданості);
- ставлення до суспільства (громадське виховання, орієнтоване на виховання соціальних якостей особистості - громадянськості, поваги до закону, соціальній активності й відповідальності);
- ставлення до культури (повага до культурних цінностей і досягнень, виховання духовності, національної самобутності);
- ставлення до професії (розуміння суспільної значимості своєї професії, відповідальність за якість своєї праці);
- ставлення до своєї власної особистості як унікальної цінності.

Відповідно до цієї моделі, Україна розглядається як держава із самобутньою національною й політичною культурою, з особливим українським національним характером.

Засвоєння патріотичних цінностей і норм молоддю є тривалим процесом. Вони не закладені у генах, це не природна якість, а соціальна, і тому не успадковується, а формується цілеспрямовано, системно, із використанням певних принципів та методів діяльності суб'єктів політичного процесу в їх роботі з підростаючим поколінням.

Навчально-виховна діяльність на уроках історії та правознавства спрямована на вирішення таких завдань:

- підготовка учнів до взаємодії з соціальним середовищем, до самореалізації їх як особистостей в умовах через засвоєння комплексу знань, формування відповідних компетенцій;
- формування в учнів національних та загальнолюдських цінностей, толерантного ставлення та поваги до інших народів;
- формування в учнів критичного мислення, навичок оцінювання суспільних явищ і процесів, життєвих та прикладних особистісно життєтворчих, соціалізуючих, комунікативних, інтелектуально-інформаційних навичок;
- формування в учнів почуття власної гідності, відповідальності, особистого ставлення до подій і явищ суспільного життя, досвіду емоційно-оцінної діяльності, здатності визначати власну активну життєву позицію, робити свідомий вибір, встановлювати особисті цілі, спрямовані на розвиток

суспільства, держави, забезпечення власного добробуту та добробуту своєї родини.

Одним із сучасних шляхів організації активної пізнавальної діяльності учнів на шляху до формування громадянської самоідентифікації є інноваційні технології навчання. У такому випадку результат навчання полягає вже не в передачі учням інформації змісту, а в формуванні готовності діяти в житті з позицій правосвідомості та громадянської відповідальності.

Різноманітні інноваційні технології, які найчастіше застосовуються у власній практиці:

- технологія критичного мислення,
- технологія інтерактивного навчання,
- інформаційно-комунікативна технологія,
- проектна технологія,
- колективні творчі справи,
- технологія створення ситуації успіху,
- особистісно-орієнтованого навчання.

Велика роль у формуванні громадянської самоідентифікації у молодого покоління належить позаурочній роботі з історії. Значну роль у громадянському вихованні і формуванні активної позиції відіграють тижні, місячники історичних та правових знань, у ході яких організуються виставки, конкурси плакатів, газет, малюнків, правові турніри, вікторини, зустрічі з працівниками поліції, судів, прокуратури, адміністрації, екскурсії-подорожі тощо, які урізноманітнюють та підсилюють навчально-виховний процес живим спілкуванням, учні вчаться висловлювати власну думку, займати чітку позицію в конкретній ситуації, що стосується життя громади.

Виховати громадянина означає підготувати підрастаючу особистість до участі в розв'язанні начальних і перспективних завдань держави, до управління її справами і виконання функцій громадського діяча та захисника Батьківщини. Для цього потрібно сформувати в нього комплекс особистісних якостей і рис характеру, що є основою специфічного способу мислення та спонукальною силою дій, вчинків, поведінки.

Сьогодні я - класний керівник 6-го класу. Прагну, щоб мої вихованці виростили гідними людьми своєї країни. Для реалізації поставленої мети розробила та впроваджую в роботу з учнівським колективом в рамках реалізації програми «Основних орієнтирів виховання» творчий проект з громадянсько-патріотичного виховання школярів "Від я – до Я".

Мета і завдання діяльності класного керівника в рамках реалізації проекту.

Мета:

- поглибити знання учнів з історії української державності й громадянства, культури народу, його традицій;
- формувати повагу до Конституції, законів своєї держави, потребу в їх дотриманні, високий рівень національної, правової свідомості і самосвідомості, громадянської, соціальної відповідальності, готовності працювати в ім'я розквіту України, захищати її прагнення до інтеграції у світове європейське співтовариство, усвідомлення необхідності досконалого знання державної мови;
- розвивати інтелектуальні, духовні, трудові, художньо-естетичні риси, розумні потреби та установки, ініціативність, творчі здібності й таланти учнів,
- виробити вміння і навички збирати й записувати зразки народної творчості;
- виховувати високі моральні якості особистості;
- стимулювати постійне зростання учнів як особистостей, прагнення до самовираження, самореалізації та самоствердження, активної діяльності, спрямованої на участь у справах і житті класу, ліцею, міста та суспільства в цілому; здатність до виконання громадянського обов'язку.

Завдання:

- створення виховного середовища на основі демократизації і гуманізації шкільного життя, саморозвитку, самовираження і самореалізації;
- перетворення навчально-виховного процесу в соціальний простір самовдосконалення особистості, створення умов для набуття нею індивідуального досвіду, само творчості і посильної участі у творенні світу свого життя;
- побудова системи виховання, яка відповідає загальнолюдським цінностям та інтересам особистості, суспільства, держави, є само розвиваючою і сприяє підвищенню рівня громадянської вихованості;
- виявлення рівня сформованості в учнів патріотичних і громадянських якостей;
- допомога учням у їх соціально-політичному і громадянському змужнінні;
- розвиток інтелектуальної, емоційно-почуттєвої та вольової сфери особистості;
- використання інтелектуально-естетичних засобів дозвілєвої діяльності учнів;
- гармонізація сімейно-шкільного виховання;
- впровадження активних форм, методів і видів виховної діяльності;
- науково-методичне забезпечення виховного процесу.

Даний проект має 5 етапів, кожен з яких розрахований на 1 навчальний рік.

Зміст проекту:

- 1 етап "Я –школяр!" – 5 клас
- 2 етап "Я – сумчанин!" – 6 клас
- 3 етап "Я – житель Сумщини!" – 7 клас
- 4 етап "Я – громадянин України!" – 8 клас
- 5 етап "Я – європеєць!" – 9 клас

На початку кожного року ми розробляємо етап проекту із учнями та їх батьками, враховуючи психологічні та фізичні особливості дітей на кожен рік. Відповідно кожен з етапів проекту має свою мету та завдання. Протягом минулого навчального року тривав 1 етап проекту під назвою «Я –школяр». Мету та завдання цього етапу я реалізовувала через різноманітні форми та методи роботи з класним колективом. Для того, щоб мати можливість відслідковувати динаміку сформованості громадянських, патріотичних почуттів тощо, на початку минулого навчального року проведено декілька діагностик учнів з метою вивчення обізнаності п'ятикласників з народними традиціями, святами, державними символами, їх історією походження, історією рідного краю. Отримані результати, підтвердили, що обраний напрям у вихованні дітей – правильний. Крім цього, одним із завдань підготовчого етапу в 5 класі стало експрес – опитування «Що я знаю про рідну школу?», в ході якого учні відповідали на запитання різного роду про школу, в якій навчаються. З результатів опитування стало ясно, що далеко не всі школярі знали про традиції, історію школи, адміністрацію та функціонування навчального закладу. Ці «прогалини» у дітей ми вирішили, відвідавши шкільний музей «Пам'ять». Учні дізналися про традиції проведення шкільних свят, познайомилися з випускниками школи, які досягли успіхів у різних галузях діяльності не тільки міста, але й держави. Школярі з цікавістю слухали про історію свого навчального закладу та мікрорайону, де вона розташована, уважно розглядали кожну фотографію. Дітей дуже зацікавив стенд «Ними пишається школа», тому що він містив фотографії багатьох учителів, які зараз працюють у нашій школі. Зокрема діти дізналися, що в школі навчався діючий губернатор Сумської області - М.Клочко.

З метою поширення відомостей у дітей про рідне місто проведено в рамках проекту пошукову експедицію «Моя рідна вулиця», в ході якої учні мали дізнатися історію вулиці, на якій живуть, описати її, розповісти про сусідів, що живуть поруч, скільки учнів зі школи проживають на ній, розповісти про своїх сусідів-друзів, зробити деякі фотографії. До цієї роботи підключилися з радістю й батьки, що сприяло не тільки розвитку мовленнєвої та писемної діяльності учнів, поглибило їх знання про місце, в якому вони безпосередньо живуть, але

й сприяло зміцненню сімейних стосунків, залученню батьків до життя їх дітей. Протягом минулого року в рамках проекту проведено низку наступних заходів:

- обрання мера, заступника та активу класу;
- бесіда "Виконую устав школи";
- туристична подорож до м. Путивль, з метою ознайомлення учнів з історичними пам'ятками України, виховання почуття патріотизму, гордості за свою державу;
- виховну годину «Я маю право, кожна людина має право» в рамках місячника правового виховання, що дало змогу учням повторити свої обов'язки та права, які гарантуються державою. Діти познайомилися з Конституцією України, нормативно-правовими документами держави;
- вікторину «Цікава українська мова»;
- парад презентацій «Суми-моя мала Батьківщина», «Сумщина надихає митців»;
- свято "Традиції моєї родини";
- годину спілкування «Школа – наш дім, ми господарі в нім».

Крім цього, учні нашого класу - активні учасники загальношкільних заходів. Діти проявили високу активність в благодійних акціях, в підтримку воїнів АТО, з радістю брали участь у проведенні благодійних ярмарок, проводили інформаційні хвилинки для учнів початкової ланки, виготовляли стіннівки, брали участь в проекті «Україна моїми очима», а також неодноразово були учасниками загальношкільних концертів, присвячених патріотичному вихованню: до Дня примирення та взаєморозуміння (9 травня), до Дня вшанування ветеранів, до Дня визволення України від загарбників.

У 2016-2017 н.р. триває другий етап реалізації проекту. Проходить він під назвою «Я – сумчанин». Мета та завдання даного етапу проекту виходять з його назви: поглибити знання учнів про рідне місто, навчити поважати його мешканців, людей праці, які створюють в ньому затишок та добробут, вчити пишатися малою батьківщиною.

Проект для 6 класу ми розпочали єдиним уроком, обійнявши цілу країну «Щоб у серці жила Батьківщина: до 25 річчя незалежності України»

Урок – мандрівка сприяв ціннісному ставленню учнів до держави, в ході якого обговорювалась єдність нашої нації, згадувались видатні діячі, митці, спортсмени, які прославляють нашу країну у світі, і формувалось почуття гордості у маленьких громадян за нашу Державу.

Враховуючи непросту ситуацію в країні, 28 жовтня 2016 року в День визволення України від загарбників учні 6-Б класу брали участь в відкритому виховному заході «Повертайся, солдате, живим», де були запрошені сучасні герої- воїни АТО. Маємо відзначити, що всі учні та батьки сприяли підготовці

заходу, приймали безпосередню участь у його проведенні. Багато емоцій та вражень залишилося не тільки в учнів, а й у всіх присутніх по закінченню заходу.

Під час осінніх канікул учні приймали участь в туристичному поході визначними місцями м.Суми, а також мали нагоду побачити контактні скульптури, які прикрашають своєю неповторністю рідне місто. Адже це не лише скульптури, але й увіковічення слави, традицій та історії, що має наше місто.

Таким чином, залучення школярів до всіх можливих форм діяльності представленої системи роботи сприяє їх патріотичному, національному, моральному та духовному вихованню. Це забезпечує повагу до пам'яті минулих поколінь, дбайливе ставлення до культурної та історичної спадщини, без чого не можна сформувати почуття патріотизму і любові до своєї Вітчизни.

Отже, основна ідея полягає у мотивації громадської активності молодого покоління. Це стане запорукою небайдужості як сьогоднішнього, так і прийдешніх поколінь громадян. Найкращою мотивацією до безкорисної суспільної праці є почуття гордості за свою державу, співпереживання за минуле, співпричетність до творення її сьогоднішнього та майбутнього. Саме тому патріотичне виховання молоді є одним з найголовніших пріоритетів молодіжної політики в Україні, а формування громадянської самосвідомості учнів вкрай важливе завдання кожного вчителя. Сподіваємося, що наші вихованці стануть свідомими громадянами України, які будуть цікавитись, оцінювати, виражати особисту точку зору щодо подій, які відбуваються в сучасному суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ляшенко О. Громадянська самоідентифікація жителів України (2012 - 2016 рр.) Режим доступу: <http://replika.com.ua/ru/5>
2. Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді. - Наказ МОН № 641 від 16.06.15 року. Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ru/aboutministry/normative/4068>
3. Чупрій Л. Шляхи оптимізації національного патріотичного виховання молоді в контексті забезпечення формування національної самосвідомості та історичної пам'яті українського народу [Електронний ресурс] / Л. Чупрій. – Режим доступу: http://bulava.in.ua/chupriy_molodist.html
4. Вишневський О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси. – Львів: Львівське педагогічне товариство імені Г.Ващенко. – 1996.-238 с.
5. Пірен М. Етнополітика в Україні: соціо-психологічний аналіз.К.:Університет Україна. 2007. – 408 с.

6. Зубцова Ю. Є. Формування патріотичних якостей молодших школярів у взаємодії школи та сім'ї / Зубцова Юлія Євгенівна – Авторф.дис.канд.пед.наук.- 13.00.07 – теорія і методика виховання. – К., 2012. – 21 с.
7. Указ Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013-«Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року». Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>

Олена Іванівна Терес,
Лебединський дошкільний навчальний заклад
(ясла-садок) «Сосонка», завідувач

РОЗВИТОК ДУХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Матеріали за посиланням:

https://docs.google.com/document/d/1VaQ-yAWasSs6ZWAtreGw1jU_i5hVFnz7vNQ9-Y2Bd0o/edit?usp=sharing

Ірина Миколаївна Тимошенко,
Лебединська ЗОШ І-ІІІ ступенів № 1 Лебединської
міської ради Сумської області, заступник директор з НВР

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО В ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ

Державотворчі процеси, що відбуваються в Україні останнім часом, її інтеграція до загальноєвропейського товариства, зумовлюють необхідність вирішення проблеми виховання національно свідомих громадян, справжніх патріотів, відданих Вітчизні, готових до плідної праці в ім'я рідного народу, які здатні забезпечити країні гідне місце в цивілізованому світі.

Сьогодні педагогічний колектив Лебединської ЗОШ І-ІІІ ступенів №1 розв'язує складні завдання патріотичного виховання молоді, які знайшли своє відображення в офіційних документах.

Мета національно-патріотичного виховання у нашій школі реалізується через профільне навчання - суспільно-гуманітарний напрям історичний профіль. Він передбачає формування у молодого покоління високої

патріотичної свідомості, почуття любові до України, пошани до видатних вітчизняних історичних діячів, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків.

У школі вибір профілю обумовлювався наявністю відповідного навчально-методичного, матеріально-технічного, кадрового забезпечення, бажання учнів, батьків та проведенням діагностичних досліджень психологом школи. За результатами яких було визначено, що перевагу надають учні суспільно-гуманітарному напрямку історичного профілю. Для реалізації даного профілю у середній школі проводилась допрофільна підготовка через введення курсу за вибором «Видатні постаті України з кінця ХУІ початку ХХ століття», психолого-педагогічна допомога та інформаційна робота.

Впровадження профільного навчання продовжувалося у 10-11 класах, в першу чергу, через проведення уроків, курсів за вибором, позакласних заходів, роботи шкільного музею.

Уроки історії в профільних класах відзначаються активною творчою працею вчителя і учня, основною характеристикою яких відповідність природи людського сприйняття, націленість на розкриття особистого «Я» як учня так і вчителя через їхню творчу взаємодію.

Впровадження спецкурсів у нашій школі допомагають не тільки розширити знання з історії України, а й усвідомити якою є важлива роль особи в історичному процесі. В учнів формується стійке усвідомлення значущості маленької людини в глобальному коловороті подій.

Зміст історичного профілю ми реалізуємо такими курсами за вибором: «Визначні постаті України», «Основи демократії», «Основи критичного мислення».

Організовуючи позакласну роботу з патріотичного виховання в рамках профільного навчання, враховуємо, що в Україні історично склався широкий спектр регіонально-політичних та регіонально-культурних відмінностей, існує неоднозначне ставлення населення до багатьох подій минулого та сучасності. Саме патріотизм, громадянськість повинні об'єднувати українців, зберегти те, що протягом століть було нашою метою, – незалежну державу.

Розглядаючи механізми реалізації виховного ідеалу, так будуємо навчально-виховний процес, щоб учні не були пасивним об'єктом, щоб вони брали активну участь у ньому під керівництвом педагогів.

З цією метою у школі проводяться: лекції, бесіди, під час яких діти відчують себе невід'ємними часточками великої історії своєї держави, вивчають символи, обереги української нації, захоплюються красою і самобутнім багатством рідної землі.

Семінари, «круглі столи», конференції сприяють виробленню активної позиції учнів, оволодіння ними високою мовною культурою.

Уроки пам'яті та акції з метою упорядкування пам'ятників, братських могил, інших поховань захисників Вітчизни залишають у душах і серцях учнів глибокі і незабутні сліди, вчать шанувати і пам'ятати історію свого народу, керуються гаслом «Ніхто не забутий, ніщо не забуте».

Години спілкування формують патріота, який любить свій народ, вивчає історію своєї країни, залучається до пізнання сивої давнини рідного краю.

Форми і методи військово-патріотичного виховання – фестивалі патріотичної пісні, відзначення пам'ятних історичних дат, участь у військово-спортивних іграх на місцевості, сприяють розвитку у вихованців національної свідомості, формування особистісних рис громадянина України, вироблення і розвиток патріотичних почуттів.

Форми роботи, пов'язані з вивченням історії рідного краю і народу (історичне краєзнавство) – розвиває інтерес дітей до дослідження рідного краю і розширення краєзнавчого кругозору, виховання справжнього громадянина України.

Велику роботу у патріотичному вихованні проводить шкільний музей. Він є діючим центром із даного напрямку роботи. Тут зібрано багато матеріалів, які використовуються під час проведення виховних заходів у класах, відзначення знаменних і пам'ятних дат. У нашому музеї було більше 1000 відвідувачів. Найяскравіші враження справили експозиції музею на колишніх випускників школи.

В бібліотеці школи оформлені розгорнуті експозиції та книжково-ілюстративні виставки на патріотичну тематику, проводяться історико-патріотичні години, уроки історичної пам'яті; дискусії.

Як результативність роботи школи по патріотичному вихованню шляхом впровадження профільної освіти є вибір професії випускниками школи, які продовжують навчання у вищих навчальних закладах і в майбутньому стануть юристами, учителями української мови, історії, журналістами. Серед них Олена Вечканова, Вікторія Піскова, Юлія Пістунова, Тетяна Бундюк, Анастасія Денешнікова.

У 2014-2015 н.р. школа взяла участь у суспільній акції «Громадянин 2015», за ініціативи Всеукраїнської асоціації викладачів історії та суспільних дисциплін «Нова Доба», де учасники представили проект «Квіти біля школи» і були нагороджені дипломом Міністерства освіти і науки України.

Реалії сьогодення визначили активну позицію органів учнівського самоврядування, які надавали моральну, матеріальну підтримку воїнам Збройних Сил України, воїнам зони АТО.

Всі ці заходи, які проводились в рамках національно-патріотичного виховання, допомагають сформувати ідеал людини-патріота, який знає і пам'ятає свій рід, мову материнську, цінує минуле і буде гідно творити майбутнє.

Презентація за посиланням:

<https://drive.google.com/file/d/0Byx8Hp2u0beaZnhZUmhFbHBNSEU/view>

Тетяна Олександрівна Тимченко,
Білопільська ЗОШ-інтернат I-III ступенів
ім. А.С. Макаренка, учитель історії, керівник шкільного музею

БІЛОПІЛЬЩИНА В РОКИ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917 - 1921 РОКІВ

У статті зроблено спробу коротко проаналізувати участь білопільців у процесі державотворення 1917 – 1921 років.

Використані фото із архівів музею А.С.Макаренка відділу освіти Білопільської РДА, сімейного архіву краєзнавця Зарка М.В, шкільних музеїв вищезазначених навчальних закладів.

У буремні роки Української революції (1917-1921 рр.) уродженці Білопільщини брали активну участь у державотворенні. Відлуння Лютневої революції долинуло до Слобожанщини. Уже на початку березня 1917 року в Україні було встановлено нову владу, яку в Білопільці уособлювала варта Центральної Ради під командуванням колишніх офіцерів Бабійова та Водяникова (імена не збереглися). Почалося піднесення національного руху, про що свідчить утворення осередків Українського Вільного Козацтва.

Кошовим отаманом українського війська в Харківській губернії було обрано І.Омеляновича–Павленка, який згодом став генерал-хорунжим у армії УНР. Осавулом Слобідського Коша в Сумах було призначено І.Цапка. Однак українські збройні сили виявилися неспроможними дати гідну відсіч агресії з півночі.

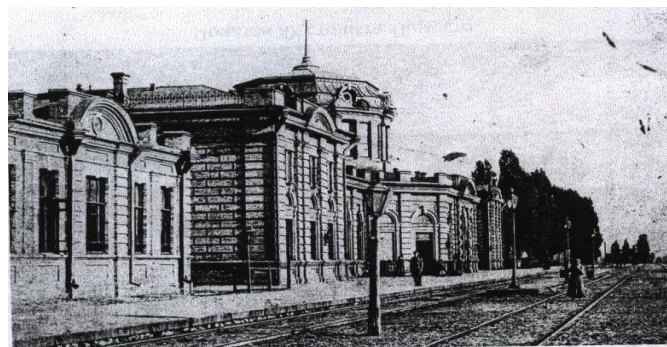
Відлуння жовтневого перевороту докотилося до Слобожанщини в грудні 1917 року разом із більшовицькими військами під командуванням одного з

керівників повстання у Петрограді – В.Антонова-Овсієнка. У середині грудня 1917 року відбулися бої між частинами УЦР і Червоної гвардії в м.Суми і на станції Білопілля.

Основні події розгорталися навколо міста Білопілля та залізничної станції Ворожба. Вони знаходились на стикові Харківсько-Миколаївської та Московсько-Київсько-Воронезької залізниць і мали стратегічне значення. Ворожба вже на той час була великою вузловою станцією зі своїми майстернями.

Коллективне фото залізничників

Початок ХХ століття. Залізничний вокзал та будинок телеграфу.

Початок ХХ століття. Земська школа.

31 грудня 1917 року до Ворожби прибуває перший московський загін. Він встановлює у місті радянську владу, створює ревком, який розташовується у будинку земської школи на вулиці Шлях. Його очолює Коваленко Григорій Арсентійович.

У цей час із фронтів додому повернулося багато солдат, частина яких підтримувала гасла більшовиків. Серед них були: Й.С.Машенко, П.Т.Макаренко, В.П.Гевлич, Г.Я.Русак. У настроях білопільців вирішальну роль відігравав соціальний фактор. 8 грудня 1917 року збори робітників і службовців станції Білопільля відмовилися виконувати рішення ЦР про заборону пропускати ешелони з хлібом до Москви й Петрограду.

12 грудня 1917 року поблизу будинку купця Морозова було проголошено радянську владу в м. Білопільлі.

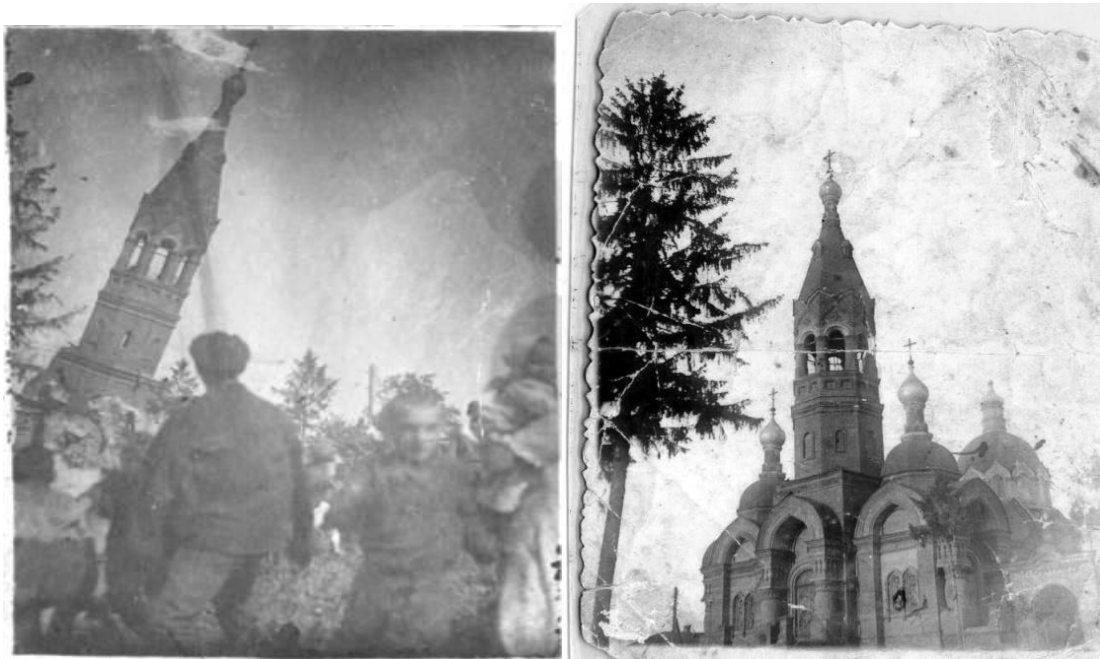
Сформований у 1917 р. загін червоноармійців роззброїв варту ЦР і створив білопільський ревком, до складу якого ввійшли робітники-залізничники П.Т.Ніколаєнко, І.Ф.Штихно, І.Ф.Безпалій. Перший Білопільський ревком очолив М.В.Кузьмин, а з 1919 р. – Г. Я. Русак (на фото)

У березні 1918 року на підступах до Ворожби йшли бої між загонами Червоної армії та австрійсько-німецькими військами. Тут майже місяць перебував штаб 5-ї армії під командуванням Р.Ф.Сіверса (на фото).

Після революції у Німеччині та Австро-Угорщині окупанти залишають територію нашого району.

2 січня 1919 року до міста знову повертаються більшовики. Вони відновлюють ревкоми і здійснюють розстріли тих місцевих жителів, які підтримували білогвардійців.

За наказом більшовиків тільки в Білопідлі було зруйновано 6 православних християнських храмів. Серед них – Спасько-Преображенський храм (на фото).

Говорячи про Білопідлля в період Української революції 1917-1921 років, можна спростувати стереотипну думку, ніби її жителі одностайно підтримали радянську владу і не мали жодної національної ідеї. Як свідчать факти, Білопідлля була одним із центрів цієї ідеї, адже вона дала Україні та світові видатного поета-лірика Олександра Олесь. Не можна уявити українського відродження без його полум'яних віршів.

Очевидець революційних подій 1917-1921 років, Олександр Іванович Кандиба (Олесь) був із рідним народом, радів його перемогам, безмежно страждав, коли бачив, як ллється невинна кров. Поет ставив вічне питання: чого ж не вистачає українцям, щоб стати вільними? І відповідь така: не вистачає віри, адже

Коли б ми вірити могли,
Які б ми витерпіли муки,
Яку б вагу взяли на руки,
Які б хрести ми понесли!
Коли б ми вірити могли...

Будинок, у якому народився поет.

Сучасний вигляд.

Творчість, життєвий шлях Олеся, безперечно, посідає гідне місце в пантеоні найвищих досягнень українського духу ХХ ст. Видатний поет, який прожив понад 20 років свого життя у вимушеному вигнанні в Празі, визначив своє життя, як “повість радості і муки”.

Жоден відомий літературний критик не оминув своєю увагою віршів поета. М.Грушевський вважав, що про Олександра Олеся слід говорити як про “найбільшого з нині живущих поетів на Україні”. С.Єфремов писав про нього: “Він дав такі прекрасні зразки громадянської, справді високої поезії, до якої після Т.Шевченка ніхто так і не підіймався...”

Сьогодні Олесь повернувся в Україну безсмертними своїми віршами, став справжнім прикладом того, як треба любити Батьківщину – «в епоху холодних душ», як треба працювати з рідним словом.

Повертаючись до теми Української революції 1917-1921 років, можна зробити висновок, що Білопільщина зовсім не була антиукраїнською. На підтвердження – світлини мітингів, зборів жителів міста. Улітку 1917 року на станції Ворожба Білопільського району вперше було винесено портрет Т.Г. Шевченка. Це фото ще потребує дослідження, адже на унікальній світлині можна ідентифікувати людей, цінних для історії міста.

Початок ХХ століття. Звістка про революцію в Петрограді.

Так, історію доводиться читати і перечитувати. Особливо тепер, коли молоде покоління українських патріотів відкриває для себе нові сторінки героїчного минулого Батьківщини.

Олена Василівна Третьякова,
КЗ «Сумський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти», методист з історії та правознавства
навчально-методичного відділу координації
освітньої діяльності та професійного розвитку

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СВІДОМОГО ГРОМАДЯНИНА

Патріотизм, як одна з найбільш значущих цінностей, є фундаментом державної будівлі, ідеологічною основою його життєздатності. У суспільній свідомості стали видозмінюватися такі цінності як батьківщина, вірність героїчним традиціям минулого, обов'язок, честь, самовідданість.

На сьогоднішній день ми маємо знецінення традиційних моральних цінностей, пропаганду жорстокості, бездуховності, насильства, зокрема через засоби масової інформації, невизначеність в оцінці подій історичного минулого українського народу. Усе це негативно впливає на моральні та патріотичні переконання учнівської молоді. У контексті розбудови суспільства виникає потреба у формуванні активної, творчої особистості учня-патріота, від діяльності якого у майбутньому значною мірою залежить духовний розвиток і добробут Української держави. Тому, саме сьогодні проблема патріотичного виховання є актуальною, оскільки сучасні школярі не знають своєї історії, не прагнуть змінити життя своєї країни. І це насправді проблема, яка тягне за собою багато факторів [1, 5].

Патріотичне виховання має суспільний характер. Його складовими є сім'я, формальні та неформальні об'єднання, громадські організації, засоби масової інформації тощо. Процес патріотичного виховання нерозривно пов'язаний з загальноосвітніми навчальними закладами. Наша мета полягає у вихованні почуття патріотичності, національної гордості, розуміння власних дій і життєвої позиції, осягненні сенсу життя та визначення свого місця у суспільстві, сприянні активній позиції, прагненні до милосердя, доброти, поваги, спонуканні до самовиховання та самовдосконалення. В умовах суспільних змін необхідно звернути увагу на процес патріотичного виховання молоді. Саме національно свідомо, відповідальна за долю країни, вихована у

дусі поваги до українських традицій особистість здатна бути конкурентоспроможною, досягти високого рівня культури та активного включення в динамічну систему функціонування сучасного суспільства.

Одним із пріоритетних напрямків у формуванні рис справжнього громадянина України є створення та функціонування шкільних музеїв, що сприяють формуванню національної свідомості та людської гідності, любові до рідної землі, родини, свого народу, забезпечують духовну єдність поколінь, виховують повагу до батьків, культури й історії. Робота учнів у шкільному музеї сприяє культивуванню кращих рис української ментальності – працелюбності, глибокого зв'язку з природою, толерантності, любові до рідної землі. Можна стверджувати, що краєзнавча робота виховує не тільки духовну культуру особистості, а створює умови для вільного формування нею власної світоглядної позиції, формує мовну культуру, соціальну активність та відповідальність особистості через включення у процес вирішення актуальних проблем сучасності. Нині в Україні формується система діяльності музеїв при навчальних закладах, постійно оновлюється зміст їхньої діяльності, триває пошук місця й ролі музейно-педагогічних засобів у навчально-виховному процесі. Нещодавно доповнено нормативно-правову базу щодо діяльності таких музеїв, тепер вона регламентується Положенням про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 22.10.2014 № 1195. Музеї при навчальних закладах є творчою лабораторією виховання учнів, у якій на основі особистісно зорієнтованих підходів та застосування різних видів практичної діяльності педагоги прищеплюють підростаючому поколінню якості свідомих громадян, патріотів своєї країни. Наприклад, вивчаючи писемність давніх часів, у міні-музеї учні можуть навчитися незвичайному виду каліграфії – письму на церах дерев'яними паличками [2, 7].

Важливим напрямом роботи навчального закладу з патріотичного виховання учнів є організація та проведення майстер-класів із народно-ужиткового мистецтва. Навчальні заняття перетворюються на територію спілкування, що спрямовується на розкриття творчого потенціалу кожного учня й одночасне згуртування учнівського колективу.

Розглядаючи шкільний музей як центр музейно-педагогічної та краєзнавчої роботи в школі, можна констатувати, що він є точкою заломлення культури та освіти. Тому «музейність» набуває нової якості. Передача соціальної пам'яті здійснюється як нескінченний акт творчої реалізації та культури творчості його

творців і «користувачів», до яких відносяться керівник шкільного музею, шкільний актив, учні школи, педагоги [3, 61].

Сьогодні музеї стають засобами адаптації людини до культурного середовища, залишаючись місцем зберігання реліквій, раритетів, більш ефективною базою для спілкування, культурно - освітнім середовищем, місцем підвищення культурно-освітнього рівня. Музей є скарбницею моральних і духовних здобутків народу, невмирущих традицій предків, має унікальні можливості впливу на особистість і формування її національного світогляду, духовності. Використання елементів музейної педагогіки допомагає: створити в колективі творчу атмосферу, демократичний стиль спілкування педагогів із учнями, свободу творчих дискусій, обмін думками; підвищити інтерес вихованців до навчання; посилити міжпредметні зв'язки; підвищувати загальний рівень культури і впливати на формування свідомого ставлення до культурної спадщини людства [4, 8].

Приваблює учнів, стимулює їхню активність і сприяє формуванню свідомого ставлення до минулого рідного краю, можливість зайнятися творчими видами роботи, отримати нову цікаву інформацію про рідне місто під час урочної та позаурочної роботи в міні-музеях. Музейно-освітнє середовище допомагає виконувати виховні функції: формує практичні навички пошукової, дослідницької діяльності, розвиває громадську активність учнів, дає можливість розвивати в учнів творчі здібності, розвивати комунікативність.

У сучасних учнів новий світогляд і природно, щоб виховати їх патріотами та громадянами своєї країни потрібно виховувати їх на минулому, але застосовуючи сучасні методи, форми та підходи для прищеплення правил і норм суспільного життя.

Практика доводить, що найбільш результативним формування патріотичної особистості молодого покоління буде за умови застосування у навчально-виховному процесі інноваційних педагогічних технологій: цілеспрямованого, систематичного й послідовного впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчально-виховний процес, а саме: інтерактивних уроків, факультативних курсів, позакласних заходів, екскурсій, соціального проектування, пошуково-дослідницької діяльності, музейної справи, учнівського самоврядування тощо.

Сьогодні спільними завданням школи, батьків, влади, громадськості є також підготовка молодого покоління до компетентної та відповідальної громадянської участі. Важливий компонент громадянської компетентності особистості – це вміння не лише почерпнути знання із різноманітних джерел,

але й дати їм критичну оцінку, зважено спираючись на історичний досвід, змінювати життя конкретними справами [2, 11].

Національно-патріотичне, соціально-патріотичне виховання підростаючого покоління – цілеспрямований і систематичний вплив на свідомість, почуття і поведінку вихованців з метою формування у них відповідних якостей. Тому до підходу соціально-виховних справ необхідно включати методи і форми, що приводять учнів до моральних, естетичних, етичних суджень, за допомогою яких вони оцінюють вчинки – свої та інших людей. Для підсилення переживання особистості, його ставлень до дійсності, людей, власної поведінки, у структуру виховної справи органічно вплітаються засоби, які стимулюють почуття. Головна мета соціально-виховної справи – формування поведінки, готовності до відповідної діяльності в будь яких обставинах, виховання бажання працювати задля розквіту держави, готовності її захищати.

Таким чином, національно-патріотичне виховання дітей та учнівської молоді сьогодні є важливою складовою змісту роботи навчальних закладів, головним завданням яких є формування моральної поведінки, активної життєвої позиції, правил співжиття, єдності слова і діла в підростаючої особистості, готовності брати активну участь у житті своєї держави.

ЛІТЕРАТУРИА

1. Бех І. Патріотизм: сучасні ознаки та орієнтири виховання [Текст] / Іван Бех // Рідна школа. – 2015. – № 1-2. – С. 3-6.
2. Бех І. Проблема патріотизму у сучасному науковому осмисленні [Текст] / Іван Бех // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2015. – № 4-5. – С. 6-12.
3. Бабкова, А. Музейна педагогіка: проблеми та перспективи розвитку / А. Бабкова // Школа . – 2014. – № 5. – С. 60-65.
4. Караманов О. Музейна педагогіка в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи / О.В. Караманов // Освіта та педагогічна наука. – 2012. – №3 (152). – С. 5-12.

Олексій Євгенович Фоменко,
Сумська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів №10
імені Героя Радянського Союзу О.Бутка,
викладач історії

РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ – НОВИЙ ВИМІР НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

У сучасних суспільно-політичних умовах, коли Україна ціною життя Героїв Небесної Сотні, зусиллями українських військових, добровольців, волонтерів відстоює свободу і територіальну цілісність, пріоритетного значення набуває патріотичне виховання дітей та учнівської молоді.

Події останніх місяців дають підстави стверджувати, що переважна більшість громадян України, серед яких є і діти, і молодь, виявили високу патріотичну свідомість та міцну громадянську позицію. Це є свідченням системної виховної роботи педагогічних колективів навчальних закладів. Тому одним із найважливіших завдань педагогів є продовження роботи з формування у дітей та молоді громадянських якостей, розуміння приналежності до Українського народу. Особливу увагу слід приділити дітям та сім'ям, які переїхали із території військових дій, сприяти їх адаптації у нових умовах та нових колективах, залучати їх до активної діяльності та участі у позаурочних заходах, надавати можливість реалізовувати свій інтелектуальний, творчий, фізичний потенціал на благо України.

Проявом патріотичного духу, свідченням формування Української політичної нації стало масове використання української національної та державної символіки, українського традиційного одягу, жовто-блакитних кольорів. При цьому важливо не підміняти зовнішніми ознаками патріотизму його глибокої ідейної сутності – готовності своєю працею, науковими, творчими й спортивними досягненнями, службою із захисту країни сприяти розвитку української демократичної держави.

Відповідно, всі заходи мають бути наповнені громадянсько-патріотичним змістом, стверджувати ідею спільності інтересів та взаємоповаги усіх громадян України, підтримувати прагнення кожної особистості до духовного, інтелектуального, творчого та фізичного розвитку задля розквіту держави в цілому.

Доцільно добирати і поєднувати різноманітні методи і форми патріотичного виховання, уникати формалізму й одноманітності, насичувати їх патріотичними емоціями та переживаннями, активно використовувати

приклади мужності й звитяги захисників України як з історичного минулого, так і нинішніх воїнів-героїв, які боронять нашу державу від російської агресії.

Вивчення української мови, літератури, історії, географії, правознавства спрямовано на формування переконливого почуття патріотизму й громадянської свідомості дітей та учнівської молоді, знань про права і свободи громадян, сутність громадянського суспільства.

Вихованню сучасного громадянина-патріота Української держави, підготовці молоді до виконання ролі активних громадян, формуванню громадянських навичок і цінностей, необхідних для ефективної участі у житті громади, сприяють курси за вибором: «Вчимося бути громадянами» (для учнів 7(8) класу), «Ми – громадяни України» (для учнів 9(10) класу), «Громадянська освіта: основи демократії» (для учнів 11 класу). Пропонуємо надавати перевагу активним формам роботи, що передбачають самотійну або спільну роботу, набуття дітьми та учнівською молоддю соціального досвіду; сприяють формуванню національної свідомості, критичного мислення, ініціативності, творчого підходу до справи, відповідальності за свої дії та вчинки: громадській, волонтерській діяльності, соціальним практикам, пошуковій, дослідницькій та проектній діяльності, дискусійним клубам, діяльності учнівських прес-центрів, флеш-мобам, акціям.

Окремої уваги заслуговує волонтерська діяльність педагогів, учнів, батьків, яка через конкретну, практичну діяльність сприяє встановленню соціальних зв'язків, опануванню дітьми новими навичками, формуванню у них прагнення до відповідальної патріотичної поведінки, моральних та духовних якостей, світогляду справжнього громадянина України. Зазвичай діяльність волонтерських груп здійснюється в інформаційно-просвітницькому, профілактичному, соціальному, охоронно-захисному напрямах. Реалії сьогодення визначили новий напрям волонтерської роботи – психологічна та моральна підтримка воїнів Збройних Сил України, Національної гвардії, інших військових формувань; допомога родинам, що були вимушені покинути свої домівки у результаті анексії Росією Криму та окупації окремих територій східної України. В Павлоградському районі постійно проводиться робота щодо участі дітей та учнівської молоді у таких всеукраїнських акціях, як «Лист пораненому», «Хвиля доброти», а також у волонтерських акціях, що започатковані за ініціативи громадських організацій та навчальних закладів.

Важливо, щоб громадяни будь-якого віку незалежно від їх національності та регіону проживання, ідентифікували себе з Україною, прагнули жити в Україні; розуміли необхідність дотримання конституційних та правових норм, володіння державною мовою; сприймали регіональну історію як частину

загальної історії України, відчували власну причетність до майбутньої долі рідного краю як невід'ємної складової єдиної країни.

Важливу роль у патріотичному вихованні дітей та учнівської молоді відіграє педагог, його особистий приклад, його погляди та практичні дії, що мають бути взірцем для наслідування. Якість виховного процесу напряму залежить від рівня підготовленості педагогів до кожного заходу; використання різноманітних методів і форм; знання і вмілого врахування вікових й психологічних особливостей дітей; відвертості, емоційності, оптимізму та активної патріотичної позиції вчителя. Патріотичне виховання громадянина має здійснюватися кожним педагогом на кожному уроці та в позаурочний час.

Сім'я – основа виховання громадянина-патріота України

Важлива роль у формуванні патріотизму належить сім'ї. Завданням навчальних закладів є залучення батьків учнів, студентів, вихованців до активної участі у навчально-виховному процесі, організації та проведенні позанавчальних виховних заходів. Батьки мають стати не тільки гостями на заходах, не тільки спостерігачами за здобутками їх дітей, вони мають безпосередньо впливати на формування молодого покоління своїм досвідом та своїм прикладом.

Дитячі та молодіжні громадські організації

Вагому роль у пропагуванні ідеї патріотичного виховання як національного пріоритету України, набутті підростаючою особистістю громадянських якостей, соціального досвіду відіграють дитячі та молодіжні громадські організації.

З-поміж таких організацій досвід здійснення заходів, проектів, програм з патріотичного виховання дітей та учнівської молоді мають: Національна організація скаутів України (НОСУ), Національна скаутська організація ПЛАСТ, Всеукраїнська дитяча скаутська організація «Січ», Асоціація гайдів України, Всеукраїнський дитячий рух «Школа безпеки», ВДС «Екологічна варта», Всеукраїнське патріотичне об'єднання «Майбутнє України» та інші. Окрім цього, до уваги доцільно брати кращий досвід роботи у зазначеному напрямі дитячих об'єднань самоврядування.

Основними способами використання потенціалу дитячих та молодіжних громадських організації у вихованні дітей та учнівської молоді може стати проведення спільних з навчальними закладами акцій, флешмобів, фестивалів, проектів, інших заходів патріотичного спрямування; залучення фахівців дитячого руху до виховної роботи навчальних закладів; ознайомлення педагогів з методикою виховної роботи громадських організацій через систему спільних семінарів, конференцій, тренінгів. Доцільним буде залучення регіональних осередків дитячих і молодіжних громадських організацій до проведення

туристських змагань та зльотів, військово-спортивних патріотичних ігор, спортивних змагань тощо.

Звертаємо увагу, що Закон України «Про громадські об'єднання» дає право громадським організаціям пропагувати свою діяльність, звертатись до керівників навчальних закладів з пропозиціями щодо співпраці у питаннях навчання, виховання та розвитку дітей. У свою чергу, педагогічна, учнівська, батьківська громада визначає доцільність та необхідність такої взаємодії, виходячи із своїх можливостей, пріоритетів навчально-виховної роботи.

Військово-патріотичне виховання

Військово-патріотичне виховання дітей та молоді – це процес цілеспрямованого систематичного формування почуття патріотизму, духовної та психологічної готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку щодо захисту суверенітету, територіальної цілісності держави.

Реалії сьогодення визначили пріоритетні напрями роботи з військово-патріотичного виховання дітей і молоді. Актуальними є Уроки мужності (лист МОН від 13.08.2014 № 1/9-412), зустрічі з учасниками бойових дій на Сході України та волонтерами, відвідання військовослужбовців, які отримали поранення та проходять реабілітацію у медичних закладах, написання листів у рамках Всеукраїнської акції «Лист пораненому», встановлення у навчальних закладах меморіальних дощок (знаків) на вшанування пам'яті загиблих воїнів-героїв.

В музеях Павлоградського району створено та оновлюються постійно діючі стенди, експозиції, що відображають події збройної боротьби Українського народу за територіальну цілісність нашої країни, участь випускників навчальних закладів, односельців в антитерористичній операції. Корисними є фотоматеріали, підготовлені Національним військово-історичним музеєм України (для отримання електронних макетів звертатися до заступника директора музею Тинченка Ярослава Юрійовича за тел. (044) 284-62-12, (044) 280-06-00).

Звертаємо увагу, що з метою відновлення, збереження і популяризації у суспільстві здобутків Українського народу у боротьбі за свободу та незалежність; виховання у зростаючого покоління патріотизму, формування національної ідентичності, вшанування подвигу та героїзму захисників української державності, Указом Президента України від 14 жовтня 2014 року № 806 встановлено День захисника України, що відзначатиметься щорічно 14 жовтня.

При відзначенні національних свят та пам'ятних дат, зокрема Дня захисника України, Дня Гідності і Свободи, Дня Збройних Сил України, Дня Соборності України тощо, рекомендуємо керуватися методичними матеріалами

Українського інституту національної пам'яті; організувати наукові конференції, семінари, круглі столи; проводити військово-спортивні змагання, фестивалі-конкурси патріотичної пісні, прози і поезії, творів образотворчого мистецтва; відвідувати музеї бойової слави; вшановувати сучасних героїв-захисників України та пам'ять загиблих за свободу, єдність та незалежність Українського народу.

У 2015 році Україна разом із світовою спільнотою відзначатиме 70-ту річницю Перемоги над нацистськими окупантами та завершення війни у Європі. До днів Пам'яті та примирення 8-9 травня 2015 року пропонуємо долучитися до акції «Ті, хто боролися за Свободу», ініційованої Українським інститутом національної пам'яті, та організувати перегляд вітчизняних художніх і документальних фільмів, що відображають український вимір Другої світової війни, наприклад: «Між Гітлером і Сталіном. Україна в II Світовій війні», 2002 рік, авт. – Святослав Новицький; «Війна – український рахунок», 2002 рік, авт. – Сергій Буковський; «Війна без переможців» 2003 рік, авт. – Ігор Чижов; «ОУН-УПА: війна на два фронти», 2006 рік, авт. – Андрій Санченко; «УПА. Третя сила», 2007 рік, авт. – Сергій Братішко, Віталій Загоруйко; «УПА. Тактика боротьби», 2007 рік, авт. – Сергій Братішко; «Київ. Місто, що зрадили», 2008 рік, авт. – Андрій Цаплиєнко; «1377 спалених заживо», 2009 рік, авт. – Іван Кравчишин; «Чорна піхота», 2010 рік, авт. – Іван Кравчишин; «Рівень секретності «18», 2011 рік, авт. – Іларіон Павлюк; «Служба безпеки ОУН. Зачинені двері», 2011 рік, авт. – Віталій Загоруйко; «Хайтарма», 2013 рік, авт. – Ахтем Сейтаблаєв; «Корюківка. Злочин проти людяності», 2013 рік, авт. – Сніжана Потапчук; «Хроніка Української повстанської армії 1942-1954», 2014 рік, авт. – Тарас Химич.

Заслуговує на увагу художній фільм «Поводир» (2014 рік, авт. – О. Г. Санін), що перегортає трагічні сторінки української історії, показує незламний дух українського народу та його волю до свободи у драматичні часи Голодомору 30-х років минулого століття, індустріалізації, колективізації та знищення інтелігенції.

Нормативно-правова база з питань патріотичного виховання

Указ Президента України від 13.11.2014 № 872 «Про День Гідності та Свободи»;

Указ Президента України від 13.11.2014 № 871 «Про День Соборності України»;

Указ Президента України від 14.10.2014 № 806 «Про День захисника України»;

Указ Президента України від 24.09.2014 № 744 «Про невідкладні заходи щодо захисту України та зміцнення її обороноздатності»;

Стратегія державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні, затверджена Указом Президента України від 24 березня 2012 року № 212;

Концепція допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді, схвалена Указом Президента України від 25 жовтня 2002 року № 948;

Постанова Кабінету Міністрів України від 28.01.2009 № 41 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2009-2015 роки»;

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.09.2009 № 1494 «Про затвердження Плану заходів щодо підвищення рівня патріотичного виховання учнівської та студентської молоді шляхом проведення на постійній основі тематичних екскурсій з відвідуванням об'єктів культурної спадщини»;

Доручення Кабінету Міністрів України від 05.05.2009 № 22966/1/1-09 та План організації виконання положень Указу Президента України від 27.04.2009 № 272 «Про проведення Всеукраїнської молодіжної акції «Пам'ятати. Відродити. Зберегти»;

Концепція національно-патріотичного виховання молоді, затверджена наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України, Міністерства оборони України, Міністерства культури і туризму України від 27.10.2009 № 3754/981/538/49;

Наказ Міністерства освіти і науки України від 27.10.2014 № 1232 «Про затвердження плану заходів щодо посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді»;

Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 31.10.2011 № 1243 «Про Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України»;

Наказ Міністерства освіти і науки України від 07.09.2000 № 439 «Про затвердження Рекомендацій щодо порядку використання державної символіки в навчальних закладах України»;

Лист Міністерства освіти і науки України від 13.08.2014 № 1/9-412 «Про проведення Уроків мужності»;

Лист Міністерства освіти і науки України від 25.07.2014 № 1/9-376 «Методичні рекомендації з питань організації виховної роботи у навчальних закладах у 2014/2015 навчальному році»;

Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 09.08.2012 № 1/9-557 «Про методичні рекомендації з громадянської освіти та виховання у навчальних закладах у 2012/2013 навчальному році»

Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 27.07.12 № 1/9-530 «Щодо виховання сучасного громадянина в полікультурному середовищі засобами позакласної роботи».

Інтернет-ресурси з питань патріотичного виховання

Інститут проблем виховання НАПН України
ipv.org.ua/publications/zbirnuk.html

Український науково-методичний центр практичної психології та соціальної роботи psuua.com.ua

Український інститут національної пам'яті memory.gov.ua/publication

Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка
uisr.org.ua

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського
nuou.org.ua/nauka/naukovi-publikatsii.html

Рада Європи (посібник «Демократичне управління школою») http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/Resources/EDCPACK_EN.asp

Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (методичний посібник «Роль педагога в посиленні патріотичного виховання») moippro.mk.ua/index.php/vihovna-robota

Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників (досвід роботи педагогічних працівників Черкащини та методичні брошури з патріотичного виховання дітей та учнівської молоді) <http://library.ippro.com.ua>

Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді ukrjuntur.org.ua

Ліга старшокласників Черкащини liga.ed-sp.net

Пластовий портал plast.org.ua

Благодійний фонд «Героїка» <http://geroika.org.ua/>

Всеукраїнська громадська організація «Закінчимо війну» <http://stop-war.org.ua/rekom.php> ; http://stop-war.org.ua/view_news14.php?id=61

Історична правда istpravda.com.ua

Лікбез likbez.org.ua

Пам'ятаємо загиблих memorybook.org.ua

Центр досліджень визвольного руху cdvr.org.ua

Документальний серіал «Наша Скриня» www.fayloobmennik.net/3781087

ЛІТЕРАТУРА

1. Бака М. М. Фізичне і військово-патріотичне виховання молоді : навч.-метод. посібн. / М. М. Бака, В. П. Корж. – К. : Книга пам'яті України, 2004. – 460 с.

2. Бех І. Д., Чорна К. І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. – Київ, 2014. – 29 с.
3. Жаровська О. П. Національна свідомість як складова патріотичного виховання студентів педагогічних університетів / Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб.наук.праць. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – Вип. 18, кн. 1. – С. 233 – 242.
4. Жеребцова М. В., Бородін С. Е., Ніколаєв О. С. Скаутинг та краєзнавство – система патріотичного виховання молоді / Збірка статей з історії українського скаутингу. – К. ПП «Стародавній світ», 2013. – 312 с.
5. Завалевський Ю. І. Громадянське виховання старшокласників: проблеми, досвід, перспективи / Ю. І. Завалевський. – Київ, 2003. – 104 с.
6. Івженко Ю. В. Молодіжні громадські організації як інститут формування соціальної активності особистості / Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб.наук.праць. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – Вип. 18, кн. 1. – С. 289 – 296.
7. Карпач Н. І., Олешак С. П. Особливості розвитку молодіжної участі у волонтерській діяльності / Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб.наук.праць. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – Вип. 18, кн. 1. – С. 351 – 360.
8. Окушко Т. К. Методика формування соціальної ініціативності підлітків у дитячому громадському об'єднанні / Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб.наук.праць. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – Вип. 18, кн. 2. – С. 51 – 60.
9. Оржеховська В. М., Кириченко В. І., Ковганич Г. Г. Взаємодія навчального закладу і сім'ї: стратегії, технології, моделі / Навчальний практико зорієнтований посібник. – Х. : Точка, 2007. – 192 с.
10. Сіренко С. М. Удосконалення системи підготовки класних керівників до здійснення виховної діяльності в умовах післядипломної освіти: [Електронний ресурс], режим доступу kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/elits/2011/29

Лариса Вікторівна Хорунжа,
Лебединський дошкільний навчальний заклад
(ясла - садок) «Ромашка»
Лебединської міської ради, завідувач ДНЗ

ГРОМАДЯНСЬКЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В СУЧАСНОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Є якась незбагненна правда, вища мудрість життя, що саме в наш важкий час, в складну епоху чергової економічної кризи дедалі сильнішає спрага до нових духовних орієнтирів. Єдиний вихід у теперішній ситуації – це моральність, чистота мислення і серця, культура і духовність.

Тому переконана, що сьогодні головне - дати дітям, маленьким громадянам України, уявлення про державу, закон, права та обов'язки, сформувати людські чесноти, що і є основними завданнями громадянського виховання.

І якщо раніше цьому питанню педагоги часто відводили формальну роль, то на сьогодні ця тема стала пріоритетною. Ми принципово змінили педагогічні підходи, усвідомивши, що плекати громадянина означає не просто ознайомлювати дитину з історією та культурою рідної країни, а насамперед сформувати особистість, яка спроможна самовизначитися в суспільному житті, розуміти свої права і обов'язки, а отже, надалі бути спроможною творити державу в нових історичних умовах.

З метою формування в дітей початкових соціальних і громадянських уявлень, моральних суджень роботу проводимо двома шляхами, створивши для цього всі необхідні умови.

З метою залучення дітей до збереження і примноження культурно-історичної спадщини України, пробудження поваги до національної культури, популяризації духовних, моральних надбань українського народу обладнані національні куточки, в яких представлені державні символи країни, знаходяться матеріали для ознайомлення з характерними ознаками побуту українців.

Унаочненню і кращому засвоєнню навчального матеріалу сприяють читання та перегляд художньої літератури, слухання музики, розгляд творів образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва, перегляд відеофільмів, фотографій, презентацій.

Працюючи з дітьми, ми виявили, що значні потенційні можливості мають екскурсії вулицями рідного міста та самостійне складання дітьми розповідей-міркувань. Така робота дає можливість виробити у дітей власні ставлення і

судження, які стають підґрунтям для подальшого формування переконань і світоглядної позиції особистості.

Ефективною формою освітньої роботи в цьому напрямку є налагодження активної взаємодії з родинами вихованців (проектна діяльність, свята, розваги, виставки, конкурси).

У закладі пройшов марафон «Діти за країну, за єдину Україну». Педагоги разом з вихованцями та їх батьками підготували малюнки та листи для солдата, надіславши їх до Міжнародної громадської організації «Назустріч мрії»; організували виставку дитячих малюнків та поробок на тему: «Хай славен буде мир на Україні»

В садочку склались свої традиції святкування народних свят та обрядів, в процесі яких досвід дітей збагачується новими враженнями, розширюється коло їхніх знань про довкілля, зокрема про близьких людей та свою малу Батьківщину, пробуджується любов до рідної землі. Незмінними організаторами та сценаристами даних заходів є музичні керівники Бойко І.І. та Тарасенко А.О.

Привертаючи увагу дошкільників до життя наших предків, вихователь Лісна Людмила Іванівна постійно знайомить своїх вихованців з характерними ознаками життя та побуту українців. Виготовлені разом з малятами народні іграшки ляльки-мотанки стали родинними оберегами, джерелом позитивної енергії, скарбницею народної мудрості в сім'ях її вихованців.

Дитина від народження відкрита для сприймання навколишнього світу. Інтерес до природи, бажання її пізнати у малюків безмежні. Тому в садочку ми створили екологічну стежину, яка дає можливість виховувати у наших малят грамотну поведінку у навколишньому природному середовищі, поширювати знання про природу і людину, як невід'ємну частину довкілля.

Важливим аспектом громадянського виховання є ознайомлення з правами людини і дитини, їхніми обов'язками та найголовнішим правом, яке визначає місце людини в державі, - правом на громадянство. Найактивнішу участь у проекті «Знай свої права, дитино» проявила Калюжна Т.О., яка велику увагу приділяє вмінню застосовувати здобуті знання в різноманітних життєвих ситуаціях.

Ідеями громадянського виховання, високого ставлення до батьківщини і до родини, як її невід'ємної складової пронизана творчість Василя Сухомлинського, спадщину якого доцільно використовує в роботі з дітьми Дрюхіна В.М.

Безперечно, комплексний підхід до громадянського виховання дошкільнят дає позитивні результати – діти виявляють любов та повагу до родини, вчаться поводитися з людьми відповідно до їхнього віку, знайомляться з особливостями

української культури, отримують початкове уявлення про свої права і обов'язки. Якщо не прилучати малюків до громадянських цінностей нині, коли вони особливо сприйнятливі до соціально-педагогічних впливів, ризикуємо втратити не одне покоління для своєї країни.

Тому бажаю всім дорожити історичним минулим нашої країни, гордитися приналежністю до рідного народу, завжди прагнути зберігати і примножувати його духовну та культурну спадщину.

Любов Олексіївна Царьова,
Путивльський коледж Сумського НАУ

ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО, ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ПУТИВЛЬСЬКОМУ КОЛЕДЖІ СУМСЬКОГО НАУ

Національно-патріотичне виховання є складовою загального виховного процесу підростаючого покоління. Ідеалом виховання виступає різнобічно та гармонійно розвинений національно свідомий, високоосвічений, життєво компетентний громадянин, здатний до саморозвитку та самовдосконалення.

Сьогодні в умовах величезних змін у соціальному, економічному і політичному житті України постала проблема радикальної перебудови у сфері виховання.

Події Революції гідності, російська агресія підкреслили актуальність питання виховання у молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції.

Національно-патріотичне виховання студентів коледжу – це системна і цілеспрямована робота всіх учасників навчально-виховного процесу, яка здійснюється як в навчальний, так і в позанавчальний час.

Студенти повинні не лише отримувати професійні знання і навички, а постійно зростати духовно .

У своїй роботі куратори груп та викладачі-предметники орієнтують студентів на загальнолюдські цінності: любов до батьків, рідної мови, повагу до культури свого народу, працелюбство, вірність у коханні і дружбі, толерантність, розуміння, що земля – наш спільний дім, а світовий спокій, злагода між народами і державами – запорука існування землі і людства.

Любов до Батьківщини повинна формуватись, починаючи з так званої малої батьківщини: батьківського дому, місця народження, навчального закладу.

Так, приналежність до студентської родини і коледжу формуємо не лише під час традиційної посвяти у першокурсники, а і паралельно з цим студенти проводять закладання алеї троянд першокурсників біля навчального корпусу. Це дає можливість їм відчувати свою дієву причетність до створення позитивного іміджу навчального закладу.

Вивчення історичного минулого краю, героїчних сторінок відбувається не лише на годинах спілкування, а і під час проведення екскурсій до Путивльського краєзнавчого музею, Спадчанського лісу; духовних надбань – під час відвідування Молченського та Софронієвського монастирів, Спасо-Преображенського собору.

Під час проведення конкурсу «Студент року» пошукові роботи студенти готують по історичному минулому і сьогоденню своєї малої Батьківщини.

Особливого значення набуває ознайомлення з історією героїчної боротьби українського народу за державну незалежність протягом свого історичного

шляху, зокрема у ХХ-ХХІ століттях: ОУН, УПА, дисидентський рух, студентська Революція на граніті, Помаранчева революція, Революція Гідності та ін.

Цікавим коледжанським заходом стала вдосконалена форма проведення конкурсу квіткових композицій «Квітова феєрія осені», яка відбувається на подвір'ї навчального закладу. Тематика композицій ландшафтного дизайну - національно-патріотична. Задіяна фактично вся група студентів: готують матеріали, композицію, її захист.

Заслуговує на увагу досвід проведення відкритих виховних годин на національно-патріотичну тематику. Бере участь у підготовці і проведенні вся група під керівництвом куратора. Таку виховну годину навчальна група проводить в актовій залі для студентів всього коледжу.

Пізнавальною є робота гуртка з предмету «Історія України», на заняттях якого студенти готують цікаві теми для обговорення, а потім запрошують студентів, представників влади, депутатів для обговорення.

Протягом трьох років з метою вшанування захисників Вітчизни напередодні 9 травня проводиться загальноколеджанський забіг вулицями міста до площі Перемоги. Участь у ньому беруть студенти, викладачі і співробітники коледжу. У 2015-2016 році студентство коледжу запросило до участі студентів усіх закладів міста (шкіл, ліцею, педагогічного коледжу).

Формування національно свідомого громадянина неможливе без формування високих моральних рис та громадянської активності. Значну роль у цьому відіграє організація роботи органів студентського самоврядування. У коледжі сформована дієва структура студентського самоврядування на рівні академічної групи, відділення, гуртожитку, коледжу. Студенти коледжу беруть участь у роботі об'єднаної регіональної студентської ради аграрних ВНЗ 1-2 рівнів акредитації. Активна робота в органах студентського самоврядування сприяє формуванню активної громадянської позиції. Підтвердженням цьому є перемога студентів коледжу у районному конкурсі «Людина року» в номінації «Майбутнє Путивльщини», студентка 4-го курсу відділення правознавства Воронова Марія стала депутатом міської ради.

З ініціативи студентів проводяться круглі столи з обговоренням актуальних питань національно-патріотичного виховання молоді. Приємно, що

студентство сьогодні усвідомлює важливість формування рис патріота держави, але, водночас, і розуміють складність даного питання (економічні умови держави, низький соціально-побутовий рівень життя, проблеми при працевлаштуванні тощо).

Робота гуртків художньої самодіяльності коледжу спрямована на популяризацію української пісні, збереження культурних надбань українського народу. У коледжі є гурток ложкарів, у якому охоче беруть участь студенти всіх відділень коледжу. Колективи художньої самодіяльності студентів співпрацюють з колективом художньої самодіяльності ветеранів педагогічної праці коледжу «Зоряниця», проводячи спільні концерти «Душа українського народу у його пісні».

Традиційними формами роботи є участь у мовно-літературних конкурсах, проведення свята рідної мови, шевченківських читань, участь у Дні вишиванки, фестивалі патріотичної пісні і вірша «Словом Україну бороню», відзначення державних свят тощо.

Виховання національної свідомості не повинне закінчуватися на виховних заходах, але і здійснюватися на кожному уроці кожним педагогом.

Якість виховного процесу напряму залежить від рівня підготовленості педагогів до кожного заходу; використання різноманітних методів і форм; знання і вмілого врахування вікових й психологічних особливостей студентів; відвертості, емоційності, оптимізму та активної патріотичної позиції викладача.

Національно-патріотичне виховання повинно бути пріоритетним не лише в навчальних закладах (дошкільних, шкільних, вузівських). Це має простежуватись в усіх ЗМІ, на телебаченні, рекламних роликах чи плакатах, роботі громадських організацій тощо.

Лише спільними зусиллями можна досягти очікуваного позитивного результату.

Сайт коледжу: <http://pksnau.at.ua>

Яна Ігорівна Цебро,

КЗ «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», к.е.н., доцент,
доцент кафедри професійної освіти та менеджменту

Світлана Петрівна Яременко,

Роменський центр позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю,
завідуюча відділом

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ПОЗАШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Виховання в сучасній освіті займає особливе місце, адже сьогодні Українська держава та її громадяни стають безпосередніми учасниками процесів, які мають надзвичайно велике значення для подальшого визначення, першою чергою, своєї долі, долі своїх сусідів, подальшого світового порядку на планеті. «Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають патріотичне, громадянське виховання... Тому нині, як ніколи, потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості», - зазначено в Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді.

В сучасних важких і болісних ситуаціях викликів та загроз і водночас великих перспектив розвитку, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері пріоритетним завданням суспільного поступу, поряд з забезпеченням своєї суверенності й територіальної цілісності, пошуками шляхів для інтегрування в європейське співтовариство, є визначення нової стратегії

виховання як багатокомпонентної та багатовекторної системи, яка великою мірою формує майбутній розвиток Української держави [1].

Тому нині, як ніколи, потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості.

Патріотизм – це основа, головний критерій оцінки громадянськості, ступінь її розвиненості. Його змістом є почуття любові до Вітчизни, до України, відданість їй, народу, гордість за його минуле і сучасне, прагнення захистити його інтереси.

Запорукою ефективності виховного процесу є органічне поєднання принципів національно-патріотичного виховання в цілісну систему, яка забезпечує досягнення відповідних результатів. Розвиток патріотичного виховання слід починати із засвоєння дитиною азбучних істин того, що процес цей довготривалий та нелегкий. Для того щоб він був результативним, необхідно дотримуватись певних принципів: зацікавленість дитини; безпосередня участь кожного учня у підготовці та проведенні заходів; систематичність та системність; різноманітність тематики; урахування вікових особливостей .

Основними принципами національно-патріотичного виховання є:

- принцип національної спрямованості виховання, який передбачає формування у молоді національної свідомості, любові до України, свого народу, шанобливого ставлення до його культури, здатності зберегти свою національну ідентичність, пишатися приналежністю до українського народу, брати участь у розбудові та захисті своєї держави;
- принцип культуровідповідності, який передбачає виховання як культуротворчий процес, спрямований на формування базової культури особистості, базуючись на набутому морально-етичному досвіді людства.
- принцип гуманізації виховного процесу зосереджує увагу на особистості як вищій цінності.

Метою національно-патріотичного виховання є виховання молодої людини – патріота України, готового самовіддано розбудовувати її як суверенну, демократичну, правову і соціальну державу, виявляти національну гідність, знати і цивілізовано відстоювати свої громадянські права та виконувати обов'язки, сприяти громадянському миру і злагоді в суспільстві, бути конкурентоспроможним, успішно самореалізуватися в соціумі як громадянин, професіонал, носій української національної культури [2].

Патріотичне виховання має охоплювати всіх учасників навчально-виховного процесу, сприяти формуванню у дітей та утвердженню у педагогів і батьків національних та загальнолюдських цінностей, особистісних якостей, що притаманні громадянину України. В нашому закладі працюють 37 гуртків (91

група), а це 1504 вихованців. Головною метою є виховання громадянина, спрямоване передусім на розвиток патріотизму, який, на нашу думку, полягає, перш за все, в любові до свого народу, до України. Важливою якістю українського патріотизму має бути турбота про благо народу, сприяння становленню й утвердженню України як правової, демократичної держави, готовність відстояти незалежність Батьківщини. Основу громадянського виховання Центр вбачає у формуванні історичної пам'яті у гуртківців, поверненні їх до витоків національної свідомості, історії та культури через усі напрямки, за якими організована робота гуртків: художньо-естетичним, науково-технічним, фізкультурно-спортивним, туристсько-краєзнавчим, соціально-реабілітаційним та еколого-натуралістичним. Домінуючими формами громадянського виховання є участь та проведення заходів, спрямованих на розвиток пізнавальної активності та творчої самореалізації, а саме:

патріотичного спрямування:

- змагання зі спортивної радіопеленгації, присвячені Дню захисника України;
- конкурс юних авіамоделістів «Хлопці мріють про польоти»;
- виставка плакатів «Україна в моєму серці»;
- квест «Будемо гідні слави героїв»;
- акція «Подарунок ветерану»;
- участь у заходах з нагоди річниці визволення Ромен від фашистських загарбників «Переможний вересень 43-го»;
- показові виступи вихованців авіа- та ракетомодельного гуртків «Наші польоти на славу тобі, рідне місто»;
- зустрічі з ветеранами;
- вшанування пам'яті жертв Голодомору;
- виготовлення вітальних листівок та подарунків для бійців в зону АТО;
- круглий стіл «Соборність України: від ідеї до сьогодення», присвячений до Дня Соборності України;
- конкурс-виставка «Україна Соборна – очима дітей»;
- участь у Всеукраїнському конкурсі військово-патріотичної творчості учнівської молоді «За нашу свободу»;
- участь у обласному етапі дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл (Джура)»;
- участь в обласному форумі педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів «Концепція засади діяльності позашкільних навчальних закладів області з національно-патріотичного виховання»;

- участь в обласних змаганнях з авіамодельного спорту в класі вільно літаючих моделей;
- участь в обласних змаганнях з ракетомодельного спорту.

народознавчого спрямування:

- виставка-ярмарок «Зі скарбниці умільців Роменщини»;
- свято «Ходить гарбуз по городу»;
- виставка декоративно-ужиткового мистецтва «Творчість дарує радість»;
- день вишиванки;
- участь в обласному етапі Всеукраїнського конкурсу «Український сувенір»;
- участь в обласній виставці творчих здобутків юних майстрів народних ремесел «Знай і люби свій край»;
- участь в обласному фестивалі юних майстрів «Веселка творчості»
- участь в обласному фестивалі мистецтв «Перлини нашої душі»;
- участь в обласному конкурсі сімейних дерев-родоводів «Нехай квітує дерево родинне».

мистецтвознавчого спрямування:

- відвідування вистав, концертів, майстер-класів;
- міська художньо-мистецька акція «Мир і війна в малюнках Сумщини»;
- участь у міській виставці в рамках II етапу обласного культурно-мистецького фестивалю «Тобі, єдина Україно, натхнення, творчість і любов»;
- участь у Всеукраїнських фестивалях, виставках дитячої творчості з декоративно-ужиткового та образотворчого мистецтва тощо;

пошуково-дослідницького спрямування:

- участь у краєзнавчій експедиції «Історія міст і сіл України», «Наша Батьківщина – Україна»;
- участь у обласному етапі Всеукраїнської дитячо-юнацької еколого-патріотичної гри «Паросток»;
- краєзнавча конференція «Герої сучасності серед нас»;
- участь в обласній конференції учнівської молоді «У світі краєзнавчих відкриттів»

Педагоги закладу постійно проводять майстер-класи з декоративно-прикладного мистецтва, що мають на меті залучення підростаючого покоління до невичерпних скарбів національної культури, звичаїв, традицій. Так діти вже навчилися виготовляти обереги-мотанки, пройшли майстер-класи з писанкарства, тістопластики, паперопластики; нещодавно пройшли майстер-класи для дітей та педагогів по виготовленню маку зі стрічок.

Результати участі дітей у вище зазначених заходах демонструють сформованість у останніх певних переконань і поглядів щодо своєї громадянської позиції та патріотичних почуттів.

Яскравим прикладом патріотизму в Роменському центрі позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю є показові виступи гуртківців авіа- та ракетомодельного спорту, змагання з авіамоделного спорту та спортивної радіопеленгації. Для формування в однолітків стійкої мотивації з фізичного, духовного та інтелектуального розвитку, підтримки почуття патріотизму і розуміння найвищої цінності – волі й незалежності, проводяться ігри-свята з патріотичним нахилом: - «Ми козацького роду нащадки», «Україна – єдина країна», «Ми діти твої, Україно!», «Козацькому роду нема переводу».

ЛІТЕРАТУРА

1. Окремі завдання і напрями національно-патріотичного виховання на 2016/2017 навчальний рік [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.pedrada.com.ua/article/185-okrem-zavdannya-napryami-natsionalno-patrotichnogo-vihovannya-na-20162017-navchalniy-rk>
2. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/natsionalno-patriotichne-vihovannya-ditey-ta-molodi/>

Ганна Олексіївна Ченіга,
Державний ліцей-інтернат з посиленою
військово-фізичною підготовкою
«Кадетський корпус» імені І.Г. Харитоненка,
вчитель української мови та літератури

НАЦІОНАЛЬНО - ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

*Мова – це не просто спосіб спілкування, а щось
більш значуще. Мова – це всі глибинні пласти
духовного життя народу, мова – його історична
пам'ять, найцінніше надбання віків, це ще й
музика, мелодика, фарби, буття, сучасна,
художня, інтелектуальна і мисленнева діяльність
народу.*

Олесь Гончар

«Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову»

Ліна Костенко

Сьогодні, у складний для України час, усе більшої актуальності набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції. І це закономірно, адже подальший розвиток нашої держави прямо залежить від морально-психологічного стану підростаючого покоління.

Урок української мови є одним із найважливіших засобів національно-патріотичного виховання. Адже «мова є своєрідним генетичним кодом нації, складовою частиною й засобом творення національної культури. Мова – це не тільки простий символ розуміння, бо вона витворюється в певній культурі, в певній традиції. В такому разі мова – це найясніший вираз нашої психіки, це найперша сторожа нашого психічного Я... » (І. Огієнко). І саме на уроках української мови ґрунтовно працюємо над формуванням « національно свідомої, духовно багаті мовної особистості», над засвоєнням основ світосприймання, національної духовності українців; формуємо розуміння важливої ролі української мови у відродженні України; розуміння того, що лише завдяки їй можна глибше пізнати традиції, звичаї, психологію, національний дух українців, подолати національний нігілізм, яничарство, які культивувалися в Україні протягом століть. Розвиваємо мовну культуру учнів, уміння й навички спілкуватися, логічно висловлювати думки рідною мовою, говорити правильно, вишукано. У процесі уроку також розвиваємо почуття громадянської відповідальності за свої вчинки й позиції, за долю рідного краю, народу, захист і розвиток його духовної культури, зміцнення миру й дружби між людьми.

Основними напрямками національно-патріотичного виховання на уроках української мови є:

- формування думки про суспільну значимість родини, про сім'ю, рід, родовід;
- ознайомлення з явищами суспільного життя;
- виховання пошани й любові до рідної мови, прагнення зберегти її;
- любов до природи;
- усна народна творчість;
- ознайомлення із звичаями, традиціями, і культурою свого народу;
- формування думки про суспільну значимість родини, сім'ю, рід, родовід;
- народознавство;
- формування знань про історію України, державні символи.

Любов до рідної мови – один із проявів патріотизму. К. Ушинський говорив: «Засвоюючи рідну мову, дитина засвоює безліч понять, поглядів на

предмети, безліч думок. Почуттів, художніх образів, логіку і філософію мови...». Любов до Батьківщини виявляється і в умілому користуванні рідною мовою, і в дотриманні норм усної та писемної форм, а також у загальній культурі, одним з аспектів якої є мовна культура особистості – дотримання етичних і комунікативних норм. Виховання ж патріотизму та громадянськості найкраще проявляється через любов до України, відданість їй, в усвідомленні бажання й готовності стати на захист рідної землі за прикладом наших предків: запорозького козацтва, гайдамаків, січових стрільців, воїнів УПА, сучасних лицарів-українців, що захищають волю й незалежність нашої держави від сепаратистів та російських шовіністів. Особливу цікавість і симпатію в учнів викликає образ українського козака-захисника Батьківщини від чужоземних загарбників, носія високої національної свідомості та глибокої духовності.

Мовленнєво комунікативний дидактичний матеріал сприяє вихованню почуття прекрасного, поваги до природних надбань рідного краю, любові й поваги до батьків, родини, роду, історичного минулого. Саме козацька педагогіка завжди формувала в підростаючого покоління українців синівську вірність рідній землі, тому на уроках української мови доцільно використовувати дидактичний матеріал про славних лицарів України: Івана Богуна, Богдана Хмельницького, Івана Сірка та ін. Для переказу тексту художнього стилю десятикласникам можна запропонувати текст «Гетьман Іван Виговський», для стислої усної переказу тексту публіцистичного стилю дев'ятикласникам – текст «Гетьман Петро Скоропадський».

У процесі проведення навчальних диктантів, переказів пропонуємо визначити тему, ідею тексту, акцентуємо увагу на тих думках, моментах, які сприяють формуванню патріотизму.

Отже, правильно підібраний дидактичний матеріал сприяє вихованню громадянськості, патріотизму, що виявляється через любов до своєї країни, відданості їй, в усвідомленому бажанні та готовності стати на захист Вітчизни за прикладом своїх предків.

Епіграф уроку завжди несе особливе навантаження: він розкриває зміст уроку. Підбравши епіграф до мовної теми, ми підбираємо під нього і весь дидактичний матеріал, який слугує вивченню навчального матеріалу та сприяє національно - патріотичному вихованню. Як епіграф можемо взяти висловлення:

«Людина, яка втратила свою мову, - неповноцінна, вона другорядна в порівнянні з носієм рідної мови» (Павло Мовчан).

«Мова – духовне багатство народу» (Василь Сухомлинський).

«В історії минулого українського народу було неповторне й легендарне явище. Це Запорозька Січ» («Як козаки воювали»).

«Я єсть народ, якого правди сила ніким звойована ще не була» (ПавлоТичина).

«Я знаю вас, нащадки запорожців, Я вірю вам і низько б'ю чолом. Дивлюсь на вас і вірою займаюсь, І б'ю поламаним крилом» (Олександр Олесь).

Урок мови не можна вважати повноцінним без роботи з текстом. Підбираємо тексти, які сприяють вихованню патріотизму, національної свідомості, гордості. Пропонуємо завдання. Прочитати. Довести, що це текст. Указати стиль мовлення, аргументувати. Яка тема тексту? Головна думка? Обов'язково проводимо словникову роботу. Пояснюємо орфограми. Робота зі словником має виховне значення. Учням пропонуємо різні завдання: пояснити лексичне значення слів *герой*, *героїчний*; підібрати синоніми до слів. Написати роздум на тему: «Герої нашого часу... Хто вони?».

Звертаємося до творів письменників, художників, тих, хто створив незабутні зразки патріотизму. Систематична робота з такими зразками дозволяє перейти до написання власних творів: «Вулицями мого дитинства», «Роль козацтва в історії українського народу», «Загадкова дорога історія».

Усна народна творчість - це дух нації. Велике виховне значення мають прислів'я, які можна використовувати при вивченні різних тем: Нема на світі другої України, немає другого Дніпра. Без відваги зазнаєш зневаги. (Види односкладних речень, 8 клас). Та земля мила, де мати родила. Добре тому, хто в своєму домі. (Складнопідрядне речення, 9 клас). Не будиши на чужині, не оціниши по-справжньому рідної землі. (Відокремлена обставина, 8 клас). Вкраїна – мати, за неї треба головою стояти. Жити – Вітчизні служити. Наша слава – Українська держава. Рідна земля – мати, а чужа – мачуха. Рідна земля — мов колиска золота. (Тире між підметом і присудком, 8 клас).

Так краплинами формується патріотизм на уроках української мови. І тільки на основі систематичної роботи сформується основні складові національної самосвідомості: любов до рідної землі і свого народу, духовна культура, повага до батьків, рідної мови, культури, історії, традицій та звичаїв Батьківщини, почуття патріотизму, національної гордості, готовність захищати Українську державу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Відмиш Л. І. Система національного виховання: шляхи і засоби реалізації / Л. І. Відмиш // Виховна робота в школі. – 2011. – № 8. – С. 7–10.
2. Концепція національно-патріотичного виховання молоді, затверджена наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України, Міністерства оборони України,

Міністерства культури і туризму України від 27.10.2009 № 3754/981/538/49

3. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України / Наказ МОН України від 31.10.2011 №1243
4. Про методичні рекомендації з питань організації виховної роботи у навчальних закладах у 2014/2015 навчальному році/ Лист Міністерства освіти і науки України від 25.07.14 №1/9-376
5. Огієнко І. Історія української літературної мови. – К., 1995.
6. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори. - К.: Радянська школа, 1999.

Людмила Михайлівна Чхайло,
КЗ «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», старший викладач кафедри
соціально-гуманітарної освіти

УКРАЇНОЗНАВСТВО ТА ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Головне завдання кожного вчителя зарубіжної літератури – показати інтегрування України як держави у світовий культурно-інформаційний процес. Він мусить надати учням певну інформацію, успішність сприйняття якої залежить від знання своєї національної культури та літератури. Тому вчитель повинен оперувати різними прийомами використання українознавства на своїх уроках. Він може показати і особисті контакти зарубіжних письменників з Україною, і українські мотиви в їхній творчості, і перекладацьку школу.

Формування в учнів патріотичної складової успішно вирішується на уроках та позакласних заходах зі зарубіжної літератури. Літературні твори – це один з найдоступніших для дітей видів мистецтва, який тісно пов'язаний з життям, порівняно легкий для сприймання і розуміння, має великий виховний потенціал. Щоб художній твір виконував свої функції, дітей необхідно підготувати до його сприйняття. Вони повинні не тільки зрозуміти текст, а й побачити, проникнути у художній та естетичний його зміст, емоційно відгукнутися на нього. Читання художніх творів виконує свої естетичні функції лише в тому разі, коли в учнів виникають яскраві образи, емоції та асоціації, без яких неможливі переживання, чуйність, відповідальність, шляхетність, бажання гармонійного співіснування, необхідності відстоювання національних інтересів країни. Патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яка

проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується, зазначав В.О. Сухомлинський.

Одне з головних почуттів – це все-таки почуття обов'язку. Саме через розуміння особистістю категорії обов'язку відбувається формування її світогляду, усвідомлення морального ідеалу. Курс зарубіжної літератури багатий на можливості формування почуття обов'язку. Словами Сент-Екзюпері він промовляє до читачів: «Ми відповідаємо за тих, кого приручили». Вальтер Скотт звертається до сторінок свого роману «Айвенго» з «чоловічим» постулатом: вмійте захищати жінку, поважайте людину не за її національність, а за її моральні якості. Микола Гоголь дає можливість морального вибору своїм героям, але забороняє піднімати руку на своїх рідних – братів, батьків, товаришів [6].

Твори зарубіжної літератури є надзвичайно ефективним засобом патріотичного виховання учнів. Вагомих результатів учитель-словесник досягне тільки тоді, коли він має продуману систему роботи над формуванням патріотичної вихованості старшокласників у процесі вивчення поетичних, прозових і драматичних творів художньої літератури.

Система роботи на уроках зарубіжної літератури передбачає виховання любові до Батьківщини, рідної мови, історії та культури, почуття національної самосвідомості українців, толерантне ставлення до культурних надбань інших народів світу.

Відомості про перебування зарубіжних письменників в Україні завжди зацікавлюють учнів, спонукають їх до пошуково-дослідницької роботи. Вони готують повідомлення, реферати, складають географічні маршрути пересування письменників Україною, знайомляться з українською перекладацькою школою, підбирають ілюстративний матеріал. Уся ця робота сприяє формуванню гуманістичного світогляду учнів, виховує загальнолюдські цінності, національну гідність та шанобливе ставлення до інших народів. Таким чином, ми бачимо, що українознавство на уроках зарубіжної літератури є невичерпним матеріалом і для вчителя, і для учнів.

Міністерство освіти і науки запропонувало нову Концепцію національно-патріотичного виховання. Вона відповідає вимогам сучасності. У ній зазначено, що «національно-патріотичне виховання дітей і молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування в молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського й конституційного обов'язку щодо захисту

національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави».

Під час читання творів зарубіжних поетів в українських перекладах необхідно звертати увагу учнів на майстерність художніх перекладів, барви української мови, розповідаючи про національні традиції, образи, звичаї українського народу, що знайшли відбиток у творах, наприклад: повісті М.В. Гоголя «Ніч перед Різдом».

Учитель має показати учням особливості втілення української теми в їхніх творах. Інформувати про літературні музеї України та інших країн, здобутки українських письменників та перекладачів творів зарубіжних авторів, багатство української мови й літератури на тлі світової культури. При цьому ефективною буде дослідницька робота учнів, використання методу проєктів.

Це сприятиме національній самоідентифікації учнів, усвідомленню ними національних цінностей та необхідності їх збереження в умовах глобалізації світу [1].

У програму із зарубіжної літератури введено спеціальні рубрики «Елементи компаративістики», «Україна і світ», яких до того часу ніколи не було в програмах. Збережено її європейський та український вектори. Це чітко прослідковується в її культурологічній, компаративній ліній.

Твори-взірці патріотизму та боротьби за незалежність, відстоювання гідності й свободи особистості, уславлення подвигу народу у боротьбі проти загарбників: Р.М. Рільке «Пісня про правду», Р.Л. Стівенсон «Вересовий трунок», Вальтер Скотт «Айвенго» [6].

Під час вивчення зарубіжної літератури одним із найголовніших завдань є патріотичне й інтернаціональне виховання. Матеріал збагатить знання учнів про місце й роль нашої держави в розвитку світового літературного процесу.

На сучасному етапі серед питань літературної освіти важливе місце займає національне виховання школярів, що має ґрунтуватися на українознавчих матеріалах. Зазначене завдання, можливо, потрібно вирішувати на уроках зарубіжної літератури, широко використовуючи літературне краєзнавство, що залучає учнів до духовних надбань рідного краю, сприяє вихованню національних і морально-етичних почуттів, гордості за рідну країну, формуванню таких якостей, як пізнавальна активність, самостійність, уміння творчо розв'язувати навчальні й практичні завдання, вирішувати поставлені проблеми. Літературне краєзнавство у шкільному курсі зарубіжної літератури це змістова складова зарубіжної літератури, що досліджує світовий літературний процес у тісному зв'язку з Україною, а сприяє розвитку особистості кожного школяра, підвищенню ефективності засвоєння ним навчального предмета.

Одним із складових патріотичного є екологічне виховання, якому також приділяється велика увага на уроках зарубіжної літератури, коли вивчаються твори Р.Бредбері та А. де Сент-Екзюпері. Результатом такої роботи стає творчість учнів, нехай несмілива й недосконала, але це «голос серця», яке не може мовчати, не проявивши себе у віршах. Продовженням роботи з національно-патріотичного виховання є позакласна робота. Зокрема, проведення традиційного конкурсу із зарубіжної літератури «Світова літературна класика – джерело натхнення», на який учні представляють свої дослідницькі та творчі роботи, де розглядають взаємовплив зарубіжної та української літератур.

Основні предмети літературно-краєзнавчої роботи:

- відомості про персоналії зарубіжних письменників, їхні особисті відносини, зв'язки з українськими митцями, видатними особистостями;
- літературні твори, у яких відображено історичні події, українські образи-персонажі, традиції, фольклор, лексику, картини побуту та природи тощо;
- літературно-краєзнавчі пам'ятки;
- відтворено національно-культурні компоненти, що розкривають український колорит.

Варто пам'ятати, що зміст навчального матеріалу з літературного краєзнавства дає старшокласникам знання про рідний край, Батьківщину, минуле й сучасне, відомих особистостей, життя й творчість яких у певний період були пов'язані з регіоном тощо. Це сприяє розвитку не лише інтелекту старшокласників, а і їхньої свідомості, емоцій, зміцненню почуття любові до Вітчизни. Тобто, оволодіння уявленнями і знаннями з літературного краєзнавства, усвідомлення ними того, що Україна визнана багатьма зарубіжними митцями за її межами, є максимально сприятливим підґрунтям для виховання патріотизму, національної гідності, загальнолюдських моральних якостей в учнів [4, 241].

Важливим напрямом літературно-краєзнавчої роботи у процесі вивчення зарубіжної літератури є пізнання старшокласниками зв'язків тих письменників світової літератури з Україною, які побували в нашій країні (народилися, певний час жили на м території, подорожували нею), розкриття особливостей перебування зарубіжного митця в нашому краї, досягнення розуміння учнями впливу українських реалій на письменника як на особистість, так і на його творчість тощо. Важливо учням усвідомити такі взаємозв'язки України зі світовим літературним процесом: зарубіжний письменник бував в Україні, знає про неї, написав твори (вір), присвячені нашій країні або в яких розкривається її історія, культура, побут, відтворив свої враження у щоденниках, листах, записниках. Слід знати, що в Україні також ушановують зарубіжних митців,

існує багато культурних літературно-краєзнавчих пам'яток, святкують ювілеї – усе це сприяє ґрунтовній та якісній літературній освіті учнів під час опанування ними світової літератури, їхньому інтелектуально-творчому зростанню. Безумовно, вивчення цих фактів дає змогу старшокласникам досягнути те, що Україна як держава, культурна спільність уже давно визнана в усьому світі, а також розвивати почуття гордості за Батьківщину, патріотизму, зростати громадянами, які пишаються своєю національністю українці.

Для того щоб реалізація зазначеного напрямку була ефективною, у системі роботи з опанування старшокласниками зв'язків зарубіжних письменників із нашою державою, які побували в Україні та описали її у своїй творчості, в інших джерелах, потрібно дотримуватися таких принципів діяльності:

- ґрунтовне ознайомлення з інформацією про перебування зарубіжного письменника в Україні обставини його життя; причини приїзду до нашої держави, особливості цього життєвого періоду, особистісні знайомства тощо;

- розгляд творів (художніх, публіцистичних, епістолярію тощо) письменника, у яких відтворено українську дійсність. Під час викладання світової літератури потрібно забезпечити можливість учням опановувати всі твори письменника, у яких він описував Україну. Така систематична робота сприятиме не лише кращому пізнанню школярами рідного краю, а й формуванню в їхній свідомості узагальненого образу України, відтвореного в доробку, епістолярній спадщині, записах щоденників зарубіжних митців, осягненню старшокласниками особливостей зображення українських реалій певних письменником;

- з'ясування ставлення зарубіжного митця до України, враження, що справила на нього українська дійсність. Із цією метою потрібно уважно аналізувати твори про Україну, записи про неї, згадки в листах. Звичайно розкривати цей аспект літературного краєзнавства необхідно, спираючись на життєві обставини, за яких перебував письменник в Україні, з'ясовуючи причини його перебування (відвідування, проживання) у нашій країні, оскільки такі факти впливають і на сприйняття української дійсності, і на її відтворення письменником;

- забезпечення пізнання старшокласниками культурних літературно-краєзнавчих пам'яток України, пов'язаних із зарубіжними письменниками, адже історична культурна пам'ять нації – це музеї зарубіжних письменників, кімнати письменників у краєзнавчих музеях, шкільні музеї [2, 64].

Одним із важливих питань методики вивчення літературного краєзнавства старшокласниками в курсі зарубіжної літератури є висвітлення взаємозв'язків з Україною тих зарубіжних письменників, які ніколи не були в нашій країні. Учні повинні усвідомити, що у світовій літературі є митці, які

безпосередньо не відвідували Україну, проте українська дійсність історія, відомі історичні, громадянські, політичні події, культура, традиції, побут справила вплив на їхнє життя і творчість.

Під час вивчення біографії або творів визначено такі принципи літературно-краєзнавчої роботи з учнями:

– установа джерела, що послугувало автору поштовхом до створення художнього твору, або написання інших матеріалів про Україну, тобто основи виникнення зв'язків митця з нашим краєм, створення художнього твору тощо. Ґрунтовний аналіз джерела інформації, що був відомий письменнику та є першоосновою твору, дає можливість зрозуміти бачення зарубіжним митцем нашої країни й особливості зображення українських реалій у творі, а також порівняти історичну правду та її художнє відтворення, краще зрозуміти як літературний твір, так і його художню довершеність та значущість у світовому літературному процесі;

– розгляд життєвих обставин і періоду творчості митця, коли було написано твір. З усього загалу життєвих обставин митця та фактів варто звернути увагу учнів саме на ті, під час яких було створено певний твір, а також розкрити його тематичну єдність з іншими, написаними письменником саме в цей час. Це сприятиме як кращому розумінню школярами звернення митця до певної тематики, так й усвідомленню світосприйняття письменника, його впливу на творчий доробок у певний період його життя;

– звернення до різноманітних біографічних джерел письменника – рукописних матеріалів, щоденника, записних книжок, листів тощо. Ознайомлення учнів із біографічними джерелами сприятиме не лише кращому усвідомленню ними особистості письменника, його світосприйняття, творчості, а й підвищенню почуття патріотизму у старшокласників, адже записи митців про Україну в щоденниках, листуваннях із відомими громадянами країни означають визнання нашої держави в різні часи за її межами. Інколи лише такі матеріали є тим єдиним, що пов'язує зарубіжного митця з Україною [2,65].

Отже, оволодіння уявленнями та знаннями з літературного краєзнавства, усвідомлення учнями того, що Україна визнана та поцінована багатьма зарубіжними митцями за її межами, є максимально сприятливим підґрунтям для розвитку патріотизму, національної гідності в учнів, загальнолюдських моральних якостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді. (Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641).

2. Волинець І. Патріотичне виховання засобами українознавства / Ірина Волинець // Світова література. – К.: Шкільний світ. – 2015. – №7-8. – С. 63-65.
3. Калакура Я. Новітнє українознавство в джерельному та історіографічному вимірах / Я. Калакура // Українознавство. – 2008. – № 4 (29). – С. 40–44.
4. Лепеха Т. В. Українознавство [Текст]: Навчальний посібник для студ. вищих навч. закладів / Таїсія Василівна Лепеха. – К.: ВЦ "Просвіта", 2005. – 376 с.
5. Ніколенко О. Патріотичне й моральне виховання учнів у процесі викладання світової літератури / Ольга Ніколенко // Світова література. – К.: Шкільний світ. – 2015. – №7-8. – С.9-13.
6. Чернецька В. Формування патріотичного виховання підлітків на уроках світової літератури в умовах діалогічного педагогічного спілкування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://docs.google.com/document/d/1FDyOsGi-oYAmHGRvv9oVWtM6kefB9NCuzkaZpEuupfU/edit>

Любов Євгенівна Шамрай,
Комунальна установа Сумська загальноосвітня
школа І-ІІІ ступенів №15 ім. Д.Турбіна,
завідувач бібліотекою

«УКРАЇНЕЦЬ - ЦЕ НАЗАВЖДИ!»

Матеріали за посиланням:

<https://drive.google.com/drive/folders/0B25RqinygI0CMFZrMHZkcXlldlk?usp=sharing>

Тетяна Володимирівна Шаповал,
Тростянецька спеціалізована школа І-ІІІ
ступенів № 3 Тростянецької районної ради
Сумської області, учитель історії

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНО – ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ФОРМУВАННІ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ, НАЦІОНАЛЬНОЇ, ГРОМАДЯНСЬКОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ УЧНЯ

Метою національно-патріотичного виховання є формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття любові до України, пошани до видатних вітчизняних історичних діячів, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків. Виховання молоді на кращих прикладах життя борців за становлення української державності є одним з найбільш важливих шляхів формування історичної пам'яті. Патріотичне виховання юних сприяє донесенню до них правдивої інформації про героїчне минуле українського народу. Сьогодення ставить перед педагогічними працівниками важливе і невідкладне завдання – виховати свідомого громадянина, патріота рідної землі, який володіє всіма перерахованими вище якостями. Ефективність національно-патріотичного виховання залежить від форм і методів його організації. Пріоритетну роль у національно-патріотичному вихованні мають відігравати активні форми, що стимулюють творчість, ініціативу, самостійне та критичне мислення.

Останнім часом ми переживаємо доленосні події – Революція Гідності, жертвний подвиг Героїв Небесної Сотні, збройне протистояння на сході країни. Вони чітко засвідчили життєву необхідність щодо активізації національно-патріотичного та військово-патріотичного виховання дітей та молоді, що є питанням національної безпеки.

Саме виховання національних почуттів і патріотизму (за допомогою відповідних заходів, історичної освіти, святкування визначних дат, популяризації національних міфів та символів; участі в різноманітних громадських акціях патріотичного змісту) є одним з основних засобів консолідації української політичної нації.

Патріотичне виховання повинно бути спрямоване на формування любові до української нації, до власної історії, традицій, мови, віри, вітчизняної культури.

Національне патріотичне виховання є складовою частиною політики національної безпеки держави в гуманітарній сфері, спрямованої на формування національної ідентичності молоді, поваги до рідної країни,

готовності захищати свою Вітчизну. Воно являє собою систематичну і цілеспрямовану діяльність органів державної влади і громадських організацій з формування у молодих громадян високої патріотичної свідомості, почуття любові до України, пошани до видатних вітчизняних історичних діячів, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків.

Патріотизм виховує у людини почуття громадянськості. Громадянськість визначається як духовно-моральна цінність, світоглядно-психологічна характеристика людини, що зумовлена її державною самоідентифікацією. Це складне особистісне утворення, яке включає в себе почуття поваги і любові до рідної країни, політичну і моральну відповідальність, правову культуру, усвідомлення власної гідності, повагу і довіру до співгромадян. Громадянськість має ціннісно-смыслову природу і проявляється у єдності громадянської свідомості та громадянської поведінки. Тобто вона повинна проявлятися не тільки у усвідомленні своєї приналежності до даної країни, а й у активних діях, спрямованих на виконання своїх громадських обов'язків перед суспільством і державою.

Громадянськість та патріотизм включають в себе також усвідомлення того, що всі ми – від перших осіб держави до кожного громадянина – повинні особисто докладати зусилля до розбудови власної державності, так як ніхто за нас не виконає цю історичну місію.

Потрібно чітко відзначити, що процес національно-патріотичного виховання молоді повинен бути довготривалим і безперервним, починаючи з дошкільних навчальних закладів і закінчуючи вузами. Особливу увагу потрібно приділяти дошкільному вихованню, періоду навчання у початкових та середніх класах, коли закладаються морально-етичні засади особистості, що формується. Відтак виховна програма повинна бути довгостроковою, поділеною на окремі етапи за часом реалізації, а кожний етап має включати напрямки, орієнтовані на різні вікові групи молоді. У старших вікових групах потрібно акцентувати увагу на виховання молодого людини як захисника Вітчизни, виробляти у нього відповідні уміння та навички.

Патріотичне виховання повинно крім власне виховання патріотизму повинно також бути спрямованим на виховання молодого людини як свідомого громадянина, державо творця, носія християнських чеснот, охоронця і популяризатора української національної культури, екологічно грамотної людини, з високим рівнем політичної та правової культури, доброго сім'янина тощо.

Аналізуючи сутність патріотичного виховання, слід відзначити, що воно включає у себе соціальні, цільові, функціональні, організаційні та інші аспекти. Головною складовою патріотичного виховання є формування у молоді любові

до рідної країни, що здійснюється в першу чергу сім'єю, безпосереднім соціальним оточенням через передавання певних культурних традицій, звичаїв, обрядів, вірувань. Значну увагу патріотичному вихованню молоді приділяють органи державної влади, які здійснюють його переважно через формування готовності до захисту Вітчизни, поваги до чинного законодавства та засад демократичної, правової держави, поваги до української історії, видатних пам'яток культури

Додатки за посиланням:

<https://drive.google.com/drive/folders/0B25RqinygI0CWjBmNVpIdk1zZzQ?usp=sharing>

ЛІТЕРАТУРА

1. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму / Редактор Я.Пеленський. — К.: Київ-Філадельфія, 1995.- 470 с.
2. Актуальні питання вітчизняної етнополітики: шляхи модернізації, врахування міжнародного досвіду/Під заг. ред. Ю. Тищенко. – К., 2004.
3. Чи вважаєте Ви себе патріотом України? [Електрон. ресурс] //Центр Разумкова[веб-сайт] – Режим доступу: http://www.uceps.org/ukr/poll.php?poll_id=399
4. Дзеркало–2007 (настрої і стереотипи населення України). [Електрон. ресурс] // ЦСД»Софія» [веб-сайт] – Режим доступу: <http://www.sofia.com.ua/page42.html>
5. Соціологи: В Україні зростає кількість патріотів. [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2012/08/20/6971100/>
6. Вишневецький О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси. – Львів:Львівське педагогічне товариство імені Г.Ващенка. – 1996.

Ніна Володимирівна Шеденко,
Берестівська ЗОШ I – III ступенів Липоводолинської
районної ради, учитель української мови та літератури,
вчитель-методист

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ УЧНЯ НОВОЇ ШКОЛИ

Проблема виховання патріотизму у школярів розглядається як пріоритетна в Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») та в Концепції Нової української школи. Тому завдання вчителів – виховати любов до Батьківщини, допомогти сформувати в душах дітей справжній патріотизм, відданість рідній країні та відчуття належності до світової спільноти.

Нині, у такий складний для України час, важко навчати патріотизму. Ідейні переконання молоді не мають міцного підґрунтя через стан невизначеності у завтрашньому дні. Педагоги повинні вміло й тактовно переконувати вихованців, що без національної свідомості, патріотизму, культури міжнаціональних стосунків у країну не придуть стабілізація та розвиток держави. Отже, саме патріотизм має стати тим основним фактором, який зможе розбудувати та утвердити нашу державність.

По суті, патріотизм у сучасному розумінні – це відчуття, що в класі, школі, селі чи місті, країні, усе стосується кожного й залежить від кожного особисто.

На сьогодні можна виокремити такі форми національно-патріотичного виховання:

1. Вивчення історії України.
2. Роз'яснення Закону «Про загальний військовий обов'язок».
3. Вивчення Державного гімну, символів державної атрибутики.
4. Знайомство з діяльністю відомих людей, життя яких пов'язане з Україною в культурній, політичній чи соціально-економічній сферах.
5. Розуміння себе як частини українського суспільства, яке має чим та ким пишатися.

Традиційно в кожній школі проводяться різні національно-патріотичні заходи, присвячені відомим українцям, державним та народним святкам, козацьким традиціями. Це можуть бути змагання, конкурси, свята, екскурсії, флешмоби, проекти.

Хочеться наголосити, що учень Нової школи – це водночас особистість, патріот та інноватор. Це всебічно розвинена людина, здатна до критичного

мислення, та приймання відповідальних рішень, яка вміє конкурувати на ринку праці та вчитися протягом усього життя.

Саме тому наскрізний процес виховання має бути малопомітним зовні, діяти так, ніби учень виховується сам, без зовнішнього тиску на нього. Такий підхід дозволить учням засвоїти потрібні знання та набути компетенцій для життя.

Виховувати сучасного патріота – це не обов'язково носити вишиванку чи співати українських пісень (хоча це може бути наявним), головне – це помічати в усьому роль української національної належності, пишатися досягненнями та намагатися їх примножувати.

Саме це проілюструємо прикладом із досвіду роботи.

Так, учениця 9 класу Берестівської ЗОШ I – III ступенів 2 місяці працювала над проектом «Сумщина на зоряній мапі».

Він є особливо актуальним у наш час, адже державотворчі процеси, що відбуваються в Україні, зумовлюють необхідність вирішення проблеми виховання національно свідомих громадян, патріотів своєї Батьківщини, спадкоємців та продовжувачів національно-патріотичних традицій.

Для свого дослідження ми обрали космос. Як відомо, дуже багато космічних назв пов'язано з Україною.

Ми живемо на Сумщині, тому вирішили дослідити ті назви космічних тіл, що пов'язані саме з цією частиною України.

До цього цим питанням не займався ніхто, тому це оригінальний і актуальний проект.

Протягом двох місяців під керівництвом старшого викладача кафедри соціально-гуманітарної освіти Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти Юрія Васильовича П'ятаченка учениця працювала над дослідженням космічних назв, пов'язаних із Сумщиною.

Мета й завдання проекту полягали в тому, щоб дослідити назви космічних тіл, виділити ті, що стосуються України й зокрема Сумщини.

Дібрати додатковий матеріал про людей, імена яких дали основу для космічних назв.

Знайти відповідний ілюстративний матеріал, створити інтерактивну карту та міні-фільм «Сумщина на зоряній мапі».

Формувати національну свідомість, виховувати почуття патріотизму, гордості за рідний край та його історію.

Щоб виявити, чи потрібно займатися таким проектом, серед учнів 9 – 11 класів та їх батьків було проведено анкетування, яке складалося з 10 питань про космос. Усього було опитано 40 осіб.

Проаналізувавши відповіді дітей і дорослих, ми виявили недостатню поінформованість у цих питаннях. Більшість респондентів давала неправильну відповідь, тому ще раз переконалися в необхідності цього дослідження.

Спочатку потрібно було опрацювати багато інформації про космос та його назви, пов'язані з Україною. Для цього користувалися різними посібниками в шкільній та сільській бібліотеках.

Оскільки ця тема нова й інформації було мало, довелося попрацювати в архіві Сумської обласної універсальної наукової бібліотеки.

Знайшовши матеріал про те, що ім'ям льотчиці Катерини Зеленко було названо один із астероїдів, пошуки додаткової інформації, якої немає в Інтернеті та посібниках, продовжилися в музеї Катерини Зеленко Сумської загальноосвітньої школи №27.

Звичайно ж, додаткову інформацію про зоряні об'єкти, допомагав знайти Інтернет.

Наступним етапом був аналіз зібраної інформації та оформлення дослідження.

Практичною складовою дослідницького етапу стало створення інтерактивної карти Сумщини, на якій зірочками позначено міста і села, пов'язані з космічними назвами. Всього таких назв 6. Дві з них стосуються обласного центру.

Також практичною частиною було створення фільму «Сумщина на зоряній мапі». Для нього були використані відеосюжети про космос, світлини, узяті з мережі Інтернет, написано сценарій, озвучено та змонтовано фільм.

Звичайно ж, будь-який проект цікавий своїм результатом. Тому він був презентований старшокласникам своєї школи. Як вимагає сьогодення, фільм та інтерактивна карта були розміщені в мережі Інтернет.

Окрему інформацію з дослідження друкували газети: «Наш край», «Голос Посулля», «Сумщина». Відомий сумський письменник і краєзнавець Петро Нестеренко, дізнавшись про дослідження життєвого шляху Катерини Зеленко, вмістив матеріал у своїй книзі «Політ у безсмертя», яка вийшла друком 23 лютого 2016 року в Сумах.

Проект спрямований на збереження історичної пам'яті нашого народу, виховання гордості за рідний край та людей, пов'язаних із ним.

Дослідницька робота «Сумщина на зоряній мапі» розміщена в експозиції музею Катерини Зеленко Сумської загальноосвітньої школи I – III ст. №27, у Сумській обласній універсальній науковій бібліотеці.

Це лише окрема сторінка з життя космосу, пов'язана із Сумщиною. Сподіваємося, ми знайдемо прихильників, які допоможуть розкрити нові, ще не відомі грані даної теми.

Отже, виконавши цей проект, ми довели, що можна виховувати патріотизм, не говорячи про нього прямо. Вкотре переконалися, що важливо поважати дитину як особистість, дотримуватися принципів соціального партнерства. Саме такий підхід плекатиме українську ідентичність, виховуватиме справжнього патріота, здатного до виважених рішень та дій, який у майбутньому розвиватиме українську державність.

Любов Миколаївна Шерстюк,

КЗ «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»,
методист з української мови та літератури навчально-
методичного відділу координації освітньої діяльності
та професійного розвитку

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ УКРАЇНОЗНАВЧОЇ ГРИ «СОНЯШНИК» У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ШКОЛЯРА

Головна мета нової української школи – формування компетентностей ХХІ століття, які узгоджені країнами Європейського Союзу, і які потрібні сьогодні сучасному українцю. Американський футуролог Елвін Тоффлер стверджує, що в інформаційну епоху життєво важливими для людини є три ключові компетенції: учитися, спілкуватися й обирати.

Інноваційний потенціал – це здатність до змін, прогресу, це джерело розвитку. Категорію «інноваційний потенціал» логічно розглядати через поняття «потенціал» та «інновація». У великому тлумачному словнику сучасної української мови В.Т. Бусела потенціал визначається як сукупність усіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил і т. ін., що можуть бути використані в якій-небудь галузі, ділянці, сфері. У словниках-довідниках з менеджменту термін «потенціал» визначається як наявні засоби, запаси і джерела, що можуть бути використані для досягнення мети, рішення будь-якого завдання, можливості окремої особи, суспільства і держави в певній галузі.

Таким чином, потенціал можна визначити як можливості системи ресурсів і компетенцій (тобто здібностей мобілізувати ресурси) створювати результат за допомогою реалізації освітніх-, бізнес-проектів. Саме таким освітнім інноваційним проектом є Всеукраїнська українознавча гра «Соняшник».

Трансформувати майбутнє суспільство через сучасного учня когнітивно складними питаннями – мета Всеукраїнської українознавчої гри «Соняшник». Необхідні сьогодні навички – здатність навчатися протягом усього життя, аналітичне мислення, уміння працювати в команді, комп'ютерну грамотність, творчий підхід, навички поведінки в сучасному цифровому середовищі, на думку науковців, забезпечують високий рівень конкурентоспроможності випускників на ринку праці України й Європи. Освітня система повинна змінюватись у зв'язку з процесами глобалізації та інтеграції нашої держави до світової спільноти. Якщо сучасна освіта так і залишиться на рівні заучування фактів, то ніколи не зможе підготувати людей до життя. З огляду на це гра «Соняшник» є мотивуючим фактором формування соціальних і громадянських компетенцій, а саме: ефективно й конструктивно брати участь у суспільному й трудовому житті, спираючись на знання соціальних і політичних понять і структур, а також здатність, за необхідності, розв'язувати конфлікти.

Основними завданнями гри є:

- долучення учнів до кращих здобутків національної культури у її мовному та літературному просторі;
- розширення, поглиблення, популяризація знань з української мови, літератури, історії, українознавства;
- вироблення навичок роботи з науково-популярними виданнями, розвиток читацьких компетентностей, дослідницьких та творчих умінь учнів;
- формування в учнів національної самосвідомості, сталої зацікавленості українознавчою тематикою;
- активізація творчої діяльності вчителів;
- удосконалення роботи з обдарованою молоддю;
- вироблення методичних рекомендацій щодо вдосконалення навчальних програм та підручників шляхом аналізу статистичних даних результатів гри.

Пріоритетним завданням гри є руйнування стереотипу неповноцінності української мови, який упродовж попередніх поколінь з різних ідеологічних причин насаджувався в свідомості українців.

Використання завдань гри «Соняшник» на уроках української мови, літератури, історії, художньої культури є важливим аспектом:

- формування національно самосвідомої особистості, виховання поваги та любові до державної мови, відповідального ставлення до рідної мови, свідомого нею користування;
- вияву українського менталітету, способу самоусвідомлення і самоідентифікації, сприйняттю української мови як коду праісторичної пам'яті;

- розвитку духовної, емоційно-естетичної, інтелектуальної сфери саме на основі української мови;
- через мовне посередництво залучення школярів до національної історії, різних масивів національної культури, глибинної сутності народного життя, адже мовне середовище формує інформаційно й емоційно самобутній україномовний простір, який забезпечує залучення школярів до величного мовного дивосвіту, глобальних знань про рідну мову, її закони, систему виражально-зображальних засобів.

Отже, гра «Соняшник» є одним із шляхів реалізації національно-патріотичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах, створює умови для популяризації кращих здобутків національної культурної і духовної спадщини, героїчного минулого і сучасного українського народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ; Ірпінь: Перун, 2009.– 1736 с.
2. Про затвердження положень про Всеукраїнську українознавчу гру «Соняшник», Всеукраїнський конкурс фахової майстерності для учителів-україністів «Соняшник-учитель» та Міжнародну гру «Геліантус»: наказ Міністерства освіти і науки України від 12.10.2012 № 1101.

В'ячеслав В'ячеславович Шинкаренко,
Дніпропетровський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти, доцент кафедри гуманітарної освіти,
кандидат педагогічних наук

ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

«Постановка проблеми». Всебічний розвиток людини як особистості та формування її національної самосвідомості становить головну мету концепції гуманізації та гуманітаризації системи освіти, проголошеної державною національною програмою освіти «Україна XXI століття» [1, 78]. Про виховання особистості в дусі любові до Батьківщини й усвідомлення свого громадянського обов'язку на основі національних духовних цінностей в поєднанні із загальнолюдськими йдеться і в законах України «Про освіту» та «Про загальну середню освіту» [5, 94].

Сьогодні перед суспільством і школою стоїть проблема розвитку особистості свідомого українського громадянина, який поєднує в собі національні риси та самобутність українського народу [6, 10]. І саме патріотичне виховання передбачає надання великих можливостей для ознайомлення з українською історією, культурою, традиціями, звичаями, формування національної гідності, особистісних рис громадянина української держави.

«Аналіз останніх досліджень і публікацій». Серед відомих науковців до проблем патріотичного виховання зверталися Г. Ващенко, О. Духнович, А. Макаренко, О. Огієнко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Я. Чепіга та інші видатні вчені. У своїх працях вони оперлювали актуальні проблеми розвитку патріотичних почуттів як важливої частини національної системи виховання, висували ідею виховання «свідомого» громадянина, патріота своєї Батьківщини. Основні складові патріотичного виховання у своїх роботах визначили філософи, письменники, політики, історики, правознавці, зокрема С. Бандера, М. Грушевський, Д. Донцов, М. Костомаров, П. Куліш, Г. Сковорода, Д. Чижевський І. Франко, Р. Шухевич, та інші.

«Мета статті». Визначити шляхи активізації патріотичного виховання учнів в сучасній школі.

«Виклад основного матеріалу». У сучасній педагогічній науці патріотичне виховання трактується як історично зумовлений набір ідеалів, переконань, поглядів, традицій, звичаїв та інших форм соціальної поведінки, направлених на організацію життєдіяльності підростаючих поколінь, під час якої засвоюється матеріальна і духовна культура нації, досягається духовна єдність і формується національна свідомість.

На думку І. Беха, патріотичне виховання передбачає «широкі знання конституційних і правових норм, державної політики, сформованість патріотичних думок та дієвих заходів з відстоювання національних форм життєдіяльності і поведінки в усіх сферах суспільного життя» [2, 136].

На думку Л. Ярицького патріотичне виховання школярів в сучасних умовах – це, насамперед, «становлення національної свідомості, належності до рідної землі, народу» [7, 109]. Тож цей процес включає два етапи, що вказують на різноманітні рівні оволодіння національними цінностями. Перший етап відбувається етнічне самоусвідомлення, або засвоєння родинних звичаїв, оволодіння рідною мовою, фольклором, традиціями, українським мистецтвом тощо. Другий етап – громадсько-патріотичне самоусвідомлення – під час включення школярів у різноманітну творчу діяльність, направлену на розбудову власної держави, та її зміцнення; ознайомлення з історією, героями

минулих епох, трудовими подвигми українців; використання різноманітних елементів української культури у своїй життєдіяльності; встановлення доброзичливих стосунків з представниками інших країн.

На сьогоднішній день у педагогічній літературі виділяють три види патріотизму:

1. Етнічний патріотизм. Він базується на почуттях до українського народу, любові до української мови, мистецтва, культури, до своєї історії тощо. Цей вид патріотизму визначений природою, тобто є природженим і розвивається повноцінно, якщо людина росте у національно спрямованій сім'ї, вчиться в українській школі. Обов'язково великого значення потрібно приділяти вивченню історії, рідній мові, народним звичаям, традиціям українського мистецтва.

2. Територіальний патріотизм ґрунтується на великій любові до того місця де людина народилася.

3. Державний патріотизм базується на остаточній меті нації – розвитку власної держави, самовизначенні, державницькому світогляді та державницькому почутті; це найвищий патріотизм, який ґрунтується на державній іді [3, 115].

Аналізуючи праці науковців (А. Сластеніна, П. Підкасистого та ін), ми визначили загальнопедагогічні принципи, що є основою патріотичного виховання школярів: принцип наочності; науковості; свідомості та поведінки; наступності, послідовності і систематичності; гуманістичної спрямованості; свідомості та активності вихованців; зв'язку теорії з практикою; узгодженості вимог суб'єктів педагогічної взаємодії тощо.

Тож враховуючи сучасні підходи до виховання перелічена сукупність принципів на нашу думку повинна бути доповнена такими принципами, як варіативність і гнучкість, інтегративність, народність, єдність дискретного і безперервного.

Принцип народності у патріотичному вихованні школярів передбачає застосування в навчальному процесі великого багату патріотичного виховання молодого покоління, обґрунтованого українською педагогікою; ознаєвлення з звичаями у вихованні дітей; народними традиціями, історією рідного краю тощо. Доцільність обґрунтування цього принципу обумовлена сутністю визначення «патріотизм», що включає любов народу до своєї Батьківщини; що характеризуються підвищенням національної самосвідомості українського народу, особливостями патріотичного виховання учнів у сучасній школі, підвищенням уваги до української культури, історії, тощо.

Важливим принципом, є принцип інтегративності. В освітнім процесі цей принцип включає інтеграцію процесів виховання, розвитку, навчання. Зміст

цього принципу реалізується при забезпеченні єдності теоретичних і прикладних аспектів досліджуваного процесу, методологічних, та інтеграцію з різними видами виховної роботи. В організаційному плані цей принцип включає застосування органічної єдності та поєднання різноманітних методів і форм організації педагогічної взаємодії.

Сьогодні відбувається багато змін в суспільстві, які знаходять відзеркалення в нових концепціях організації та здійснення виховного процесу в школі, що включає опору на нове розуміння основних педагогічних понять. Це відноситься і до процесу патріотичного виховання, який, на нашу думку, необхідно здійснювати на основі принципу гнучкості і варіативності. Перше означає миттєве реагування на зміни соціально-педагогічної ситуації, а друге - застосування різних форм, методів з урахуванням індивідуальних особливостей учнів, що обумовлено процесами гуманізації системи освіти, направленістю педагогічного процесу на побудову умов для розвитку особистості кожного учня.

Ще одн важливий принцип патріотичного виховання учнів, це єдність дискретності і безперервності. У філософському плані цей принцип відображає процес розвитку різних явищ. Дискретність означає «зернистість» розвитку. Безперервність відображає взаємообумовленість, єдність, взаємозв'язок елементів. Тож систематичне дотримання сукупності загально педагогічних та специфічних принципів перелічених вище, дасть змогу підвищити ефективність даного процесу.

На нашу думку під час виховання патріотизму в школярів необхідно застосувати великий арсенал виховних методів, форм, які типологізуються за організаційною формою. До таких відносяться: форми роботи як самостійна, колективна, масова, індивідуальна, групова, епізодична, систематична, домашня тощо. Зауважемо, що патріотичне виховання школярів в сучасній школі неможливе без використання інтерактивних технологій, позакласних заходів, актуально проводити ігри національно-патріотичного спрямування, організовувати табори патріотичного спрямування, здійснювати екскурсії по «місцях пам'яті», проводити науково-практичні конференції тощо.

Прелічені форми у навчально-виховному процесі дають змогу краще зрозуміти особливості виховання патріотизму школярів, розкрити індивідуальність, назили і здібності школярів. Практика доводить, що переваги цих форм роботи полягають у тому, що вони дають змогу кожному учню закріплювати і поглиблювати знання, виробляти необхідні вміння, навички, формувати досвід пізнавальної творчої і виховної діяльності.

На думку Л. Кірішко важливою формою групової роботи по патріотичному вихованню школярів є політінформація [4, 45].

Політінформація дає змогу вчителю в доступній формі розповісти про події, що відбуваються в нашій країні, про сільськогосподарські досягнення, новинки в науці й техніці. Особливо доречні повідомлення про досягнення українського народу, в тому числі про людей свого району, села, міста. Назви можуть бути різні „Українські новини”, „Тиждень по українські”, „Життя Батьківщини”.

Вся політінформація для школярів має бути спрямована на виховання в них патріотизму, знання життя країни, громадянського бачення світу, формування політичної культури. Під час такої роботи, необхідно формувати у учнів особисте ставлення до подій, хвилювання за долю співвітчизників, за долю майбутніх поколінь. Навчити учнів працювати з пресою, застосовувати цей матеріал під час проведення політінформацій - завдання батьків, вихователів, вчителів.

З власного досвіду рекомендуємо політінформацію проводити у формі коротеньких повідомлень про основні події життя України та країн ближнього та дальнього зарубіжжя. Тривалість таких повідомлень не більше 5 - 20 хвилин.

Доречно також використовувати допоміжні форми навчальної роботи, а саме: екскурсії, домашні самостійні роботи, які доповнюють і урізноманітнюють позаурочну діяльність школярів.

Метод спостереження дає змогу констатувати, що екскурсії необхідні і важливі у пробудженні в учнів інтересу до патріотичних цінностей, вони збагачують знання і уявлення про рідний край, Україну, покращують розвиток пізнавальних інтересів учнів. Доречно проводити брейн-ринги, які дозволяють учням показати свої знання з народознавства, розвитку мовлення та художньо-естетичного розвитку.

«Висновки». Тож можна зробити висновок, що у сучасній школі необхідно застосувати різні педагогічні технології для виховання патріотизму (технології саморозвитку, ігрові, самовизначення тощо), які забезпечують підвищення ефективності міжособистісної взаємодії у педагогічному процесі. Адже традиційні методи і форми без поєднання з інноваційними технологіями не дозволяють за короткий проміжок часу реалізувати поставлені завдання, не мотивують у повній мірі учнів. У сучасних школярів вкрай необхідно виховувати патріотизм, але час вимагає використовувати для цього нові засоби та технології. Тільки таким чином можливо плекати паростки патріотизму в учнів, створюють умови для ознайомлення школярів з історією рідного краю, специфікою праці і побуту, особливостями мови і культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). - К. : Райдуга, 1994. – 112 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. – К. : Либідь, 2003. Кн.1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. – 280 с.
3. Вишневський О. Ще раз про народження громадянина: національне і громадське у сучасному українському вихованні // Освіта. – 2002. – №8-9. – С. 6-7.
4. Кірішко Л. М. Патріотичне виховання учнівської молоді в умовах сучасного навчального закладу. // Методичний вісник. – Кіровоград : Видавництво обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського. – 2010. – № 46 – С. 270.
5. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) // Педагогічна газета. – 2002. – Січень. – №1. – С. 4-7.
6. Пащенко Д. Патріотичне і національне виховання - складові становлення громадянина // Шлях освіти. – 2002. – № 1. – С. 9-14.
7. Яроцький Л. В. Роль традицій у патріотичному вихованні молоді // Україна: минуле, сучасне, майбутнє: До 10-річчя незалежності України: [Матеріали обл. міжвуз. конф. Житомир, 30 трав. 2001 р.]. – Житомир, 2001. – С. 109-115.

Ірина Олександрівна Шинкаренко,
Дніпропетровська музична академія ім.М. Глінки,
викладач музично-теоретичних дисциплін

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИХОВАННІ ПАТРІОТА

Сучасна школа змінюється. При цьому є зміни, що з'явилися незалежно від педагогіки, більш того – всупереч їй. Інформаційні технології розвиваються і поширюються у суспільстві, а це впливає на розвиток особистості сучасної дитини. Тому особливе значення має поява концепції застосування нових технічних засобів у навчальному процесі.

Комп'ютерні технології є одним з нових видів педтехнологій. Комп'ютерні засоби навчання називають інтерактивними, вони здатні «відгукуватися» на дії учня та вчителя, «вступаючи» з ними у діалог, що й складає головну особливість методик комп'ютерного навчання.

Проблему інформатизації розробляли А. Алексюк, В. Андрущенко, С. Архангельський, В. Безпалько, С. Гончаренко, В. Журавський, Ю. Бабанський, К. Корсак, М. Левшин, М. Михальченко, І. Надольний, А. Стогній, Н. Тализіна, Л. Товажнянський, М. Ядренко та ін.

Сучасний етап розвитку педагогічних технологій обумовлений багатьма причинами, серед яких ми виділяємо:

- швидке зростання суми знань, потрібних сучасній людині;
- широке розповсюдження професійних інформаційних систем. Ці фактори зумовлюють фундаментальні зміни в педагогічних технологіях;
- широке застосування, інформаційних технологій, орієнтованих не лише на аудиторну, а на самостійну роботу учня (студента);
- широке застосування дистанційного навчання у школах та ВНЗ. Таким чином, сьогодні є необхідність в осмисленні змін, які відбуваються в педагогічних технологіях та загальних схем застосування інформаційних технологій у навчальному процесі [1, с. 17].

Розв'язання проблеми формування готовності вчителя до роботи на основі глибокого розуміння сучасних педагогічних технологій має досить велике практичне значення. Школі сьогодні необхідні не просто хороші вчителі, а вчитель – технолог, учитель – майстер, учитель – новатор. Технологічна грамотність вчителя дає змогу йому глибше усвідомити своє істинне покликання, реальніше оцінити потенційні можливості, подивитись на педагогічний процес із позиції його кінцевого результату.

Використання ІКТ в освіті є одним із значущих напрямів розвитку інформаційного суспільства. Учні повинні вміти самостійно знаходити інформацію, аналізувати, узагальнювати і передавати її іншим, освоювати нові технології. Велику роль в цьому може і повинно відіграти активне застосування ІКТ у навчальному процесі. Існує маса технологій, які, виконавши свою місію, пішли в минуле. ІКТ технології до таких технологій не відносяться, оскільки за ними майбутнє. Вони будуть видозмінюватися: розширюватися, поглиблюватися, модернізуватися, але залишаться в школах назавжди.

В даний час прийнято виділяти такі основні напрямки впровадження комп'ютерної техніки в освіті:

- використання комп'ютерної техніки як засобу навчання, підвищує його якість та ефективність;
- використання комп'ютерних технологій в якості інструментів навчання, пізнання себе та дійсності;
- розгляд комп'ютера та інших сучасних засобів інформаційних технологій як об'єктів вивчення;

– використання засобів нових інформаційних технологій як засіб творчого розвитку учня;

– використання комп'ютерної техніки в якості засобів автоматизації процесів контролю, корекції, тестування і психодіагностики;

– організація комунікацій на основі використання засобів інформаційних технологій з метою передачі та набуття педагогічного досвіду, методичної та навчальної літератури;

– використання засобів сучасних інформаційних технологій для організації інтелектуального дозвілля;

– інтенсифікація та вдосконалення управління навчальним закладом та навчальним процесом на основі використання системи сучасних інформаційних технологій [2, с. 4].

Перераховані можливості комп'ютера можуть сприяти не тільки забезпечення початкового становлення особистості дитини, але і виявлення, розвитку у нього здібностей, формування умінь і бажання вчитися, створення умов для засвоєння в повному обсязі знань і умінь.

Проникнення сучасних інформаційних технологій у сферу освіти дозволяє педагогам якісно змінити зміст, методи і організаційні форми навчання. Метою цих технологій в освіту є посилення інтелектуальних можливостей учнів в інформаційному суспільстві, а також гуманізація, індивідуалізація, інтенсифікація процесу навчання та підвищення якості навчання на всіх ступенях освітньої системи.

В. Хівріч [3, с. 6] виділяє наступні основні педагогічні цілі використання засобів сучасних інформаційних технологій:

1) Інтенсифікація всіх рівнів навчально-виховного процесу за рахунок застосування засобів сучасних інформаційних технологій:

–підвищення ефективності і якості процесу навчання;

–підвищення активності пізнавальної діяльності;

–поглиблення міжпредметних зв'язків;

–збільшення обсягу та оптимізація пошуку потрібної інформації.

2) Розвиток особистості учня, підготовка індивіда до комфортного життя в умовах інформаційного суспільства:

– розвиток різних видів мислення;

– розвиток комунікаційних здібностей;

– формування умінь приймати оптимальне рішення або пропонувати варіанти рішення в складній ситуації;

– естетичне виховання за рахунок використання комп'ютерної графіки, технології мультимедіа;

- формування інформаційної культури, умінь здійснювати обробку інформації;
- розвиток умінь моделювати завдання або ситуацію;
- формування умінь здійснювати експериментально-дослідницьку діяльність.

3) Робота на виконання соціального замовлення суспільства:

- підготовка інформаційно грамотної особистості;
- підготовка користувача комп'ютерними засобами;
- здійснення профорієнтаційної роботи в галузі інформатики.

Використання ІКТ у процесі навчання впливає на зростання професійної компетентності вчителя, це сприяє значному підвищенню якості освіти, дозволяє зробити урок сучасним. Застосування ІКТ на різних уроках у школі дозволяє розвивати вміння учнів орієнтуватися в інформаційних потоках навколишнього світу; оволодівати практичними способами роботи з інформацією; обмінюватися інформацією за допомогою сучасних технічних засобів.

Не менш важливим є той факт, що можливості комп'ютерних технологій дозволяють учителеві швидко, якісно, підготувати цікавий, продуманий, мобільний урок з будь-якого предмету і теми.

Використовується практично будь-який матеріал, немає необхідності готувати до уроку масу енциклопедій, репродукцій, аудіо-супровід – все це вже заздалегідь готове і міститься на маленькому компакт-диску або на флеш-карті.

Практично на будь-якому шкільному предметі можна застосувати комп'ютерні технології. Важливо одне – знайти ту грань, яка дозволить зробити урок по-справжньому розвивальним і пізнавальним.

До того ж інформаційні технології надають широкі можливості для індивідуалізації та диференціації навчання, причому не тільки за рахунок різнорівневих завдань, але також і за рахунок самоосвіти учня.

Отже, із застосуванням ІКТ на уроках навчальний процес спрямований на розвиток логічного і критичного мислення, уяви, самостійності. Діти зацікавлені, долучені до творчого пошуку; активізована розумова діяльність кожного. Процес стає не нудним, одноманітним, а творчим.

Тож можна зробити висновок, що при активному використанні ІКТ в школі успішніше досягаються загальні цілі освіти, легше формуються компетенції в області комунікації: вміння збирати факти, зіставляти їх, організовувати, висловлювати свої думки на папері і усно, логічно міркувати, слухати і розуміти усну і письмову мову, відкривати нове, робити вибір і приймати рішення, в учнів підвищується інтерес. Виходячи з цього, слід зазначити, що включення інформаційних технологій робить процес навчання

більш технологічним і результативніше. Так, на цьому шляху є труднощі, є помилки, не уникнути їх і в майбутньому. Але є головний успіх – це палаючі очі учнів, їх готовність до творчості, потреба в отриманні нових знань і відчуття самостійності. Комп'ютер дозволяє робити уроки не схожими один на одного, що сприяє інтересу до навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Набока Б. С. Інформатика та інформаційні технології у школі / Б. С. Набока, Є. І. Біденко // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 1998. – № 2. – С. 5–9.
2. Співаковський О. В. Педагогічні технології та педагогічно-орієнтовані програмні системи: предметно-орієнтований підхід / О. В. Співаковський. // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2002. – № 2. – С. 17–21.
3. Хівріч В. В. Основні напрямки інформатизації освіти Запорізької області / В. В. Хівріч, О. М. Федько // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2006. – № 1. – С. 3-27.

Світлана Єгорівна Шутьчевська,

КУ Сумська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №4
імені Героя України Олександра Аніщенка
Сумської міської ради, учитель історії

РОЛЬ ШКІЛЬНОГО МУЗЕЮ У ФОРМУВАННІ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ ШКОЛЯРІВ НА ПРИКЛАДАХ БРОТЬБИ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ У 2013-2016 рр.

Формування сучасної української нації має не тільки важливе значення для нашої Батьківщини, а й відіграє основну роль у світовій геополітичній ситуації. Перемога України у боротьбі за демократичні ідеали – це гарантія здатності цивілізованого світу протистояти екстремізму. Саме тому формування національної самосвідомості українців є дуже важливим не тільки в контексті гарантування безпеки України, але й світового правопорядку.

Сьогодні Україна веде неоголошену війну проти підготовленого, цілеспрямованого, безпринципного ворога, свідомість якого затьмарена прагненням завоювань та шовінізмом. Система безпеки, створена після Другої світової війни, яка довгі роки гарантувала недоторканність кордонів і територіальну цілісність держав, ганебно знищена. Світ опинився «відкинутим» у добу «холодної війни», а рішення, заяви та вчинки лідера Російської

Федерації вражають цинізмом. Україна сьогодні бореться не тільки за свою державу, народ України захищає світові цінності: справедливості, рівності, свободи. Ця трагічна епоха народжує нових героїв – які живуть поряд з нами, працюють, виховують дітей, люблять рідних і друзів, але у вирішальні моменти не роздумуючи встають на захист честі, гідності, Вітчизни.

Учасники Революції Гідності, воїни АТО – справжні Герої нашого часу, які стоять в одному ряду українських захисників, що жертовно віддали своє життя на вівтар Батьківщини. Це юні студенти, що вступили в нерівний бій під Крутами, це повстанці Холодного Яру, це безстрашні Січові стрільці, це нескорені бійці Небесної сотні. Зараз існує унікальна можливість виховувати молодь не тільки на прикладі минулого, а спираючись на сучасну історію, вивчаючи життя громадян, що живуть поряд з нами, є нашими сучасниками, близькими до кожного. Ураховуючи нові суспільно-політичні реалії в Україні після Революції гідності, обставини, пов'язані з російською агресією, усе більшої актуальності набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції.

Кожен навчальний заклад повинен стати для дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового брати на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві. Важливим чинником національно-патріотичного виховання є феномен Майдану – промовистого свідчення жертвовності заради безумовного дотримання прав людини та поваги до людської гідності, відстоювання загальнонаціональних інтересів відмовою учасників від особистого заради досягнення спільної мети. Актуальним є організація збирання та поширення інформації про героїчні вчинки українських військовослужбовців, бійців добровольчих батальйонів у ході російсько-української війни, волонтерів та інших громадян, які зробили значний внесок у зміцнення обороноздатності України. Героїчні й водночас драматичні й навіть трагічні події останнього часу спонукають до оновлення експозицій шкільних музеїв, та кімнат бойової слави, зокрема щодо інформації про учасників АТО та волонтерів.

У травні 2015 року в КУ Сумська ЗОШ №4 було відкрито музей історії школи, який став осередком національно-патріотичного виховання школярів, формування історичної пам'яті, громадянської самоідентифікації. Поряд з музейними експонатами, що розповідають про історію закладу, видатних випускників школи, героїчні сторінки минулого у нашому музеї створено

експозиції, присвячені новітній історії України та боротьбі українського народу за незалежність та суверенітет уже в XXI столітті:

- матеріали, що висвітлюють події Революції гідності 2013-2014 років;
- експозиція, присвячена сумчанам, які загинули під час революційних подій та проведення антитерористичної операції на сході України;
- окрема експозиція, де зібрані матеріали про життєвий шлях, діяльність та подвиг Героя України Олександра Аніщенка, ім'я якого носить наша школа.

Це дало змогу проводити на базі музею виховні заходи, присвячені революційним змінам, що відбулись у листопаді 2013 - березні 2014 р.р., які продемонстрували готовність молодого покоління відстоювати національні цінності, українську державність, орієнтацію на фундаментальні орієнтири світової цивілізації. Виховна значимість екскурсій, тематичних бесід, годин спілкування полягає у тому, що учні усвідомлюють: завдяки базовим цивілізаційним цінностям вдалося розмежувати світ диктаторських цінностей євразійства і загальнолюдських цінностей Європи. Події, які пережив народ України упродовж 2013 – 2014 рр., засвідчують, що проголошена в 1991 році державна незалежність потребує постійного захисту, глибокого розуміння та оцінки того, що відбувається навколо нас.

Особливе місце у роботі музею посідає експозиція, присвячена випускнику школи, Герою України Олександрю Аніщенку, ім'я якого з 2015 року носить заклад. Виховні заходи мають насичений емоційний характер, у них беруть участь колеги, друзі, рідні Героя, їх спогади яскраво ілюструють та підтверджують тезу про те, що сьогодні українське суспільство творить історію рідної країни, наші Герої поряд з нами.

Першим указом Президента України у 2015 році (від 02.01.2015 № 1/2015 «Про присвоєння О.Аніщенку звання Герой України») Олександрю присвоєно звання Герой України: «За виняткову мужність, героїзм і самопожертву, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі постановляю присвоїти звання Герой України з удостоєнням ордена «Золота Зірка» Аніщенку Олександрю Григоровичу - полковнику (посмертно)».

Олександр Григорович Аніщенко героїчно загинув 5 травня 2014 року поблизу м. Слов'янськ при виконанні службового обов'язку. Він присвятив службі в спецпідрозділі «А» 14 років чесної та сумлінної ратної праці, був взірцем, прикладом та вихователем для молодших колег і пішов із життя, виконавши свій обов'язок Людини і Офіцера, – рятуючи пораненого друга.

За час служби в Управлінні СБ України в Сумській області Олександр Аніщенко проявив себе як відповідальний співробітник, справжній професіонал, чуйний товариш, педагог і наставник, який завжди готовий був

поділитися своїм життєвим і професійним досвідом з молодими співробітниками, завжди залишаючись для всіх, хто його знав, взірцем мужності, стійкості та людяності.

Народився Олександр Аніщенко 17 грудня 1969 року в місті Суми. Навчався у Сумській середній школі № 4. Олександр був сумлінним та старанним учнем, гарним товаришем, активним учасником культурно-виховних заходів, переможцем спортивних змагань. Спорт відігравав у його житті важливу роль, ще в юні роки в турнірах та змаганнях проявлявся характер лідера, який міг брати відповідальність за всю команду. Після закінчення школи обрав професію педагога, і Олександр стає студентом Сумського державного педагогічного інституту ім. А.С. Макаренка. Здобувши освіту, працює у ЗОШ №4 вчителем фізкультури. Життєвий шлях склався так, що з 1993 року Олександр Аніщенко вступає на службу до УСБУ в Сумській області. З 2008 року працює на посаді заступника начальника відділу Центру спеціальних операцій боротьби з тероризмом і захисту учасників кримінального судочинства та працівників правоохоронних органів СБУ в Сумській області,

Коли наша держава опинилася в небезпеці і потрібно було зберегти її суверенітет, Олександр одним із перших виступив на захист цілісності України.

За добу перед фатальним боєм Олександр Аніщенко записав у своєму маленькому щоденнику, який, як з'ясувалося згодом, він постійно вів і до якого занотовував думки: «Я хочу, щоб ви пам'ятали не мої справи, а мою душу». Проникливо. Вражаюче. Щемливо. Якби не авторство Олександра Аніщенка, можна подумати, що така розважлива думка належить котромусь із древніх філософів чи мудреців, наприклад, великому Антуану де Сент-Екзюпері, який жив небом і в ньому ж загинув. Як стверджують колеги Олександра, він відчував близькість смерті й сміливо пішов їй назустріч, бо в останні секунди свого життя, побачивши гранату, що летіла на бронетранспортер з людьми, тієї ж миті затулив їх собою. Граната зрикошетила і буквально порвала його тіло.

У вересні 2014 року на будівлі КУ Сумська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 4, м. Суми, Сумської області встановлено пам'ятну меморіальну дошку Олександру Аніщенку, на відкриття якої були запрошені батьки Олександра, його співробітники, керівництво міста. З 2015 року навчальному закладу присвоєно імя Героя України Олександра Аніщенка.

Олександр був талановитим і цілеспрямованим спортсменом, тому турніри та змагання, присвячені вшануванню героя, наш внесок і наша шана, втілена у конкретних справах. У листопаді 2014 року в СДЮШОР СК «Динамо» (басейн) проведено перший щорічний турнір з плавання серед учнівської молоді та педагогічних працівників м. Суми пам'яті Олександра Аніщенка. У грудні 2014

року стартувала шкільна спартакіада серед учнів, вчителів та батьків Сумської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 4 з метою вшанування пам'яті героя. Серед учнів та вчителів школи відбувся турнір з волейболу пам'яті Олександра Аніщенка

Пам'ять – це наша шана героям. Найвища ціна за майбутнє Вітчизни – життя – сплачена захисниками Вітчизни, їх подвиги залишаться у серці кожного, проростуть силою, міццю, любов'ю до рідної землі та народу, нашими вчинками, стійкістю, відданістю. Щаслива, вільна, могутня Україна – наша Вітчизна – це найкращий пам'ятник Героям.

Сьогодні Україна переживає найбільше випробування в своїй новітній історії – збройну боротьбу за незалежність та територіальну цілісність. У цій війні ми вже маємо загиблих і поранених, проте маємо і першу історичну перемогу – згуртовану націю, яка готова боротися за свої національні та політичні права. Відтак, перед державою відкриваються унікальні можливості для швидкого згуртування громадян довкола ідеї збереження державності, примноження її сил, матеріальних та духовних багатств.

Презентація за посиланням:

https://docs.google.com/presentation/d/1tKpRtgialEaoKn_JjEB6fALmeCvmQSlEKEmtcbwktps/edit?usp=sharing

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д., Чорна К. І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. – Київ, 2014. – 29 с.
2. Ващенко Г. Виховний ідеал. – Полтава, 1994. – с.162.
3. Виховуємо громадян-патріотів України: науково-методичний посібник / авт. кол. за заг. ред. К. Чорної. – Черкаси: видавництво ЧОШОПП, 2011. – 273с.
4. Руденко Ю. Основи сучасного українського виховання / Юрій Руденко. – К: вид-во ім. О. Теліги, 2003. 7
5. Чорна К. І. Виховання громадянина, патріота, гуманіста. Навч.-метод. посібник. – К: ТОВ «ХІК», 2004. – 96 с.
6. <https://sites.google.com/site/zagalnoosvitnaskola4>

Світлана Миколаївна Панченко,

КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
проректор, кандидат психологічних наук, доцент

Юрій Васильович П'ятченко,

КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти

**КРАЄЗНАВЧИЙ ПРОЕКТ «О.ОЛЕСЬ І СУМЩИНА» ЯК
СКЛADOVA ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ПРОГРАМИ
«ПЕРЛИНИ МАЛОЇ БАТЬКІВЩИНИ»**

У 2007 році в КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти була створена комплексна освітньо-культурологічна програма «Перлини малої батьківщини», учасниками якої стали співробітники інституту, педагоги, студенти й учні Сумської області. До реалізації програми долучилися партнери. Це – музеї, бібліотеки, громадські організації, загальноукраїнські й регіональні ЗМІ. Програма «Перлин...» складається з тематичних проектів, які реалізовувалися протягом року і трансформувалися у наступний проект (наприклад: «Шляхи Кобзаря» (Т.Шевченко і Сумщина) / 2013-2014рр. / частково продовжилися в проекті «Віхи творчості Никанора Онацького»/2015 рік/).

2017 рік Указом Президента України (від 22 січня 2016 року №17/2016) був проголошений Роком Української революції 1917-1921 років. Згодом Розпорядженням Кабінету Міністрів України (від 26 жовтня 2016 року №777-р) був затверджений план заходів з відзначення 100-річчя Української революції 1917-1921 років та вшанування пам'яті її учасників на період до 2021 року. Планом передбачена реалізація Всеукраїнського науково-просвітницького, історико- краєзнавчого проекту «Місця пам'яті Української революції 1917-1921 років».

Лабораторія з проблем національно-патріотичного виховання КЗ СОІШПО, яка опікується виконанням програми, опрацьовуючи малознаний або й невідомий для освітян Сумщини інформаційний масив про події 1917 -1921 років на території теперішньої Сумської області, зацентувала увагу на постатях видатних земляків – творців УНР та на їхній державотворчій місії, зокрема в галузях освіти, науки, мистецтва, культури. І в цьому сенсі постать О.Олеся (Олександра Івановича Кандиби) є характеристичною і показовою і в часі тому – минулому. І в часі теперішньому. Він народився у Білопільлі, дитинство пов'язане із Верхосулкою, юність і молодість із Сумами. Українським поетом О.Олесь ідентифікував себе під час відкриття пам'ятника

І.Котляревському в Полтаві у 1903 році. Муза поетова громадила й готувала українську юнь до Весни 1917 року. За 10 років літературної діяльності письменник видає 5 книг творів (лірика й поетична драматургія). Так само важливою була роль О.Олеся й у виданні загальноукраїнського часопису «Літературно-науковий вісник» (нашого земляка до редагування запросив М.С.Грушевський). Навесні 1917 року О.Олесь друкує «Щоденник. Р.1917» - збірку лірико-патріотичних творів про народження нової країни. Більше 200 віршів напише О.Олесь протягом 1917-зими 1919 років. Значна частина з них друкувалася у тодішній українській пресі, але в окремій книжці вони з'явилися тільки 1 раз – у 1990 році - завдяки літературознавцю Р.Радишевському. Тематикою, змінами емоційних стихій (часто амплітудними), а також мовно-стилістичними пошуками поет О.Олесь йшов у передній лаві, прокладаючи шлях «Соняшним кларнетам» і «Золотому гомону» Павла Тичини.

Варто наголосити, що О.Олесь у роки Української революції служив в Армії УНР: був дивізійним ветлікарем 1 Дивізії січових стрільців. У лютому 1919 року він був призначений культурним аташе в посольстві УНР у Будапешті, а згодом й у Відні. Згодом О.Олесь спільно із М.Грушевським засновують закордонний виш – Український соціологічний інститут (тепер – Український Вільний Університет). У роки більшовицького терору голодомнескореної України він через Міжнародний Червоний Хрест організовує гуманітарну допомогу людям українського села.

Краєзнавчий проект «О.Олесь і Сумщина» є культурфілософічним, соціально об'єднуючим у духовно-етичних цінностях, він є частиною перспективного плану розвитку територій і зокрема залучення інвестицій до діяльності новостворених територіальних громад. Основні положення програми «О.Олесь і Сумщина» обговорювалися на громадських слуханнях, у пресі, на телеканалі Суми.УА, подані на розгляд Білопільському міському голові та виконкому(з метою створення обласної комплексної програми, зорієнтованої на формування україноцентричної стратегії розвитку Сумської області).

Пропозиції на реалізацію проекту «О.Олесь і Сумщина» такі:

1. **Створити** реєстр пам'яток історії, культури, освіти, природи на території м. Білопілья та району (с.Верхосулка, с.Миколаївка), м.Суми, пов'язаних із життям і творчістю О.Олеся. Надати цим пам'яткам статус пам'яток історії, культури, природи (каштан у с.Верхосулка, посаджений дідом поета В.Геращенко разом із маленьким Сашком).
2. **Створити** у Білопільлі літературно-меморіальний музей О.Олеся, поклавши в підвалини експозицію Народного музею О.Олеся при Білопільській районній бібліотеці. Збережено будинок на колишній

вулиці Покровській, в якому у грудні 1878 року народився майбутній поет.

3. **Встановити** пам'ятник О.Олесю в Білопідлі. Поруч із будинком О.Олеся на місці зруйнованої Покровської церкви. У 60-х рр. ХХ ст. сумський скульптор Я.Красножон виготовив бюст поета, який демонструвався у Києві під час персональної виставки митця.
4. **Створити** Сумську обласну туристичну програму «О.Олесь і Сумщина», зорієнтовану у першу чергу на учнівську і студентську молодь.
5. **Виготовити тарозмістити** інформаційні матеріали і соціальну рекламу у Сумах та Білопідлі, присвячену О.Олесю та подіям Української революції 1917-1921 років.
6. **Здійснити** підготовку та публікацію художніх видань для дітей молодшого й середнього шкільного віку за творчістю О.Олеся. Наприклад: Світ дитинства у віршах О.Олеся; Казки О.Олеся («Грицеві курчата», « Мисливець Хрін та його пси»,» Бабусина пригода», « Ведмідь у гостях у Бабусі», «Бабуся в гостях у Ведмеда», «Водяничок»); Поетична історія України («Княжа Україна» О.Олеся); Світова дитяча класика у перекладах О.Олеся (Г.Лонгфелло «Пісня про Гайавату, казки німецького письменника ХІХ ст. Гауфа, арабські казки); Інсценізації народних і класичних казок («Івасик-Телесик», «Лісовий цар Ох», «Микита Кожум'яка», «Солом'яний бичок» та інші).
7. **Дослідити** родовід Кандиб – О.Олеся – О.Ольжича.
8. **Віднайти** поховання матері й сестер поета, похований на Петропавлівському цвинтарі у м. Суми. Мати поета – Олександра Василівна Кандиба, сестри: Марія Голубева та Ганна Грекова, закінчили 1 Сумську жіночу гімназії, закінчили Бестужевські педагогічні курси в Петербурзі, працювали вчителями в Сумах. Марія Голубева входила до підпільної організації ОУН (керівник організації педагог С.Сапун), переслідувалася радянськими каральними органами.
9. **Провести** конкурс громадських проектів щодо створення інформаційно-просвітницького інтернетпорталу « 3 кола друзів О.Олеся», в якому висвітлити діяльність сумчан- учасників Української революції 1917-1921 років, зокрема Івана Мірного, Івана Труби, Василя Філоновича, Павла Зайцева, Олександра Зайцева, Олени Журливої, Юрія Самброса, Івана Кобизького, Костя Мацієвича та інших.
10. **Створити та забезпечити** наповнення інформаційної системи «Світ життя і творчості О.Олеся». Сприяти висвітленню в ЗМІ (електронних і друкованих), на веб-сайтах органів місцевого самоврядування, на

інформаційних майданчиках освітніх закладів та у соцмережах тематичного краєзнавчого проекту «О. Олесь і Сумщина».

11. **Забезпечити** широку підтримку Всеукраїнської літературної премії імені Олександра Олеся, започаткованої у 2002 році громадською організацією «сумське земляцтво у Києві» з щорічним проведенням урочистостей і мистецьких акцій у Білопідлі.

12. **Підготувати й випустити** для освітніх закладів Сумської області компакт-диск із піснями та романсами на слова О.Олеся.

Марина Василівна Щербаченко,
КУ ССШ № 9, вихователь ГПД,
керівник гуртка екскурсіводів

ГЕРОЇ НЕ ВМИРАЮТЬ!

Вступ

З метою розширення і поглиблення національно-громадянських і військово-патріотичних уявлень і знань школярів була розроблена екскурсія «Герої не вмирають!» Також створена пересувна експозиція, стенд про Сергія Табалу та віртуальна екскурсія (додається). Ці матеріали допомагають виховувати молодь у дусі військових традицій українського народу, ознайомлюють дітей з минулим та сучасним України.

Екскурсія супроводжується показом відеофільму про Сергія Табалу та переглядом наочних матеріалів: стендів, експозиції, особистих речей героя. Для емоційного забарвлення та цілісного сприйняття інформації, створення відповідної атмосфери заходу під час екскурсії як музичний супровід використовується пісня «Пливе кача».

Ця екскурсія була проведена до свята «День захисника України» з метою вшанування мужності та героїзму захисників незалежності та територіальної цілісності України, військових традицій і звичаїв українського народу, сприяння подальшому зміцненню патріотичного духу у суспільстві.

Екскурсівод 1.

Герої не вмирають! Саме цими словами Україна проводжала в останню путь своїх синів та дочок. Тих, хто загинув за свою країну, за свій народ. Знову від нас пішли найкращі. Ті, для кого "справедливість", "гідність", "свобода", "Україна" були не просто словами, а сенсом їх життя.

Історія України мала багато трагічних періодів, коли свобода і навіть сам факт існування українського народу опинилися під загрозою. Але завжди в

такі періоди найкращі сини й дочки України ставали на захист своєї землі, своєї держави, своїх співвітчизників. Так було й за княжої доби, і за часів козаччини, і за часів боротьби за незалежність 1917-1921 років, і під час Другої світової війни, і на початку 1990-х років. Нині знову прийшов цей час - час вибору між свободою та рабством, світлим майбутнім та темним минулим, справедливістю та тиранією.

На майдані пліч-о-пліч стали українці й євреї, росіяни та вірмени, грузини й білоруси. Їх об'єднала українська земля та бажання жити у вільній країні. Спочатку вони вимагали право вибору. Потім їм довелось вимагати право жити. І хоч кулі снайперів – це вагомий аргумент, але ні кулі, ні гранати, ні нелюдська жорстокість не змогли перемогти цих людей. Вони гинули, та не здавались... Так на майдані з'явилась ще одна сотня - Небесна. Для України це найголовніша, найвпливовіша сотня. Кожен із них заплатив за свої переконання найвищу ціну - життя. І для нас є святим обов'язком гідно вшанувати героїв, щоб ми пам'ятали, хто і за що загинув, щоб ми їх не зрадили.

«Небесна сотня» — це назва загиблих учасників Євромайдану, які брали участь в акціях протесту в грудні 2013 — лютому 2014 року в Україні. Це протестувальники, які за ідеї Майдану віддали своє життя! Уперше Небесною сотнею полеглих учасників акцій протесту назвала поетеса Тетяна Домашенко у вірші «Небесна сотня воїнів Майдану», який вона написала 21 лютого 2014 року.[1] Цього дня на майдані Незалежності проводжали загиблих повстанців, яких у жалобних промовах назвали «Небесною сотнею». Під час прощання із загиблими лунала жалобна пісня «Пливе кача...», що стала неофіційним гімном «Небесної сотні» і яку ви чуєте зараз. (звучить пісня).

Екскурсовод 2. (розповідь про історію виникнення свята 14 жовтня та показ стенду)

Президент України Петро Порошенко у своєму виступі під час військового параду в Києві 24 серпня 2014 року відзначив: «В багатому на подвиги літописі українського воїнства безліч битв і дат, гідних стати Днем захисника Вітчизни. Я наголошую, Україна більше ніколи не відзначатиме це свято за військово-історичним календарем сусідньої країни. Ми будемо шанувати захисників своєї Батьківщини, а не чужої!» [2]

Мотивували вибір дати 14 жовтня для Дня захисника України історичною традицією вшановувати українське військо на Покрову. Свято запроваджено 14 жовтня 2014 р. указом Президента України Петра Порошенка з метою вшанування мужності та героїзму захисників незалежності й територіальної цілісності. З 1999 року свято Покрови в Україні відзначається як День

українського козацтва. Свято Покрови Пресвятої Богородиці було встановлено в IX столітті. Саме під таким гаслом - "Сила нескорених" - наша країна уперше відзначатиме День захисника України. Захист Вітчизни став справою всіх українців, тому це свято, яке оголошено вихідним днем, має стати всенародним святом. [3]

Екскурсовод 3.(розповідь про деяких учасників Небесної сотні та показ експозиції).

Першим Героєм Небесної сотні був Нігоян Сергій. Він один з охоронців Майдану, 20 років, родом із Дніпропетровської області. Сергій говорив: «Может, я и наивный. Но я считаю, что зло не должно побеждать». Його родина переїхала до України, рятуючись від війни в Нагорному Карабаху. Займався легкою атлетикою та східними єдиноборствами. Провчився два курси в Дніпродзержинському коледжі спортивного виховання. Загинув 22 січня 2014 року від поранення, спричиненого свинцевою картеччю під час подій біля стадіону «Динамо» на Грушевського. [2]

Наймолодшим учасником Небесної сотні був Войтович Назар. Йому було лише 17 років, з села Травневе Збаразького району, Тернопільської області. Студент-третьокурсник Кооперативного коледжу в Тернополі. Загинув 20 лютого 2014 року. Хлопець навчався на третьому курсі відділення дизайну, обожнював живопис. Усі роботи Назара мали український дух, на малюнках зображав калину, тризуб чи козаків. Ще в середу, 19 лютого, Назар був на парах, а ввечері мав віднести до автобуса, який їхав на Київ, речі для столичного Майдану. Та в останню хвилину щось змінилось, і Назар вирішив їхати на Майдан особисто. Назар поїхав до Києва вночі 19 лютого, а вже наступного дня під час протистоянь на Майдані хлопця вбили з вогнепальної зброї. Він у батьків єдиний. [2]

А найстаршим в Небесній сотні був Наконечний Іван, мешканець Києва. В минулому – офіцер ВМС СРСР. На Майдан прийшов одразу після розгону студентів 30 листопада. Допомігав майданівцям чим міг, не зважаючи на свої 82 роки. 19 лютого під час заворушень на вулиці Інститутській отримав важкі травми голови і шийного відділу хребта. Тривалий час перебував у комі, але до тям Іван Наконечний так і не прийшов. 7 березня він помер в одній із київських лікарень. [2]

Були також і жінки: Дворянець Антоніна, Бура Ольга (показати їх фото в експозиції).

Екскурсовод 4. (розповідає про Сергія Табалу, показує стенд, фото та речі Сергія)

У Сумах поховали наймолодшого захисника донецького аеропорту. Сергій Табала не любив давати інтерв'ю. На бесіди з журналістами у 18-

річного хлопця ніколи не було часу: він то весь час стояв на передовій на Майдані, то потім воював з сепаратистами на сході. А коли в донецькому аеропорту почалися запеклі бої, не роздумуючи поїхав туди. У жовтні Сергій змушений був повернутися додому, бо отримав осколкові поранення в ногу і в груди. Виписавшись з лікарні, вирішив поговорити з журналістами. Записав подячне відеозвернення до волонтерів і дав коротке інтерв'ю одному з телеканалів. Повинен був приїхати в студію на прямий ефір, але не зміг. Через кілька днів після свого інтерв'ю Сергій загинув.

Рідні Сергія Табали дізналися про його загибель з повідомлення в соцмережах. Не повіривши, стали дзвонити командирі і товаришам по службі сина. Друзі Сергія тим часом не могли навіть забрати його тіло – воно залишилося в тій частині аеропорту, яку постійно обстрілювали бойовики.

- Я дійсно не повірила, що це трапилося саме з Сергієм, - говорить Богдана Онопчук, подруга Сергія Табали. - Як, якщо ми зовсім недавно листувалися? Останнє, що він написав мені: «Не хвилюйся, у нас все нормально». Втім, він завжди так відповідав - і мені, і своїй мамі. Не хотів хвилювати. І тільки потім ми дізнавалися, що з ним відбувалося насправді.

Так само спокійно Сергій розповідав журналістам програми «Хорообрі серця» на каналі «1+1» подробиці одного бою. (показ відеофільму про Сергія Табалу).

Екскурсовод 5.(розповідає про «Книгу пам'яті», орден Героїв Небесної Сотні, монету та показує зображення).

Перед вами — «Книга пам'яті». В ній — історії загиблих в АТО воїнів Сумщини. (показати і коротко розповісти) . Надходять нові трагічні звістки, тому ми, на Героїв Небесної Сотніпревеликий жаль, продовжуємо працювати і додавати сторінки...

26 червня 2014 Президентом України було ініційовано заснування нової державної нагороди — орден Героїв Небесної Сотні. Ця державна нагорода була затверджена Верховною Радою України 1 липня 2014 року. Орден встановлено для відзначення осіб за громадянську мужність, патріотизм, відстоювання конституційних засад демократії, прав і свобод людини, активну благодійну, гуманістичну, громадську діяльність в Україні, самовіддане служіння Українському народу, виявлені під час Революції гідності (листопад 2013 року — лютий 2014 року), інших подій, пов'язаних із захистом незалежності, суверенітету і територіальної цілісності України. (показати зображення).

12 жовтня 2015 р. Національний банк України вводить в обіг 50 тисяч штук 5-гривневих монет «День захисника України» (демонстрування зображення).

Темні часи пройдуть! Буде колоситись хліб! Будуть сміятись діти! Буде жити Україна! Безсмертні душі вбитих і закатованих відійшли у небеса, але вони вічно житимуть в народній пам'яті, бо «Герої не вмирають!»

Висновок

Після відвідування екскурсії у дітей посилюються повага та любов до своєї батьківщини, з'являється турбота про захисників рідної землі. Екскурсія сприяє популяризації серед української молоді військової справи та здорового способу життя, фізичної культури. Матеріали екскурсії формують почуття патріотизму, національної свідомості сучасних школярів. Такі заходи сприяють єднанню українського народу, громадянському миру і злагоді в суспільстві.

Додатки за посиланням:

<https://drive.google.com/file/d/0B25RqinygI0COUFMcHdqC0RsNkE/view?usp=sharing>

ЛІТЕРАТУРА

1. <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
2. <http://www.radiosvoboda.org/a/25276530.html>
3. <http://www.anews.com/ua/post/57553762/>
4. <http://school9-sumy.org/>

Людмила Михайлівна Чхайло,

КЗ «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДІ

Мета патріотичного виховання – це виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді потреби та уміння жити в громадському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної культури.

Патріотичне виховання в школах спрямовується на залучення учнів до глибинних пластів національної культури і духовності, формування у дітей та молоді національних світоглядних позицій, ідей, поглядів і переконань на

основі цінностей вітчизняної та світової культури. Воно здійснюється на всіх етапах навчання в школі, забезпечується всебічний розвиток, гармонійність і цілісність особистості, розвиток її здібностей та обдарованість, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності і культури, виховання громадянина України, здатного до самостійного мислення, суспільного вибору і діяльності, спрямованої на процвітання України.

В основу виховання мають бути покладені принципи гуманізму, демократизму, єдності сім'ї і школи, наступності та спадкоємності поколінь.

Найважливішою громадянською рисою особистості є сформованість національної свідомості, патріотичних почуттів до рідної землі, свого народу, готовності до праці в ім'я України.

Школа це життєвий простір дитини; тут вона не просто готується до життя, а живе. Тому виховна робота планується так, щоб сприяти становленню особистості як творця і проектувальника життя, гармонізації та гуманізації стосунків між учнями і педагогами, школою і родиною, керуючись ідеями самоцінності дитинства, демократичного діалогу між поколіннями. Важливу роль у цьому відіграє позакласна робота. Її мета полягає у задоволенні інтересів і запитів дітей, розвитку їх творчого потенціалу, нахилів і здібностей у різних сферах діяльності та спілкування. Домінуюча роль в її організації належить класному керівнику, який є передусім організатором позакласних виховних заходів. Одночасно він є ініціатором залучення учнів до роботи гуртків, секцій у позашкільних закладах.

Мета формування патріотичних почуттів передбачає вироблення і зміцнення в свідомості кожного громадянина гордості за свою Вітчизну, її історію й традиції, готовності захищати її свободу.

Розвиток у суспільстві високої соціальної активності, громадянської відповідальності, духовності, становлення громадянського суспільства, що складатиметься з громадян, які володіють високою свідомістю та здатністю проявити її в повсякденній діяльності з забезпечення сталого розвитку;

- утвердження у суспільстві поваги до культурного та історичного минулого України;
- створення і забезпечення реалізації можливостей для повноцінної соціалізації молодих громадян, більш активного залучення їх у вирішення соціально-економічних, культурних, правових, екологічних та інших проблем, як загальнодержавного так і місцевого значення;
- виховання молодих громадян у дусі поваги до Конституції країни, законності, норм суспільного та колективного життя, створення умов для забезпечення реалізації конституційних прав людини та його обов'язків, громадянського та професійного обов'язку;

- розвиток у громадян почуття гордості, глибокої поваги до символів держави – Герба, Прапора, Гімну України, іншої загальнодержавної та регіональної символіки та історичних святинь, гордості за країну, а також окремі регіони та міста;
- створення умов для посилення патріотичної направленості телерадіомовлення та інших засобів масової інформації при висвітленні подій та явищ суспільного життя, активна протидія анти патріотизму, маніпулюванню інформацією, фальсифікації історії України;
- формування расової, національної, релігійної терпимості, розвиток дружніх відносин між представниками різних етнічних груп.

Кожна молода людина є активним учасником розбудови громадянського суспільства, відіграє в ньому важливу роль та несе відповідальність у процесах прийняття рішень на всіх рівнях, які впливають на їх життя, а держава забезпечує доступ молоді до відповідних та необхідних програм та послуг незалежно від статі, географічного положення, соціального, культурного, економічного чинників.

На сьогодні перед нашою державою стоїть завдання – виховання у молодого покоління почуття патріотизму, формування особистості на засадах духовності, моральності, толерантності, забезпечення створення умов для інтелектуального, культурного та фізичного розвитку, реалізації науково-технічного та творчого потенціалу молодих громадян.

Виходячи з цього, основна ідея полягає у мотивації громадської активності молодого покоління. Це стане запорукою небайдужості як сьогоднішнього, так і прийдешніх поколінь громадян. Найкращою мотивацією до безкорисної суспільної праці є почуття гордості за свою державу, співпереживання за минуле, співпричетність до творення її сьогодення та майбутнього. Саме тому патріотичне виховання молоді є одним з найголовніших пріоритетів молодіжної політики в Україні. Патріотичне виховання є складовою частиною загального виховного процесу, являє собою систематичну і цілеспрямовану діяльність органів державної влади і громадських організацій з формування у громадян високої патріотичної свідомості, почуття любові до України, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків. Патріотичне виховання включає у себе соціальні, цільові, функціональні, організаційні та інші аспекти, володіє високим рівнем комплексності, тобто охоплює своїм впливом усі покоління і пронизує усі сторони життя: соціальну-економічну, політичну, духовну, правову, педагогічну, спирається на освіту, культуру, історію, державу, право.

Виховання в сучасній освіті займає особливе місце, адже сьогодні Українська держава та її громадяни стають безпосередніми учасниками

процесів, які мають надзвичайно велике значення для подальшого визначення, першою чергою, своєї долі, долі своїх сусідів, подальшого світового порядку на планеті. «Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають патріотичне, громадянське виховання... Тому нині, як ніколи, потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості», – зазначено в Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді.

В сучасних важких і болісних ситуаціях викликів та загроз і водночас великих перспектив розвитку, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері пріоритетним завданням суспільного поступу, поряд з забезпеченням своєї суверенності й територіальної цілісності, пошуками шляхів для інтегрування в європейське співтовариство, є визначення нової стратегії виховання як багатокomпонентної та багатовекторної системи, яка великою мірою формує майбутній розвиток Української держави.

Патріотизм – це основа, головний критерій оцінки громадянськості, ступінь її розвиненості. Його змістом є почуття любові до Вітчизни, до України, відданість їй, народу, гордість за його минуле і сучасне, прагнення захистити його інтереси.

Запорукою ефективності виховного процесу є органічне поєднання принципів національно-патріотичного виховання в цілісну систему, яка забезпечує досягнення відповідних результатів. Розвиток патріотичного виховання слід починати із засвоєння дитиною того, що процес цей довготривалий та нелегкий. Для того щоб він був результативним, необхідно дотримуватись певних принципів: зацікавленість дитини; безпосередня участь кожного учня у підготовці та проведенні заходів; систематичність та системність; різноманітність тематики; урахування вікових особливостей.

У методичних рекомендаціях МОН України щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах говориться, що важливо, щоб кожен навчальний заклад став для дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового брати на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві.

У молодшому шкільному віці у дитини формується здатність пізнавати себе як члена сім'ї, родини, дитячого об'єднання, як учня, виховується любов до рідного дому, школи, своєї країни, її природи, до рідного слова та державної мови, побуту. У підлітковому віці виховується духовно осмислений, рефлексивний патріотизм, любов до свого народу, нації, Батьківщини, почуття

поваги до інших народів, своїх і чужих прав та свобод. У старшому шкільному віці виховується прагнення жити в Україні, пов'язати з нею свою долю, служити Вітчизні на шляху її національного демократичного відродження; працювати на її благо, захищати її, поважати Конституцію України і дотримуватися законів; володіти рідною та державною мовою, визнавати пріоритети прав людини, поважати свободу, демократію, справедливість.

Школа має невичерпні можливості для здійснення громадянського, патріотичного виховання учнів, формування у них відповідних знань, цінностей, моделей поведінки. Вступаючи у численні взаємини в шкільному колективі, дитина навчається вирішувати конфлікти ненасильницькими способами, доходити розуміння з оточуючими за допомогою діалогу, вчиться захищати права людини, зокрема свої права.

У навчально-виховний процес мають впроваджуватися форми і методи виховної роботи, що лежать в основі козацької педагогіки.

Виховні заходи мають проводитись із максимальним залученням учнів до їх підготовки. Важливо звертати увагу на місце проведення заходу та розміщення його учасників. Процес виховання не має повторювати процес навчання зовнішньо, тобто, при проведенні годин спілкування чи інших заходів класного колективу учні не мають сидіти як на уроці – один за одним, а мають бачити вираз обличчя один одного при спілкуванні, контактувати очима і таке інше.

Проведення виховних заходів мають показати наявність сильних стимулів, до яких необхідно наближати молодих людей шляхом використання нетрадиційних і розвитку традиційних педагогічних технологій. Найбільш дієвим методом має стати залучення учнів до різноманітної військово-патріотичної діяльності, що дасть змогу перетворити знання, одержані на уроці, на норму поведінки, на особисті переконання кожного учня та співпраця педколективів із військовими комісаріатами у позакласній та позашкільній військово-патріотичній діяльності.

Виховання учнів на бойових традиціях старшого покоління є важливою складовою виховної роботи. Під бойовими традиціями розуміються історично складені моральні правила і звичаї, норми поведінки людей, які спонукають їх зразково виконувати свій військовий обов'язок, чесно і добросовісно служити Вітчизні.

Величезний вплив на виховання патріотичних цінностей особистості мають батьки. Адже, виховання громадянськості, патріотизму дитини відбувається в двох одночасно діючих площинах – сім'ї та школи. Тотожність змістового наповнення кожної з них забезпечує цілісність громадянського становлення особистості. Натомість, розбіжність настановлень батьків і

вчителів (як представників офіційного погляду на сутність громадянськості та патріотизму) може не лише загальмувати належний розвиток у зростаючої особистості громадянських та патріотичних якостей і цінностей, а й спричинити формування байдужої людини, навіть такої, котра має викривлені погляди щодо сутності громадянськості.

Важливого значення набуває певна узгодженість змістового аспекту національно-патріотичного виховання школярів, його взаємодоповнюваність діями з боку батьків і вчителів. Ефективним засобом вирішення цього завдання є взаємодія сім'ї і школи як інтеракція, аспект спілкування, що виявляється в організації людьми (соціальними інститутами) взаємних дій, спрямованих на реалізацію спільної діяльності, досягнення певної спільної мети, регулювання внутрішньої організації, узгодження видів діяльності окремих її учасників.

Взаємодію сім'ї і школи розглядаємо як координатора спільної діяльності батьків і педагогів з проблем виховання дітей шкільного віку, завдяки якому відбувається взаємне стимулювання, здійснюється взаємний контроль та взаємодопомога, спрямовані на розв'язання спільного завдання, що забезпечує більшу ефективність, порівняно з простою сумою індивідуальних дій кожного з цих соціальних інститутів. Запровадження означеної взаємодії як координатора виховання школярів потребує відповідного змістового та методичного забезпечення.

Також навчальні заклади мають проводити інформаційно-просвітницьку роботу з батьками, спрямовану на формування толерантності, поваги до культури, історії, мови, звичаїв та традицій як українців так і представників різних національностей за участю психологів, істориків, працівників кримінальної міліції.

Водночас необхідно активізувати співпрацю педагогічних колективів з органами учнівського та батьківського самоврядування щодо формування у дітей та молоді духовності, моральної культури, толерантної поведінки, уміння жити в громадянському суспільстві; діяльність шкільного батьківського всеобучу з питань формування патріотичних цінностей в учнів.

Робота з батьками завжди є нелегкою, потребує від педагогів знань методики роботи з батьками. Питання навчання батьківської громадськості стоїть на порядку денному методичних об'єднань класних керівників уже два роки. У наступному навчальному році маємо продовжити роботу за даним напрямом виховної діяльності.

У сучасному світі дедалі усе більшої ваги набуває одна з основних цінностей людства – цінність здоров'я. Забезпечення здоров'я дітей та їх здатності навчатися є суттєвою складовою ефективною системи освіти. Не викликає сумнівів твердження, що освіта та повсякденні поведінкові практики

міцно пов'язані між собою. Освіта та здоров'я також є взаємодоповнюючими компонентами успішного повсякденного буття дітей та молоді. Все більш актуальною стає необхідність розповсюдження знань, створення відповідних умов для набуття необхідних навичок та розвитку міцних переконань щодо здорового способу життя в підлітковому та молодіжному середовищі, а також серед педагогів і батьківської громадськості.

Одним із основних завдань сучасної школи є створення освітнього середовища для розвитку здорової дитини, формування свідомого ставлення до свого життя і здоров'я, оволодіння навичками безпечного життя і здорової поведінки. Пріоритетом школи є задоволення потреб індивідуального розвитку - це відповідь на виклик часу і тому цей напрям діяльності навчальних закладів теж вимагає необхідної уваги.

Одним із пріоритетних напрямів діяльності загальноосвітніх навчальних закладів є правопросвітницька діяльність, яка потребує удосконалення, урізноманітнення та осучаснення форм виховних заходів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бака М. М. Фізичне і військово-патріотичне виховання молоді : навч.-метод. посібн. / М. М. Бака, В. П. Корж. – К. : Книга пам'яті України, 2004. – 460 с.
2. Бех І. Д., Чорна К. І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. – Київ, 2014. – 29 с.
3. Жаровська О. П. Національна свідомість як складова патріотичного виховання студентів педагогічних університетів / Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб.наук.праць. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – Вип. 18, кн. 1. – С. 233 – 242.
4. Жеребцова М. В., Бородін С. Е., Ніколаєв О. С. Скаутинг та краєзнавство – система патріотичного виховання молоді / Збірка статей з історії українського скаутингу. – К. ПП «Стародавній світ», 2013. – 312 с.
5. Завалевський Ю. І. Громадянське виховання старшокласників: проблеми, досвід, перспективи / Ю. І. Завалевський. – Київ, 2003. – 104 с.
6. Оржеховська В. М., Кириченко В. І., Ковганич Г. Г. Взаємодія навчального закладу і сім'ї: стратегії, технології, моделі / Навчальний практико зорієнтований посібник. – Х. : Точка, 2007. – 192 с.

Людмила Іванівна Юрченко,
КЗ «Сумський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти»,
методист кафедри дошкільної та шкільної освіти

ШКІЛЬНИЙ МУЗЕЙ ЯК СКЛАДОВА ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ШКОЛІ

Ураховуючи суспільно-політичну ситуацію, що склалася в Україні, усе більшої актуальності набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо.

Нині патріотизм покликаний дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, формуванню в Україні громадянського суспільства, яке передбачає трансформацію громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, розквіту національної самосвідомості і ґрунтується на визнанні пріоритету прав людини.

Визначальною рисою українського патріотизму має бути його дієвість, спроможна перетворювати почуття в конкретні справи та вчинки на користь держави. Справжній патріот повинен мати активну життєву позицію, своїми справами та способом життя сприяти якісним змінам ситуації в країні на краще. Для формування такої свідомості особистості має бути успішно реалізована цілісна система патріотичного виховання.

Патріотичне виховання включає в себе соціальні, цільові, функціональні, організаційні та інші аспекти, володіє рівнем комплексності, тобто охоплює своїм впливом усі покоління, пропонує усі сторони життя: соціально-економічну, політичну, духовну, правову, педагогічну, спирається на освіту, культуру, історію, державу, право [12, 123].

Правильно організоване національно-патріотичне виховання формує повноцінну особистість, суверенну індивідуальність, яка цінує свою громадянську, національну й особисту гідність, совість і честь [8].

Навчальний заклад має стати для кожної дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового самовіддано розбудувувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єднанню українського народу та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві. Саме розвиток Української державності сьогодні вимагає від учасників виховного процесу формування свідомого громадянина і патріота своєї держави, високоосвічену і творчу особистість.

Шкільний музей є центром патріотичного виховання загальноосвітнього навчального закладу, однією з кращих форм суспільно-корисної роботи учнів. Сучасні учні мають новий світогляд і природно, щоб виховати їх патріотами і громадянами своєї країни, потрібно виховувати їх на спадщині минулого, застосовуючи сучасні методи, форми виховної діяльності. Тому патріотичне і громадянське виховання засобами шкільного музею має величезне значення в становленні особистості, є ефективним методом вдосконалення освітнього середовища.

Робота шкільних музеїв і організованих навколо них гуртків дозволяє піднести рівень компетентності учнів, їхньої обізнаності з історією рідного краю, сприяє розвитку загальної та естетичної культури, комунікативних здібностей, спонукає до плідної самостійної роботи, до творчої та громадянської активності [10; 108].

Музейне освітнє середовище допомагає виконувати виховні функції, формує практичні навички пошукової, дослідницької діяльності, розвиває громадську активність учнів, дає можливість розвивати в учнів творчі здібності, розвивати комунікативність, формувати інтерес до вітчизняної культури, поваги до моральних цінностей минулих поколінь, почуття патріотизму, гордості за свою Батьківщину, школу, сім'ю, тобто почуття причетності до минулого і сьогодення малої Батьківщини.

Однією з основних задач музею є виховання патріотичної свідомості учнів. Основою шкільного музею є історія подій минулого, героїчна участь людей у захисті нашої Батьківщини під час військових подій, історії конкретних сімей, окремих громадян.

На думку професора Ф. Левітаса, одним із нагальних питань більш ефективного використання новітніх методів роботи є створення скоординованої системи співпраці музею і навчальних закладів. Організація екскурсій, лекцій, конференцій з урахуванням особливостей шкільної програми сприятиме модернізації навчально-виховного процесу в цілому [11].

У практиці діяльності шкільного музею використовуються форми роботи, які сприяють вихованню патріотизму: тематичні вечори, зустрічі з цікавими людьми, музейні уроки, урочисті прийоми ветеранів, волонтерська діяльність учнів.

Основним принципом музейної практики у шкільному музеї є принцип історизму, який дотримується трьох важливих умов: розгляд явищ і предметів в їх взаємозв'язку; оцінка явищ і предметів, з точки зору їх місця в історичному та суспільному процесі; вивчення історичних подій з точки зору сучасності.

Музей має великий освітньо-виховний потенціал, тому що він зберігає і експонує достовірні історичні документи. Ефективне використання цього

потенціалу для виховання учнів в дусі патріотизму, громадянської самосвідомості, високої моральності є однією із найважливіших задач шкільного музею.

Участь дітей у пошуково-дослідницькій роботі, вивчення, опис музейних предметів, створення експозицій, проведення екскурсій, тематичних заходів сприяє організації дозвілля учнівської молоді.

У процесі дослідницької діяльності учні оволодівають різними прийомами і навичками краєзнавчої, музейної професійної діяльності, а в ході краєзнавчих досліджень – основами багатьох навчальних дисциплін, які не передбачені шкільною програмою. Учні навчаються визначати та формулювати теми досліджень, проводити історико-графічний аналіз теми, займатися пошуком та збором першоджерел, їх порівнянням, складанням науково-довідникового апарату, формуванням гіпотез, ідей, їх перевіркою, оформленням висновків досліджень та напрацюванням рекомендацій щодо використання досягнутих результатів. Таким чином у дітей формується аналітичний підхід до вирішення багатьох життєвих проблем, вміння орієнтуватися в потоці інформації, відрізнити достовірність від фальсифікації, об'єктивне від суб'єктивного, знаходити взаємозв'язок між загальним та особистим, між цілим та частинами.

Подорожуючи рідним краєм, вивчаючи пам'ятники історії Великої Вітчизняної війни, спілкуючись з учасниками війн, знайомлячись з документальними, речовими об'єктами спадщини в середовищі їх існування, в музеях і архівах учні отримують більш конкретне та образне уявлення з історії рідного міста, селища, області, вчать розуміти, як історія малої Батьківщини пов'язана з історією України, як різні історичні процеси, які відбуваються в державі, світі, впливають на розвиток цих процесів у рідному місті, школі.

Стратегія педагогічного колективу полягає в тому, щоб організувати і практично реалізувати програму патріотичного виховання через музейну діяльність з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій, нових форм і методів на основі сучасних підходів до виховного процесу.

Сьогодні в музейному просторі існують основні підходи до організації патріотичного виховання: через експозицію музею, музейну педагогіку та педагогіку музейної діяльності. Під терміном музейна педагогіка розуміють спосіб освоєння музейного простору та музейних предметів, що оснований на активній діяльності дітей, яку організовує в основному керівник музею.

Педагогіка музейної діяльності – освоєння способів пізнання, адекватних природі музею, здатність особистості переносити цей досвід на всі сфери власної діяльності. При цьому організатором такої пізнавально-дослідницької роботи є керівник музею, який працює в тісній співпраці з музейним активом. Порівнюючи зміст, який вкладений в ці терміни, можна знайти ту точку відліку,

яка визначає принципову різницю між двома визначними підходами – здатність переносити різноманітний досвід, набутий у шкільному музеї, у реальне життя. Задача сучасного педагога – вибрати модель, яка здатна, на його погляд, перетворити музейну експозицію в місце для діалогу, спілкування.

Основними формами діяльності шкільного музею є:

- розробка музейних програм;
- екскурсійна діяльність, як специфічна форма спілкування;
- створення веб-ресурсів;
- проведення програм обміну досвідом роботи шкільного музею;
- туристично-краєзнавчі походи рідним краєм;
- навчання музейного активу.

Метод проектів є одним з найбільш поширених в музейній справі.

Немає зараз у музейному світі, напевне, більш розповсюдженого поняття, як музейний проект, і це зовсім не випадково. Це поняття визначає, по суті, новий підхід до організації музейної діяльності, коли на зміну розрізненим зусиллям приходить розуміння працювати командою у рамках спільної мети, з чітким розумінням цілей та способів їх досягнення, постійно переосмислюючи та долаючи усі етапи на чітко визначеній дистанції, розуміючи неповторність та унікальність кінцевого результату.

Віртуальний музей – це електронна версія музею навчального закладу, мета якого передати правду про події минувшини дітям, онукам, правнукам такою, яка вона була, з використанням матеріалів музею; розповсюдження інформації через Інтернет про рідний край та його мешканців у роки буремних подій, проведення пошукової роботи через Інтернет; підвищення інтересу дітей до вивчення історії рідного краю з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій.

Розробка науково-методичного модулю з використанням електронної версії музею – це перший етап по створенню електронного підручника. Електронний підручник має виконувати наступні функції:

- джерело інформації (альтернативна форма подачі учбового матеріалу з використанням матеріалів шкільного музею, віртуального музею);
- засоби організації навчально-виховного процесу (система завдань для роботи в аналітичних групах, питань для дискусії, система контролю знань отримання зворотного зв'язку, матеріали для домашнього завдання та самоосвіти, інструктивно-методичні рекомендації для учителя);
- розвиваюча середа (можливість проведення діалогу з однодумцями через мережу Інтернет, формування поглядів на історичні події та долю людини на підставі документальних матеріалів, спогадів ветеранів і т.п., інформація про конкурси та участь у них, проведення пошуково-дослідницької роботи через

Інтернет).

Електронний підручник не замінює собою учителя не відміння використання традиційних форм навчання та виховання.

Цей ресурс надає можливість для творчого застосування його як учителями, так і учнями.

Музейні екскурсії – тип рольового спілкування, де кожен учасник діалогу діє в рамках регламенту, певного стилю поведінки як екскурсовода, так і екскурсанта.

Екскурсія будується за певним сценарієм, вона являє собою тип прямого спілкування. Екскурсовод спілкується з аудиторією безпосередньо і може коректувати свої дії, враховуючи реакцію аудиторії. Це вміння – надзвичайно важливий показник майстерності екскурсовода (в тому числі юного).

Головним критерієм, безперечно, є володіння темою. До першочергових можна віднести такий критерій як адресність екскурсії, або диференційний підхід до групи. Адже спілкування може вважатися таким, яке відбулося лише в тому випадку, якщо враховується особливості та інтереси співбесідника. Для екскурсії, як виду спілкування, дуже важливе вміння екскурсовода здійснювати контакт з групою. Важливим моментом тут є вступна бесіда, коли відбувається знайомство екскурсовода з аудиторією. Між тим, завершення може бути більш змістовним елементом екскурсії, коли екскурсовод, використовує його як привід сконцентрувати сприйняття на головному в змісті екскурсії, узагальнити побачене, визвати той емоційний стан, з яким людина залишить музей. Таким чином, працюючи з учнями над екскурсією дуже важливо виділити ці елементи – вступ і заключна частина.

Основою спілкування в музеї є експонат, біля якого і будується діалог. Тому від екскурсовода потрібно вміння володіти прийомами показу, підкреслюючи при цьому особливість цього предмету. Виходячи із вказаних вимог до проведення екскурсій у кожному музеї повинні бути розроблені «Поради екскурсоводам шкільного музею» та «Пам'ятка екскурсоводам шкільного музею».

У організації та проведенні екскурсій до шкільного музею допомагають музейні буклети. Створення музейного буклету це дуже цікава і повчальна діяльність. Буклет – це одна з найбільш популярних малих поліграфічних форм, які є важливим інструментом в організації діяльності шкільного музею.

В залежності від цілей створення музейного буклету визначається жанр буклету: (інформаційний, рекламний, ігровий). Жанр буклету визначає способи подачі матеріалу, розстановку інформаційних акцентів підбір сюжетів та ілюстрацій, особливості мови викладу і т.п.

Важливим моментом в організації роботи шкільного музею є підготовка

учнівського музейного активу. Найбільш актуальний метод роботи з музейним активом – це навчання музейного активу з використанням інноваційних технологій. До складу активу можуть також входити учителі, батьки, випускники школи, тобто всі ті, хто залучений до діяльності музею. Тому велике значення має продумана робота з активом, в якій знайшлося місце для кожної групи. Однак, основу активу складають учні школи. І тому важливо знайти найбільш оптимальне поєднання навчання активу основам музейної роботи та безпосередньої участі у практичній діяльності.

Найбільш актуальними методами роботи з активом є метод проектів та метод гри. Проектна діяльність спрямована на активізацію учнів, розвиток їх творчої ініціативи та вміння здобувати самостійно знання, зокрема у процесі роботи з першоджерелами. У цьому розумінні велике значення шкільного музею, який стимулює розвиток проектного методу в процесі роботи з активом та й з учнями школи у цілому.

Другим актуальним методом організації та оптимізації роботи активу є метод гри. Його можливості далеко не вичерпані в музейній практиці. Життя постійно доводить, що не тільки навчання повинно поєднуватися з грою та працею, але й гра – з працею та навчанням. Одна форма діяльності не замінює іншу – вони існують в нерозривному зв'язку, хоча, звичайно, співвідношення їх можуть змінюватися. Гра – це сфера діяльності, яка забезпечує високу ефективність та гармонічність розвитку особистості, її фізичне та духовне здоров'я. Гра може супроводжувати всю діяльність музею або окремі його елементи. Навіть створення музею можна перетворити в захоплюючу і в той же час серйозну та розумну гру. Широке використання ігрових форм є стимулом росту музейного активу.

Для навчання активу можна, наприклад, привести музейну акцію «Презентуй експонат періоду Великої Вітчизняної війни».

Проведенню музейної акції передують підготовчий період, під час якого учасники, відповідно до методичних рекомендацій, виконують наступні завдання:

- підготувати презентацію шкільного музею, яка складається із короткої історії створення музею, головної теми, відображенні історії комплектування фондів музею (коли з'явилися перші предмети, колекції, яким чином здійснювався збір експонатів (краєзнавчі експедиції, подарунки, обмін з іншими музеями);
- вибрати музейний предмет воєнного періоду та підготувати розповідь про нього;
- дати опис предмету, розповісти, коли, де і ким був цей предмет виготовлений; чи є надписи, примітки, клеймо та інше; для чого був

призначений предмет та його способи використання (побутове, ритуальне, реліквійне та інше); з якого матеріалу виготовлений предмет, його складові частини, які розміри; від кого отримана та при яких обставинах; вказати прізвище, ім'я та по батькові власника, де він проживає або жив, розповісти коротку біографію.

Таким чином, учні проводять комплексне наукове вивчення предмету, а на основі отриманих даних роблять висновок про музейне значення презентованого експонату (історичне, культурне, художнє, меморіальне, емоційне або інша цінність предмету). Музейна акція надає можливість спробувати свої сили учасникам у якості екскурсовода, лектора, читця.

Створення музейно-освітніх програм налаштовує дітей на самостійне здобування знань, залучає до процесу сприйняття й пізнання. Діяльність музею органічно вплітається в музейні програми «Про що розповів нам солдатський мішок», «Бабусина скринька», «Сторінками історії рідного краю». Під час проведення програм діти мають можливість потримати в руках музейні експонати, а разом з тим згадати, які пісні співали їх бабусі, які книжки вони читали, коли були дітьми тощо.

Таким чином, патріотичне виховання, здійснюється через діяльність усіх учасників навчально-виховного процесу. Від того наскільки цікава ця діяльність залежить кінцевий результат.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бака М. М. Фізичне та військово-патріотичне виховання молоді: Навч. Посібник / М. М. Бака, В. П. Корж. – М. : Книга пам'яті України, 2004. – 460 с.
2. Бех І. Д., Чорна К.І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді.– Київ, 2014. – 29 с.
3. Бех І., Чорна К. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді // Світ виховання. – 2007. – № 1 (20). – С. 23-34.
4. Виховання громадянина: Сутність громадянського виховання / П. Ігнатенко, В. Поплужний, Н. Косарева, Л. Крицька // Шкільна бібліотека. – 2003. – № 8. – С. 3-19.
5. Гонський В. Патріотизм як основа сучасного виховання та ідеології держави // Рідна школа. – 2001. – № 2. – С. 9-14.
6. Гнатюк В. Національне виховання як складова у побудові громадянського суспільства // Світ виховання. – 2004. – № 1. – С. 33-36.
7. Гарнійчук В. Сутність і структура патріотизму старших підлітків / В. Гарнійчук // Управління освітою – 2009. – № 20. – С. 22-23.
8. Гнатюк В. Управління системою національного виховання учнів

- початкових класів // Початкова школа. –2000. – № 4. –С. 1-3.
9. Дубина М. Руденко Ю. Патріотичне виховання молоді // Освіта України. – 2006. – № 8. – С. 5.
 10. Кукса Н. Місце музейних установ у становленні і розбудові шкільного краєзнавства // Розвиток музейної справи на Черкащині. – До 90-річчя заснування обласного краєзнавчого музею. – Матеріали науково-практичної конференції 18 червня 2008 року. м. Черкаси. - Черкаси, 2009. – С.108
 11. Левітас Ф.Л., Дудар О.В. Елементи музейної педагогіки у системі патріотичного виховання [Електронний ресурс] <http://ffre.ru/mernajgejgernaqas.html>
 12. Мілютіна К.О. Жити під час змін. – К, 2004.
 13. Пащенко Д. Патріотичне і національне виховання – складові становлення громадянина // Шлях освіти. – 2002. – № 1. – С. 9-14.
 14. Петренко О., Дежнюк Г. Національно-патріотичне виховання учнівської молоді // Позакласний час. – 2005. – № 3-4. – С. 28-29.
 15. Рогожа М., Горлач Т. Виховуємо патріотів // Директор школи. – 2004. – № 17. – С. 3-7.

Володимир Сергійович Яценко,
Інститут педагогіки НАПН України,
старший науковий співробітник відділу навчання географії та економіки,
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу
навчання географії та економіки

КРАЄЗНАВЧИЙ ПІДХІД У ПРОЦЕСІ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ, ЯК АСПЕКТ ПІЗНАННЯ СОЦІАЛЬНО- ГЕОГРАФІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

В неділю, 25 вересня 2016 року до творчого об'єднання «Юні кияни» долучилися учні 8-а класу на чолі з класним керівником Наталією Василівною та окремих батьків. Даний захід був організований спеціалізованою школою № 200 спільно з Національним музеєм історії України. Мета заходу – ознайомити учнів 8-а класу з історією часів Київської Русі, діяльністю видатних особистостей, як князь Володимир Великий та Ярослав Мудрий; батькам показати можливості використання чудових природних, архітектурних й історичних особливостей рідного міста – Києва.

Екскурсія традиційно розпочалася від пам'ятки архітектури і монументального мистецтва «Золотих воріт» (рис. 1).

Рис. 1. Біля Золотих воріт і пам'ятника Ярославі Мудрому.

Учні з батьками дізналися про коротку історію будівництва Золотих воріт в 1019-1026 роках. Хоча в літописах зазначається дата 1037 рік. Це унікальна пам'ятка оборонного зодчества часів Ярослава Мудрого (XI ст.). Незважаючи на те, що до наших днів дійшло лише дві майже зруйнованих стіни відчувається, що задум відтворити початковий вигляд Золотих воріт власне вдався. В 1982 році було відкрито збудований над руїнами воріт павільйон-музей.

Друга зупинка відбулася біля славнозвісної «Софії Київської» – національного заповідника. Сучасні дослідники датують найвизначнішу пам'ятку української архітектури та монументального живопису XI ст. 1011 роком. Хоча не всі історики, археологи підтримують цю дату початку будівництва собору. Але в 2009 році на 35-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО було визнано, що Софію заклали у 1011 році і роком святкування її 1000-ліття оголосили 2011 рік. У 1990 році собор з ансамблем монастирських споруд занесені до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

І ось ми біля Національного музею історії України, де нас радо зустрічають (рис. 2).

Рис. 2. Зустріч з Людмилою Віталіївною у Національному музеї історії України.

Нашим чудовим екскурсоводом була Людмила Павленко, завідувачка екскурсійним відділом музею. Перед нашими очима промайнули археологічні знахідки кам'яної доби, мідного віку, Північного Причорномор'я, Скіфії і Сарматії (рис. 3).

Рис. 3. Запитання про історію рідного краю.

В п'ятому залі учні 8-а класу вже самостійно вивчали історію України та рідного міста – Києва (рис. 4).

Рис. 4. Самостійні дослідження учнів 8-а класу.
Зацікавилися експозицією музею і батьки восьмикласників (рис. 5).

Рис. 5. Батьки – активні учасники екскурсії.

Тож ми висловлюємо особливу вдячність Наталії Василівні, Людмилі Віталіївні, батькам та учням, які бажають дізнатися про величні сторінки славної історії.

Закінчуючи розповідь про недільну мандрівку в тисячолітню історію Києва наведемо слова всесвітньовідомого французького письменника Оноре де Бальзака про наше рідне місто: «Навіть, якби у мене не було друзів, що жили б поблизу Києва, все одно я поїхав би до Києва в інтересах літератури та етнографії».

Відео-звернення за
посиланням: <https://drive.google.com/file/d/0B25RqinygI0CZi1FRzdzqOU9ZQUE/view?usp=sharing>

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТА В ВИМІРІ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ ТА ПРІОРИТЕТІВ «НОВОЇ ШКОЛИ»

Статті і презентації друкуються в авторській редакції. Матеріали зверстано з електронних носіїв, наданих авторами публікацій.

Відповідальність за зміст статей та матеріалів несуть автори публікацій.

Здано в набір ____ 2017р.
Підписано до друку ____ 2017 р.
Формат 60x84/16
Гпрнітура Times New Roman
Ум.друк арк. 23,2
Обл.вид.арк 21,6

КЗ СОППО
м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 5.
Тел.: 8(0542) 33-40-67